ان الذین یبایعونک انما یبایعون الله

الحمد لله والمنة که درین زمان سعادت توامان مجموعهٔ پنج کتاب نافع اولوا الالباب

حسب فرمایش جناب سبحان علی خان صاحب نائب ریاست تروله باهتمام احمد علیخان صاحب

در مطبع بهادری احمد لکهنو طبع شد

بسم اللہ الرحمن الرحیم

الحمد للہ رب العالمین والصلوۃ والسلام
علی اشرف المرسلین سیدنا محمد وآلہ واصحابہ وازواجہ
امہات المومنین اجمعین اما بعد فقیر محمد **قیام الدین عبد الباری**
انصاری عفا اللہ عنہ کہتا ہی کہ اس زمانہ میں اکثر متوسلین خاندان عالیہ رزاقیہ
نے حضرت عمدۃ السالکین زبدۃ الواصلین ابی ومرشدی مولانا مولوی حافظ حاجی شاہ
محمد **عبد الوہاب** صاحب مد اللہ ظلہ العالی وادام فیوضہ سے معمولات طریقہ عالیہ کو دریافت
کیا تو حضرت مد ظلہ العالی نے مجھسے ارشاد فرمایا کہ جناب والد ماجد قبلۂ کونین وکعبۂ دارین

بِسْمِ اللّٰہِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

اَلْحَمْدُ لِلّٰہِ رَبِّ الْعَالَمِیْنَ وَالصَّلٰوۃُ عَلٰی رَسُوْلِہٖ سَیِّدِ
الْاَوَّلِیْنَ وَالْاٰخِرِیْنَ وَعَلٰی اٰلِہٖ وَاَصْحَابِہٖ اَجْمَعِیْنَ
اما بعد میگوید فقیر حقیر ذمیم الاخلاق محمد عبد الرزاق بن مولوی جمال الدین احمد
صاحب افاض اللہ علینا من برکاتہ بن عارف کامل فانی فی اللہ باقی باللہ
مولانا ملک العلما مولوی علاء الدین احمد انصاری

سب تعریف اللہ ہی
کے لیے ہی جو پالنے والا ہی
تمام عالم کا اور رحمت
نازل ہو اُسکے رسول پر
سردار پہلوں
اور پچھلوں کے اور آل پر
اُسکی اور اصحاب پر
اُسکے سب پر لیکن بعد
حمد و صلوۃ کے کہتا ہی
فقیر حقیر ذمیم اخلاق
محمد عبد الرزاق
فرزند مولوی جمال الدین احمد
صاحب کے افاض اللہ علینا
من برکاتہ جو فرزند ہین
عارف کامل فانی فی اللہ
باقی باللہ مولانا
ملک العلما مولوی
علاء الدین احمد
انصاری کے

عمدۃ السالکین زبدۃ الواصلین [illegible] حافظ [illegible] ادام اللہ
[illegible]

لہذا حسب الارشاد
فقیر نے اُسکی شرح اُردو
میں لکھی اور بعض ضروری فوائد اور
خاندانی اوراد و اذکار کا اضافہ کیا اور زوائد حذف
کو ترجمہ کرتا ہی سے معنون کیا اور نام اُسکا فضل الشمائل
ترجمہ احسن الخصائل شرح عمدۃ الوسائل
لکتب الفضائل رکھا اللہ تعالیٰ اسکو مقبول عام
فرماوے اور لوگوں کو اس سے نفع
تام عطا فرماوے

غفر هم الله الباری که درین زمان اکثر محزبان دین دعوی فقر وسلوک میرانند
وهیچک از آداب سالکان شعارشان نه بلکه ریا و مکاری را که مخالف پایهٔ فقراست
وثار خود ساخته باآنکه فقر موجب تقرب واز عبادات خالق اکبر است که علت غائیهٔ
خلق انسان ست که حق تعالی جل وعلا شانه میفرماید مَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ
إِلَّا لِيَعْبُدُونِ نه بیدا گردانیدم جن وانس را مگر برای پرستش خود وحصول آن
بدون فقر که عبادت از تحصیل علم باطنی است غیر ممکن قوله تعالی إِنَّمَا يَخْشَى اللّٰهَ
مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ نیست هیچکس از ترسندگان خدا تعالی از بندگان او بجز علما
وگفت نبی صلی الله علیه وسلم العالم من یعمل بعلمه لهذا رسالهٔ مختصر موسوم
بعمدة الوسائل بزبان عربی برقم آوردم که موجب هدایت خلق ومغفرت
خاکسار باشد بموجب قول او علیه السلام الدَّالُّ عَلَى الْخَيْرِ كَفَاعِلِهِ تعلیم کنندهٔ
خیر مثل فاعل او است پس تو بخیال آمد که اکثری از طالبان این فن
منیف پی بعربی نمیتوانند بردپس باعانت توفیق باری ترجمه اش بزبان
فارسی مینویسم که فائده بخش هر خاص وعام گردد ونام آن احسن الخصائل
فی شرح عمدة الوسائل نهادم هو الملهم بالخیر بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ
ابتدا میکنم رساله را بنام خدائیکه رحم کننده است بر بندگان خود از احبا واعدا
در دنیا بعطای رزق ورحم کننده است برای احبای خود در آخرت بمغفرت

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِیْ شَرَّفَنَا بِالْبَیْعَةِ جمیع حمد ثابت است مرخدائے را کہ شرف بیعت با ما عنایت فرموده عَلٰی یَدِ الشَّیْخِ الْاَکْمَلِ الْعَارِفِ بِاللّٰهِ بردست شیخ کہ عبارت است نزد صوفیہ از دستگیر کہ مفیض باشد بر قلب مرید از آثار عشق کہ اکمل است و آن عبارت است از شیخیکہ افاضہ اش موقوف بر حضور نباشد بلکہ در غائب نیز مثل حضور مصروف بر تعلیم و تنبیہ مرید باشد چنانکہ از احوال مولوی عبد الحق رزاقی قادری رحمہ اللہ نقل میکنند کہ خیر اندیش خان بردست حضرت موصوف فائز بہ بیعت گشتہ عرض نمود کہ یا حضرت ازین غلام افعال شنیعہ مثل لواطت و زنا ترک نمیشود امیدوار از درگاہ عالی آنست کہ توجہ فرموده ازاین چنین امور باز دارند حضرت جواب دادند کہ خدا تعالی قادر است بر ہر چیز پس از ان خیر اندیش خان وقتی و جائیکہ ارادہ یکے ازین امور میکرد و اسباب مہیا میگشت تمثال حضرت پیش خانِ مذکور حاضر میشد و خانِ مسطور محفوظ میماند بسبب ہیبت تمثال و ہمین منوال شش ماہ گذشت پس از ان خان مسطور از حرکات مرقومہ رہائی یافت اینچنین شیخ اکمل کہ عارف باللہ است کہ عبارت است از تارک اسباب دنیوی راجع بسوی ارتیاض اخروی مستخلصاً لرضاء اللہ اَلْفَانِیْ فِی اللّٰهِ الْبَاقِیْ بِاللّٰهِ اینچنین شیخ کہ فانی فی اللہ است کہ عبارت است از رہا یافتہ از علائق غیریت کہ ثمرہ بیعت ملازمت است باقی باللہ کہ عبارت است از طی کرده مرتبہ فنا و متخلق باخلاق او تعالے بسبب کثرت ریاضات

چنانچه در تمثیل آن می آرند آهنی راکه در آتش گرم میسازند پس کار آتش میکند
این سوزانی او نیست مگر بتاثیر آتش همچنین باقی بالله همون عبد است
که بود اما بجهت کثرت مجاورت ذکر آلهی اموریکه از قدرت انسانی بیرون است
از و سر میزند مثل پریدن در هوا و رفتن برروی آب و ترنگشتن پا چنانچه
خواجه علاؤ الدین اودهی میفرماید شعر گر بدریا در افتند بوجود
رشتهٔ دلق شان نگردد نم ✤ وهمچنین هر کرا متیکه باشد بمسالك العلوم
حاوی ولمنافع السلوك وافی مر طرق علوم را احاطه کرده است یعنی علوم
دینیه راکه از شروط اخذ بیعت است کما حقه دانسته و تحقیق کرده و پر کننده
است مر منافع سلوک را و سلوک عبارت است از جادهٔ زهد و ورع و التزام
توکل و صفا و منافعش همین اوصاف مذکورهٔ سابق اند ولطریق العرفان
هادی و مر جادهٔ خداشناسی را رهنما است و عرفان عبارت است از تفحص در
اوصاف او تعالی و تحیر بآن و هدایت طریق او تعلیم اشغال و اکتساب او است
الشیخ الاعظم العالی المولوی محمد عبد الوالی افاض الله علینا
من فیضه الساری شیخیکه بزرگ است بالاتر از دیگر شیوخ
عهد خود مولوی محمد عبد الوالی که برادر حقیقی ما در رفته اند

ابن مولوی ابوالاکرم صاحب ابن مولوی محمد یعقوب صاحب مفتی شهر ابن
مولوی عبدالعزیز صاحب برادر مولوی عبدالحق صاحب تغمدهم الله تعالی
بغفرانه بریزد خدای تعالی برما از فیض شیخ مذکور فیضیکه سرایت کننده است
در قلوب طالبان صادق والصلوة علی رسوله محمد الکریم و درود باد
بر رسول او تعالی که محمد بزرگ است وصلوة در لغة بمعنے طلب رحمت است
اما هرگاه که اسناد کرده شود بحق مراد خواهد بود معنے رحمة مجازا چه او تعالے
بریست از طلب که آن علامت عجز است و چون اسناد کرده شود بسوے
خالق و مخلوق هر دو مثل قول او تعالی إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ
تحقیق خدا و فرشتگان او درود میرسانند بر نبی صلے الله علیه وسلم نیز
معنی مجازی اراده کرده خواهد شد که افاضة الخیر است تا عام باشد مر رحمت و
طلب آن را اگر هر دو مراد باشند بعینها جمع بین الحقیقة والمجاز لازم آید و آن
ممنوع است و اگر فقط رحمت مراد باشد اشتراک فرشتگان در صفت باری لازم
شود و اگر طلب رحمت فقط اراده کنند عجز باری لازم می آید چنانچه گذشت لهذا
مجاز اختیار افتاد که عموم مجاز قبحی ندارد و رسول عبارت است از کسیکه فرستاده
شود از جانب حق جل وعلا بسوی خلق بتعلیم احکام شرع و با او کتاب هم باشد
و دینی نیز و کریم عبارت است از کسیکه خود نخورد و بدیگران میداده باشد

یعنی غرض ہمہ کسانرا مقدم برغرض خود میداشتہ باشد و ہمین است مرتبہ ایثار

الشفیع العظیم آنحضرت اند کہ از حق جل وعلا گنہگاران امت خود را خواہد

آمرزانید روز قیامت بزرگ یعنی صاحب خلق عظیم کہ حق جل وعلا بقول خود

انك لعلی خُلُق عظیم عظمت خلق حضرت را بیان فرمودہ الهادی الی الصراط

المستقیم رہنما بسوی راہ راست کہ نزد صوفیہ عبارت از عرفان یا عشق

حقیقی است وعلیٰ الہ واصحابہ الذین ارشدوا الجمیع من بعدهم الی

الحق القویم و درود باد برآل واصحاب وآن آل واصحاب کہ رہ نمودند

تمام کسانرا کہ بعد شان اند از مسلمین بسوی راہ راست و درست یعنی مسائل شرعیہ

مستنبطہ از کتاب وسنت وتعلیم کردند طرق اجماع وقیاس و آگاہانیدند شانرا

بدرجات سلوک وعرفان آل عبارت است از اولاد امجاد وممکن است

کہ مراد باشد تابعان طریقہ نبویہ چہ فرمودہ است حضرت صلی اللہ علیہ وسلم

مَنْ سَلَكَ طَرِيْقِیْ فَهُوَ آلِیْ کسیکہ رہ روی کرد براہ من ہمو نسبت

آل من ونیز حق تعالے جابجا اطلاق لفظ آل بجاے لفظ تابع و

گاہے عوض لفظ قوم آوردہ چنانچہ آل موسیٰ وآل فرعون وآل تُبَّعَ وآل

عمران وغیر آن پس ذکر اصحاب بعد ذکر آل از قبیل تخصیص است بعد تعمیم کہ

مفید است تعظیم را واصحاب عبارت است از کسانیکہ دیدہ اند حضرت را بحالتہ بصر

با ایمان و وفات یافته با ایمان و ذکر شان با ذکر رسول از اتباع رسول
است چنانچه خواهد آمد انشاء الله تعالی وبینوا الاحکام من الحلال
والحرام بالبیان السلیم وبیان کردند وظاهر نمودند آل واصحاب احکام را
که از خدا و رسول ثابت شده مِن درینجا بیانیه است یعنی احکامیکه حلال
باشد یا حرام ببیان واضح وظاهر که سالم است از اغلاق وفساد ہائے دیگر

افاضوا علی الفقراء والمساکین من الامر الحق المتعلق بالقلب المستقیم
وریختند بر فقراء ومساکین امر راست که متعلق است بقلب درست که ملوث
بخبائث نفسانیه نیست یعنی فقراء ومساکین را تعلیم امور صفا کردند و فقیر نزد
فقہا عبارت است از کسیکه چیزے قلیل نزد خود داشته باشد و مسکین عبارت
است از کسیکه ہیچ نداشته باشد و مراد در اینجا آنست که ہمه تارکان دنیا کلیة
باشد یا جزئیة فیض عشق رسانیدند والله اعلم وَاَشْهَدُ اَنْ لَّا اِلٰهَ

اِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهٗ لَا شَرِيْكَ لَهٗ وَاَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهٗ
وَرَسُوْلُهٗ وگواہی میدہم که نیست ہیچ معبودی موجود غیر خدا درحالیکه
تنہا است او تعالی نیست شریکے اورا در وجود وگواہی میدہم که تحقیق محمد بندهٔ
او ست و رسول او و در بعض احادیث آمده که ہیچ خطبهٔ که در و
کلمهٔ شہادت نباشد تمام نمے شود یعنی مفید مطلب نیست ہیچو شئی ناتمام

وصلى الله عليه وعلى آله وسلم درود رسانیده باشد خدای تعالی
براو و بر آل او و سلام رسانیده باشد اما بعد فهذا تحریر
ما وصلت به الى السلسلة القادرية المفيضة من الامانة التى وردت
فى القرآن اما بعد حمد خدا و صلوة بر رسول پس اینکه بیان مسکین تحریر و بیان
چیزیست که رسیدم بطفیل آن سوی سلسلهٔ قادریه که رسانند است بر مریدان از
امانتی که وارد شده یعنی مذکور است در قرآن سلسله عبارت است از التسمیه شیوخ
و رجال التعلیم فقر که بواسطهٔ شان تا الشیخ اعلی طریقه میرسد و آن سلسله را موسوم بانتساب
همین شیخ سیار نمود و هی عبارة عن العشق و آن امانت عبارت است از عشق

وصلی اللہ
علیہ وعلی آلہ وسلم
اور درود بھیجا ہے خدا تعالی نے
اوپر اس کے اور اوپر اولاد اس کی اور سلام بھیجا ہے
اما بعد فهذا تحریر ما وصلت به الى السلسلة
القادرية المفيضة من الامانة التى وردت
فی القرآن لیکن بعد حمد اور درود کے پس یہ
بیان کرتا ہوں میں تحریر اور بیان اسی چیز کا جو
پہنچا طفیل سے ... طرف سلسلہ قادریہ کے جو
... امانت جو مذکور ہے قرآن میں سلسلہ عبارت ہے ... مریدوں کے
... سلسلہ کے نام سے ... ہے ...
... اور ... سلسلہ ... واضح ہے
... حضرت ...

اور نسب مادری میں جو نسب پدری
حضرات ہیں اور نسب توسل کرتے
ہیں جیسے سلسلہ کے مشائخ سے توسل کرتے
ہیں چنانچہ اس ہمارے طریقہ میں بھی دستور حضرات
مذکورین سے توسل کیا جاتا ہے اور ہمارے بزرگ
بھی تعلیم فرماتے رہتے ہیں اسلئے یہ دونوں نسب
تحریر کئے جاتے ہیں اور عوام کا جو خیال ہے کہ حضرت کا
سلسلہ بیعت مادری اور پدری طریقہ سے بھی ہے
یہ اصل بات ہے اور توسل تجھ منحصر بیعت کے ساتھ
نہیں ہے شجرہ پدری حضرت غوثیت رحمۃ اللہ علیہ
یہ ہے حضرت غوث صمدانی محبوب سبحانی محی الدین ابو محمد
عبد القادر جیلانی بن ابی صالح موسی جنگی دوست بن
عبد اللہ بن یحیی زاہد بن محمد بن داؤد بن موسی ثانی
ابن موسی جون بن عبد اللہ محض بن حسن مثنی
ابن امام حسن مجتبی ابن امیر المؤمنین
علی ابن ابی طالب رضی اللہ عنہم اور حضرت کا

نسب مادری کا سلسلہ حضرت العالم
حضرت غوث الاعظم قطب
محبوب ربانی غوث یزدانی
سید محی الدین ابو محمد شیخ
عبد القادر جیلانی ابن ام الخیر امۃ الجبار فاطمہ بنت ابی عبد اللہ صومعی
ابن سید ابی جمال ابن سید ابی
ابن سید طاہر بن ابی عطا ابن
سید عبد اللہ بن سید ابی کمال
ابن سید عیسی ابن سید ابی علاء الدین
سید محمد بن
سید علی عریضی
بن امام جعفر صادق بن
امام محمد باقر بن امام زین العابدین علی
بن امام حسین سبط نبی
صلی اللہ علیہ وسلم بن امام
امیر المؤمنین علی بن ابی طالب
رضی اللہ عنہم اجمعین واللہ اعلم
و هی عبارة عن
العشق اور ... عشق سے

قوله تعالى اِنَّا عَرَضْنَا الْاَمَانَةَ عَلَى السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَالْجِبَالِ فَاَبَيْنَ

اَنْ يَّحْمِلْنَهَا وَاَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا الْاِنْسَانُ اِنَّهٗ كَانَ ظَلُوْمًا جَهُوْلًا
قول او تعالی اینست که اشاره باو گذشته است ما پیش کردیم امانت را بر آسمانها
وزمین و کوهها پس انکار کردند همه ها از برداشتن آن و ترسیدند از ان یعنی
بترس ضعف خود قبول نکردند آنرا و عذر نمودند چونکه درین امر بوی عجز یافته
میشود معفو گشتند و برداشت آنرا انسان تحقیق او بود ظالم بر نفس خود جاهل
از گرانی آن این برداشتنش نه از جنس تکبر است بلکه از مرتبهٔ اعلی اطاعت
است و توکل که حال ضعف خود را ملاحظه نموده اعتماد بر قدرت خالق کرده
برداشت و قبول کرد لهذا اکرم گشت و خطاب وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِيْ اٰدَمَ
وَحَمَلْنٰهُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنٰهُمْ مِّنَ الطَّيِّبٰتِ وَفَضَّلْنٰهُمْ
عَلٰى كَثِيْرٍ مِّمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيْلًا یافت کرامت کردیم و عزت دادیم ما اولاد
آدم را و مالک گردانیدیم و سیر کنانیدیم شانرا در بیابان و دریا و روزی کردیم
ایشانرا از خوبیها و بزرگ گردانیدیم ایشانرا بر بسیاری از همه آنانکه آفریدیم
بزرگ گردانیدنی اکمل که درینجا مفعول برای تاکید نسبت ست و حضرت فاعل مطلق
هرگاه تاثیر فعلی خود در خلق مخلوقات بیان فرموده پس مراد از کثیر کثرت مراتب
و فضائل بوده باشد و بر آنان تفضیل بنی آدم ارشاد فرموده پس چون
فضل بنی آدم بر انواع کثیر المراتب همچو ملائک و ارواح مجرده دیگر علویات سماویه

ولقد كرمنا بنى آدم وحملناهم فى البر والبحر ورزقناهم من الطيبات وفضلناهم على كثير ممن خلقنا تفضيلا

قوله تعالى انا عرضنا الامانة على السموات والارض والجبال فابين ان يحملنها واشفقن منها وحملها الانسان انه كان ظلوما جهولا

ثابت شده بر مفضولات ایشان بطریق اولی بہ ثبوت پیوستہ این آیت شریف
در تفضیل بنی آدم بر تمامی عوالم جاری شده در حکم آن آمده کہ گویا فضلناهم علی
العالمین ارشاد نموده حاصل معنی آیۂ شریف آن گشتہ کہ فضیلت دادیم ایشانرا
بر تمامی عالم اما چونکہ در ایفاے این امانت موانع و عوائق بسیار پیش اند چہ عشق
کہ ہست باعث امتحانات کثیره و مملو بر ہزنان کہ نفس و شیطان اند کہ در روز
روشن راه میزنند و مسافر میکشند لہذا رفیقی باید کہ برفاقت او از شرور این ہمہ ہا
نجات یافتہ واصل مقصود شود پس بیعت باید بر دست شیخی کامل کہ واقف اسرار
طریقہ و دافع اجحار شیطان و نفس بوده باشد تا از تعلیم و اعانت او راه اداى
امانت یابد فاعلم انی بایعت علی ید الشیخ العارف الکامل سیدی
ومولائی المولوی محمد عبد الوالی افاض اللہ علینا من برکاتہ
پس باید دانست کہ تحقیق این فقیر بیعت کرده بر دست شیخ عارف کامل سیدم و
مولایم مولوی عبد الوالی صاحب کہ خال من اند بریزد خداے برتر بر ما برکتی از برکات
او و نیز اجازت بیعت داده اند اوشان فقیر را و ھو مجاز بہا من شیخہ
وجده قدوة السالکین زبدة العارفین العارف
الکامل الفقیر المولوی انوار الحق قدس اللہ سره

وآن شیخ من اجازت داده شده است باخذ بیعت از شیخ خود که جد اوست یعنی پدر مادر
او پیشواے عارفان که عارفان عهد او پیر و او بوده اند خلاصه روانان میدان
معرفت عارف کامل فقیر که عبارت است از خود رفته در راه عشق چه فقیر فعیل فقر است
و فاء فقر اشاره لفنا است و قاف اشاره لقصد که عبارت است از توسط و طلب حق
و را اشاره است بریاضت مولوی انوار الحق که جد پدر من بوده اند یعنی پدر مولوی
علاء الدین احمد مغفور پاک کرده است خدائے تعالے راز او را وهو عن ابیه الشیخ الفانی فی الله
الباقی بالله قدوة العارفین زبدة السالکین المولوی احمد عبد الحق و او شان
بیعت کرده و اجازت گرفته از پدر خود شیخ فانی فی الله باقی بالله پیشواے عارفان
خلاصهٔ سالکان مولوی احمد عبد الحق ابن مولوی محمد سعید ابن مولوی شاه قطب الدین
شهید سهالوی انصاری چشتی رحمهم الله اجمعین وهو عن شیخه العارف الکامل السید
عبد الرزاق البانسوی والیشان یعنی مولوی احمد عبد الحق بیعت کرده خلافت
یافته اند از پیر خود عارف کامل سید عبد الرزاق باشندهٔ بانسه که قریه ایست در ولایت
هند از متعلقات صوبهٔ اوده وهو عن السید عبد الصمد خدا نما احمد آبادے

اشارہ فنا کا ہے اور قاف اشارہ قصد کا ہے جو توسط اور طلب حق ہے اور را اشارہ ریاضت کا ہے مولوی انوار الحق کہ میرے پردادا ہیں یعنی والد مولوی علاء الدین احمد مغفور کے ہیں پاک کرے بزرگی سے خدا تعالے اونکے راز کو وهو عن ابیه الشیخ الفانی فی الله الباقی بالله قدوة العارفین زبدة السالکین المولوی احمد عبد الحق اور انھوں نے بیعت کی اور اجازت حاصل کی اپنے باپ شیخ فانی فی اللہ باقی باللہ پیشواے عارفان خلاصہ سالکان مولوی احمد عبد الحق فرزند مولوی محمد سعید ابن مولوی شاہ قطب الدین شہید سہالوی انصاری چشتی سے

والیشان دست بیع شده اند از سید عبد الصمد خدانما و آن لقب شان است
بهمین وجه استعمالش بلفظ بعربی دراینجا آمد باشندهٔ احمد آباد بود و هو عن شیخ الاسلام
هدایة الله خدانما قادری واو شان بعیت کرده اند از شیخ الاسلام یعنی بزرگ اہل اسلام
شیخ ہدایت الله خدانما منسوب بسلسلهٔ قادریه و این تخصیص نسبت از آن است که ایشا هزا
متعقدان بسیار بودند احتمال سیداشت که شاید سلسله بنام شان قرار دهند پس الشیان
تادباً خود را ملقب بقادری ساختند و نیز بعض گروندگان الیشان از چشتیه سید استنهند
پس این تلقب برائے اظہار سلسله است والله اعلم و هو عن الشیخ شاه حسین خدانما
البرهانپوری و او شان اجازت گرفته و بیعت کرده اند از شیخ شاه حسین خدانما باشنده
برہانپور در ینجا نیز لفظ شاه بسبب کثرت استعمال بمنزله جزو نام شده پس آوردن این مجموع
بعینه ضرور است و هو عن الشیخ شاه امان الله امانی والیشان بعیت کرده از شیخ
شاه امان الله امانی یعنی منسوب بامان رب العباد و هو عن الشیخ شاه ابراهیم البهکری
والیشان بعیت کرده از شیخ شاه ابراهیم منسوب بشهر بهکر و هو عن شاه ابراهیم الملتانی و
الیشان بعیت کردند از شاه ابراهیم ملتانی و هو عن شیخ الاسلام میران سید بخش فرید
البهکری و الیشان بعیت کردند از شیخ الاسلام میران اسم عرفی شان بود سید بخش فرید
اسم اصلی شان بهکری نسبت وطن شان و هو عن الشیخ شاه جلال قادری والیشان بعیت کردند

از شیخ شاه جلال قادری وهو عن الشیخ سید محمد و ایشان بیعت کردند از
شیخ سید محمد دهو عن الشیخ بهاء الدین و ایشان بیعت کردند از
شیخ بهاء الدین وهو عن شیخ الاسلام ابی العباس و ایشان بیعت کردند
بدست شیخ الاسلام شاه ابو العباس وهو عن شیخ الاسلام السید حسن قادری
و ایشان بیعت کردند از شیخ اهل اسلام سید حسن قادری درینجا تلقب بلفظ قادری
برائے شناخت و تمیز است که درهمین عصر سید حسن چشتی نیز بوده وهو عن شیخ
الاسلام الشیخ موسی قادری و ایشان بیعت کردند از شیخ اهل اسلام شیخ موسی قادری
تلقب این نسبت لقب بجز برکت گرفتن نسبت کردن خود را بسلسله خود وهو عن شیخ الاسلام
السید علی قادری و ایشان بیعت کرده اند از بزرگ اهل اسلام سید علی قادری درینجا هم
تبرک است وهو عن شیخ الاسلام میر السید احمد اخی السید محمد البغدادی و ایشان
بیعت کردند از شیخ الاسلام میر سید احمد برادر سید محمد بغدادی لفظ میر در اصل امیر بود بمعنی رئیس همزه اش
بتغلب فارسیان محذوف است پس لفظ میر بمنزله لفظ فارسی است لهذا الف و لام بر وی نیاورده شد
و آوردنش در عبارت عربی از آنست که شیخ مذکور بدین لفظ معروف بود پس این لفظ بمنزله علم
گردیده وهو عن شیخ الاسلام السید محمد بن ابی صالح قادری و ایشان بیعت کرده اند
بدست شیخ الاسلام سید محمد پسر سید ابی صالح قادری لفظ قادری درینجا نیز تبرکاً است و اوردن الف و لام

بر آن نیز از انست که در همه اسمائے این شیوخ بکثرت استعمال بمنزلهٔ لقب گشته والله اعلم وهو عن شیخ

الاسلام السید عبد الرزاق وایشان بیعت کردند بردست بزرگ اہل اسلام سید عبد الرزاق وهو

عن ابیه الشیخ قطب الملة غوث الثقلین المحبوب الربانی محی الدین عبد القادر الجیلانی وایشان

بیعت کردند و خلافت یافتند از پدر خود شیخ قطب طریقه حق قطب عبارت است از عارفیکه

مدارج چند از بقا طی کرده باشد و انتظام ظاهری عالم بدو سپرده شود غوث هر دو فرقه یعنی

جن و انس و غوث عبارت است از انکه مرتبهٔ قطب را هم طی کرده باشد و جسمش از خاکیت

تجاوز کرده باشد بنورانیت و بعد آن مرتبه مرتبهٔ ابدال است که عبارت از تبدیل

اخلاق ذمیمهٔ بشریه با اخلاق حمیده الٰهیه است و آن نیز انحضرت را حاصل بود و از

آثار قطب است که جا بجا نگردد چنانچه مثل مشهور است که قطب از جا نمی جنبد و غوث را

ذکر مخصوص است که در آن اعضا از هم جدا میکردند و باز بهم می پیوندند و ابدال بالاے

هوا مے پرند محبوب ربانی عبد القادر باشندهٔ جیلان که معرب گیلان است وهو عن الشیخ

الاسلام ابی سعید المبارک المخزومی ایشان بیعت کردند و خلافت یافتند از شیخ الاسلام

حق کے ہیں قطب اوس عارف کو کہتے ہیں جو درجے بقا کی طرح جاتا ہے

اور ظاہری انتظام عالم کا اوسکے سپرد ہو اور غوث

ہیں دونوں فرقوں کے یعنی جن و انس کے اور

غوث مراد اوس سے جو کہ قطب کا

مرتبہ بھی طے کر چکا ہو اور

جسم اوسکا

ابی سعید کنیت شان است و مبارک اسم شان و بعضے لفظ مبارک را لقب آنحضرت

قرار داده یعنی حضرت والا منظر برکات آلهیه بود او مجذوم زای معجمه والله اعلم وهو عن

شیخ الاسلام ابی الحسن علی الهنکاری وایشان بیعت کردند

بردست شیخ الاسلام ابی الحسن که کنیت ست وعلی علم باشندهٔ هنکار که قریه ایست

وهو عن شیخ الاسلام ابی الفرج یوسف الطرطوسی وایشان

فیض یافتند از شیخ الاسلام ابی الفرج یوسف باشندهٔ طرطوس که

شهر ایست از شهرهای ولایت شام وهو عن شیخ الاسلام شیخ عبد الواحد الیمنی

وایشان بیعت کردند بردست شیخ الاسلام شیخ عبد الواحد باشندهٔ یمن وهو

عن ابیه الشیخ عبد العزیز الیمنی وایشان از پدر خود شیخ عبد العزیز یمنی بیعت کردند

وهو عن الشیخ ابی بکر الشبلی وایشان بیعت کردند از شیخ ابی بکر شبلی

وهو عن سید الطائفه جنید البغدادی والیشان بیعت کردند
بردست سردار گروه فقرا و عرفا جنید باشندهٔ بغداد که شهریست از عراق عرب
وهو عن خاله الشیخ سری السقطی والیشان بیعت کردند بردست برادر مادر خود
شیخ سری سقطی سری لقب ست منسوب بسر یعنی صاحب سرالہی مشهور گشته بجائے اسم
واسم متروک گشته لهذا الف لام تعریف برآن داخل نکرده شد وهو عن
الشیخ معروف الکرخی والیشان بیعت کرده اند بردست شیخ معروف باشندهٔ
کرخ وهو عن الشیخ داؤد الطائی والیشان بیعت کردند بردست داؤد
که یکی از شاگردان امام اعظم علیه الرحمه بود از طے وهو عن الشیخ حبیب الاعجمی
والیشان بیعت کردند بردست شیخ حبیب اعجمی وهو عن الامام
حسن البصری والیشان بیعت کردند بردست امام حسن بصری نسبت ست بسوی بصره که شهریست مشهور

وهو عن سید الطائفه جنید البغدادی اور او فرماتے ہیں [illegible] نے بیعت کی ہاتھ پر سردار گروه فقرا اور عرفا کے حضرت جنید کے جو رہنے والے بغداد کے ہیں کہ شہر ہے عراق عرب سے وهو عن خاله الشیخ سری السقطی اور او فرماتے ہیں نے بیعت کی ہاتھ پر اپنے ماموں شیخ سری سقطی کے سری لقب ہے اور منسوب ہے بسر یعنی صاحب اسرار الہی یہ لقب مشہور ہو گیا بجائے اسم کے اور اسم ترک ہو گیا اسی واسطے الف لام تعریف کا اوس پر داخل نہیں کیا مترجم کہتا ہے کہ حضرت کا لقب سری سقطی ہے یعنی [illegible]

وهو عن الشیخ معروف الکرخی اور او فرماتے ہیں نے بیعت کی ہاتھ پر حضرت شیخ معروف کے جو باشندے کرخ کے ہیں مترجم کہتا ہے کہ قاموس میں ہے کہ کرخ ایک محلہ ہے بغداد کا اور اوسی کی طرف حضرت معروف منسوب ہیں واللہ اعلم وهو عن الشیخ داؤد الطائی اور او فرماتے ہیں نے بیعت کی ہاتھ پر حضرت داؤد کے کہ ایک شاگرد حضرت امام اعظم علیہ الرحمہ کے تھے قبیلہ طے سے مترجم کہتا ہے کہ قاموس میں ہے کہ طے بروزن حی یمن کا ایک قبیلہ ہے جس کی طرف نسبت طائی کے لفظ سے ہوتی ہے وهو عن الشیخ حبیب الاعجمی اور او فرماتے ہیں نے بیعت کی شیخ حبیب اعجمی کے

[illegible] اور اسی کی حضرت حبیب عجمی کہلاتے ہیں وهو عن الامام حسن البصری اور او فرماتے ہیں [illegible] امام حسن بصری [illegible] نسبت ہے شہر بصرہ کی جانب کہ ایک شہر مشہور ہے

قدس سر الله اسرارهم که پاک گردانیده است خدای تعالی اسرار این همه شیوخ را که مذکور اند
یا کلمهٔ دعا است یعنی پاک گرداند خدا اسرار ایشان را که بر قلوب مریدان جلوه ریز است از
استراق نفس بر تقدیر دعا مراد آنست که حق تعالی فیوض شان را بر قلوب مریدان استقرار بخشد
که نفوس امارهٔ مریدان استراقش نتوانند و بر تقدیر صفت معنی آن خواهد بود که بطون
ایشان منزه اند از تعلقات نفسانیه وهو عن امیر المومنین علی ابن ابی طالب کرم الله وجهه
و ایشان بیعت کرده اند در علم شان بر دست سرور مومنان که خلیفه رسول بوده بعد خلفای ثلثه علی
پسر ابی طالب که عم زادهٔ نبی بوده گرامی کرده است خدای بزرگ جناب شان را بدعای حضرت
رسالت مآب اللهم ادر الحق مع علی حیث دار یا خدایا بگردان حق را همراه علی جائیکه بگردد

وهو عن سید المرسلین امام الاولین والآخرین محبوب رب العالمین محمد خیر البریه

صلی الله علیه وسلم وعلی آله واصحابه وازواجه اجمعین

حضرت حسن رض کا حضرت علی کرم الله وجهه سے بقا کا مجمع علیہ ہے پس اگر ظاہری یقین ثابت ہوئی واجب ہے کہ یہ اتصال بطریق اویسیت کے ہو اور وہ یقین ہو سکتا ہے مگر بلقا کے مشائخ پس قول حضرت جدی و مرشدی قدس سره کا کہ بیعت کی حضرت حسن بصری نے حضرت علی سے ... [illegible]

قدس سر الله ... [illegible]

رسالت مآب کے اللهم ادر الحق مع علی حیث دار اور دعا سے حضرت ... اس کے بار خدایا ... علی ... ثابت ہے کہ حضرت علی کرم الله وجهہ سے حضرت حسن بصری کی ملاقات نزدیک محدثین کے ثابت یقین اور محققین کے نزدیک نفا حضرت حسن بصری کی بلکہ روایت حضرت حسن بصری سے حضرت علی سے ثابت ہے جسکا جی چاہے اتحاف الفرقة بوصل الخرقة سیوطی کا اور دیگر رسائل دیکھ کر تحقیق کر لے پس اس صورت میں اتصال سند میں کوئی اشکال یقین ہے ہاں بر تقدیر قول دیگر محدثین اتصال سند میں اشکال ہے مگر مشائخ کے نزدیک استفاضہ ... [illegible]

والیشان یعنی امیرالمومنین بیعت کردند بردست سرور رسولان پیشوائے پیشینیان و
پسینیان محبوب پروردگار نامه عالم محمد بهترین خلاصه مخلوقات که علت غائیه از پیدا کردن
وآفریدن همه آفریدگان همو نست درود رساند خدا برو وسلام رساند برآل و واصحاب
او و اهالیان خانه او همه ها واعلم ان معروفا الکرخی رحمه الله
قد استفاض عن الامام علی موسی الرضا باید دانست که معرف کرخی
رحمت خدا باد ایشان نیز تحصیل فیض کرده از امام علی موسی رضا علی اسم شان
است موسی اسم پدر شان واز معمولات عرب است که اکثر اضافت میکنند بسوی
اسم پدر و مرکب را اسم میگردانند و رضا لقب شان یعنی راضی بود برضاء الهی والله اعلم
وهو عن ابیه الامام موسی کاظم علیه السلام والیشان از پدر خود امام موسی کاظم
موسی اسم شان و کاظم لقب شان مشتق است از کظام بالکسر بمعنی درست بودن یعنی
درست بود در اعمال و اخلاق خود فی القاموس و ککتاب سد اولشئی یا مشتق از کظوم
است بمعنی خاموش ماندن یعنی کلام کم میکرد آنحضرت کذا فی القاموس و کظم کعنی کظوما سکت
و قوم کظم کرکع ساکتون و اینهمه اوصاف در ذات بابرکات او جمع بوده باد برایشان سلام

وھو عن ابیہ الامام جعفر الصادق علیہ السلام والیشان از پدر خود امام
جعفر کہ اسم شان بود و صادق لقب شان یعنی راست گوئیندہ در امور دین و صادق در افاضہ
عشق بطالبان باد بر ایشان سلام وھو عن ابیہ الامام محمد الباقر علیہ السلام
والیشان از پدر خود امام محمد اسم شان باقر لقب شان کہ مشتق از بقرہ بمعنی شگافتن
وکشادہ کردن چہ علم آنحضرت وسیع بود فی القاموس البقرہ کمنعہ شقہ ووسعہ و در جائی دیگر
در ہمین لغت قاموس مذکور است والباقر محمد بن علی بن الحسین رضی اللہ عنہم لتبحرہ فی العلم
وھو عن ابیہ الامام علی زین العابدین علیہ السلام والیشان
بیعت کردند بر دست پدر خود امام علی کہ نام شان بود زین العابدین لقب
شان یعنی زینت میداد مجلس عابدان عہد خود را بسبب تقوی خود باد بر ایشان
سلام وھو عن ابیہ الامام سید الشہداء ابی عبد اللہ الحسین علیہ السلام
والیشان از پدر خود امام کہ عبارت است نزد فقراء از کسیکہ در آداب سلوک یگانہ عصر خود
باشد و جامع بین الشریعۃ والطریقۃ والحقیقۃ و عالم فقیہ باشد و نزد محدثین عبارت است
از کسیکہ یاد کردہ باشد یک لک حدیث مع تحقیق عبارت و معانی و اسناد و احوال رواۃ
از جرح و تعدیل سردار شہیدان آنکہ حضرت جز و صحابی و متبنی و محبوب رسول بودہ و شہید عبارت
است از کسیکہ ناحق کشتہ شود و از قتلش مال واجب نشود و بعد زخم خوردن چیزی از علامات صحت

سلام ہو اور پھر وہ عن ابیہ الامام سید الشہداء ابی عبد اللہ الحسین علیہ السلام اور او نھون نے [illegible]

مثل اکل وشرب ونوم وتداوی از وی بصدور نه انجامیده باشد وزخم بچیزی آهنی حاد
یعنی برنده واقع شود این است باعتبار حکم فقه اما باعتبار ثواب پس کشته شدن ناحق
بهر هیچگه باشد کافی است در شهادت ونزد فقرا عبارت است از کسانیکه جان دادند
در راه حق بقتل یا بریاضت والله اعلم واینهمه وجوه در ذات بابرکاتش مجتمع بود وابی عبدالله
کنیت آنحضرت است وعبدالله نام پسر خرد شان بود که در معرکه کربلا در کنارش شهید گشته
همچنین نوشته حضرت شاه عبدالعزیز دهلوی علیه الرحمه در رساله خود مسمی بالشهادتین نشاید همین
سبب حضرت را مکنی باین کنیت ساخته باشند لغلبة الحب حسین اسم شان باد بر ایشان سلام
باید دانست که سلام دادن بر غائب روا است چه آنحضرت صلی الله علیه وسلم در جواب کسیکه
پیغام سلام بآنحضرت میرسانید از کسی میگفت علیك وعلیه السلام وگاهی فقط وعلیه السلام
ونیز در قرآن مجید آمده است سلام علی ابراهیم ودلیلی بر منع وخصوص آن ثابت
نشده اما صلوة پس خاص است برای آنحضرت صلی الله علیه وسلم وبر دیگری بدون
ذکر آنحضرت روا نیست اما همراه آنحضرت بر دیگران هم رواست مثل الصلوة علیه وآله
کذا فی فتاوی قاضی خان ویکره ان یصلی علی غیر النبی علیه السلام وحده
فیقول اللهم صل علی فلان ولو جمع فی الصلوة بین النبی علیه السلام وبین غیره فیقول
اللهم صل علی محمد واصحابه جاز لان فیه تعظیم النبی علیه الصلوة والسلام

جیسے کھانا پینا سونا اور دوا کرنا اس سے صادر نہ ہوا ہو اور زخم لوہے کی دھار دار چیز سے لگے یعنی کاٹنے والی یہ حکم فقہ کے اعتبار سے ہے لیکن ثواب کے اعتبار سے ناحق قتل ہو جانا جس طرح ہو شہادت میں کافی ہے اور فقرا کے نزدیک شہید وہ لوگ ہیں جنہوں نے جان دی خدا کی راہ میں قتل سے یا ریاضت سے واللہ اعلم اور یہ سب وجوہ حضرت کی ذات بابرکات میں مجتمع تھیں اور ابی عبداللہ حسین علیہ السلام کی کنیت ہے

عبداللہ نام ہے ایک چھوٹے صاحبزادے کا جو معرکہ کربلا میں حضرت کی گود میں شہید ہوئے ایسا ہی لکھا ہے حضرت شاہ عبدالعزیز دہلوی علیہ الرحمہ نے رسالہ مسمی بالشہادتین میں شاید اسی سبب سے حضرت کی کنیت اس کنیت کے ساتھ رکھی گئی غلبہ محبت کے سبب سے اور حسین نام ہے ان کا سلام ہو ان پر جاننا چاہئے کہ سلام بھیجنا غائب پر جائز ہے کیونکہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

جواب میں اس شخص کے جو پیام سلام کا آنحضرت کو پہنچاتا کسی سے فرماتے تھے علیک وعلیہ السلام اور کبھی فقط وعلیہ السلام فرمایا ہے اور نیز قرآن مجید میں آیا ہے سلام علی ابراہیم اور کوئی دلیل اس کے منع کی اور تخصیص کی ثابت نہیں ہوئی لیکن صلوۃ پس وہ خاص ہے آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم کے لئے اور دوسروں پر بدون آنحضرت کے ذکر کے روا نہیں ہے لیکن ہمراہ آنحضرت کے دوسروں پر بھی جائز ہے مثل الصلوۃ علیہ وآلہ ایسا ہی فتاوی قاضی خان میں ہے ویکرہ الخ یعنی مکروہ ہے کہ درود بھیجا جائے غیر نبی صلی اللہ علیہ وسلم پر تنہا پس کہے اللہم صل علی فلان اور اگر جمع کرے درود میں درمیان نبی صلی اللہ علیہ وسلم کے اور درمیان اس کے غیر کے تو کہے اللہم صل علی محمد وآلہ واصحابہ تو جائز ہے اس واسطے کہ اس میں تعظیم ہے نبی صلی اللہ علیہ وسلم کی

ونیز ذکر اصحاب بدون کلمہ تعظیم نباید کرد لقوله علیه الصلوة والسلام من
لم یوقر کبیرنا ولم یرحم صغیرنا فلیس منا وکدام کس بعد
انبیا بزرگ تر از ایشان خواهد بود که رسول الله صلی الله علیه وسلم در شان
ایشان میفرماید فان احدکم لو انفق مثل احد ذهبا لم
یبلغ مد احدهم ولا نصیفه لهذا اکابر مشائخ ما علیهم الرحمه کلمه
رضی الله عنه بر شان خاص کرده اند که در حق دیگرے استعمال نمیکنند
والله اعلم قال الله تعالی والسابقون الاولون من المهاجرین
والانصار والذین اتبعوهم باحسان رضی الله عنهم ورضوا
عنه سبقت کنندگان پیشینیان که از مهاجرین وانصار اند وکسانیکه پیروی کرده اند
شان را باحسان که عبارت از خلوص دل است پس اصحابیکه ایمان آورده اند بعد
و در اصحاب شمار شده اند داخل اند در فرقه رضاء الهی راضی است خدا از ایشان و
ایشان راضی اند از وی و هو اعلم بالحق والصواب وهو عن ابیه الامام
امیر المومنین علی بن ابیطالب رضی الله عنه و ایشان
یعنی امام حسین علیه السلام بیعت واستفاضه کردند از پدر خود پیشوا
وسردار همه مومنان بعد خلفاء ثلثه علی بن ابیطالب راضی است
خدای تعالی از ایشان که ایشان از اصحاب کبار وخلفاء رسول و
از اهل بیعت الرضوان بوده وخدای تعالی با اهل بیعت الرضوان مژده
رضا داده وهو عن سید المرسلین محمد رسول الله شفیع الامة صلی الله
علیه وسلم وایشان مستفیض گشتند از سرور رسولان که خدای تعالی از همه انبیا
عهد گرفته که وقت ظهور آنحضرت اگر حاضر وموجود باشند اتباع آنحضرت بجا آرند

قول او تعالی واذ اخذ الله میثاق النبیین لما اتیتکم من کتاب و حکمة ثم
جاءکم رسول مصدق لما معکم لتومنن به ولتنصرنه قال ءاقررتم واخذتم علی
ذلکم اصری قالوا اقررنا قال فاشهدوا وانا معکم من الشاهدین فمن تولی بعد
ذلک فاولئک هم الفاسقون یاد کن ای محمد صلی الله علیه وسلم وقتی را که گرفته است
خدای تعالی عهد پیغمبران که هر آئینه دادم شما را از کتاب و حکمت که عبارت است از نبوت
پستر آید شما را رسول یعنی اگر زنده مانید در آن وقت چه آمدن نزد کسی بدون حیات
ممکن نیست و تنکیر رسول درینجا تعظیمی است یعنی رسول معظم که محمد است صلی الله علیه وسلم
تصدیق کننده مر آنرا که با شما است از کتاب و دین هر آئینه ایمان آورید باو و یاری کنید
او را گفت او تعالی اقرار کردید و اقرار گرفتید بر عهد و گرفتید برین امر میثاق من
گفتند بلی گفت او تعالی یعنی بعد اقرار کردن و عهد دادن شان
پس گواه باشید یعنی مستقل مانید بر عهد خود ها چه گواه بودن بر عهد خود
نباشد مگر استقلال بر آن و من با شما ام از شاهدان پستر کسیکه رو گرداند بعد ازین
پس ایشانند از در گذرندگان در فسق یعنی کافرانند پستر باید دانست که یاد
دادن باری تعالی نباشد مگر آگاهانیدنش مر آنحضرت را بر آن والله اعلم
محمد رسول خدا شفاعت کننده و آمرزانندهٔ امت در دو رساند خدا برو سلام ساند

ثم المولوی العظیم عبد الوحید محمد لما اراد السفر الی پانی پت لزیارۃ ابیہ لمحبۃ و

عنایتہ التی کانت لہ علی قال پس تر باید دانست کہ مولوی بزرگ عبد الوحید محمد

ابن مولوی محمد عبد الواحد ابن مولوی محمد عبد الاعلی ابن مولانا عبد العلی

ابن مولانا نظام الدین احمد قدس اللہ اسرارہم چون رخت سفر بسوی پانی پت

بزیارت پدر خود بستند پس بمحبت و عنایتی کہ بر حال فقیر مبذول میداشتند گفتند

انی ارید ان تاخذ منی شیئا یبقی عندک لتذکرنی بہ ولا اجد شیئا سوی

اجیزک بسلسلتی تحقیق میخواہم کہ بگیری از چیزیکہ نزدت ماند بیادگارم حالانکہ نمییابم

چیزی بجز آنکہ اجازت دہمت بسلسلۂ خود و در حقیقت باعث این امر آن بود کہ بخواب دیدہ

بودم حضرت مولانا عبد العلی را کہ میفرمایند بفقیر میخواہم کہ سلسلہ ام اگر از تو رواج باید بہتر است

پس بقلب شان القا گردید کہ بمن اجازت دہند اگرچہ من اظہار خواب بکسی نکردہ بودم

فاجازنی عن ابیہ المولوی محمد عبد الواحد پس اجازت دادند مولوی موصوف

از جانب پدر خود مولوی عبد الواحد مرحوم وھو عن جدہ الشیخ مولانا بحر العلوم

ملک العلماء قدوۃ العارفین زبدۃ السالکین المولوی عبد العلی قدس اللہ سرہ

والیشان از جد خود کہ پدر پدر شان بودند شیخ مولانا بحر العلوم کہ لقب شان بود

یعنی چنانچہ آب از دریا موج میزند ہمچنین علوم منقولہ و معقولہ از حضرت والا موج میزد

بسبب کمال علم شان ملک العلماء خطاب شان بود از رئیس مدراس کہ شاگرد حضرت بود

مقتداے عارفان خلاصۂ سالکان حضرت مولوی عبد العلی وکنیت شان ابو العیاش
بوده پاک کرده است خداے تعالی راز شان، وهو عن ابیه العارف
الکامل قدوة العارفین زبدة السالکین الشیخ المولوی
نظام الدین احمد وایشان از پدر خود عارف کامل پیشواے عارفان
خلاصۂ سالکان شیخ مولوی نظام الدین احمد ابن مولوی قطب الدین احمد
شهید که ذکر شان بالا گذشت وهو عن الشیخ العارف الواصل السید
عبد الرزاق قدس الله اسرارهم بالسند السابق وایشان
از شیخ عارف واصل که عبارت از باقی بالله است سید عبد الرزاق پاک کرده است
خدا رازهای شان بسندی که سابقا گذشت تا حضرت رسالتمآب صلی الله علیه وسلم

مقتدا عارفون کے خلاصہ سالکون کے حضرت مولوی عبد العلی کنیت اونکی ابو العیاش تھی پاک کرے تعالی راز اونکے وھو عن ابیه العارف الکامل قدوة العارفین زبدة السالکین الشیخ المولوی نظام الدین احمد اور وہ روایت کرتے ہیں اپنے والد عارف کامل پیشوا عارفون کے خلاصہ سالکون کے مولوی نظام الدین احمد فرزند مولوی قطب الدین احمد شہید کہ ذکر اونکا اوپر گزرا وھو عن الشیخ العارف الواصل السید عبد الرزاق قدس الله اسرارہم بالسند السابق اور وہ روایت کرتے ہیں شیخ عارف واصل سے کہ عبارت ہے باقی بالله سے سید عبد الرزاق پاک کرے الله راز اونکے ساتھ اس سند کے کہ گزری حضرت رسالتمآب صلی الله علیه وسلم تک

قدس سرہ کو اجازت سلسلۂ قادریہ رزاقیہ کے اور دیگر سلاسل چشتیہ صابریہ نظامیہ کی اپنے والد سے بھی تھی اور اونکو اپنے دادا حضرت مولانا انوار الحق قدس سرہ سے بلا واسطہ بھی اور بواسطہ اپنے والد مولانا علاء الدین احمد قدس سرہ کے بھی اور نیز حضرت مولانا علاء الدین قدس سرہ کو بحر العلوم سے بھی اجازت حاصل تھی یہ سب بیان سلسلۂ قادریہ کا اور سند حضرت جدی مرشدی قدس سرہ کی دوسری سلاسل میں بہ تفصیل ذیل ہے سلسلۂ چشتیہ صابریہ میں حضرت جدی قدس سرہ کو اجازت اور نیز بیعت حاصل تھی حضرت قدوة الواصلین زبدة السالکین مولانا عبد الوالی قدس الله سرہ العزیز سے اور حضرت مولانا جمال الدین احمد اپنے پدر بزرگوار سے اور حضرت شاہ امام احمد ردولوی قدس سرہ العزیز سے اور حضرت شاہ درویش احمد ردولوی صاحب سجادہ حضرت مخدوم شیخ عبد الحق ردولوی

قدس سرہ العزیز اور حضرت مولوی عبد الوالی شیخ محمد احمد ردولوی قدس سرہ العزیز ... سے بھی اور حضرت عارف اپنے والد ... قدس سرہ مولوی انوار الحق ... ابو الکرم قدس سرہ ... حضرت مولوی نقی ... قدس سرہ العزیز ... مولوی محمد یعقوب قدس سرہ ... اور مولوی یعقوب ... حضرت مولانا ... اپنے والد ... عبد الغنی اور اونکو اپنے والد ... حضرت مولانا مولوی محمد سعید قدس سرہ العزیز سے بھی اسیطرح پر مولانا عبد الوالی قدس سرہ العزیز کو اجازت تھی اپنے نانا حضرت شیخ الشیوخ مولانا انوار الحق قدس سرہ العزیز سے اور اونکو اپنے والد حضرت مولانا احمد عبد الحق قدس سرہ العزیز سے اور اپنے والد حضرت ملا سعید قدس سرہ العزیز سے بھی اسیطرح حضرت مولانا جمال الدین قدس سرہ العزیز کو اپنے والد حضرت مولانا علاء الدین احمد قدس سرہ العزیز

۳ ... ادا ... حضرت شیخ ... والد ... عبد ... العزیز قدس سرہ العزیز کو بھی ...

حضرت جلال الدین کبیر الاولیا پانی پتی قدس سرہ العزیز
سے اور اونکو حضرت خواجہ شمس الدین ترکی پانی پتی قدس سرہ العزیز سے
اور اونکو حضرت خواجہ علاء الدین علی احمد صابر قدس اللہ سرہ العزیز
سے اور اونکو حضرت شیخ فرید الدین گنج شکر قدس اللہ سرہ العزیز سے اجازت تھی یہ
تفصیل ہوئی سلسلہ علیہ صابریہ کی اور
سلسلہ چشتیہ نظامیہ حضرت جدی و
مرشدی قدس سرہ العزیز کو
اپنے ماموں حضرت مولانا شاہ محمد عبد الوالی قدس سرہ
العزیز سے اجازت تھی اور اونکو
اپنے نانا حضرت احمد انوار الحق قدس سرہ
سے اور اونکو اپنے والد حضرت
احمد عبد الحق قدس سرہ العزیز سے اور اونکو
حضرت سید شاہ عبد الرزاق بانسوی قدس سرہ العزیز سے اور اونکو طریقہ [illegible] اجازت
حضرت نصیر الدین چراغ دہلی [illegible] حضرت مولانا [illegible]
حاصل تھی [illegible]
شاہ احمد انوار [illegible] قدس سرہ العزیز

[illegible]

اور اونکو اپنے والد حضرت مولانا احمد عبد الحق قدس سرہ
العزیز سے [illegible] حضرت مولانا احمد عبد الحق قدس سرہ العزیز سے اور حضرت
اپنے والد حضرت ملا سعید قدس سرہ العزیز سے اور [illegible] حضرت سید [illegible]
قدوۃ العارفین زبدۃ السالکین مولانا و مقتدانا حضرت [illegible] مولوی
عبد الرزاق بانسوی قدس اللہ سرہ العزیز دونوں سے تھی
اور ملا سعید قدس سرہ العزیز کو اپنے والد حضرت مولانا مولوی
قطب الدین [illegible] شہید سہالوی قدس سرہ العزیز سے اور اونکو
حضرت مولانا شاہ قاضی [illegible] گھاسی قدس سرہ العزیز سے اور
اونکو حضرت شیخ محب اللہ الہ آبادی قدس سرہ العزیز سے اور اونکو حضرت
اور اونکو حضرت شاہ ابو سعید گنگوہی قدس سرہ العزیز سے اور
حضرت مولانا شاہ نظام الدین بلخی قدس سرہ العزیز سے اور اونکو
حضرت شاہ جلال الدین تھانیسری قدس سرہ العزیز [illegible] عبد القدوس گنگوہی
اونکو حضرت شیخ المشائخ مولانا شاہ عبد القدوس قدس سرہ
قدس سرہ العزیز سے اور اونکو حضرت شیخ محمد قدس سرہ [illegible] اپنے والد حضرت شیخ عارف احمد
العزیز سے اور اونکو اپنے والد حضرت شیخ [illegible]
قدس سرہ العزیز سے اور اونکو اپنے والد [illegible] قدس سرہ العزیز سے
شیخ احمد عبد الحق ردولوی قدس سرہ العزیز [illegible]
حضرت شاہ عبد الرزاق بانسوی قطب الاقطاب شیخ احمد عبد [illegible]
حضرت قطب [illegible] تھی اور حضرت شاہ [illegible]
بھی [illegible] سے اجازت [illegible] اپنے والد حضرت
ردولوی قدس سرہ العزیز [illegible] شاہ ہدایت [illegible] احمد قدس سرہ [illegible] اپنے والد
اور اونکو [illegible] حضرت شاہ

حسین احمد قدس سرہ العزیز سے
اور اونکو اپنے والد حضرت شاہ احمد زمان
قدس سرہ العزیز سے اجازت تھی اسی طرح پر
حضرت شاہ درویش محمد سجادہ نشین قدس سرہ کو اجازت
تھی اپنے والد حضرت شاہ علی احمد قدس سرہ سے اور اونکو
اپنے والد حضرت شاہ فقیر احمد قدس سرہ سے اور اونکو
اپنے والد حضرت شاہ احمد زمان قدس سرہ سے اور
حضرت شاہ محمد احمد قدس سرہ العزیز کو حضرت حسین احمد
قدس سرہ سے اور اونکو اپنے والد حضرت شاہ احمد زمان
قدس سرہ العزیز سے اجازت تھی اور حضرت شاہ احمد زمان
قدس سرہ العزیز کو اجازت تھی اپنے والد حضرت شیخ محمد بساون
قدس سرہ سے اور اونکو اپنے والد حضرت محمد عرف پیر اجھی سے
اور اونکو اپنے والد حضرت شیخ محمد عرف پیر جیا قدس سرہ العزیز سے
اور اونکو اپنے والد شیخ سلیم قدس سرہ العزیز سے اور اونکو
اپنے والد حضرت شیخ حمید قدس سرہ العزیز سے اور اونکو
اپنے والد حضرت حاجی قطب الدین قدس سرہ العزیز سے
اور اونکو اپنے والد حضرت شیخ پیر اولیا قدس سرہ العزیز
سے اور اونکو اپنے والد حضرت بڑے اولیا قدس سرہ
العزیز سے اور اونکو اپنے والد حضرت محمد عارف
قدس سرہ العزیز سے اور اونکو اپنے والد حضرت شیخ احمد عارف
سے اور اونکو اپنے والد حضرت شیخ العالم شیخ احمد
عبد الحق ردولوی قدس اللہ سرہ العزیز
سے اجازت تھی اور
اونکو

شاہ صفی اودری قدس سرہ العزیز سے اور اونکو حضرت شاہ
العزیز سے اور اونکو حضرت شاہ
قدس سرہ العزیز سے اور اونکو حضرت شیخ عبد اللہ
امام الدین قدس سرہ العزیز سے اور اونکو
عارف رکن عالم قلندر قدس سرہ العزیز سے اور اونکو حضرت
سعد جلال الدین قدس سرہ العزیز سے اور اونکو مخدوم
ابن شیخ ابو الفتح قدس سرہ العزیز سے اور اونکو مخدوم شاہ سعد
والد شیخ ابو الفتح قدس سرہ العزیز سے اور اونکو مخدوم شاہ
شیخ العبد قدس سرہ العزیز سے اور اونکو حضرت مخدوم شاہ
شاہ صفی قدس سرہ العزیز سے اور اونکو حضرت مخدوم
قدس سرہ العزیز سے اور اونکو حضرت قدس سرہ العزیز
مینا قدس سرہ العزیز سے اور اونکو حضرت
شاہ بینا قدس سرہ العزیز راجو قتال قدس سرہ جہان گشت
سید صدر الدین راجو قتال قدس سرہ العزیز سے
اور اونکو حضرت مخدوم جہانیاں جہاں گشت قدس سرہ العزیز سے اور
سید جلال الدین بخاری قدس سرہ چراغ دہلی
اور اونکو حضرت شیخ نصیر الدین محمود چراغ دہلی قدس سرہ
اونکو حضرت شیخ نظام الدین اولیا محبوب الٰہی
اور اونکو حضرت شیخ فرید الدین گنج شکر
العزیز سے اور اونکو حضرت خواجہ قطب الدین بختیار کاکی
قدس سرہ العزیز سے اور اونکو حضرت خواجہ معین الدین چشتی
قدس سرہ العزیز سے اور اونکو حضرت خواجہ

قطب الدین
مودود چشتی قدس سرہ
العزیز سے اور اونکو حضرت خواجہ
ناصر الدین ابو یوسف چشتی قدس سرہ العزیز
سے اور اونکو حضرت خواجہ ابو محمد چشتی قدس سرہ
العزیز سے اور اونکو حضرت خواجہ ابو احمد ابدال چشتی قدس سرہ
العزیز سے اور اونکو حضرت خواجہ ابو اسحٰق شامی قدس سرہ
العزیز سے اور اونکو حضرت خواجہ ممشاد علو دینوری
قدس سرہ العزیز سے اور اونکو خواجہ ہبیرہ بصری
قدس سرہ العزیز سے اور اونکو حضرت خواجہ
حذیفہ المرعشی قدس سرہ العزیز سے اور اونکو حضرت
خواجہ سلطان ابراہیم بن ادہم قدس سرہ
العزیز سے اور اونکو حضرت خواجہ فضیل بن
عیاض قدس سرہ العزیز سے اور اونکو حضرت
خواجہ عبد الواحد بن زید قدس سرہ سے اور
اونکو حضرت خواجہ حسن بصری رحمہ اللہ و قدس سرہ
العزیز سے اور اونکو حضرت امیر المومنین امام
العالمین اسد اللہ الغالب علی بن ابی طالب
کرم اللہ وجہہ سے اور اونکو حضرت احمد مصطفیٰ
محمد مجتبیٰ سید الاولین و الآخرین صلی اللہ
علیہ وسلم سے فیض حاصل تھا تمام ہو گیا
سلسلہ چشتیہ صابریہ نظامیہ اور فرمایا استاذی دام ظلہم
کہ حضرت جدی و مرشدی کو اجازت اخذ بیعت
بطریق اویسیہ حضرت شاہ مینا قدس سرہ
سے سلسلہ سہروردیہ میں
حاصل تھی واللہ اعلم

الف و سکون لام
نعم الف و سکون شناۃ و یائے و کسر
تاء شناۃ و یائے مجہول ۱۲
و یائے الف و لام و سکون
فتح الف و لام و فتح
تاء و کسر دال مہملہ و فتح
شناۃ تحتانیہ ۱۲
تحتانیہ و سکون تحتانیہ
کسر میم و سکون نون فتح
و فتح نون ۱۲
سین مہملہ و سکون
نون غنہ و کاف فارسی
بفتح
سکون را و فتح واو
و کسر نون و یائے معروف کذا قال
الاستاذ ۱۲
سکون نون و فتح زائے معجمہ و
نون و فتح دال و کسر
نون ۱۲ بکسر دال و
سکون تحتانیہ و فتح نون و واو
و کسر را و یائے معروف کذا
قال الاستاذ ۱۲
بفتح میم و عین مہملہ و سکون را ۱۲

[illegible]

ثم اعلم ان المولوی عبد العلی قدس الله سره کان مطالعا فی کتاب ذات لیلة
فی المکان العالی وتلامیذه جالسون فی السافل پس بایدد انست که تحقیق مولوی
عبد العلی پاک گردانده است خدا راز او را بود که شبی مطالعه کتابی میفرمود بمکان عالی یعنی
بالائے بام وشاگردان آنحضرت نشسته بودند در مکان زیرین فاذا جاء شیخ صالح
من العرب علا وطلع علی علو المکان پس ناگاه آمد پیری پارسا پرهیزگار از اهل عرب و
بلند شد یعنی عروج کرد وظاهر شد برآمد بالا مکان فوصل عند المولوی سلم علیه
فرد المولوی السلام فتوجه الی الکتاب پس رسید نزد مولوی مغفور وسلام داد پس
جواب سلام او داده متوجه کتاب گردیده واین متوجه ناشدن مولوی بسبب ناشناختنش
بود فقال الرجل انت لا تکرم الضیف فالتفت المولوی الی الرجل پس گفت آن پیر مرد
تو اکرام ضیف نمیکنی پس رو کرد مولوی بآن مرد فقال الرجل قم ان رجلا عظیما یدعوک پس
گفت آن مرد که برخیز تحقیق مردی بزرگ میخواند ترا یعنی رسول خدا فذهب المولوی معه حتی
وصل الی مقام پس همراهش رفت مولوی تا آنکه رسید بمقامی فشاهد النبی صلی الله علیه
وسلم ولم یعرفه لانه کان متقنعا بنقاب پس دید مولوی نبی را صلی الله علیه وسلم
ونشناخت چه آنحضرت درود رساند خدا برد وسلام بود که نقاب کرده بود روی خود را

وکان صلی اللہ علیہ وسلم وقفا علی فرس تحت شجرۃ و بود آنحضرت صلی اللہ
علیہ وسلم ایستادہ بسواری اسپ زیر درختی ومیگویند کہ آن درخت برگد بود

فقال صلی اللہ علیہ وسلم یا عبد العلی انت سمعت ان الشیطان

لا یتمثل بالنبی صلی اللہ علیہ وسلم پس گفت آنحضرت ص درود و سلام خدا باد
بر وای عبد العلی آیا تو شنیدہ کہ شیطان نمی تواند گرفت صورت نبی را درود

سلام خدا باد بر او فقال المولوی علی الراس والعین ھذا حدیث صحیح

لا شک فیہ پس گفت مولوی کہ این حدیث بر سر و چشم ما مومنان است
یعنی قبول کردیمش بسر و چشم این حدیث است صحیح کہ ہیچ شک نیست دران بلکہ

متواتر المعنی است فقال النبی ص انت تعلم حلیۃ النبی صلی اللہ علیہ

وسلم فقال نعم فسألہ عن الحلیۃ فبین المولوی پس گفت نبی آیا
تو میدانی احوال صورت نبی صلی اللہ علیہ وسلم پس گفت مولوی آری میدانم پس پرسید

آنحضرت ص از مولوی ممدوح احوال صورت پس بیان فرمود مولوی فنزع صلی اللہ

علیہ وسلم النقاب وقال انا النبی وھذا الصدیق پس وا کرد آنحضرت
درود و سلام خدا باد برو نقاب را گفت کہ منم نبی و این است صدیق رضی اللہ عنہ

فاخرج النبی صلی اللہ علیہ وسلم الرداء ففرشھا وامرہ بالبیعۃ علی یدہ

فبایعہ فجاء المولوی مسرورا پس آورد نبی صلی اللہ علیہ وسلم چادر خود را پس گسترد وش آنحضرت
وفرمود مولوی را بیعت کردن بدست خود پس مشرف ببیعت آنحضرت گشت باز آمد مولوی موصوف خوش و خرم

وقد رای تلامیذ المولوی مجیٔ الرجل و ذهاب المولوی معہ و مجیئہ مسرورا و تحقیق
دیدند شاگردان مولوی کہ در آنجا نشستہ بودند آمدن مرد موصوف و رفتن مولوی
ہمراہش و باز آمدنش خوشحال ولم یستطع احد ان یسأل عن ذلک

فاخبر المولوی بعد ما اصبح عن ذلک جمیع احبابہ و تلامیذہ
نتوانست کسی پرسیدن این احوال و بعد صبح خبر داد مولوی موصوف از احوال خود
ہمہ دوستان و شاگردان خود را و کانت ذلک فی بلدۃ رامفور و حصول ہوست این امر
در بلدہ رامپور و ھکذا سمعت المولوی عبد الرب بن المولوی ینقل ہذہ القصۃ عن جدہ

المولوی العارف علاؤ الدین احمد انہ کان یقص ہمچنین شنیدہ ام از مولوی عبد الرب
پسر مولوی موصوف یعنی مولانا رحمہما اللہ کہ نقل میکرد این قصہ را از پدر پدرم
مولوی خداشناس علاؤ الدین احمد صاحب رحمہ اللہ کہ بیان میکرد این قصہ را
و سابقا کہ ذکر کردم زبانی مولوی عبد الوحید صاحب بود انکہ از مولوی
عبد الرب صاحب مغفور آوردم استشہاد است بر قول مولوی عبد الوحید صاحب فقط

وھو کان من حاضری الوقت من تلامیذ المولوی قدس اللہ اسرارھم اجمعین
و آن مولوی علاؤ الدین احمد کہ ذکرشان گذشت بود یکے از حاضران وقت از
شاگردان مولوی ممدوح پاک گرداند خدا رازہاے ہمہ شان

ثم اجازني المولوي عبد الوحيد محمد بسلسلة اخرى عجيبة بالمصافحة بستر

اجازت داد مرا مولوی عبد الوحید محمد بسلسلۂ نادرہ دیگر طرق مصافحہ وهي انه

صافح اباه المولوي عبد الواحد و آن سلسلہ این ست کہ تحقیق ایشان مصافحہ کردند

باپدر خود مولوی عبد الواحد و مصافحہ در لغت دست گرفتن بایکدیگر را گویند و در

شرع عبارت ست از آنکہ یکے دست دیگرے را بگیرد میان هر دو دست خود

باین طور کہ انگشت نر او را میان هر دو سبابہ هر دو نر انگشت خود بگیرد همچنین دیگرے

بگیرد و قدری بجنبانند و این چنین شنیده ام از شیوخ حدیث و سلوک و نیز استفاده

کردم این را از استاذ خود استاذ الفقہا الفقیہ مفتی محمد اصغر صاحب علیہ الرحمہ و مصافحہ کردن باہم

میان دو مسلمان بدون تعیین وقت موجب اجر عظیم و سنت ست و مصافحہ بیک دست خلاف

سنت ست و تعیین وقت در مصافحہ روا ست فی الدر المختار کالمصافحة ای کما تجوز

المصافحة لانها سنة قديمة متواترة لقوله عليه الصلوة والسلام من صافح

اخاه المسلم وحرك يده تناثرت ذنوبه واطلاق المصنف للدرر والكنز

والوقاية والنقاية والمجمع والملتقى وغيرها يفيد جوازها مطلقا ولو بعد العصر

وقوله انها بدعة اي مباحة حسنة كما افاده النووي في اذكاره وغيره

في غيره عليه يحمل ما نقله عن شارح المجمع من انها بعد الفجر والعصر ليس بشيء توفيقا

فتامله وفي القنية السنة في المصافحة بكلتا يديه وتمامه فيما علقته على المجمع انتهى كلامه

وبوسہ دادن لبعد مصافحہ بر دست شیخ بلکہ بر دست عالم دیگر ومتقی روا ست فی الدر المختار ولا باس بتقبیل
ید الرجل العالم والمتورع علی سبیل التبرک درر ونقل المصنف عن الجامع انہ لا باس
بتقبیل ید الحاکم المتدین والسلطان العادل وقیل سنۃ مجتبی ونباید بوسہ دادن بر دست
غیر انہا پس فی الدر المختار ولا رخصۃ فیہ اسے فی تقبیل الید لغیرھما
ای لغیر عالم وعادل ھو المختار مجتبی وفی المحیط ان لتعظیم اسلامہ واکرامہ جاز
وان لنیل الدنیا کرہ از ینجا معلوم شد کہ تقبیل دست کسیکہ مصافحہ میکند بدستش
مضائقہ ندارد بدون طلب دنیا ونیز باید دانست کہ معانقہ میان دو مرد از مسلمان
اگر بطریق شہوت وبرہنگی نباشد جائز ست وتعیین وقت ہم ایں ہمچو معانقہ عید چہ در تنویر الابصار کہ متن در مختار
ست اول معانقہ را ذکر کردہ ومصافحہ را بعد آن با حرف تشبیہ آوردہ وصاحب در مختار قائل جواز
تعیین وقت در مصافحہ گشتہ چنانچہ بالا گذشت پس معلوم شد کہ معانقہ ہمچو مصافحہ ست در حکم جواز وعدم آن

لیکن ترک اولی است چه از آنحضرت صلی الله علیه وسلم تخصیص وقت در معانقه و مصافحه
ثابت نه شده والله اعلم بالصواب وهو صافح جده المولوی مولانا عبد العلی و ایشان
مصافحه کردند بدست جد خود مولوی مولانا عبد العلی وهو صافح المولوی امین الدین
سیدان پوری و ایشان مصافحه کردند بدست مولوی امین الدین باشنده سیدان پور
که قریه ایست از قرای هند وهو صافح الحاج الموسوم بحاجی صفت الخیر آبادی و ایشان
مصافحه کردند بدست حاجی صاحب مشهور و معروف بحاجی صفت باشنده خیر آباد که قریه ایست
از قرای هند وهو صافح الشیخ عبد الله الجنی و ایشان مصافحه کردند بدست شیخ عبد الله
جنی جنی در قاموس گفته که جنی نسبت بجن است و ایشان را جنی از آن جهت گویند که طویل العمر
بوده اند بعمری که اینچنین عمر انسان را نمی باشد و همین قول صحیح است و بعضی میگویند که
ایشان بسبب کثرت صحبت با قوم جان ملقب بجنی گشته اند والله اعلم بالصواب قدس الله
اسرارهم پاک گرداند خدا رازهای شان را وهو صافح الشیخ عبد الله صاحب علم النبی
صلی الله علیه وسلم رضی الله عنه و ایشان مصافحه کردند بدست شیخ
عبد الله علمبردار آنحضرت درود خدا باد برو و راضی شود خدا از وی چه ایشان از اصحاب بوده اند

وهو صافح النبی سید المرسلین محمد اصلی اللہ علیہ وسلم وایشان مصافحہ نمودند با
حضرت نبی سرور رسولان محمد را درود و سلام باد بر حضرتش ثم اعلموا ان البیعۃ سنۃ لیستر ازین
کہ بیان کردم بدان روزی کند ترا خدا عشق حق کہ تحقیق بیعت سنت است کما قال الشیخ المحقق
الکامل استاذ استاذ استاذی مولوی ولی اللہ الدہلوی رحمہ اللہ

سے کہ تلقین کی [illegible] اس کی عبارت
ہوئیں تاہم میں بھی جو [illegible] کی ضرورت
ایشاں والد ماجد قدس سرہ [illegible]
اور حضرات مدینہ طیبہ
زادہا اللہ شرفا سے
ملا ہے اور اس کی اجازت
اپنی طرف سے
دیتا ہوں ذلک
الفضل من اللہ
واللہ ذو
الفضل العظیم ثم اعلموا
ان البیعۃ
سنۃ [illegible] عشق
بیان کرتا ہوں [illegible]
[illegible] کما قال الشیخ
المحقق الکامل استاذی
المولوی ولی اللہ الدہلوی
رحمہ اللہ

وهو
صافح النبی سید
المرسلین محمد اصلی اللہ علیہ وسلم
[illegible]

سے اجازت ہے [illegible] العزیز کو بھی تصنیف [illegible]
حج کتاب بنیں ہو [illegible] ترجمہ میں کیا [illegible]
و سلسلہ چشتیہ صابریہ و نظامیہ اور سلسلہ [illegible] کی اجازت حضرت جدی و مرشدی قدس سرہ العزیز
ام والدی و مرشدی مولانا مولوی حافظ حاجی شاہ محمد عبد [illegible]
عم فیوضہم کو عنایت فرمائی اور خلیفہ و جانشین اپنا کیا اور
حضرت جدی و مرشدی قدس سرہ [illegible]
عبد الباری عفا اللہ عنہ کو اور جناب بھائی صاحب [illegible]
عبد الرؤف صاحب دام ظلہ کو بھی جمیع سلاسل [illegible]
بیعت کا مجاز فرمایا اس عبارت [illegible]
شیوخ سے ہوئی ہے [illegible] دونوں [illegible]
ہم بعد وفات حضرت جدی و مرشدی قدس سرہ العزیز
کے [illegible] ہجری میں حضرت [illegible]
عم فیوضہم نے ہم دونوں [illegible] بیعت کا مجاز فرمایا

چنانچه گفته ست شیخ محدث کامل استاذ استاذ استاذ من مولوی ولی الله باشندهٔ دهلی که پدر شاه عبد العزیز صاحب دهلوی بوده اند ثابتة بالحدیث الصحیح ثابت ست سنتش بحدیث صحیح کما فی البخاری عن ابی ادریس عائذ الله ابن عبد الله عن عبادة بن الصامت رضی الله عنه وکان شهد بدرا وهو احد النقباء لیلة العقبة ان رسول الله صلی الله علیه وسلم قال وحوله عصابة من اصحابه علی ان لا تشرکوا بالله شیئا ولا تسرقوا ولا تزنوا ولا تقتلوا اولادکم ولا تاتوا ببهتان تفترونه بین ایدیکم وارجلکم ولا تعصوا فی معروف فمن وفی منکم فاجره علی الله ومن اصاب من ذلک شیئا فعوقب فی الدنیا فهو کفارة له ومن اصاب من ذلک شیئا ثم ستره الله فهو الی الله ان شاء عفا عنه وان شاء عاقبه فبایعناه علی ذلک در صحیح بخاری مرویست از ابی ادریس کنیتش و عائذ الله علمش پسر عبید الله از عباده ابن صامت که یکی از اصحاب کبارست و بود از حاضران بدر و آن یکی از اهل عقبه ست رضی الله عنه در شب عقبه که عبارت ست از ملاقات آنحضرت صلی الله علیه وسلم با اهل مدینه قبل هجرت بعد سالی از حصول نبوت در ایام حج و آن ملاقات سه بار گردیده بود

مرة اولی راعقبة اولی وثانیه راثانیه وثالثه راثالثه نامند تحقیق رسول خدا صلی الله علیه وسلم
فرمود حال آنکه گرد او عصابه یعنی گروهی بود از صحابه و عصابه عبارت ست از ده کس
و برزائد از ان هم اطلاق کرده میشود و کم از ده را رهط گویند و همچنین کم از ده باشد کما فی
القاموس که بیعت کنید بر آنکه شریک نگردانید بخدا چیزے را و نه دزدید مال کسی و زنا نکنید
و نکشید زائیدگان خود را و نه آورید بهتانی که از پیش خود ساخته باشید آن را از پیش خود
یعنی بهتان نه بندید بر کسی و گناه نکنید در معروف یعنی در کاریکه مقرر است از خدا
و رسول الله پس کسی که بجا آورد از شما آن بیعت را پس اجر او لازم ست بر خدا جل و علا یعنی
خدا تعالی یقینا او را اجر خواهد داد چنانکه شئ لازم بجا آورد نی ضرورست نه آن لازم که ملزمش
کسے دیگر باشد چه او تعالی از الزام و ایجاب کسی که آن مستلزم مغلوبیت ست بری ست
والعیاذ بالله و کسی که رسید از این بیعت چیزی را یعنی چیزی خلاف بیعت اگر سرزند
از و گرفته شد بسزای بد در دنیا پس گرفته شدنش کفاره بدی او خواهد بود و کسی که رسید
از این امر چیزے را و پوشیده آنرا خدا تعالی پس آن گناه حواله بخدا است اگر خواهد
درگذرد و اگر خواهد عذاب کند و همین است حکم همه گناهان بجز شرک چنانچه گفته است
حق عزوجل ان الله لا یغفر ان یشرک به و یغفر مادون ذلک لمن یشاء
تحقیق خدا تعالی نخواهد بخشید شرک گردانیدن چیزی را بخود و خواهد بخشید کم از ان را هر که
خواهد یعنی اگر خواهد به بخشد و اگر خواهد عذاب کند اینکه هست که مدتے است که باندازه
مدت گناهان ست اما مضی این مدت همه گناه گار از اخوا بخشید غیر از کافران که مخلد فی النار اند والله اعلم

پس بیعت کردیم با او بر دست حضرت صلی اللہ علیہ وسلم با مور مذکورہ این مقولہ عبادہ

ابن صامت است و فی المواہب اللدنیہ فی العقبۃ الثانیۃ قال فاسلموا

و بایعوا علی ان لا نشرک باللہ شیئا ولا نسرق ولا نزنی ولا نقتل اولادنا ولا ناتی

ببھتان نفتری بین ایدینا وارجلنا ولا نعصیہ فی معروف و السمع والطاعۃ

فی العسر والیسر والمنشط والمکرہ ولو اثرت علینا وان لا ننازع الامر اھلہ

وان نقول الحق حیث کنا لا نخاف فی اللہ لومۃ لائم قال علیہ السلام فان

وفیتم فلکم الجنۃ ومن عصانی من ذلک شیئا کان امرہ الی اللہ ان شاء

عذبہ وان شاء عفا عنہ در مواہب لدنیہ علاء الدین قسطلانی در احوال

عقبۂ ثانیہ یعنی در سال دوم بار دیگر کہ تشریف بردہ بسوی عقبہ کہ جائیست معروف در منی

از اہل مدینہ ملاقی گشت پس در ایشان چند کس بودند کہ در عقبۂ اولی بیعت کردہ بودند

گفت حضرت صلی اللہ علیہ وسلم مر ایشان را کہ اسلام آورید و بیعت کنید بر آنکہ شریک

نگردانیم بخدا چیزی را و دزدی نکنیم در مال کسی و زنا نکنیم و لواطت بدتر است از ان

پس ذکر زنا کردنش در حدیث از ان است کہ اہل عرب بدان خوگر نبودند بلکہ بد دانستند

آنرا الغرض آنحضرت آنرا مکروہ دانستہ بزبان نیاوردند و نکشیم زائیدگان خود را و نیاریم بہتانی کہ

ساختہ باشیم از طرف خود و گناہ نورزیم در معروف و بیعت کنید بر گوش داشتن

یعنی بکلام خدا و رسول او منقاد شدن بآنکه مامور شوید یعنی قبول کردن و عمل نمودن
بران در تنگی و فراخی و خوشی و ناخوشی اگرچه گران آید بر ما چه در قاموس از جملهٔ معانی اثر
آورده و الحال غیر المرضیه ای حال ناگوار و آنکه جدا نکنیم امر را از اہل آن و آنکه بگوئیم قول حق
جائیکه باشیم یعنی ہیچ جا از قول حق باز نمانیم و نترسیم در احکام خدا از ملامت کردن ہیچ
ملامت کننده فرمود آنحضرت باد بر وی سلام پس اگر بجا آورید عہد را پس شما راست جنت
و کسیکه خلاف ورزید با من از ین امور بچیزے پس کار او حواله بخدا است اگر خواہد عذاب
کند او را و اگر خواہد درگذرد از و باید دانست که حدیث اول دلیل است بر بیعة الاسلام و حدیث
دوم از لفظ بایعونا فی معروف دلیل است بر بیعة التوبه چه داخل نیست در بیعة الاسلام
زیرا که آنحضرت این را عطف کرده بر اسلموا بواو عطف و از شان عطف بواو تباین
ذات است در معطوف و معطوف علیه و اتحاد حکم پس حکم بیعة الاسلام و بیعة التوبة
و بیعة الملازمت یکی است و آن عصیان است و نیز بعضے از ایشان بیعة الاسلام
بجا آورده بودند و ہیچ امر بظہور نه پیوسته که مقتضی نقض بیعت باشد پس حاجت
تکرار نبود و الله اعلم و از لفظ و السمع تا و لو اثرت علینا دلیل است بر بیعة الخلافة
و نیز دران اشاره است بر بیعة الجہاد که لا نخاف بشیر است باستقلال طبیعت اما دلیل
بران بیعة الرضوان بود که دران عہد بر قتل بود و نیز دران عہد بر ترک فرار بوده
تا فتح پس نیز دلیل شد بر بیعة الہجرت و اما لفظ بایعوا امر ایجابی نیست چه اکثر اہل مدینه

بعد رسیدن آنحضرت بمدینه ایمان آوردند و بیعت نه کردند و حضرت برایشان انکار نکردند
و احتمال نسخ هم ندارد چه بعد ازان هم از اصحاب بیعت کردن بدست آنحضرت بثبوت پیوست
و این امر عبادت بود نه عادت چه در باب وفا آن بیان اجر فرموده و در خلاف آن وعید ظاهر ست
که در ترک سنن عادیه لزوم وعید ثابت نه شده پس باقی ماند سنیتش الله اعلم وبعض احکامها

فی القرآن کما عرفت انها سنة وبعض احکامه فی الکتاب سنن کرها ان یشاء الله
و بعضی احکام بیعت در قرآن مجید ست چنانکه دانستی که آن سنت ست و بعضی احکامش در کتاب الله
یعنی قرآن مذکور ست وهی علی عدة اقسام و آن بر چند قسم ست احدها بیعة الاسلام

وهی ان یبایع علی ید احد سابق الاسلام منه ومتبرک الاوصاف علی ان لا یکفی
بعد ایمانه فقط یکی ازان اقسام بیعة الاسلام است و آن عبارت ست از بیعت کردن
یکی درینجا لفظ احد اشارة ست بدانکه بیعت یک کس یا بدینه بر دست اشخاص کثیره که اسلام او
سابق باشد ازین بیعت کننده چه از کسی که اسلام او سابق نه باشد قبول این چنین بیعت
غیر منصور ست. و اوصافش هم با برکت باشد که از نیکوکاران شرم پیدا شد از آنکه نقض عهد او کند و غیر او نکردن
اعتباری ندارد پس در عهد شکستن او هم شرم نخواهد بود بر آن که کفر نخواهد ورزید بعد ایمان

وثانيهما بيعة التوبة وهي ان يبايع على يد شيخه على انه تاب من المعاصي

وتوجه الى الحسنات فلا يعمل شيئا من الكبائر والصغائر ولا يترك حسنة

على ما في وسعه و دوم آنها بیعت توبہ ست و آن عبارت ست از بیعت کردن
بدست شیخ خود برآنکه توبه کرده از گناهان و متوجه شده سوی نکوئیها پس نخواهد
آورد چیزے از گناهان کبیره و صغیره و ترک نخواهد کرد نکوئی باندازه توانای خود
باید دانست که گناه کبیره عبارت ست از گناهیکه در کتاب و سنت صحیحه وعیدے
بسوختن در آتش یا افتادن در عذاب یا بر مرتکبش اطلاق کفر یا فسق یا حدے
قرار یافته باشد بر تکبش یا برابر باشد با اشیائیکه احوال ایشان چنین ست یا از آن باشد
بدی آن از آن در بداہت عقل پس از کبائرست شریک گردانیدن چیزے
بخدا تعالی و تصدیق کاهن برکهانت و شتم کردن رسول و قرآن و فرشتگان و
انکار کردن این هر سه چیز و استهزا او با اینها و استخفاف و همچنین انکار ضروریات
دین و این همه از اکبر کبائر اند که کفرست چه برین امور مذکوره وعید آتش
و عذاب در کتاب و حدیث وارد ست مثل قول او تعالے والذین کفروا وکذبوا
بایاتنا اولئک اصحب النار هم فیها خالدون و کسانیکه انکار
ورزیدند بدایت را و دروغ گفتند آیات ما را ایشان اند صاحبان آتش ایشان در ان آتش
همیشه باشند و قول او تعالی و من الذین اشرکوا ایود احدهم لو یعمر الف سنة
وما هو بمزحزحه من العذاب ان یعمر والله بصیر بما یعملون

وازکسانیکه شریک کردند با او تعالی چیزے دیگر راکسے است که دوست میدارد درازی عمر خود تا هزار سال و نیست آن کس دور دارنده از عذاب درازی عمرش و خدا تعالے بینا است بعمل شان پس آنست که شریک کننده بخدا و انکار کننده بآیات او در نار خواهد ماند و رهائی نخواهد یافت از عذاب نار و همچنین تصدیق کاهن که داخل ست در تکذیب رسول چه رسول تکذیبش فرموده بقول خود کذب المنجمون برب الکعبة دروغ گو هستند اهل نجوم قسم برب کعبه و همچنین شتم رسول و قران و فرشتگان مستلزم انکار ست و استهزا او بآنان هم بدون انکار غیر ممکن پس این همه امور از اکبر کبائر اند که کفر است چه او تعالی میفرماید ان الله لا یغفر ان یشرك به و یغفر مادون ذلك لمن یشاء یعنی غیر کافر را امید مغفرت ست بمشیت حق یعنی اگر خواهد به بخشد بدون عذاب ورنه در نار خواهد افتاد بقدر گناه خود و بعد ازان بشفاعت مغفور خواهد گردید و انهار احکم خلود فی النار ست پس ایشان کافر اند والله اعلم و از کبائر ترک نماز و زکوة و روزه و حج و قتل کسے از انسان و قتل اولاد خود و قتل نفس و غصب و خیانت و گواهی دروغ و یمین غموس یعنی قسم خوردن بدروغ و خوردن مال یتیم و ایذا دادن و نافرمانی کردن والدین را زیرا که اطاعت والدین واجب ست بقول او تعالی

کو مار ڈالنا اور اپنی اولاد کو قتل کرنا اور چوری کرنا اور خیانت کرنا اور جھوٹی گواہی دینا اور یمین غموس یعنی جھوٹی قسم کھانا اور یتیم کا مال کھا جانا اور والدین کی نافرمانی کرنا اور ان کو تکلیف دینا اس واسطے کہ اطاعت والدین کی واجب ہے کیونکہ خدا کا فرمودہ ہے

والذی قال لوالدیه اف لکما اتعدانني ان اخرج وقد خلت القرون من قبلی وهما یستغیثان
الله ویلک امن ان وعد الله حق فیقول ماهذا الا اساطیر الاولین اولئک الذین حق علیهم
القول فی امم قد خلت من قبلهم من الجن والانس انهم کانوا خاسرین ؛ اگر فرمان
والدین بکبیره باشد بعمل آوردنش واجب وگناه نه بقول الله تعالی وان جاهداک علی ان تشرک بی
ما لیس لک به علم فلا تطعهما وصاحبهما فی الدنیا معروفا واتبع سبیل من اناب
الی ثم الی مرجعکم فانبئکم بما کنتم تعملون اگر بجنگ آیند بسر تو مادر و پدر تو تا برانکه شریک
گردانی بمن چیزے که بآن علم نداری پس اطاعت شان مکن درین امر شرک صحبت کن بالیشان
در دنیا بصحبت معروف یعنی صحبتے که راضی باشد بر آن شرع یعنی خلاف شرع نباشد و
پیروی کن براه کسی که رجوع کرده است بمن و مستعد است لطاعت من بسپتر بازگشت شما بمن شدنی
است پس آگاه خواهم کرد شمارا بانچه میکردید یعنی جزا هر کسے موافق عملش خواهد بود از ینجا معلوم
شد که اتباع ابوین واجب است در امریکه خلاف شرع نباشد و در امور دین اتباع
دینداران واجب و خلاف واجب حرام است پس خلاف اتباع دیندار
اگر امرے کنند اتباع شان حرام چه او تعالے مے فرماید که اگر امر بشرک کنند اطاعت
شان مکن و مراد از شرک درینجا خلاف شرع است مطلقا بدلیل سوق کلام او تعالے

وصاحبهما فی الدنیا معروفا امر بصحبة معروفه بآنها فرموده در دنیا و باتباع اهل دین در امور
آخرت و تخصیص لفظ شرک بذکر از آن است که نزول این آیة در حق سعد ابن ابی وقاص
بوده وقتیکه بتعلیم و اصلاح ابی بکر صدیق رضی الله عنهما اسلام آورده بود مادرش حمنه
رضی الله عنها باستماع این خبر حلف کرده بود که نخورد طعام و شراب تا مرتد شدن
سعد و تا سه روز بر همین منوال بوده و بعد سه روز آن هم مشرف بایمان گردیده
داخل اصحاب گشت و بیضاوی در سورهٔ عنکبوت در تفسیر فلا تطعهما گفته فانه لا طاعة
لمخلوق فی معصیة الخالق چه روا نیست پیروی کردن مخلوقی در معصیت خالق لفظ معصیت
آورده که عام است از کفر و فسق والله اعلم بالصواب و نیز از کبائر است قطع رحم
یعنی با اقربا عداوت داشتن و دغا کردن در پیمانه و وزن و سود خوردن یعنی ربا
خوردن و از جهاد گریختن و فساد کردن و جدائی انداختن میان زن و شوهرش
و نکاح کردن با محرمات و دروغ بستن بر نبی و چغلی کردن پیش حاکم از کسی تا کشته
یا غارت کرده شود و غیبت کردن و ترک کردن هجرت از دار الحرب و محبت داشتن
با کفار و قمار باختن و جادو کردن و سوختن جانداری در آتش چه بر بعضے از انها
اطلاق کفر آمده در نص و بر بعضے وعید عذاب و بعضے نزد عقل بدتر است از منصوص
بها و تفصیلش در کتب عقاید و فقه است و از کبائر است زنا و لواطت و تناول مسکرات و دزدی کردن

ورہزنے کہ برآنہا حد معین ست در شرع وگناہ صغیرہ عبارتست ازانکہ منع کردہ باشد ازان شارع یا ضد چیزے باشد کہ کردنش در شرع مامور بہ ست یا از کردنش طریقۂ معہودہ دین برگردد و ہر کہ ارادہ تفصیل دارد نظر بکتب فقہ وکلام نماید وحسنہ آن ست کہ موجب اجر وثواب باشد از فرض وواجبات وسنن ونوافل وثالثہا بیعۃ الملازمۃ

وھی ان یبایع علی ان یلازم لنفسہ ما یامرہ الشیخ وسوم از اقسام بیعت بیعت ملازمت ست وآن عبارت است از بیعت کردن بدست شیخ برانکہ لازم گیرد برای نفس خود آنچہ امر کند او را شیخ او آنجا معلوم شد کہ بیعت برای دیگری باین طور کہ من پیمان مید ہم کہ فلان امر شمارا لازم گرفتہ ناروا است واعتباری ندارد اما بیعت بالوکالت باین طریق کہ فلان فرستادہ است مارا بہ بیعت کردن بدست شما از طرف خودش جائز ست چہ وکالت در ہمہ عقود روا است واللہ اعلم

وھی نوعان وآن یعنی بیعت ملازمت بر دو نوع ست الاول بیعۃ الالتزام

وھی ان یلتزم اخلاق الشیخ لنفسہ اول ہر دو نوع بیعۃ التزام است وآن عبارت است از بیعت کردن بآنکہ اخلاق شیخ را لازم گیرد برای تصفیہ نفس خود نہ برائے تعلی نفس واظہار برابری با شیخ والثانی بیعۃ ترک الوجود وھی ان یبایع

علی ان لا یری الوجود الا وجود الوہاب المنان دوم از ان بیعت ترک وجود ست وان عبارت ست از بیعت کردن برانکہ نہ بیند وجود کسی بجز وجود پروردگار احسان کنندہ بچشم باطن

بیعت الوکالت

چنانچه مولانا علاء الدین اودی می فرماید بیت که بخشیان دل مبین جز دوست ؛ هرچه
بینی بدان که مظهر اوست و کذا بیعة الجهاد والهجرة وبیعة الخلافة یعنی همچنین بیعت
جهاد و هجرت و بیعت خلافت از اقسام بیعت مسنونه است اما الاولی ان یبایع علی
ید الخلیفة علی ان یهجر بیته التی فی دار الکفر ویذهب معه الی دار الاسلام و
یجاهد اما قسم اول یعنی بیعت جهاد و هجرت پس عبارة است از انکه بیعت کند
بدست خلیفه که پادشاه اسلام است بر انکه ترک کند خانه خود را که در دار الکفر
است و برود همراه او بدار الاسلام و جهاد کند با کفار همراهش والثانیة ان یبایع
علی ید رجل علی انه جعله امامه فلا یخرج عن دائرة اطاعته و قسم دوم
یعنی بیعت الخلافت عبارت است از بیعت کردن بدست شخصی بر آنکه گردانده است
او را امام خود پس بیرون نشود از دائرهٔ اطاعت او و اگر خلاف امرش چیزی بعمل آورد
داخل باغیان گردید بشرطیکه حکمش خلاف شرع نباشد چه اتباع او همچو اطاعت
الوالدین است فائدة نیز فیما بین مشایخ نوعی دیگر از بیعت ماوراء انواع مذکوره
جاری است که دران بیعت میکنند فقط برای دخول در سلسله و آن را بیعت التبرک می نامند
و هیچیک از عهود مذکوره پیش نکنند پس برای اخذ آن مجرد اجازهٔ شیخ کافی است احتیاج حصول شروط دیگر نیست
و در قرون گذشته نبود زیرا که از نوع مسنونه نیست و مفاد است تعلق به شیوخ است بمبالغ چنانچه مشهور است

که بدست حضرت شیخ العارفین مولانا انوار الحق قدس الله سره زنے از سادات بیعت
کرده بود ناگاه از زبانش کلمه بے ادبانه در حق کبرا و مشائخ سر زده و باز بتوبه نپرداخت
تا آنکه بوقت نزع زبانش پاره پاره گردیده بود و رویش سیاه گشته دیده حبیبه با نشیخ ... تعش
حضرت ممدوح خبر داد پس بجوش آمده برخاستند و به بالاخانه خود مصروف ... تجلی
پس بفضل الله از زبان او کلمه لا اله الا الله روان گشت و رویش نورانی گردید تا محل
بدار البقا گردید حضرت ممدوح فرمودند الحمد لله که بطیبه با ایمان وفات یافت با آنکه
حضرت بخانه خود بودند و او بخانه خویش والله اعلم ولیها احکام و آن بیعت را
احکام اند فمنها وجوب الایفاء و حرمة النکث پس لازم است واجب شدن
الیفاء یعنی بجا آوردن عهودان و حرام بودن نکث که عبارت از شکستن عهود است
لقوله تعالی ان الذین یبایعونک انما یبایعون الله ید الله فوق ایدیهم
فمن نکث فانما ینکث علی نفسه ومن اوفی بما عاهد علیه الله فسیؤتیه اجرا عظیما

بفرمودهٔ او تعالی تحقیق کسانیکه بیعت میکنند ترا بیعت نمی کنند مگر خدا را نیست تو بعینها بیعت خدا است
چه تو نائب اوئی و حکم نائب بمچو حکم منیب است دست خدا بالای دست آنها است یعنی دست
تو بمنزلهٔ دست خدا است نه آنکه خدا را جسم است معاذ الله جل و علا از جسمیت بری است پس هر
کسے بشکست عهد را پس شکستن او بر او است یعنی سزای نقض عهد خواهد یافت و کسیکه بجا آورد
آن را که عهد کرده بدان با خدا تعالی پس قریب است که خواهد داد او را خدا ثوابی بزرگ
باید دانست که در آنجا وعید بر نکث وارد است و وعید بجز ترک واجب یا فرض وارد نمی شود
پس ثابت شد وجوب ایفاء و حرمت نکث والله اعلم فایفاء بیعة الاسلام ان
یداوم علی الاسلام والایمان ویحبه کما یحب العاشق المعشوق یعنی بجا آوردن
بیعت الاسلام آن است که همیشگی کند بر اسلام یعنی گاهے حرکتی که مستلزم کفر باشد
سر نه زند از وی و دوست دارد آن را بمچو دوست داشتن عاشق معشوق را والایمان
هو ان یحب الله ورسوله ویعتقد بالقلب بما جاء به النبی صلی الله علیه وسلم
وبوحدة الله تعالی ویقر باللسان و ایمان عبارة است از آنکه دوست دارد
خدا را و رسول او را و اعتقاد کند یعنی بگرود بدل چیزیکه آمده است بآن رسول خدا صلی الله
علیه وسلم و بیگانگی خدا تعالی و اقرار کند بزبان یعنی بزبان هم اظهار کرده باشد کما فی دلائل الخیرات
وعن انس رضی الله عنه انه قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم

لا یؤمن احدکم حتی اکون احب الیه من نفسه وماله وولده ووالده
والناس اجمعین چنانچه در دلائل الخیرات مرقوم که روایت است از انس رضی الله عنه که گفت فرمود رسول خدا درود خدا بر او
مؤمن نخواهد بود یکی از شما تا آنکه باشم من دوستتر باو از ذات او و مال او و اولاد او و پدر او
و همه کسان یعنی جان بهم نمیرسد هیچکس را بدون محبتم وفی حدیث عمر رضی الله عنه انت
احب الی یا رسول الله من کل شی الا نفسی التی بین جنبی فقال له علیه الصلوة
والسلام لا تکون مومنا حتی اکون احب الیک من نفسک فقال عمر والذی
انزل علیک الکتاب لانت احب الی من نفسی التی بین جنبی فقال
رسول الله صلی الله علیه وسلم الآن یا عمر تم ایمانک و نیز در دلائل
الخیرات مرقوم است در حدیث عمر رضی الله عنه یعنی گفت عمر رضی الله عنه برسول الله صلی الله
علیه وسلم توئی دوستتر بمن ای رسول خدا از هر چیز بجز نفس من که درمیان هر دو جانب
من است یعنی روح من پس گفت ای رسول باد بر او درود و سلام مؤمن نشوی تا وقتیکه شوم
من دوستتر بتو از نفس تو پس گفت عمر رضی الله عنه قسم بکسی است که نازل کرد بر تو کتاب را
یعنی خدا هر آئینه توئی محبوبتر بمن از نفس من که هر دو جنب من است یعنی بمجرد فرمودن آنحضرت
حب آنحضرت عمر را رضی الله عنه غالب گردید از حب جان خود که جواب آنحضرت دلیل قوی است بر آن
پس فرمود رسول خدا درود فرستد خدا بر او و سلام الکنون ای عمر تمام شد ایمان تو یعنی بسبب غلبه حب تو بمن

لا یؤمن احدکم حتی اکون احب الیه من نفسه وماله وولده ووالده والناس اجمعین

وفی حدیث عمر رضی الله عنه انت احب الی یا رسول الله من کل شی الا نفسی التی بین جنبی فقال له علیه الصلوة والسلام لا تکون مومنا حتی اکون احب الیک من نفسک فقال عمر والذی انزل علیک الکتاب لانت احب الی من نفسی التی بین جنبی فقال رسول الله صلی الله علیه وسلم الآن یا عمر تم ایمانک

قیل لرسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم متی اکون مؤمنا وفی لفظ اخر مؤمنا

صادقا قال اذا احببت اللہ فقیل متی احب اللہ قال اذا احببت رسولہ فقیل ومتی احبہ قال اذا اتبعت طریقتہ

واستعملت سنتہ واحببت بحبہ وابغضت ببغضہ وواليت بولایتہ وعادیت بعداوتہ ویتفاوت

الناس فی الایمان علی قدر تفاوتھم فی محبتی ویتفاوتون فی الکفر علی قدر تفاوتھم

فی بغضی لا لا ایمان لمن لا محبۃ لہ الا لا ایمان لمن لا محبۃ لہ الا لا ایمان لمن

لا محبۃ لہ و نیز در دلائل الخیرات است کہ گفتہ شد یعنی گفت کسی از اصحاب مر رسول خدا را صلی اللہ علیہ وسلم کہ خواہم شد مومن و در لفظ دیگر یعنی روایت دیگر مومن بقید صادق وارد شدہ پس سرہر تقدیر سوال از کمال ایمان است گفت آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم وقتیکہ دوستداری خدا را پس گفتہ شد یعنی گفت سائل و کے دوستدار شوم خدا را گفت آنحضرت وقتیکہ دوستداری رسول او را پس گفتہ شد کہ کے دوستدار شوم او را گفت آنحضرت وقتیکہ پیروی کنی طریقہ او یعنی دین او را و بعمل آری سنت او را یعنی انچہ کہ آنحضرت کردہ و مخصوص بآنحضرت نباشد و دوستی کنی بدوستی او و دشمنی کنی بدشمنی او یعنی دوستانش را دوستداری و دشمنانش را دشمن و ولایت داری بولایت او و عداوت داری بعداوتش یعنی مصاحبت داری باکسیکہ ہمراہ و لازم گرفتہ اخلاق و افعال او را و ترک صحبت کنی از انکسیکہ ترک کردہ اخلاق و افعالش را چہ ولایت عبارت ست از باہم نشستن

و یاری کردن و عداوت عبارت است از در گذشتن و ترک کردن پس این همه
که گفته شد از علامات محبت ست نه اجزای محبت چه گاهی باشد که رو سیه هند بعضی از این همه
بغرضی محبت نمی باشد و متفاوت میشوند مردمان در ایمان باندازهٔ تفاوت شان
در محبت من و متفاوت میشوند در کفر باندازهٔ تفاوت شان در بغض من یعنی هر کسی که
محبت من کم دارد ایمانش ناقص ست و هر که غلبهٔ محبت با من دارد ایمانش کامل و همچنین
هر که بغض با من کم دارد کفر او ناقص و هر که غلبهٔ بغض با من دارد کفرش کامل اما بسبب کمی
محبت از ایمان بدر نمیشود و اطلاق کفر بر و نارواست و کمی بغض از کفر بر نمی آید و مومن نباشد
آگاه باشید که ایمان نیست کسی را که محبت خدا و رسول ندارد و این عبارت را سه کرت
فرموده و تکرار ش بهر تاکید و تنبیه است و از داب حضرت صلی الله علیه وسلم بود که اکثر برای
تعلیم و تفهیم عوام کلام را سه کرت بر زبان میراندند ولما هو المشهور بين اهل العلم
الایمان اقرار باللسان وتصدیق بالقلب و ز یرا که مشهور ست میان اہل علم
که ایمان عبارت ست از اقرار کردن بزبان و راست دانستن بدل وحدت خدا
و رسالت رسول و آنرا که آمده است با رسول از احکام ونكثها الانكار باللسان
وبالقلب او باحدهما و نکث آن یعنی شکست الاسلام انکار کردن بزبان و دل یا یکی ازین
هر دو واما باللسان فبالعذر معفو بان اکرهه کافر علی اجراء کلمة الکفر
وخاف ان يقتل لو لم يقل باللسان بما قاله فاجرى على لسانه کلمة الکفر وقلبه مطمئن بالایمان فهو معفو

ایمان بغض ... [illegible]

اس عبارت کو تین مرتبہ ارشاد فرمایا ... [illegible]

عام لوگوں کو سمجھانے کی وجہ سے بات کو تین بار زبان پر لاتے تھے

بین اهل العلم الایمان اقرار باللسان و تصدیق بالقلب ... [illegible]

[illegible]

اما انکار بزبان پس بعد عذر معاف ست و تقدیم ظرف درینجا ازان ست که معاف بودن اجرای کلمہ کفر بزبان محصور بعذر ست و بغیر عذر ہرگز معاف نیست و عذر باین طور ست کہ جبر کردہ باشد این کس را کافرے بر راندن کلمہ کفر بزبان و ترسیدہ باشد قائل ازانکہ کشتہ شود یا خوف کند ازان کہ بریدہ شود عضوی از اعضائش اگر بزبان نراند آنچہ فرمودش مکرہ پس روان کرد بزبان خود کلمہ کفر حالانکہ دلش مستقر است با یمان پس او بخشیدہ شود انشاء اللہ چنانچہ ثابت است در کتب اصول فقہ در نور الانوار شرح منار است حرمۃ لا تحتمل السقوط لکنہا تحتمل الرخصۃ کاجراء کلمۃ الکفر فانہ قبیح لذاتہ وحرمتہ غیر ساقطۃ لکنہ یترخص فی حالۃ الاکراہ باجرائہا فہو داخل فی قسم الرخصۃ و نیز درہمین کتاب است وفی بعضہ العمل بہ رخصۃ کاجراء کلمۃ الکفر علی لسانہ اذا اکرہ علیہ رخص لہ ذلک بشرط کون القلب مطمئنا بالتصدیق والاکراہ ملجئا و نیز درہمین کتاب است وہو الاکراہ الذی یعدم الرضاء ویفسد الاختیار وہو الملجیٔ ای الاکراہ الملجیٔ بما یخاف علی نفسہ او عضو من اعضائہ بان یقال انلم تفعل کذا لاقتلنک او لاقطعن یدک فحینئذ ینعدم رضائہ ویفسد اختیارہ البتہ ومن اجری علی لسانہ کلمۃ الکفر استہزاء وان کان قلبہ مطمئنا بالایمان فہو کافر

وکسی که راند بر زبان خود کلمهٔ کفر از راه تمسخر اگرچه باشد دلش که قرار گرفته بایمان پس دی کافرست

یعنی بمجرد راندن کلمهٔ کفر بر زبان کافر گردد لان الاستهزاء بالکفر کفر کما فی العقائد النسفیه

زیراکه تمسخر کردن بکفر کفرست یعنی کلمهٔ کفر بر زبان راندن از راه تمسخر نه بدل کفر است و اگر برضاء دل

باشد بطریق اولی کفرست چنانچه در عقائد نسفیه مرقوم است و نیز در نور الانوار شرح منار است

والهزل فی الردة کفر ای اذا تلفظ بالفاظ الکفر هزلا یصیر کافرا ورد علیه انه کیف یکون کافرا

مع انه لو یعتقد به فاجاب بقوله لا بما هزل ای لیس کفره بلفظ هزل به من غیر اعتقاد

لکن بعین الهزل لکونه استخفافا بالدین وهو کفر لقوله تعالی قل ابالله وایاته و

رسوله کنتم تستهزؤن لا تعتذروا قد کفرتم بعد ایمانکم از ینجا معلوم شد که

لفظ کفر که باستهزاء بر زبان آورده موجب کفر نیست بلکه نفس استهزاء کفرست پس هر عمل از

اعمال کفر که باستهزاء کرده باشد موجب تکفیر خواهد بود قولی باشد یا فعلی والله اعلم بالصواب

وان اقروا للسان وانکر بالقلب فهو کافر و منافق اگر اقرار کرد بزبان و انکار کرد بدل پس

او کافرست و منافق لقوله تعالی ومن الناس من یقول امنا بالله و بالیوم الاخر وما هم بمومنین

یعنی ثابت است کفر او بکفر مودن علمای برتر و بعض از مردمان کسی است که میگویند ایمان آوردیم
بخدا و روز آخر که عبارت است از روز حشر و نشر یعنی بزبان اقرار میکنند و حال آنکه نیستند
ایشان از مومنان یعنی بدل انکار میدارند و در جواب این آیه یخادعون الله او رو

خداع باخدا کار مومنان نیست ولقوله عز وجل واذا لقوا الذین امنوا قالوا امنا

واذا خلوا الی شیاطینهم قالوا انا معکم انما نحن مستهزءون ونیز ثبوت کفر
شان بقول خدا است عزوجل وچون باهم میشوند با مومنان میگویند که مایان
باشما ایم یعنی ایمان داریم همچو شما وچون تنها میباشند با شیاطین خود که جمع شیطان
که مشتق از شیطان است بمعنی هلاک شونده همچو فرحان وغضبان از فرح وغضب یعنی
باکافران در خلوت میباشند گویند که مایان با شما ایم در کفر جز این نیست که تمسخر میکردیم
با ایشان پس ایشان خود اقرار استهزا نمودند واستهزا باخدا و رسول کفر است بقول
او تعالی قل ابالله وایاته ورسوله کنتم تستهزءون لا تعتذروا قد کفرتم
بعد ایمانکم ونیز خدا تعالی در حق همراهیان شان لفظ شیطان آورده و آن
نام ابلیس هم هست واو از کفار است پس معلوم شد که ایشان هم از کافرانند که دعوی

معیت با ایشان میداشتند ولقوله عز وجل اذا جاءک المنافقون قالوا نشهد انک

لرسول الله والله یعلم انک لرسوله والله یشهد ان المنافقین لکاذبون

و ثابت است نفاق شان بغیر دلیل اوهر دو حجل چون می آیند برت منافقان
میگویند که گواهی میدهیم ما یان که تو هر آئینه رسول خدائی و خدا میداند که تو رسول خدائی
از ینجا مقوله خداست از طرف خود و آیه سابقه بیان احوال منافقان است
همچو آیه لاحقه که معنیش این است و خدا گواهی میدهد که تحقیق منافقان دروغگویانند
در گواهی خود بر رسالت تو چه ایشان اعتقاد رسالت تو ندارند پس گواهی شان
بر خلاف عقیده شان است و گواهی دادن بخلاف عقیده خود دادن نوعی از کذب است

و هو اشد من الکفر یعنی نفاق سخت تر است از کفر لقوله تعالی ان المنافقین
فی الدرک الاسفل من النار و سختی آن ثابت است بقول او تعالی تحقیق
منافقان در طبقه زیرین خواهند بود از طبقات آتش یعنی دوزخ و در طبقه زیرین
از طبقات دیگر عذاب سخت تر است و سختی عذاب نباشد مگر بسختی کفر و آن ظاهر
است چه ایشان فریب میدهند رسول خدا و مومنان را و فریب اشد عداوت است

و من تذبذب فی القلب فهو ایضا منافق لتوصیف الله تعالی
ایاهم بقوله ان المنافقین یخادعون الله و هو خادعهم و اذا قاموا
الی الصلوة قاموا کسالی یراؤن الناس و لا یذکرون الله الا قلیلا مذبذبین
بین ذلک لا الی هؤلاء و لا الی هؤلاء و من یضلل الله فلن تجد له سبیلا
و کسیکه تردد کرد در دل پس او نیز منافق است بدلیل وصف کردن خدا تعالی
مر ایشان را بقول خود تحقیق منافقان فریب میدهند خدا را یعنی رسولش را

چه خدا تعالی میداند احوال باطن پس کی توانند فریب داد نشرقی الطلاق فریب خدا از آن است
که رسول نائب خدا است و حکم نائب همچو حکم منیب است در اتباع پس حکم رسول همچو
حکم خدا است در قبول و اتباع یعنی قبول حکم رسول همچو قبول حکم خدا و در آن همچو در وش
پس خداع آن همچو خداع ایشان خواهد بود و او تعالی فریب دهنده ایشان است یعنی جزای
فریب ایشان با ایشان خواهد داد و چون برخیزند بنماز برخیزند بسستی در حالیکه ریا
میکنند پیش مردمان و یاد نمیکنند خدا را مگر کمی یعنی آگاه آگاه هم ریائی ذکر خدا میکنند مگر مجبور
کسان و آن اندک است باعتبار ذکر الٰهی یا مراد آن باشد که اجر عمل ایشان اندک است
باعتبار اجر اعمال اهل خلوص چه اجر عمل ریا فقط در دار دنیا است که اهل دنیا در ذاکران
بیشمارند شان را و در آخرت همون ریا موجب عذاب ست همچنین منافقان در دنیا
بجهت اظهار ایمان از قتال میرهند و در آخرت مخلد فی النار خواهند بود حال ایشان
آن ست که می لغزند یعنی دل ایشان بر یک حال قرار نمیگیرد نه اینجانب می شوند نه آن جانب
یعنی نه مومن میگردند نه کافر می باشند چه گاهی ایمان می آرند و گاهی منکر می شوند
و کسی که گمراه می کند او را خدا هرگز نخواهی یافت ای محمد وی را راهی که بنور ایمان یابند
بدان در اینجا تنکیر برای تخصیص است قوله تعالی ان الذین امنوا ثم کفروا

ثم امنوا ثم کفروا ثم ازدادوا کفرا لم یکن الله لیغفر لهم ولا لیهدیهم

سبیلا بشر المنافقین بان لهم عذابا الیما و نیز ثابت است نفاق

بقوله تعالی تحقیق کسانیکه ایمان آوردند پس کفر ورزیدند بازه ایمان آوردند پستر
کفر ورزیدند پس زیاده کردند کفرا نیست خدا که بخشد شان را و نیست که ره نماید شان
براهی خبر ده منافقان را آن که مر ایشان را عذابیست دردناک خدای تعالی در
جزای تذبذب می فرماید بشارت عذاب مر منافقان را پس معلوم شد که اهل
تذبذب در زمره منافقانند اما ایقاع بیعة التوبة فان لن یرتکب کبیرة
ولا صغیرة عمداً اما بجا آوردن بیعت توبه پس عبارت است از انکه هرگز
مرتکب نه شود هیچ یک از کبیره و صغیره بقصد یعنی ارتکاب گناه بخطا و سهو معتبر نیست
چنانچه خواهد آمد انشاء الله تعالی وان ابتلی بشئ من ذلک بسبب البشریة
فلیتب واگر مبتلا شود بچیزی ازین هر دو بسبب بشریت یعنی گناه گناه دانسته
باشد و بسبب بشریت بغلبه نفس و شیطان بعمل آرد نه آنکه آن را عبادت یا
مباح انگاشته مرتکب شود چه استحلال حرام کفر است پس باید که توبه کند
فانما که درین صورت تجدید بیعت مستحب است که از بعض اصحاب ثابت است
لقوله تعالی انما التوبة علی الله للذین یعملون السوء بجهالة ثم
یتوبون من قریب فاولئک یتوب الله علیهم وکان الله علیما حکیما
واین که گفتم سخن ثابت است بقوله تعالی نیست قبول توبه مگر مر کسانرا که بعمل آرند گناه
بجهالت و آن در لغت نادانستن است یعنی بسبب بشریت و اطلاق جهالت درینجا از آن است

که ارتکاب گناه از حماقت می باشد بعید از دانائی چه هیچ عاقل بدی را قبول نمی کند پس توبه کند بزودی توبه عبارت ست از ندامت بر گناه و ترکش باین قصد که بار دیگر مرتکبش نخواهد گشت پس ایشان از کسانند که قبول خواهد کرد خدا توبه شان و او ست دانا با حوال و حکیم که موخذه نمی کند بر گناه بعد توبه

ازان و قوله تعالی ان الحسنات یذهبن السیئات و نیز عدم نکث آنکس بسبب توبه کردن بعد گناه ثابت ست بقول و تعالی تحقیق نیکوئیها میبرند بدیها را در شان نزول این آیه می نویسند که مردی پیش آمد آنحضرت را و عرض نمود که برسے تنها زنا کردم و میان ران ها ایش نشستم پستر باز ماندم پس آیهٔ کریمه نزول یافت باآنکه نظر بر عورت غیر مملوکه حرام ست اما بسبب توبه ازین گناه شنیع بخوف خدا آن هم معفو گردید همچنین نکث هم بجهت توبه نخواهد بود و قوله علیه الصلوٰة والسلام

من تاب من الذنب کمن لا ذنب له و نیز عدم لزوم نکث مفهوم مے گرد از قول آنحضرت باد برو درود و سلام کسی که توبه کرد از گناه همچو کسے ست که گناهے نکرده باشد پس گناه نکث هم زائل مے شود بتوبه اما بعد توبه پس تجدید بیعت

اولے ست چنانچه گذشت و اما من صدرت منه صغیرة او کبیرة خطاء فلا نکث علیه و اما کسی که سر زده از و گناهی صغیره یا کبیره بخطا پس لازم نیست نکث برو

لقوله علیه الصلوٰة والسلام رُفِعَ عن اُمّتی الخطاء والنسیان واللّٰه اعلم ونیز
عدم نکث ثابت است بگفته آنحضرت بر و باد درود و سلام که برداشته شده است از امت من
خطا که عبارت از امور غیر قصدی یعنی اضطراری بدون فراموشی و نسیان ای فراموشی
یعنی مواخذه خطا و نسیان از امتم نخواهد بود و خدا تعالی داناتر است بحقیقت حال والارتکاب
عمداً بغیر التوبة نکث وارتکاب گناه بقصد و توبه ناکردن از ان نکث بیعت است فان مات
علی ذالک فهو ماخوذ بالامرین النکث والارتکاب پس اگر بمرد بر گناه بغیر توبه
پس گرفته خواهد گشت بهر دو امر یکے نکث بیعت و دیگر ارتکاب گناه یعنی عذاب دو چند
آن گناه است اما ایفاء بیعة الالتزام فان یختار ما وجد من افعال شیخه
واقواله مالا یخالف ظاهره الشرع واما بجا آوردن بیعت التزام پس ان است که اختیار
کند چیزی را که بیاید از افعال پیر خود و اقوال و انچه ظاهرش مخالف شرع نه باشد
پس التزام شنیدن غنا بر هر مرید لازم نیست چه هر کس لیاقت آن ندارد و حلال آن
مشروط است بچند شروط و یافته شدنش در همه کس غیر ممکن و آن شروط این است
که دران رغبت بدنیا و ذکر فواحش و طریق لهو و لعب و محفل فساق و مجمع نسوان نباشد
و سامع از اهل نفس نباشد و شنیدنش باظهار فقر و ریا نباشد
و اظهار وجد بدروغ ننماید تا بمقدور ضبط کرده باشد

وقلبش پر از عشق خدا باشد که غنا مسکن قلب و باشد چه نغمه را تاثیرات ست کثیره پس اگر این شروط در ذات خود جمع دارد پس او را مباح ست و چون شیخ او التزام سماع میدارد و او جامع آن شروط پس او را التزام آن اولی است و بدون اجتماع شروط حرام لکن در زمان ما جامع الشروط نادر الوجود ست لهذا فقها حکم بحرمت آن داده اند مطلقا بقاعده بمرگش گیر تا به تپ راضی شود و فی الحقیقة لیس هکذا بل لاهلها حلال ولغیرها حرام چنانچه شیخ عبد الحق محدث دهلوی حنفی در کتاب خود مدارج النبوت بتفصیل و تحقیق بیان نموده

[illegible] سماع اور وظائف [illegible]

اور یہ بھی ہے کہ سماع کا ثبوت ہونا [illegible] ارباب
اور بعض حنفیہ [illegible] سہروردی [illegible] اور اکثر صحابہ سے
حضرت شہاب الدین سہروردی اور اکابر [illegible] ذوق بعض بزرگوں کا سماع
[illegible] سنت نبوی کا بالکل [illegible] ہونا حضرت
سماع کا [illegible] طبیعت میں اور بعض کے مروی ہوا ہے ابن
[illegible] تابعین سے حضرت ابو عبیدہ ابن
واقف [illegible] ہے اور [illegible] رضی اللہ عنہ حضرت عقبہ ابن عمر
اکثر [illegible] صحابہ سے حضرت عثمان بن ابی وقاص حضرت
عمر رضی اللہ عنہ حضرت سعد بن ابی وقاص حضرت عبداللہ ابن عمر حضرت
ابن جراح رضی اللہ عنہ حضرت بلال حضرت حمزہ حضرت
انصاری رضی اللہ عنہ حضرت عبدالرحمن بن عوف حضرت
اسامہ بن زید حضرت براء بن مالک حضرت طلحہ حضرت
عبداللہ بن جعفر حضرت مغیرہ بن شعبہ حضرت زبیر
معاویہ حضرت حسان بن ثابت حضرت عبداللہ
نعمان بن بشیر رضی اللہ عنہم اجمعین سماع ثابت ہے
صحابہ سے اور تابعین میں سے حضرت سعید بن المسیب حضرت
اور تابعین میں سے حضرت قاضی شریح حضرت عامر الشعبی حضرت
بن حسان حضرت عطا بن ابی رباح حضرت عبدالملک بن
عبداللہ بن عتیق رحمہم اللہ اور غیر تابعین میں سعد بن ابراہیم
عبداللہ [illegible] رحمہم اللہ حضرت ابراہیم بن سعد امام ابو یوسف
حضرت محمد بن علی [illegible] نقل کیا ہے سماع رحمہم اللہ
سماع ثابت ہے اور امام احمد بن حنبل اور امام شافعی اور حضرت ابوبکر بن مجاہد اور
اور امام مالک اور امام [illegible] اور حضرت [illegible] تفصیل اسکی رسالہ
اور سفیان [illegible] اللہ تعالیٰ حنفی میں
[illegible] عبدالغنی [illegible]
[illegible] سماع

سماع کی تین قسمیں ہیں
ایک حرام محض اگر لوگوں کو
واسطے حرام ہے جیسے جوان لوگ اور جن پر
اونکی شہوات ولذات غالب ہیں اور محبت دنیا
اونکی یادداشت ہے باطن اونکا کدورت سے مملو ہیں مقاصد
اونکے فاسد والے ہیں دل میں اونکے سماع سے اونکی صفت مذمومہ
کا جوش ہوگا جیسا غلبہ دنیا اور اونکی شہوات کے دوسری
قسم مباح ہے اون لوگون کو واسطے کہ جن کو سماع سے کوئی
حظ نہیں ملتا مگر اسکے کہ اچھی آواز سے تلذذ ہو اور سرور اور
فرحت کی خواہش یا کوئی شخص غائب یا وفات یافتہ یاد ہو
اور اونکا حزن زیادہ ہو تو سماع کی وجہ سے اونکو اوس حزن سے راحت
ہو گی تیسری قسم مستحب ہے اون لوگون کو واسطے کہ جن پر
محبت الٰہی اور شوق باری غالب ہو تو سماع کی وجہ سے صفت اوصاف
محمودہ جوش میں آتے ہیں شوق اسکی طرف بڑھتا ہے اور
بزرگ حالات اور عالی مقامات اور روشن کرامات اور عنایات
ایزدی کو ترقی ہوتی ہے جیسے کہ سماع سے یہ چیزیں محمود
ہوں تو اوسکے واسطے سماع مباح و مستحب ہے
یہ تیسری قسم سماع صوفیہ کا ہے جو صدق اخلاص سے
ہیں ہر زمانہ میں ہوتے ہیں تمام قیامت تک
اور اگر کوئی کذاب اون کے لباس اور اونکی ہیئت
کو اختیار کرکے اونکی سی صورت بنائے تو یہ
اون کے مکاروں اور دغابازوں کا فرقہ کے واسطے عیب نہیں بلکہ اون
ہوگا جیسا کہ کوئی کسی فقیہ کے لیے عیب
کامل عالم باعمل
کی صورت

بیان ہو چکا ہے ... بعض صورتوں میں ... فعل ... ہونا

... سماع میں ... اور کبھی حرام ... لازم ... اور بعض ...

سماع کو مطلقاً حرام ... رسول اللہ صلی اللہ علیہ ... سے ثابت ہے ...

اور ... تحقیق ... اختلاف ... مطلقاً مباح ... خاص ...

... اہل ... حدیث ... عن عائشہ

رضی اللہ عنہا قالت دخل علی ابو بکر وعندی جاریتان من جواری الانصار تغنیان بما تقاولت الانصار یوم بعاث قالت ولیستا بمغنیتین فقال ابو بکر أبمزامیر الشیطان فی بیت رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم وذلک فی یوم عید فقال رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم یا ابا بکر ان لکل قوم عیدا وھذا عیدنا ...

... دو چھوکریاں ... بعاث کے دن ... اور مغنیہ نہ تھیں پس حضرت ابوبکر رضی اللہ عنہ نے کہا ... شیطان کے ... رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم کے گھر میں پس فرمایا رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم نے اے ابوبکر ہر قوم کی عید ہے اور ہماری یہ عید ہے ... روایت میں ہے ... حضرت ابوبکر ... منع نہیں کی دوسری حدیث ابن ماجہ نے روایت کی

عن انس بن مالک ان النبی صلی اللہ علیہ وسلم مر ببعض المدینۃ فاذا ھو بجوار یضربن بدفھن ویتغنین ویقلن نحن جوار من بنی النجار یا حبذا محمد من جار فقال النبی صلی اللہ علیہ وسلم اللہ یعلم انی لاحبکن

... انس رضی اللہ عنہ سے ... حضرت صلی اللہ علیہ وسلم ... ہم لڑکیاں ہیں بنی نجار کی ... محمد ... ہمسائے ... فرمایا نبی صلی اللہ علیہ وسلم نے ... تم سے محبت ہے ... حدیث

... ربیع بنت معوذ ... دخل علی النبی صلی اللہ علیہ وسلم ... فجلس علی فراشی ... فجعلت جویریات لنا یضربن بالدف ویندبن من قتل من آبائی یوم بدر اذ قالت احداھن وفینا نبی یعلم ما فی غد فقال علیہ السلام دعی ھذہ وقولی بالذی کنت تقولین ...

... بیان ... اور ... دن ...

عمدة الواصلین
قدوة السالکین حضرت
ملا نظام الملة والدین قدس
سره العزیز که در مناقب رزاقیه چنین تحریر
فرموده اند که در استماع سرود اختلاف فقهاست
بلکه امام شافعی و شمس الائمه سرخسی از فقهاء حنفیه و شیخ
ابو یزید بسطامی و شیخ ابن عربی رضوان الله تعالی علیهم اجمعین
قائل بحل آن اند و تفصیلش در موضع دیگر است آنگاه
گاه باشد که مباح بعارضی ممنوع میشود چنانچه از نفقه و کسوه و نکاح
که صاحب از ذکر الهی باشد چنانچه نکاح در کسب الکتا مشغول شد
عاجز باشد پس بعد نکاح چنانچه از دست رفت همچنین سرود است
پس آن خلوات از دست رفت چنانچه اکثری از علما اوست رفته
که هرچند مباح است چنانچه [illegible] مشتمل بر
چون استماع سرود علی الخصوص اشعار متضمن
مضامین عشق مجازی که متعلق به نساء و امارد
و [illegible] که فسقه را استعداد از جناب الهی باشد پس بحین
سرود امثال این چنین مردم را مباح نباشد انتهی چنانچه حضرت
حضرت شاه اسحاق قال صاحب که از اجله خلفاء حضرت
قدوة العرفا حضرت شاه عبد الرزاق صاحب بانسوی قدس
قدس سره اسی تحریر [illegible] دلیل ہے ویسا حضرت ملا قدس
سره اسی عبارت کو نقل کر کے فرمایا ہے ایک روز سیر
حضرت قدس سره الاقدس مطربان [illegible]
نیز ده درگاه از [illegible] در حال حسن بود
حضرت نیل [illegible]
[illegible]

لیکن غنا اور [illegible]
حرمت [illegible] تابت ہو [illegible]
[illegible] امام شافعی وغیرہ [illegible]
[illegible] ہم نے [illegible] اس کی [illegible] اجازت دی [illegible]
[illegible] اصحاب [illegible] آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم [illegible]
حضرت ثابت ابن [illegible]
روایت کیا [illegible] حضرت عمار ابن سعد [illegible]
[illegible] ابی عائشہ [illegible]
[illegible] نے [illegible] سے پوچھا [illegible]
روایت میں ہے [illegible] فرمایا آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم [illegible]
بھیجا [illegible] ساتھ [illegible]
فرمایا رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم [illegible] ساتھ [illegible]
[illegible] کی [illegible] بھیجا ہے [illegible] کہ [illegible]
لیا [illegible] آنحضرت [illegible] ساتھ [illegible]
[illegible] کر دیا عرض کیا ہاں فرمایا [illegible] عائشہ [illegible]
نبی ابن عباس روایت [illegible] اللہ علیہ وسلم [illegible]
فرمایا [illegible] بات [illegible] کا نکاح انصار [illegible]
[illegible] کی بات جانتے ہیں آپ [illegible] فرمایا [illegible]
[illegible] بن [illegible] ہیں [illegible] اور وہی [illegible] حضرت بی بی عائشہ
نبی تعلیم [illegible]

[illegible] مسجد نشستہ گفت خبر رسید کہ حضرت را [illegible] کامل الوجود [illegible] رسد تو ناقص است انتہی اور آخر میں عبارت سابق کو حضرت ملا قدس سرہ فرماتے ہیں از این راہ محمد اسحق بخطاب لا یسیق مخاطب شد انتہی واللہ اعلم۔

وماخالف فی نظره الشرع فلا یعمل به ولکن یحمله علی الخیر
وانچه مخالف شرع باشد از افعال شیخ در نظر او پس بدان عمل نکند لیکن حمل کند
آنرا بر محمل نیک یعنی در پیر خود نظر بسوء ظن ننماید چه اولیا بجهت کرامت خود
آنرا مبدل المشروع می توانند نمود کان یشرب شیخه شیئا استتراه خمرا ولم یخرج
افعاله من تاثیرات الولایة فیحمل ذلک علی انه کان جعله حلا او عسلا
بکرامته وکلاهما لیسا بحرامین مثل آنکه بنوشد پیر او چیزیکه خریده است آن را
شراب یعنی در حالت خریدن شراب بوده برآید کارهایش از تاثیرات ولایت
یعنی قوت تعلیم باطنی ازو فوت نشود پس حمل باید کرد آن نوشیدنش را بر آنکه او لا آنرا
سرکه یا شهد گردانیده بود بکرامت خویش وآن هردو حرام نیند چه اگر خمر را بسرکه یا شهد
مبدل نمی ساخت وآن را بر حالت خمریت مینوشید پس ارتکاب حرام ولایتش
باقی نمی ماند قال المولوی المعنوی فرموده است مولوی معنوی یعنی اهل دل حضرت مولانا
جلال الدین رومی علیه الرحمه شعر کار پاکان را قیاس از خود مگیر ٭ گرچه آید در
نوشتن شیر شیر ٭ یعنی کار شان را هم چو کار خود مدان اگرچه خطای فاش کرده باشد
بلکه دران حکمتی باید دانست ولکن لا یفعله لانه لا یقدر بما علی ذلک
ولیکن نکند اینچنین فعل را که بدون جذب کرامت مشروع شدنش غیر ممکن
زیراکه آن مرید طاقت نمیدارد براین چنین جذب قال المولوی المعنوی فی المثنوی

گفته است مولوی معنوی یعنی جلال الدین رومی قدس سره العزیز در
مثنوی شعر هر چه گیرد علتی علت شود ❊ هر چه گیرد کاملی ملت شود ❊ یعنی آنچه بر زند
از فساق اگرچه بظاهر خیر باشد خالی از فسق نخواهد بود چه احتمال ارد کہ ریا باشد
و آنچه از کامل صادر اگرچه بظاهر شر باشد خالی از حکمت نخواهد بود پس طعن نباید کرد بر فعل کاملان و فی نسخة و در
بعض نسخ مثنوی کفر گیرد کاملی ملت شود ❊ یعنی لو ارتکب الکامل شیئا عما یخالف ظاهره الشرع فهو فی الاصل
لا یخالف الشرع بل حکمة کما مر یعنی اگر کاملی مرتکب چیزی شود کہ ظاهرش مخالف
شرع باشد درین مصراع از لفظ کفر عین کفر کہ عبارت از ضد ایمان است مراد نیست
بلکہ لفظ کفر فقط برای ضرورت شعر است پس آن فعل در اصل مخالف شرع نباشد
بلکہ عین حکمت است چنانچہ گذشت در ذکر شراب و یمکن ان یراد ان الکامل لو ارتکب
بشیء مثل هذا فالعوام لا یعرفون حقیقة الحال و یستدلون علیه فیرتکبون
الکبائر فلا ینبغی له ان یفعل فان فعل فعذر و لان العاشق لا یتمیز مثل
هذا الامر والله اعلم و ممکن است کہ مراد کرده شود کہ تحقیق کامل اگر مرتکب شود
چیزی را کہ مثل این امر ناروا است پس عوام نمی شناسند حقیقت حال را و تکیه میکنند
بران کہ فلان کامل این چنین کرده است اگر درست نبودی کی بعمل آوردی پس مرتکب کبیره
میگردند و نباید کردن این چنین عمل کہ موجب ضلال خلق است و ایشان برای هدایت آمده اند

که در مثنوی مولانا روم در قصه راعی و موسی علیه السلام مذکور است شعر
تو برای وصل کردن آمدی ؛ نی برای فصل کردن آمدی ؛ اما آن کسی که
این چنین بعمل آورده آن هم معذور است چه عاشق تمیز این چنین امور ندارد بسبب
آنکه غرضش دفع خلق است از گرد خود و آن اهم اغراض است که اجتماع خلق موجب
غفلت و جدائی است از خدا پس دفع شان اهم و آن بدون فسقش پیش شان
غیر ممکن و او بجهت توجه خود بدین غرض از همه اغراض غافل و معذور است پس
طعن کردن بر ایشان نباید و خدا دانا تر است بحقیقت کار و نکثها خلاف ما ذکر
و نکث ان یعنی بیعت الالتزام خلاف کردن است ازانکه مذکور شد در الفا ر
آن و اما الایفاء ببیعة ترک الوجود ان یری الله تعالی ظاهرا و
باطنا و یفنی ذاته فی الله تعالی و اما بجا آوردن بیعت ترک وجود ان است
که ببیند خدای برتر را در ظاهر و باطن یعنی بداند مثل دید که او تعالی موجود و باقی
است در همه جا از مکان و لامکان و در همه وقت از زمان ماضی و استقبال
و حال و نیست گرداند ذات خود را در وجود خدا تعالی یعنی پیش او تعالی خود را
بلکه همه چیز را نیست و فانی داند شعر که بچشمان دل مبین جز دوست ؛ هر چه بینی
بدانکه مظهر اوست ؛ لو ردوا الامر موتوا قبل ان تموتوا زیرا که امر مفهوم
میگردد و لو اراد شدن امر شارع که بمیرید قبل مردن خود این حدیث صحیح است
که اکثر اهل کشف تصحیح آن کرده اند از آنحضرت صلی الله علیه و سلم رواه ... و الله اعلم

ای تکونوا کالموتی لاتوذون احدا ولا تعصون اللہ فیما تؤمرون یعنی بگردید
ہمچو مردگان کہ ایذا نرسانید بکسی وگناہ نکنید خدا را در آنکہ مامور شدہ اید از عمل و اجتناب

قال الشیخ علاء الدین الاودی گفتہ است شیخ علاء الدین اودی شعر
کہ بچشمان دل مبین جز دوست ٭ ہر چہ بینی بدانکہ مظہر اوست ٭ یعنی بدل
وجود غیر خدا را نباید دید بجز آنکہ اینہمہ موجودات را از مظاہر او باید دانست

وذلک مرتبۃ الکوامل لاتحصل الا بعد الارتیاض والاشتغال ساذکرھا
انشاء اللہ تعالی و آنکہ از احوال بیعت ترک الوجود مذکور شد مرتبہ کاملان است
حاصل نشود ہر کس را مگر بعد کوشیدن و مشغول شدن بشغلہا کہ نزدیک است
کہ بیان خواہم کرد بخواستہ خدا برتر و نکثہا خلاف الملکوں را و شکستن آن
خلاف کردن است بآنکہ یاد کردہ شد وکذلک ایفاء کل بیعۃ ایفاء ما عاھد
علیہ والنکث نقضہ و ہمچنین بجا آوردن ہر بیعت بجا آوردن چیزی ست
کہ عہد کردہ است بران و نکث شکستن آن واما شروطھا فمنھا للشیخ ومنھا
للمرید واما شرطہای صحت بیعت پس از آن بعضی پیر راست وبعضی مرید را وکلھا
فی القول الجمیل فی سواء السبیل للشیخ ولی اللہ الدہلوی و ہمہ آن
شروط در قول جمیل فی سواء السبیل است کہ نام رسالہ ایست از تصانیف شیخ ولی اللہ
محدث صوفی گفتہ شدہ دال است اذکر بعضا منھا یاد کنم بعضی را از ان شروط کہ ذکرش ضروری ست

وکذلک ایفاء کل بیعۃ ایفاء ما عاھد علیہ والنکث نقضہ
واما شروطھا فمنھا للشیخ ومنھا للمرید
وکلھا فی القول الجمیل فی سواء السبیل للشیخ ولی اللہ الدہلوی

ای تکونوا کالموتی لاتوذون احدا ولا تعصون
قال الشیخ علاء الدین الاودی

وذلک مرتبۃ الکوامل لاتحصل الا بعد الارتیاض والاشتغال ساذکرھا انشاء اللہ تعالی

فاما للشیخ پس انچه که پیر را است این ست که ذکرش می آید فینبغی ان یکون
عالما بعلوم الدین کالفقه والحدیث والتفسیر پس سزاوار است آن را
یعنی لازم ست بر وکه بیعت نگیرد و ازا هیچکس تا وقتیکه این امور بدست نیاورد
بقرینه آنکه در شروط است وآن این ست که سیدانسته باشد علوم دین را مثل فقه
وآن عبارت است از مسائل مستنبطهٔ اصول اربعه پس دانستن علم اصول هم ضرورت
اما از شروط بیعت نیست بلکه دران علم جزئیات کافی ست ونیز علم حدیث که
که عبارت از علمی است که دران بیان قول وفعل وتقریر رسول وخلفا باشد
مع اسناد وروات ونیز ضرورت علم تفسیر که عبارت ست از تحقیق معانی قرآن مع
دریافت حل مشکلات وتاویل صحیح مأوّلات ودریافت تاریخ وسبب نزول پس
باید که نظر بر کتب تفاسیر سیدانسته باشد یا بصحبت مفسران می نشسته باشد
که مهارت علم بے مذاکره حاصل نمی شود واما دارس الکتب او بالکشف او بالصحبة
مع العلماء وان علم یا بمذاکره کتب از خواندن وخوانیدن باشد یا بکشف که
عبارت از نوریکه عارفان وسالکان را حاصل میشود بسبب کثرت اشتغال
وکسر نفس یا بمصاحبت بعلماء که از ایشان شنیده باشد وعاملا بعلمه ونیز از
شروط اخذ بیعت ست که عامل باشد بعلم خود یعنی انچه از مسائل که سیدانده
بدان عمل می کرده باشد لانه اذا کان لا یعلم فکیف یعلم ما امر الله به ونهی عنه

زیراکه اگر علم نداشته باشد چگونه تعلیم خواهد کرد بدانکه حکم کرده ست خدا بان
وشنع کرده است و بیعت محض برای اصلاح دین و تصفیه نفس ست و آن بدون
عمل بمامورات و تحرز از منهیات غیر ممکن وان کان لا یعمل بما یعلم فهو
کالجاهل و اگر عمل نمی کند موافق علم خود پس او مثل جاهل است یعنی علم او مفید نیست
که تاثیرے ندارد و تعلیم و بال خود است در آخرت بقوله تعالی لم تقولون
ما لا تفعلون کبر مقتا عند الله ان تقولوا ما لا تفعلون چرا می گوئید چیزی را که خود
نمی کنید بزرگ ترست از روی گناه نزد خدا گفتن آنچه خود نمی کنید اما تعظیم علم نباید گذاشت
و کار او را حواله بخدا باید کرد و اما اگر ممکن باشد از نصیحتش نباید گذشت عملا بقول آنحضرت
علیه الصلوة والسلام فضل العالم علی العابد کفضلی علی ادناکم بزرگی عالم
بر عابد یکه عالم نیست همچو بزرگی من ست بر کمترے از شما یعنی بزرگی علم بسیار است
و عملا بقوله تعالے وتواصوا بالحق وتواصوا بالصبر با هم نصیحت
می کنند بامر حق و با هم نصیحت می کنند بصبر که در سوره عصر در صفت مومنان
صالحان ست که مستثنے اند از انسان اهل خسران لقوله علیه السلام العالم
من یعمل بعمله تشبیت عالم با جاهل در احکام باعتبار ترتب ثمره است بقول
آنحضرت باد بر و سلام که عالم آنکس است که عمل کند بعلم خود و الف و
لام در لفظ عالم درین حدیث برای عهد است و مراد ازان عالمی است

که مستحق درجات عالیه واجر عظیم در آخرت واتباع بقول در دنیا است و در حدیث
مذکور الصدر الف ولام برای جنس ست عام ازان که عامل علم باشد یا نه چه در آنجا
مقصود بیان فضیلت علم است وآن در غیر عامل هم موجود و در ینجا غرض ست بیان
استحقاق اجر واین در عالم بے عمل نامتصور پس معارضه نخواهد بود قال المولوی
المعنوی گفته اند حضرت مولوی که از کمل اهل دلان ست یعنی حضرت جلال الدین
رومی علیه الرحمه در مثنوی خود شعر ای بسا ابلیس آدم روی هست ❊ پس بهر دستی
نشاید داد دست ❊ یعنی بدون دریافت احوال کما ینبغی بدست هر کسی که صورت
پارسا دارد دست به بیعت نباید داد تا وقتی که حصول شروط بیعت کما حقها به ثبوت
نه انجامد چه در لباس صالحان بسیاری از نا الائقان مخفی میباشند لیکن بدگمان گردیده
از حیطه تعظیم شان بدر نباید شد که سعدی شیرازی علیه الرحمه می فرماید ؎
هر کرا جامه پارسا بینی ❊ پارسادان ونیکمرد انگار ❊ وان یکون ماهرا فی طرق
السلوک ومنکسر النفس لانه اذا لم تکن نفسه منکسرة کیف یطلع علی زودها
ویدفع فسادها ویدفع شرها ونیز از شروط اخذ بیعت آنست که باشد آگاه کار
در طریقهای سلوک و باشد شکسته نفس چه اگر نفس او شکسته نباشد چگونه آگاه باشد
بر مکر هایش وفساد او که بجهت اتباعش در خیالات خود مبتلای شنائع او خویشتن گم
ست کرا رهبری کند خواهد بود و چگونه دفع شرش نماید که مغلوب طاقت دفع غالب ندارد
وکار بجز از کار آزموده بر نمی توان آمد وینبغی ان یکون مصاحبا

لسادات الصوفیة وضرورست کہ باشد ملازم صحبت باسروران اہل التصوف وخادما لشیخہ ومجازا منہ باخذ البیعة وبایدکہ باشد خدمت کنندہ مر پیر خود یعنی تا امکان از حیطہ خدمتش بدر نرود و باشد اجازت یافتہ از پیر خود بگرفتن بیعت از دیگران یعنی پیرش بے طلب او اجازت اخذ بیعت دادہ باشد باوکہ طلب دلیل دعار لیاقت خودست واجازت پیر در جواب طلب محض برای زجر اوست یا برعایت ناخوشی بدانستن ناتحمل بودنش بار توکل وبار کسب الپس این چنین اجازت را اعتباری نیست واللہ اعلم لانہ اذا لم یصحب الکوامل کیف یحصل لہ الکمال زیراچہ در صورت در نایافتن صحبت کاملان چگونہ حاصل خواہد شد اورا کمال در ینجا استعمال کیف استفہامی برای انکارست لان العادة قد جرت بان احد اذا اراد ان یتعلم فنا لا یحصل لہ الا بصحبة صاحب ذلک الفن زیراکہ عادت ہمہ جاری ست بانکہ کسی اگر قصد می کند آموختن فنی حاصل و میسر نشود اورا این فن مگر بصحبت صاحب این فن فکذلک ھنا پس ہمچنین ست درینجا یعنی این فنی است از فنون عالیہ پس تحصیل این بدون صحبت غیر ممکن این دلیل شرطیت صحبت است مر صحبت اخذ بیعت را دان لم یخدم الشیخ لم یرض عنہ فکیف یعطیہ کمالہ واگر خدمت نکند پیر راضی نشود پیر ازو

پس در صورت عدم رضا چگونه خواهد داد اور اکمال خود یعنی تعلیم کمال خود بدیگرے
بغیر رضا غیر متصور پس این کمال ہم بدون رضاء شیخ بحصول نمی انجامد این است
دلیل شرطیت خدمت واذا اجازه الشیخ فعلم انه صار علی مرتبة اخذ البیعة
کما هو عادة الاساتذة اذا راوا تلمیذ اعلی مرتبة یستطیع بها التعلیم الغیر یامرونه
بالتعلیم فان لم یجزه فعلم انه لم یبلغ تلک المرتبة والله اعلم وچون اجازت
داد اورا پیر او پس معلوم شد که این کس رسیده بمرتبه که گرفتن بیعت اورا درست است
چنانچه عادت اوستاذان است که چون می بینند شاگردان را بمرتبه که طاقت
رسیده ارد یا بمرتبه تعلیم کردن غیر را حکم می کنند آن شاگرد را بتعلیم غیر پس چون اجازت
نداد اورا معلوم شد که او نرسیده است بآن مرتبه چه استاد و پیر آگاه تر اند ماحوال
شاگرد و مرید خود خدا دانا تر است بحقیقت حال اما اگر در حیات پیر بمرتبه اخذ
بیعت نرسیده باشد و پس از انتقال پیر فائز بدین مرتبه گردد اجازت خلیفه
پیر کافی است مر جواز اخذ بیعت را که النائب کالمنیب والله اعلم واما المرید
فینبغی ان یکون عاقلا بالغا و اما شروط بیعت کردن مرید را پس لازم ست
که عاقل بالغ باشد یعنی مجنون و کودک نباشد و معتوه ہمچو مجنون ست فلا یصح
بیعة المجنون والصبی پس روا نیست بیعت دیوانه و بیعت طفل نابالغ زیرا که آنحضرت
از ہیچ مجنون بیعت نگرفته و ہر طفلے که استدعاء بیعت میکرد آنحضرت برای دعای برکت
می افسود و بیعت نمی گرفت از او و نیز ہیچ عقد شان از بیع و شراء اعتباری نیست

بلکہ نکاح شان ہم موقوف براجازت ولی است وبیعت ہم از جنس عقود است کہ
ایجاب وقبول را دران مدخلے است چنانچہ در طریقش مے آید انشاء اللہ تعالے
پس کے بیعت شان را اعتبار و فائدہ باشد وہمین است قول صحیح اما بعض مشائخ
بیعت طفلان را تبرکاً جائز داشتہ اند واگر کسے در حالت طفلی بیعت کردہ باشد
باید کہ بردست ہمون شیخ تجدید نماید یا بردست خلیفہ اش تجدید بیعت کند اگر
شیخ انتقال کردہ باشد زیرا چہ دلیلی برو قائم نیست وان یکون سالم العقائد
ونیز از شروط بیعت کردن ان است کہ باشد درست عقاید فلا تفید لفاسد العقیدۃ
شیئاً پس فائدہ ہیچ چیز ندارد بیعت مرد بدعقیدہ کہ عقاید اہل سنت ندارد یا کسے
از اصحاب رضی اللہ عنہم اجمعین سوء ظن دارد چہ در ایمان او خلل است وتخلل الایمان
را ہیچ عمل فائدہ نمی بخشد اما طریقہا فانی رایت شیخی انہ یامر من اراد البیعۃ ان
یصلی رکعتین فی الاولی الفاتحۃ وآیۃ الکرسی وفی الثانیۃ الفاتحۃ وآمن الرسول الی آخر السورۃ

طریق بیعت

اما طریق بیعت پس دیده ام پیر خود را افاض الله علینا من فیوضه و برکاته که
می فرمود کسے را قصد بیعت میکرد گزاردن دو رکعت نماز نفل در اول آنها سورهٔ
فاتحه و آیة الکرسی الله لا اله الا هو تا وهو العلی العظیم و در دوم سورهٔ فاتحه
و آمن الرسول تا آخر سوره یعنی فانصرنا علی القوم الکافرین بخواند و اما حفظ
فیقرأ فی کلا الرکعتین بسورة الاخلاص و اگر یاد ندارد این هر دو آیت مذکوره
پس بخواند در هر دو رکعت سوره اخلاص یک یک مرتبه ثم بجلسه مستقبل
القبلة جلسة الصلوٰة پس تر می نشاند او را یعنی مرید را رو بقبله مثل نشست نماز
جلسه در اینجا بکسر جیم بمعنی هیئة نشست است و تا در وی برای نوع است و یاخذ بیده
کالمصافحة فیقرئه و میگرفت دستش را همچو گرفتن در مصافحه پس میخوانانید او را استغفار
اَسْتَغْفِرُ اللهَ رَبِّیْ مِنْ کُلِّ ذَنْبٍ اَذْنَبْتُهُ عَمَدًا اَوْ خَطَأً سِرًّا اَوْ عَلَانِیَةً
وَاَتُوْبُ اِلَیْهِ مِنَ الذَّنْبِ الَّذِیْ اَعْلَمُ وَمِنَ الذَّنْبِ الَّذِیْ لَا اَعْلَمُ اِنَّکَ اَنْتَ
عَلَّامُ الْغُیُوْبِ آمرزش میخواهم از خدا پروردگار خود از گناهیکه کرده ام قصدًا

پہلا ایک بار پڑھے
مترجم کہتا ہے حضرت الٰہی و مرشدی مولانا حافظ حاجی شاہ محمد عبد الوہاب صاحب
مد ظلہ العالی نے ارشاد فرمایا کہ حضرت قبلہ عالم مولانا
حافظ محمد عبد الوالی قدس سرہ العزیز کی عادت یہی تھی
اور حضرت قبلہ مولانا حافظ شاہ عبد الرزاق قدس سرہ العزیز کا طریقہ
یہ تھا کہ اگر آیتیں مذکورہ یاد ہوں تو قل یا ایہا الکافرون
اور قل ھو اللہ احد پڑھنے کو ارشاد فرماتے اور اگر قل یا ایہا الکافرون
نہ یاد ہوئے تو سورۂ اخلاص دونوں رکعتوں میں پڑھے
اور نیت نفل توبہ کرنے کو ارشاد فرماتے ثم بجلسہ مستقبل القبلة
جلسة الصلوٰة پھر مرید کو رو بقبلہ بٹھاتے جیسے نماز کی
نشست ہوتی ہے جلسہ یعنی ہیئت نشست
کی ہے اور تا واسطے نوع کے ہے
مترجم کہتا ہے

یا خطا پوشیده یا ظاهر و توبه میکنم بسوی او از گناهی که می دانم و از گناهی که نمیدانم
چونکه بسبب استغفار توجه خدا باین مستغفر بدلیل قول او تعالی فاذکرونی اذکرکم
حاصل گردیده از غیبوبت بخطاب رجوع کرده گفت توئی داناتر پوشیدگیها ثم یفهمه
معناها پستر سے آموزانیده اورا معنی این کلمات ثم یقرئ بعد ازان بخوانانید

إِنَّ الَّذِينَ يُبَايِعُونَكَ إِنَّمَا يُبَايِعُونَ اللَّهَ يَدُ اللَّهِ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ فَمَن نَّكَثَ
فَإِنَّمَا يَنكُثُ عَلَىٰ نَفْسِهِ وَمَنْ أَوْفَىٰ بِمَا عَاهَدَ عَلَيْهُ اللَّهَ فَسَيُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا

تحقیق کسانی که بیعت می کنند ترا جز این نیست که بیعت میکنند خدا را دست خدا
بالای دست ایشان است یعنی دست رسول را حکم دست خدا است
نه آنکه خدا را جسم است معاذ الله چون بیعت خدا بهم رسانیدند پس کسی که شکست
بیعت را نخواهد بود وبال شکستن او مگر بر نفس وی و آخذ بیعت را ضرری نیست و کسیکه
بجا آورد آنچه عهد کرده بخدا پس قریب است که خواهد داد او را خدا اجر بزرگ
اگرچه شان نزول این آیه در حق اهل بیعت الرضوان است اما مقصور بر آنها نخواهد
بود مثل سائر احکام که مقصور بر شان نزول نمی باشد بدلیل قول او تعالی فاعتبروا یا اولی الابصار

الله ید الله فوق
ایدیهم فمن نکث فانما ینکث
علی نفسه ومن اوفی بما عاهد علیه
الله فسیؤتیه اجرا عظیما یعنی تحقیق جو لوگ بیعت
کرتے ہیں تمھاری اے محمد صلے الله علیه وسلم یون ہی ہے کہ بیعت
کرتے ہیں وہ خدا سے خدا کا ہاتھ اونکے ہاتھون پر ہے یعنی رسول
کے ہاتھ کا حکم خدا کے ہاتھ کا ایسا ہے نہ یہ کہ خدا کے جسم ہے
معاذ الله تو جب بیعت خدا سے ہوئی پس جن لوگون نے

مگر آنکہ دلیلے برخصوص وارد شود و در ینجا این چنین نیست و نیز دلالت می کند
برمقصور نبودن این آیہ بیان فرمودن آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم ہمین حکم
رادر بیعت العقبہ چنانچہ بالاگذشت واللہ اعلم ثم نفیسہ معناہا بعد خواندن
نظم آیہ می فہمانید معنی این آیہ ثم یقول للمرید انی ادخلتک فی السلسلہ

القادریۃ بواسطۃ الشیخ المولوی انوار الحق فقبلت فیقول المرید قبلت
ھکذا یقول لہ ثلثا ثم یجیب المرید پس میگفت مرید را بتحقیق من درآوردم
ترا در سلسلۂ قادریہ بواسطہ پیر خود مولوی انوار الحق قدس اللہ سرہ پس آیا قبول
کردی این را خطاب با مرید از ینجا حرف استفہام محذوف ست چہ قرینہ سوال
دلیل ست بر ان احتیاج ذکر نیست پس میگوید قبول
کردم یعنے دخول خود در سلسلہ قادریہ بدین
طریق ہم چنین می گفت مرید را سہ بار و در ہر مرتبہ جواب میداد مرید ہمین
جواب ثم یدعو لہ بالبرکۃ والتوفیق للخیر پس دعا می فرمود برای مرید
بہ برکت و توفیق خیر و توفیق عبارت ست از تہیاً اسباب موصلہ بمطلوب

[illegible]

پیرو ن کا ادب اپنے پیرون کے ساتھ نہیں جیسا چاہتا ہے کہ اپنا نام جو وے سے اپنے پیرون کے نام پر داخل کرین یہی وجہ تھی کہ شجرہ کی تعلیم جو نہیں فرماتے تھے اور شجرہ پڑھنے والے کو چاہیے پڑھے

وقت دستخط ... اور عبارت ... ایسے حضرت معروف کرخی ... ایسا ہی سلسلہ میں ... حضرت ... حافظ ... مولانا ... شاہ عبد العزیز ... [illegible]

[illegible] استغفار ... شخص ... تفصیل ... مقصود ... خیال ... [illegible]

[illegible] وقت سوال ... وقت حساب ... میزان ... پیران سلسلہ علیہ قادریہ ... خود پڑھے اور مرید ... اور شجرہ ... [illegible]

وكتب الشيخ ولي الله في رسالته الموسومة بالقول الجميل في سواء السبيل

ونوشته است شيخ ولي الله محدث در رساله خود كه مشهور است بقول جميل في سواء السبيل

اما المسئلة السابعة فاعلم ان الالفاظ الماثورة عن السلف عند البيعة

ان يخطب الشيخ الخطبة المسنونة اما مسئله هفتم مولوى صاحب موصوف

در رساله خود در يك سوال چند مسائل جمع كرده در جواب بلفظ التفصيل كرده

پس بايد دانست كه تحقيق لفظ نقل كرده شده از بزرگان على اليقين وقت بيعت

گرفتن اين است كه بخواند پير خطبه مسنونه وهي و آن خطبه اين است الحمد لله

نحمده ونستعينه ونستغفره ونعوذ بالله من شرور انفسنا

ومن سيئات اعمالنا من يهده الله فلا مضل له ومن يضلله

فلا هادي له واشهد ان لا اله الا الله واشهد ان محمدا عبده

ورسوله وصلى الله عليه وعلى آله واصحابه وبارك وسلم

وتمام افراد حمد از حامديه ومحمود به مر خدا براى ستائيم اورا ما گروه مومنان ومدد

مى خواهيم از وو آمرزش مى طلبيم از وو پناه مى جوئيم به خدا از بديهاى نفس خودها

واز بد كردارهاى خودها كه وبالش بر ما نشود وخدا اش معاف فرمايد ما را واز

صدورش محفوظ دارد. ما كسى راكه براه مى آرد خدا پس نيست هيچ گمراه

كننده اورا وكسى راكه گمراه مى كند خدا پس نيست هيچ براه آورنده اورا يعنى [illegible]

نمی تواند که براه آورد و یا گمراه کند کسی را بے مشیت خدا چنانچه او تعالی خود سے فرماید
یضل به کثیرا و یهدی به کثیرا و نیز می فرماید مر نبی را صلی الله علیه وسلم
قل لا املک لنفسی نفعا ولا ضرا الا ما شاء الله و گواهی میدهم که نیست
هیچ معبودی بجز خدا و گواهی می دهم که محمد بنده و رسول او ست درود رساند
خدا برو و بر آل او و اصحاب او و برکت کند در امت او و اولاد و اعمال شان و سلام
رساند بر همه ها ثم یلقنه الایمان الاجمالی فیقول قل امنت بالله
وبما جاء من عند الله علی مراد الله وامنت برسول الله وعلی مراد
رسول الله صلی الله علیه وسلم تبرأت من جمیع الادیان ای سوی
دین الاسلام وجمیع الاسلام وجمیع العصیان واسلمت واشهد ان لا
اله الا الله واشهد ان محمدا عبده ورسوله پس تر بیاموزد او را
ایمان اجمالی پس بگوید مرید را که بگو گرویدم بخدا و بآنکه آمد از نزد خدا بر مراد خدا
یعنی گرویدم بآنچه خدا تعالی فرستاده ست از احکام و قصص و متشابهات اما
علم آن حواله بخداست آنچه مراد داشته ست برحق است و گرویدم برسول خدا
و آنچه آمده ست از نزد او بر مراد او یعنی آنچه فرموده ست و مراد داشته است همه
حق ست درود و سلام خدا باد برو و بیزار شدم از همه دینها یعنی دین که سوای دین اسلام
که دین محمدی است و لفظ ای سوی دین الاسلام از عبارت شیخ نیست

بلکه براهی تفسیر زاید گشته و بیزار شدم از همه گناهان قول یا گشتم در دین حق را و گواهی میدهم
که نیست معبودی بجز خدا و گواهی میدهم که تحقیق محمد بنده اوست و رسول وی و نیز قول

قل بایعت رسول الله صلی الله علیه وسلم بواسطة خلفائه علی خمس

شهادات اشهد ان لا اله الا الله وان محمدا رسول الله واقام الصلوة

وایتاء الزکوة وصوم رمضان وحج البیت ان استطعت الیه سبیلا

پس تر بگوید یعنی پیر مرید را بگو بیعت کردم رسول خدا را صلی الله علیه وسلم بواسطه
خلیفگان او یعنی خلیفگان خلیفه او که حکم نائب حکم منیب ست بر پنج گواهی یکی
گواهی میدهم که نیست معبودی بجز خدا و آنکه تحقیق محمد صلی الله علیه وسلم رسول
اوست دوم گواهی دادن بر پا کردن نماز فرضیه سوم گواهی فرضیت ادا کردن زکوة
چهارم گواهی فرضیت روزه رمضان و پنجم گواهی فرضیه حج خانه کعبه اگر توانائی یابم
بان یعنی فرضیت حج که مشروط است باستطاعت طی راه از مهیا بودن زاد و راحله
و حصول امن طریق و سلامت اعضا این است تقریر بیعة الاسلام قائل را باید دانست
که این پنج فرض علمی عملی اند اگر منکر یکی از پنج باشد کافر است و تکرار لفظ ان در اقرار
الوهیت باریتعالی و رسالت آنحضرت و ترک آن در باقی ارکان اکتفا بر لفظ جمع مذکور الصدر اشارت است
بانکه گفتن کلمه توحید و اقرار رسالت و عمل بارکان چارگانه اخیره مفروض العلم والعمل است

اور گواہی دیتا ہوں میں کہ محمد صلی اللہ علیہ وسلم اوسکے بندہ اور
اوسکے رسول ہین تو کہو قل بایعت رسول الله صلی
الله علیه وسلم بواسطة خلفائه علی خمس شهادات اشهد
ان لا اله الا الله وان محمدا رسول الله واقام الصلوة
وایتاء الزکوة وصوم رمضان وحج البیت ان استطعت الیه سبیلا

اداوال ازاصول ایمان وارکان باقیه از فروع آن پس تارک اول و منکرش هردو کافر میگردد لیکن تارک و منکر ارکان باقیه کافر میگردد نه تارک آن بلکه تارک ارکان پنجگانه فاسق است و کافر نیست اگر انکار ندارد پس اگر در تمام عمر یک مرتبه کلمه شهادت بر زبان آورده باشد در زمره مومنان است تا وقتی که چیزی از امارت انکار از وسر نزند والله اعلم ثم یقول قل بایعت رسول الله بواسطة خلفائه علی ان لا اشرک بالله

شیئا ولا اسرق ولا ازنی ولا اقتل اولادی ولا اتی ببهتان افتریه بین یدی ورجلی ولا اعصیه فی معروف پس بگوید پیر که بگو بیعت کردم رسول خدا را بواسطه خلفاء آنحضرت بر آنکه شریک نگردانم بخدا چیزی را و دزدی نکنم و زنا نکنم و نکشم اولاد خود را و نیاورم بهتانی که ساخته باشم از پیش خود و گناهش نکنم در هیچ چیز مشروع این است تقریر بیعت التوبه مولوی صاحب موصوف بر تقریر دو بیعت اکتفا کرده از آنکه این هر دو بیعت کثیر الوقوع است و باقی بیعت الالتزام و بیعت ترک الوجود کار کاملان است هر کس را بدان بهره نیست تقریر اولی از این هر دو آن است که بگوید بیعت کردم رسول خدا را بواسطه خلفای آنحضرت بر آنکه لازم گرفتم بر خود اتباع رسول و خلفائش و اتباع شیخ خود که تا مقدور خلاف اقوال و افعال ایشان نکنم و از حیطه اطاعت نگذرم و تقریر ثانیه آن است که بگوید بیعت کردم که هیچ چیز را موجود و مستقل اعتقاد نکنم و نسبت تحقیق انکار رهم و هر چیز را بجز از ذات اله و تعالی کنم

و مستحسن است که در هر بیعت تقریر آن بیعت بر زبان اند جمع هر بیعتها در یک عقد هم روا است اما تقریر هر بیعت باید نمود ثم یتلو الشیخ هاتین الآیتین پیشتر خواند

پیراین دو آیت تا آیها الذین آمنوا اتقوا الله وابتغوا الیه الوسیلة وجاهدوا فی سبیله لعلکم تفلحون ای مومنان بترسید از خدا و بجوئید با او وسیله که شما را بدان

شه برساند چه اول رفیق باید جست بعد از آن ره باید گرفت و بکوشید در راه او یعنی عمل بمامورات و اجتناب از منهیات مگذارید تا برهید از عتاب و عقاب ان الذین

یبایعونک انما یبایعون الله ید الله فوق ایدیهم فمن نکث فانما ینکث علی نفسه ومن اوفی بما عاهد علیه الله فسیؤتیه اجرا عظیما تفسیر این آیه

سابقا مذکور شده است حاجت تکرار ندارد ثم یدعو الله لنفسه وللتلمیذ وللحاضرین پیشتر دعا کند از خدا برای ذات خود و مرید و حاضران مجلس فیقول

بارک الله لنا ولکم ونفعنا وایاکم پس بگوید برکت کند خدا ما را و شما را و نفع بخشد ما و شما را از این امر مسنون که در مجلس انعقاد یافته و باید که مراد دارد از ضمیر جمع متکلم

خود را و مرید را و همه اهل سلسله خود را و بخطاب اهل مجلس را و همین معمول در دعا است بعد بیعت ولا باس ان یلقنه فیقول قل اخترت الطریقة النقشبندیة

او القادریة او الچشتیة المنسوبة الی الشیخ الاعظم

والقطب الافخم خواجه نقشبند او الشیخ محی الدین عبد القادر
الجیلانی او الشیخ معین الدین السجزی
و با کسے نیست که تعلیم کند او را تعیین سلسله پس بگوید
که بگو اختیار کردم طریقه نقشبندیه یا قادریه یا چشتیه
طریقه که منسوب است بشیخ بزرگ قطب سترگ
خواجه نقشبند یا شیخ عبد القادر جیلانی یا شیخ معین الدین چشتی
سجزی و شیخ ولی الله که درین عبارت نام
سلسله نقشبندیه مقدم نموده و الفاظ تعظیم در شان نقشبند
آورده از آن است که ایشان خود نقشبندی بوده اند که عقد بیعت در آن سلسله
می داشتند اگر چه از سلسلهای دیگر هم اجازت بهم رسانیده بودند و از داب فقرا است
که اهل سلسله خود را بر دیگران معظم میدارند بجهت شدت محبت و غلبه حسن عقیدت
و الا در حقیقت افضل و اولے از همه طریقت حضرت شیخ الشیوخ قطب الاقطاب
غوث الاعظم مولانا و مولی العالم عبد القادر محی الدین جیلانی است که مراتب
عاشقیه و معشوقیه بتمامها می داشت بخلاف دیگران والله اعلم اللهم ادخلنا
فی زمرتها واحشرنا فی زمرة اولیائها برحمتک یا ارحم الراحمین بار خدایا
روزی کن ما را کشود آن سلسله و برانگیز ما را بروز قیامت در گروه اولیا سلسله بطفیل حرمت خود

القطب الافخم خواجه نقشبند او الشیخ عبد القادر الجیلانی او الشیخ معین الدین السجزی اور جو شخص ... تعیین سلسله ... اختیار ... طریقه نقشبندیه یا قادریه

یا چشتیہ یعنی وہ طریقہ جو منسوب ہے شیخ بزرگ اور قطب سترگ خواجہ نقشبند یا شیخ عبد القادر جیلانی یا شیخ معین الدین چشتی سجزی کی طرف اور شیخ ولی اللہ نے اس عبارت میں نام سلسلہ نقشبندیہ کا مقدم کیا ہے اور الفاظ تعظیم شان میں خواجہ نقشبند رحمہ اللہ کے

لائے ہیں اس وجہ سے کہ وہ خود نقشبندی تھے اور عقد بیعت اوس سلسلہ میں رکھتے تھے اگر چہ اور دوسرے سلسلوں سے بھی اجازت انھوں نے حاصل کی ہے اور داب فقرا کا یہ ہے ... شدت محبت اور غلبہ عقیدت کے ... افضل ... شیخ الشیوخ ... غوث الاعظم مولانا ...

در طريق بيعت زنان

او رحم کننده تر از همه رحم کنندگان و بايد ارجاع ضمائر اين دعا بهر سلسله که
افتاده دران فائده اينکه مذکور شد طريق بيعت مردان بود اکنون احوال بيعت
زنان بيان می کنم واما بيعة النساء فطريقها مختلف بين المشائخ انتهى
طريق بيعت زنان پس مختلف است ميان مشائخ فقر بعضے بيعت شان بمصافحه
ميگيرند هم چو بيعت مردان اما درين صورت لمس دست محرمه لازم می آيد وبعضے اورا
علحده می نشانند وخود علحده می نشينند وکلمات بيعت بزبان ميرانند درين صورت اخذ يد
يافته نمی شود وبعضے پارچه می گيرند باين طورکه يک طرف ان بدست خود می دارند
وطرف ديگرش بدست زن مبايعه می دهند والاحب ما قال الشيخ ولی الله
فے القول الجميل اما بيعة النساء فبان لا يکون مساسا للاجنبية
فانه محرم بل يأخذ الشيخ طرف شیء والتی تبايع طرفه الآخر والله اعلم
وخوشترين طريقه بيعت زنان آن است که فرمود شيخ ولی الله محدث در رساله اش
که قول جميل است اما بيعت زنان پس بايد باين طورکه لازم نشود مساس زن
اجنبيه چه آن حرام است بگيرد پير کرانه پارچه زن مبايعه کرانه ديگرش وخدا دانا
تر است درين صورت مساس محرمه وترک اخذ يد لازم نمی شود زيراکه اگرچه
درحقيقت دستش نگرفته است ليکن گرفته است چيزے را که در دست اوست و
اين چنين گرفت درين مواضع کافی است والله اعلم ودر بعض نسخ قول جميل عبارت
لا يکون مساسا للاجنبية فانه محرم متروک ست ودر بعض نسخ مرقوم زيادتش از
عبارات فقير نه فقط انتهى تمام شد قول شيخ مذکور ونيز در الهندا يا ايها النبي اذا جاءک
المؤمنات يبايعنک على ان لا يشرکن بالله شيئا ولا يسرقن ولا يزنين ولا يقتلن اولادهن

وَلَا يَأْتِينَ بِبُهْتَانٍ يَفْتَرِينَهُ بَيْنَ أَيْدِيهِنَّ وَأَرْجُلِهِنَّ وَلَا يَعْصِينَكَ فِي مَعْرُوفٍ

فَبَايِعْهُنَّ وَاسْتَغْفِرْ لَهُنَّ اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ نحو انا بعنی همراه هر دو

آیه مذکوره در بیعت مردان از زن مبایعه را این آیه که تفسیرش این است و نزول این

این آیه در روز فتح مکه است چون فارغ شد آنحضرت از بیعت مردان متوجه شد به بیعت

زنان پس بیان فرمود خدای تعالی طریق بیعت شان بقول خود ای نبی چون آیند نزد

نزد تو زنان اهل ایمان که بیعت کنند به دست بر آنکه شریک نه گردانند بخدا هیچ چیزی را

و نه دزدند مال کسی و زنا نه کنند و نکشند زائیدگان خود را پس حفظ جان اولاد حسب

وسعت واجب است پس اگر شوهر طاقت استیجار مرضعه ندارد بر زن شیر دادن اولاد واجب

گردد کما فی کتب الفقه و نیارند بهتانی که از طرف خود ساخته باشند یعنی بر کسی بهتان نه بندند

و تهمت نه کنند به ناحق و تجاوز نکنند از امر تو در کار مشروع در تنوع لفظ فی معروف تنبیه است

بر عدم جواز اطاعت مخلوق در کاری که خلاف شرع باشد چه از آنحضرت صلی الله علیه وسلم

ممکن نیست فرمودن حکم نامشروع بدلیل قول او تعالی وما ینطق عن الهوی ان هو

الا وحی یوحی کلام نبی اکنه آنحضرت بخواهش نفس خود نیست کلام آنحضرت مگر

وحیی که فرستاده شده است از خدا الیهودی آنحضرت پس ردنه ابد بود اتباع

در فعلیکه بظاهر خلاف شرع باشد تا وقتیکه بحکمتش نرسد و توانای از ارتکابش با موافقت شرع بهم نرساند

پس بعیت کن ایشانرا یعنی ضامن شو بر ثواب یافتن شان بنا بر وفا کردن با این اشیا کذا فی البیضاوی

و آمرزش طلب بهر شان از خدا بدرستیکه خدا بخشنده است مر گنهگاران را و رحم کننده است بر ضعیفان

اما الاشتغال فان تقوم بعد نصف الليل فتصلي التهجد اثني عشرة ركعة اما
شغلهاے که ارباب فقر و توحید بعمل میدارند پس آن است که برخیزی بعد گذشتن نیم شب پس بیتر
بگذاری نماز تهجد دوازده رکعت که اکثر آن است و اقلش دو رکعت است و در بعضی روایات
ده رکعت آمده و بعضی هشت نقل کرده اند بعضی شش و بعضی چار یعنی فعل آنحضرت مختلف بوده
دران که هر کس موافق علم خود قائل شده و در روایت اولی یعنی روایت دوازده رکعت قول
ابن عباس است که از اجله اصحاب و افقه عبادله اربعه بوده رضی الله عنه و عنهم اجمعین و
تحقیقش در بیان کیفیت آن خواهد آمد ان شاء الله تعالی وتقدم عليها اربع ركعات
اخر ركعتين تحية للوضوء واقرأ فيهما ماشئت وركعتين شكر القيام واقرأ
في الاولى اية الكرسي وفي الثانية امن الرسول الى اخر السورة ومقدم کنی
بر آن یعنی بر نماز تهجد چار رکعت دیگر سوای آن دو رکعت تحیة وضو بخوان در آن هر دو
آنچه خواهی از سور قرآن بعد آنکه بعد هر وضو دوگانه تحیة الوضوء مستحب است و افضل است
اداے آن قبل خشک شدن اعضاء وضو کما فی الدر المختار و تستحب رکعتان بعد
الوضوء یعنی قبل الجفاف کما فی الشرنبلالیة عن المواهب و دو رکعت شکر
قیام یعنی شکرانه آنکه خدا تعالی او را مستعد گردانیده بر قیام شب و از همین جهت آن را
نماز شکر القیام نامند و به تجربه آمده که اگر نماز تهجد بدون آن گذارده میشود بشب دیگر
کسلے دراداے تهجد پیدا می آید در شمائل ترمذی است عن زید بن خالد الجهنی

انه قال لارمقن صلوة رسول صلی الله علیه وسلم قال فتو سدت عتبته
او فسطاطه فصلی رسول الله صلی الله علیه وسلم رکعتین خفیفتین ثم رکعتین
طویلتین طویلتین طویلتین ثم صلی رکعتین وهما دون اللتین قبلهما ثم صلی
رکعتین وهما دون اللتین قبلهما ثم صلی رکعتین وهما دون اللتین قبلهما
ثم صلی رکعتین وهما دون اللتین قبلهما ثم صلی رکعتین
وهما دون اللتین قبلهما ثم اوتر فذالک ثلث عشرة رکعة از زید ابن خالد
جهنی روایت است که تحقیق او گفت هر آئینه دیدم نماز رسول خدا را درود خدا باد برو و سلام
گفت پس تکیه کرده بودم بعتبه او یا فسطاط او صلی الله علیه وسلم این شک از مالک
است که زید رضی الله عنه لفظ عتبه بمعنی آستانه یا لفظ فسطاط بمعنی خیمه گفت مراد
از هر دو حضور خدمت عالیه است پس نماز گذارد رسول خدا درود خدا باد برو
و سلام دوگانه سبک پستر گذارد دوگانه دراز ترکه لفظ طویلتین را سه بار بیان
آورد برای تاکید پستر گذارد دوگانه که کم از ما قبل خود بود بعد ازین پستر گذارد دوگانه
که کم از ما قبلش بود پستر گذارد دوگانه که کم از ما قبل خود بود پستر گذارد دوگانه
که کم از ما قبلش بود پستر گذارد دوگانه که کم از ما قبل خود بود پستر وتر گذارد پس
همگی این نماز سیزده رکعت گردید ازین جا معلوم شد که دوگانه خفیفه که قبل این دوگانه
بسته بود غیر انها بود چه در جمیع لفظ ثلث عشر آورده تا آنکه مجموعه همه این نماز
مع دوگانه مذکوره و وتر کم از پانزده نخواهد بود بجز آنکه دوگانه خفیفه را

برون از جمع آرند و نیز ہیچ یکے از متقدمین و متاخرین قائل زیادت نماز تہجد از دوازده رکعت نشده شاید که ہمین دوگانه دوگانه شکر القیام باشد و نیز در در شمائل ترمذی ہست عن ابی ہریرة عن النبی صلی الله علیه وسلم قال اذا قام احدکم من اللیل فلیفتتح صلوته برکعتین خفیفتین روایت ہست از ابی ہریره رضی الله عنه که روایت کرده از پیغمبر خدا درود خدا باد برو وسلام که فرمود چون برخیزد یکے از شما بشب یعنی قصد نماز شب کند باید که شروع کند نماز خود بدوگانه سبک یعنی قبل نماز تہجد دوگانه خفیف گذارده نماز تہجد بگذارد اما این امر ایجابی نیست بلکه استحبابی ہست چه از اکثر اصحاب ترکش ہم مروی ہست والله اعلم و بخواند در اول ان دوگانه بعد سوره فاتحه آیة الکرسی از الله لا اله الا ہو تا ہو العلی العظیم و در دوم بعد فاتحه امن الرسول تا آخر سوره و ہمچنین رسیده است مرا از مرشدم افاض الله علینا من فیوضه

فاشرع فی التهجد ان شئت بالتسلیمتین بان تصلی ثمان رکعات

بتسلیمة و اربعا بتسلیمة و ان شئت بثلث تسلیمات بان تصلی

اربعا اربعا و ان شئت بست تسلیمات بان تصلی مثنی مثنی

و علیه العمل پس شروع کنی نماز تہجد اگر خواہی بگذاری نماز تہجد بدو سلام باین طور که بگذاری ہشت رکعت بیک سلام چه در روایاتی که نماز تہجد ہشت گانه مروی شده اکثر آن دلالت دارد بر بودنش بیک سلام و بعضی بر بودنش بدو سلام ابو داؤد در سنن می آرد از قتاده باسناد دیگر دارد گفت عن قتادة باسناده نحوه

قال یصلی ثمانی رکعات لا یجلس فیهن الا عند الثامنة فیجلس فیذکر الله
ثم یدعو ثم یسلم تسلیما یسمعنا روایت ست از قتادہ بسند کردنش این
حدیث را بسوی حضرت گفت نماز می گذارد ہشت رکعات کہ نمی نشست دران
مگر نزد ہشتم یعنی برای سلام پس ترک قعدہ تشہد در ہر شفعہ لازم نمی آید پس می نشست
پس ذکر خدا می کرد یعنی تشہد می خواند بستر دعا می خواند و سلام می داد سلام دادنی می شنوانید
ما را یعنی سلام می داد بجہر کہ ما می شنیدیم و بگذارد چار رکعت بیک سلام تا دوازدہ تمام
شود جمع ما بین از روایتین و اگر خواہی بگذاری تہجد را بسہ سلام باین طور کہ بگذاری چار
چار رکعت ابو عیسی محمد ترمذی در شمائل می آرد عن سعید بن ابی سعید المقبری
عن ابی سلمة بن عبد الرحمن انه اخبره انه سأل عائشة کیف کانت صلوة
رسول الله صلی الله علیه وسلم فی رمضان فقالت ما کان رسول الله
صلی الله علیه وسلم لیزید فی رمضان ولا فی غیره علی احدی عشرة رکعة
یصلی اربعا لا تسئل عن حسنهن وطولهن ثم یصلی اربعا لا تسئل عن حسنهن
وطولهن ثم یصلی ثلثا قالت عائشة قلت یا رسول الله اتنام قبل ان توتر
قال یا عائشة ان عینی تنامان ولا ینام قلبی روایت از سعید ابن ابی سعید مقبری
از ابی سلمة بن عبد الرحمن کہ تحقیق او یعنی ابی سلمة خبر داد اورا یعنی سعید را بپرسید کش عائشہ رضی اللہ عنہا

که چگونه بود نماز رسول خدا صلی الله علیه وسلم در رمضان پس گفت نبود رسول خدا
درود خدا باد بر و وسلام که زیاده کند در رمضان و نه در غیرش بر یازده رکعت
یعنی در نماز تهجد می گذارد و چار رکعت نپرسی از خوبی و درازی آن پستر می گذارد
چار رکعت نپرسی از خوبی و درازی آن یعنی نهایت دراز و بخشوع و خضوع تمام
می گذارد پس هشت رکعت گشت بدو وسلام که نزد عائشه صدیقه رضی الله عنها
زاید از هشت رکعت نیست پستر می گذارد سه رکعت گفت عائشه رضی الله عنها
گفتم ای رسول خدا می خسپی قبل گذاردن وتر فرمود آنحضرت که تحقیق هر دو
چشمان من می خسپند و نه می خسپد دلم من یعنی احتمال فوت وتر نیست که دلم بیدار
است پس کسیکه خوف وتر ندارد و یقین دارد بر خاستن خود را در وقت تهجد
مستحب است آن را گذاردن وتر بعد تهجد و اگر خواهی بگذاری نماز تهجد بشش سلام یا بر طور
که بگذاری دوگان دوگان که در ترمذی آورده عن کریب عن ابن عباس رضی الله
عنهما انه اخبره انه بات عند میمونة وهی خالته قال فاضطجعت فی عرض
الوسادة واضطجع رسول الله صلی الله علیه وسلم فی طولها فنام
رسول الله صلی الله علیه وسلم حتی اذا انتصف اللیل او قبله بقلیل
او بعده بقلیل فاستیقظ رسول الله صلی الله علیه وسلم فجعل یمسح النوم
عن وجهه ثم قرأ العشر الآیات الخواتیم من سورة
آل عمران ثم قام الی شن معلق فتوضأ منه فاحسن الوضوء

ثم قام يصلي قال عبد الله بن عباس فقمت الى جنبه فوضع رسول الله
صلى الله عليه وسلم يده اليمنى على راسي ثم اخذ باذني اليمنى
ففتلها فصلى ركعتين ثم ركعتين ثم ركعتين ثم ركعتين ثم ركعتين
ثم ركعتين قال معن ست مرات ثم اوتر الحديث روايت ست از
از ابن عباس رضي الله عنهما تحقيق او يعني ابن عباس خبر داد او را يعني كريب را
كه تحقيق او شب باشي نمود نزد ميمونه كه خاله اش بود زوجه رسول الله صلى الله
صلى الله عليه وسلم و رضي الله عنها گفت ابن عباس رضي الله عنهما پس اضطجاع
كردم در عرض بستر و اضطجاع فرمود آنحضرت صلى الله عليه وسلم در طولش پس
خفت رسول خدا صلى الله عليه وسلم درود خدا باد برو و سلام تا آنكه نيمه شب آمد
يا اندكى قبل آن يا اندكى بعدش پس بيدار گشت رسول الله صلى الله عليه وسلم
پس گرفت كه مى ماليد خواب از روى خود يعني هر دو چشمان را مى ماليد براى دفع خواب
پستر خوانده ده آيت آخر از سورهٔ ال عمران يعني ان في خلق السموات تا آخر سوره
پستر برخاست بسوى مشكيزه كه آويخته بود پس وضو كرد از ان وخوب كرد
وضو را پستر ايستاد كه نماز بگذارد گفت عبد الله ابن عباس پس ايستادم در جنب
آنحضرت پستر نهاد رسول خدا صلى الله عليه وسلم دست راست خود بر سرم پستر گرفت
گوش راست من و ماليد آنرا كه ابن عباس به پهلوى چپ آنحضرت ايستاده بود و
مقتدى فرد را در پهلوى راست امام بايد ايستاد پس ناخوش آمد گوش مال داد
او را كه اين چنين امر باز نكند چنانچه در جاى ديگر از ابن عباس مروى است

که او را آنحضرت صلی الله علیه وسلم از جانب چپ بجنب راست خود کشید و ملخصش در
کتب فقه هم مذکور می شود که او را جانب راست خود استاد کرد در نماز تهجد در هدایه مرقوم
ست ومن صلی مع واحد اقامه عن یمینه لحدیث ابن عباس رضی الله
عنهما فانه علیه الصلوة والسلام صلی به واقامه عن یمینه ودر چلپی
حاشیه شرح وقایه مرقوم است یقوم عن یمینه لانه صلی الله علیه وسلم صلی
بابن عباس رضی الله عنه تهجدا واقامه عن یمینه پس بگذارد آنحضرت صلی الله
علیه وسلم دو رکعت پستر دو رکعت پستر دو رکعت پستر دو رکعت
پستر دو رکعت گفت معن که از روات این حدیث ست که ابن عباس لفظ رکعتین
شش بار گفته پس مجموع دوازده رکعت بشد پس سلام گردید پس وتر گذارد تا آخر
حدیث وبراین ست یعنی گذاردن نماز تهجد دوگان دوگان عمل مشائخ کبار زیرا که
اولی همین است در سنن ابی داود ست عن عبد الله بن عمر ان رجلا سأل
رسول الله صلی الله علیه وسلم عن صلوة اللیل فقال رسول الله صلی الله
علیه وسلم صلوة اللیل مثنی مثنی روایت ست از عبد الله بن عمر رضی الله عنهما
تحقیق که مردی پرسید رسول خدا را صلی الله علیه از کیفیت نماز شب

یعنی نماز تہجد پس فرمود رسول خدا درود خدا بادبرو وسلام نماز شب دوگان دوگان است این که ہست بیان افضل ست نہ حصر چہ از آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم گذاردن نماز تہجد چارگان وہشت گان ہم مرویست چنانچہ بالاگذشت ونیز روایت دوازدہ رکعت کہ از ترمذی از زید بن خالد جہنی بالاگذشت دلالت دارد بردوگان دوگان واختلف المشائخ فی قرأتھا واختلاف کردہ اند مشائخ درقرأت نماز تہجد بعضھم یقرؤن فیھا سورۃ الاخلاص فی الاولی ثنتی عشرۃ مرۃ وینقصون فی کل رکعۃ مرۃ مرۃ حتی انھم یقرؤن فی الثانی عشرۃ مرۃ بعضے از ایشان می خوانند دران سورہ اخلاص باین طور کہ می خوانند در رکعت اولی دوازدہ بار وکم می کنند در ہر رکعت یک یک بار تا آنکہ می خوانند در رکعت دوازدہم یک بار از آنکہ فضائل سورۂ اخلاص در حدیث بسیار وارد شدہ کہ در حصن حصین مرقوم است قل ھو اللہ احد ثلث القرآن خ م د ت ق تعدل ثلث القرآن خ د ت مس وقال عن رجل کان یقرءھا لاصحابہ فی الصلوۃ اخبرہ ان اللہ یحبہ خ م س قل ہو اللہ احد سوم حصہ قرآن ست روایت کردہ ست این را بخاری ومسلم وترمذی وابن ماجہ قزوینی برابری می کند سوم حصہ قرآن را یعنی خواندنش یک بار ہمچو خواندن سوم حصہ قرآن ست در ثواب روایت کردہ این را بخاری وابوداؤد وترمذی وحاکم در مستدرک فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

چون نقل کرده شد از احوال مردی که می خواند آن را برای یاران خود در نماز یعنی
در امامت خبر دار کنید او را که تحقیق خدا دوست می دارد او را روایت کرده است
این را البخاری و مسلم و نسائی و تکرارش ازان می کنند که طول قیام حاصل آید
که آن هم مستحب است چنانچه از روایت ام المومنین حضرت عائشه رضی الله عنها
مفهوم گردیده و تعدادش در رکعت اولی بدوازده ازان است که حفظ در هر رکعت
آسان گردد که هر شفعه آن از ماسبق خود کم تر باید چنانچه از روایت زید بن
خالد معلوم شده وبعضهم يقرؤن في الاولى مرة ويزيدون هكذا
حتى في الاخيرة اثنى عشرة مرة وبعضے ایشان می خوانند در رکعت
اولی سوره اخلاص یکبار و می افزایند در هر رکعت چنانچه بعضے اول کم می کردند
یعنی یک یک بار تا آنکه می خوانند در رکعت آخرین دوازده بار ظاهر این صورت را
وجهی معلوم نمی شود مگر آنکه در افزایش هر رکعت مشقتے رو دهد مر نفس را و کسور
گردانیدنش مطلوب شان است والله اعلم وبعضهم يقرؤن في الاولى سورة
البروج وفي الثانية الطارق وفي الثالثة الاعلى وفي الرابعة الغاشية
وفي الخامسة الشمس وفي السادسة الليل وفي السابعة الضحى
وفي الثامنة الانشراح وفي التاسعة الكافرون وفي العاشرة الاخلاص
وفي الحادية عشر الفلق وفي الثانية عشر الناس وبعضے ایشان می خوانند
در رکعت اولی سورهٔ بروج و در رکعت دوم سورهٔ طارق
و در سوم سورهٔ اعلی و در چهارم سورهٔ غاشیه و در پنجم سورهٔ والشمس

ودر ششم سوره واللیل و در هفتم سوره والضحی و در هشتم سوره الم نشرح و در نهم سوره
کافرون و در دهم سوره اخلاص در یازدهم سوره فلق و در دوازدهم سوره ناس و
این را بعضی علماء عصر ما رحمهم الله نیز اختیار کرده اند از آنکه درین مشقت هم
نیست و حظ شفعه از ما سبق آن نیز حاصل می شود و این هم اولی است چنانچه از روایت
ابن خالد جهنی مفهوم گردیده و بعضهم لا یعینون سورة و علیه عمل الفقیر
و بعضی آنها مقرر نمی کنند سورتی و برین است عمل فقیر زیرا که تعیین یکی از این طریق
مذکوره در حدیث بالتصریح وارد نشده و آنچه وارد شده تعیین سوره طویله است
توانایی بجا آوردنش ندارم چنانچه در شمائل ترمذی وارد شده عن حذیفة
بن الیمان انه صلی مع رسول الله صلی الله علیه وسلم من اللیل
قال فلما دخل فی الصلوة قال الله اکبر ذو الملکوت و الجبروت
والکبریاء والعظمة قال ثم قرأ البقرة ثم رکع فکان رکوعه نحوا من قیامه
وکان یقول سبحان ربی العظیم سبحان ربی العظیم سبحان ربی العظیم
ثم رفع راسه وکان قیامه نحوا من رکوعه وکان یقول لربی الحمد
لربی الحمد ثم سجد وکان سجوده نحوا من قیامه وکان یقول سبحان ربی الاعلی
سبحان ربی الاعلی ثم رفع راسه وکان ما بین السجدتین
نحوا من السجود وکان یقول رب اغفرلی رب اغفرلی حتی قرأ البقرة
وآل عمران والنساء والمائدة او الانعام قال ابو عیسی
شعبة الذی شک فی المائدة والانعام

روایت است از حذیفه بن یمان تحقیق او گذارد نماز با رسول خدا درود خدا باد و سلام
بر وی از شب یعنی نماز تهجد گفت یعنی حذیفه پس چون داخل شد آنحضرت در نماز گفت
الله اکبر ذو الملکوت والجبروت والکبریاء والعظمة گفت پس تر خواند آنحضرت
سورهٔ بقره بعد از ان رکوع کرده بود رکوع آنحضرت قریب از قیام او یعنی درازی رکوع
مناسب و موافق درازی قیام بود و بود آنحضرت که می گفت یعنی در رکوع سبحان
ربی العظیم و این کلمه را حذیفه در روایت سه کرت آورده اشاره کرد بسوی رعایت عدد
طاق نه حصر بر عدد سه چه از روایت خودش معلوم می شود که درازی رکوع قریب
بدرازی قیام بود قیاسش علیه الصلوة والسلام دراز تر بود پس قصر بر عدد
سه مستلزم سکوت می شود بعد اختتام عدد آن در تسبیح روایت منقول نیست
پس تر برداشت آنحضرت سر خود را و بود قیام آن یعنی قومه رکوع قریب برکوع
و بود آنحضرت که می گفت یعنی در قومه لربی الحمد و این را هم دو بار آورده یعنی مکرر می گفت
و رعایت عدد هم در ان نکرده پس تر سجده کرد آنحضرت و بود سجده اش قریب بقیامش
یعنی قریب بدرازی قومه رکوع و بود که می گفت در سجده سبحان ربی الاعلی و این را
هم بسه کرة آورده همچو سبحان ربی العظیم در رکوع پس تر برداشت سر خود را از سجده
و بود در میان هر دو سجده یعنی جلسه قریب بسجده و بود که می گفت رب اغفرلی
و این هم در حدیث دو بار مذکور گشته همچو لربی الحمد در قومه تا آنکه خواند سورهٔ بقره

یعنی در رکعت اولی وسورۂ آل عمران یعنی در رکعت دوم وسورۂ نساء یعنی در
رکعت سوم وسورۂ مائدہ یاسورۂ انعام یعنی در رکعت چارم گفت ابوعیسی یعنی ترمذی
که شعبه کسی ست که شک کرده در مائده وانعام یعنی راویان دیگر این حدیث سورۂ
مائده را روایت کرده وشک نکرده اند وشعبه که هست از رجال معتبر این حدیث ست
که ترمذی روایت کرده ست بواسطه محمد بن مثنی از محمد بن جعفر از دو میانش وحذیفه
سه واسطه نقل کرده باین طور که شعبه از عمرو بن مره از ابی حمزه که مردی از انصار از مرد
عبسی یعنی از قبیلۂ بنی عبد قیس از حذیفه ونیز ازین حدیث واحادیث دیگر که درین باب
مذکور شده مفهوم می گردد افضلیت اطالت نماز تهجد [illegible] نیز ازین حدیث
مفهوم میگردد که در نماز تهجد سوای اذکار ماثوره فرض اذکار دیگر هم بود وهم چنین احادیث
دیگر که دلالت دارد بر ادعیه رکوع وسجود سوی سبحان ربی العظیم وسبحان ربی الاعلی
وادعیه قومه وجلسه وغیر آن بدون قید نفل آن هم محمول بر نفل ست ودر فرض غیر اذکار
ماثوره مخصوصه نباید آورد ودر نوافل آوردن اذکار ماثوره سوی اذکار مشهوره
اولی است در در مختار ست در باب صفة الصلوة ویجلس بین السجدتین
مطمئنا ویضع یدیه علی فخذیه کالتشهد مبنیة المصلی لیس بینهما ذکر
مسنون کذا لیس بعد رفعه من الرکوع دعاء کذا لایاتی فی رکوعه وسجوده
بغیر التسبیح علی المذهب وما ورد محمول علی النفل

ودر بعين كتاب درباب كسوف ويطيل فيهما الركوع والسجود والقراءة
والادعية والاذكار التي هي من خصائص النافلة وان كان حافظا
فالاحب عندهم ان يختم فيها القرآن وچون حافظ قرآن باشد
پس مستحب است نزد شان يعني متصوفه كه ختم كند دران قرآن را يعني در تهجد تا هر دو فضيلت
ختم قرآن ونماز تهجد جمع شوند اما در كم از سه شب ختم نكند چنانچه ذكر خواهيم كرد انشاء الله تعالى

اللهم صل وسلم على محمد وعلى آل محمد

اشهد ان لا اله الا الله واشهد ان محمدا رسول الله صلى الله عليه وعلى آله وسلم

اللهم صل وسلم على محمد وعلى آل محمد

اشهد ان لا اله الا الله واشهد ان محمدا رسول الله صلى الله عليه وعلى آله وسلم

اللهم صل وسلم على محمد وعلى آل محمد

اشهد ان لا اله الا الله واشهد ان محمدا رسول الله صلى الله عليه وعلى آله وسلم

اللهم صل وسلم على محمد وعلى آل محمد

اشهد ان لا اله الا الله واشهد ان محمدا رسول الله صلى الله عليه وعلى آله وسلم

الحمد لله رب العالمين الرحمن الرحيم

[illegible]

اور اس دعا کی بجود

[illegible]

اللہ الرحمن الرحیم

بعد فاتحہ کے ایک بار ۔۔۔

محمد رسول اللہ والذین معہ اشداء علی الکفار سورت تک اور دوسری رکعت میں

لا یستوی اصحاب النار و اصحاب الجنۃ آخر سورۃ تک

سلام ہے ایک بار

[illegible]

اللہم صل علی سیدنا محمد و علی آل سیدنا محمد

[illegible]

دین پر غالب ہوں ۔۔۔ شاہ عبد الرزاق

[illegible]

ثم يجلس جلسة الصلوة او متربعا بان ياخذ بابهام رجله اليسرى

عضلة ما تحت ركبته اليمنى وهكذا الرجل اليسرى بابهامه اليمنى

يعنى بنشيند نشستنى نماز يعنى دو زانو يا بنشيند چار زانو باين طور كه بگيرد بانگشت

نر پاى چپ خود پى را كه زير زانو راست است همچنين بگيرد پى پاى چپ را به نر انگشت

پاے راست هم چنين شنيده ام واستفاده كرده ام از حضرت مرشدم وبعضے گفته

اند كه بنشيند دو زانو هر دو پاے خود فرش كرده ودرين صورت هر دو دست

بر هر دو زانو نهاده شد فيضرب حسبى على القلب وربى على ما يقابل

القلب من اليمين وجل الله بين يديه وماتى على اليمين وقلبى على القلب

وغير الله بين يديه ونور على القلب ومحمد على اليمين صلى الله بين يديه

ولا اله الا الله يضرب على طريقة سأذكره ويفعله مائة مرة پس بزند

كلمه حسبى بر قلب كه در جانب چپ است از جسم انسان وربى بر انكه مقابل

قلب است از جانب راست وبزند كلمه جل الله پيش خود يعنى بر لب وبعضى گفته اند

كه كلمه جل الله بزند بر ناف خود وبزند كلمه ماتى بر جانب راست وقلبى بر قلب

وغير الله پيش خود همچو جل الله وبزند كلمه نور بر قلب واسم محمد بر جانب راست

وكلمه صلى الله پيش خود وبزند كلمه لا اله الا الله بطريقے كه معهود است

در ضربش كه زود بود كه ياد كنم آنرا وبايد كه بكند اين مجموع ذكر را صد بار

فائده بیستم باید دانست که اختیار ضرب لفظ بجانبی بهر حکمت است و آن این است که ضرب حسبی بجانب قلب اشاره است بتوکل و حصولش باستقلال قلب است و ذکر حق بجانب راست اشارت بتعظیم اسم جلاله است و کلمهٔ الله پیش اشاره بحاضر و ناظر بودن او تعالی و قربش است و کلمهٔ لا برای نفی است و ضرب آن بجانب راست اشاره است بمقصود بودن نفی وجود خود او لاکه این جانب را القدم است و قلبی بمناسبت لفظ بجانب قلب اختیار افتاد و نور برای تصفیه دل بر قلب و محمد بعظمت شانش بر جانب راست اختیار افتاد و صلی الله پیش اشاره است به پیش نهاد وجوب فرستادن درود بر نبی صلی الله علیه وسلم وقت ذکرش لقوله علیه الصلوة والسلام شقی عبد ذکرت عنده ولم یصل علی والله اعلم و نکتهٔ ضرب لا اله الا الله در موضعش خواهد آمد ان شاء الله تعالی ثم یضرب هُوَ الأَوَّلُ علی الیمین هُوَ الآخِرُ علی الیسار هُوَ الظَّاهِرُ بین یدیه هُوَ البَاطِنُ علی اللبة فائده بیست و یکم کلمهٔ هُوَ الأَوَّلُ بر جانب راست و کلمهٔ هُوَ الآخِرُ بر جانب چپ و کلمهٔ هُوَ الظَّاهِرُ پیش خود و کلمهٔ هُوَ البَاطِنُ بر لبه و بکند این را صد بار فائده درین ضرب اشاره است به نیست بودن همه عالم از ازل تا ابد و هست بودن ذات او تعالی و مقصور نبودنش بهیچ زمانی و مکانی و محیط بودنش هر چیز را و تخصیص کلمهٔ هُوَ الأَوَّلُ بجانب راست و هُوَ الآخِرُ بجانب چپ و هُوَ الظَّاهِرُ پیش و هُوَ البَاطِنُ بلبه از آن است که جانب راست مستقل است

درکار کردن وسعین است جانب چپ را و ابتدا اینها مسنون در اکثر افعال ہمچو وضو و غسل و پوشیدن لباس و دخول مسجد و خانہ وغیرہ و جانب چپ مو خر است و شئی ظاہر رو برو می باشد و در ضرب بر لبہ خود بخود اشارہ باندرون میشود

ثم یاخذ لا من خنصر رجلہ الیسری او من اللبۃ و یمد الی المنکب

الایمن و یقول لا الٰہ ھھنا و یضرب الا اللّٰہ من ھھنا علی القلب مائتین

پس تکبیر دیعنی شروع کند کلمۂ لا از خنصر دست چپ خود کہ بر زانوی چپ نہادہ است یا از لبہ در صورت تنگی وقت و قلت فرصت و ترتیب بعضے شروع کند از ناف و بکشد مدش تا دوش راست و بگوید ہا انجا یعنی رو کردہ بدوش راست خود لفظ الٰہ و بزند الا اللّٰہ از انجا یعنی از دوش بر قلب و باید بکند این ضرب را دو صد بار رفائدہ و در ینجا ابتدا از خنصر چپ از ان است کہ احاطہ ہر دو جانب راست و چپ حاصل آید و اشارہ است بنفی خود معہ ہمہ ما سوی اللّٰہ و اثبات وجود او تعالی و ہمین وجہ این را ذکر نفی و اثبات می نامند ثم یقول لا الٰہ کما ھو

و یضرب الا اللّٰہ ھو علی القلب اربعمائۃ پس بگوید لا الٰہ چنانچہ گذشت و بزند

الا اللّٰہ بر قلب چار صد بار برای تاکید اثبات ذات ثم یضرب اللّٰہ ھو علی

القلب ستمائۃ او مائتین و الفا پس بزند اسم اللّٰہ از دوش راست خود بر قلب یعنی اولا یکبار لا الٰہ الا اللّٰہ بطرز مذکور ضرب کردہ اسم جلالہ ضرب کند شش صد بار یا یکہزار و دو صد بار تا قرار باید عشق خدا و نفی غیر و اثبات حضرت حق کہ تصور ہم رسانیدہ اند ضرب مذکور

ومازاد فاحب وانچه از اید از همه طرق ذکرو اعداد بهترست که ذکر خدا موجب قرب است
بقول او تعالی فاذکرونی اذکرکم یاد کنید مرا یاد کنم شمارا یعنی اگر ذکر مرا بجا آرید من شمارا
بخود قریب گردانم پس آنچه زیاده قرب حاصل آید بهترست ثم یقوم ویاخذ من خنصر
رجله الیسری لا اله ویمیل الی منکبه الایمن ویقول الا الله مرة ویضرب
محمد من هنا علی القلب مائة مرة پستر بایستد وبگیرد از خنصر پای چپ خود
لا اله وبکشد آنرا تا دوش راست خود وبگوید همانجا الا الله یکبار وبزند اسم محمد
از انجا بر قلب صد بار زیرا که بالا گذشت که حب خدا مستلزم است حب رسول را صلی الله
علیه وسلم واز علامات حب کثرت ذکر است شعر اعد ذکر نعمان لنا ان ذکره
هو المسک ما کررته یتضوع والیستاده گذاردن این برای تعظیم است ودر
تعظیم خدا فقط توحید واتباع امر کافی است که دیگر انجا تعظیمش از حیطه طاقت بشر
بیرون است پس در ذکرش اکتفا بر نشسته گذاردن اختیار افتاد والله اعلم او یضرب
جالسا فیاخذ من خنصر الید الیسری لا اله ویمیل الی المنکب الایمن
ویقول هنا الا الله ویضرب محمد علی القلب مائة فیقول رسول الله
بعد ذلک مرة یا ضرب کند نشسته اما طریق این ضرب نشسته پس باید که بگیرد
از خنصر دست چپ لا اله وبکشد تا دوش راست وبگوید همانجا الا الله

وبزند اسم محمد بر قلب صد بار پستر بگوید رسول الله یک بار در هر دو صورت اما اولی
واجب ہموں طرز اول است برای تعظیم ثم یضرب علی الایمن ابو بکر و عمر

علی الایسر وعثمان بین یدیه وعلی علی اللبة احدی عشرة مرة پستر بزند
بر جانب راست اسم ابو بکر صدیق واسم عمر بر جانب چپ وعثمان پیش خود
وعلی بر لبه که افضل شان حضرت ابو بکر صدیق است واول شان در خلافت
وجانب راست افضل جوانب پستر حضرت عمر فاروق افضل است وجانب
چپ متعلق براست ست در تکمیل کار که اکثر کار ہر دو دست می آید وعمده آنها
دست راست می باشد پستر حضرت ذی النورین افضل است وجانب پیش
اشاره پیشوای است وحضرت علی مرتضی افضل است بعد این سه لهذا ضرب
اسمش بر لبه که تعلق با نذرون دارد باشاره کثرت حب اختیار افتاد رضی الله
عنهم اجمعین که در کتب از علامات اہل سنت مرقوم است تفضیل الشیخین حب الختنین

ثم یضرب حسن علی الایمن وحسین علی الایسر وعلی بین یدیه وفاطمة

علی اللبة ومحمد علی الدماغ احدی عشرة مرة پستر بزند اسم حضرت امام
حسن بر جنب راست خود واسم امام حسین بر جنب چپ یعنی بر قلب واسم امیر المؤمنین
حضرت علی پیش خود واسم سیدة النساء حضرت فاطمة واسم حضرت پیغمبر خدا پیشوای
انبیا محمد رسول الله بر دماغ صلی الله علیه وعلیهم اجمعین یازده بار

ثم یضرب علی الایمن ابو بکر وعمر علی الایسر وعثمان بین یدیه وعلی علی اللبة احدی عشرة مرة

ثم یضرب حسن علی الایمن وحسین علی الایسر وعلی بین یدیه وفاطمة علی اللبة ومحمد علی الدماغ احدی عشرة

فائده سابقا ضرب اسماء خلفاء اربعه بیان گردید مع ترتیب تفضیل
درینجا اسم امام حسن بجانب راست باعتبار کبر و بزرگیش و اسم امام حسین بجانب
چپ باعتبار خوردیش از راه سن و اسم حضرت علی به پیش باعتبار پیشوائے
و افضلیتش بر هر دو صاحبزادگان و اسم حضرت سیدة النساء بر لبه باشارۂ انزدوان
باعتبار مستوریت و عفت شان و اسم پیغمبر خدا بر دماغ باعتبار علو شانش اختیار
افتاد و ضرب اسماء از ان اختیار افتاد که حب شان نیز واجب و مامور به ست چنانچه

لما فی دلائل الخیرات وقیل لرسول الله صلی الله علیه وسلم من آل محمد الذین
امرنا بحبهم واکرامهم والبرور بهم فقال اهل الصفاء والوفاء
من آمن بی واخلص فقیل له وما علامتهم فقال ایثار محبتی
علی کل محبوب واشتغال الباطن بذکری بعد ذکر الله زیراکه در دلائل
الخیرات مرقوم ست که گفته شد یعنی کسی از اصحاب گفت برسول خدا درود و
سلام خدا بر وی کدام اند اولاد تو که مامور شده ایم بمحبت شان و بزرگی کردن
شان و نیکوئی کردن بایشان از ینجا مفهوم گردید که امر محبت آل آنحضرت
صلی الله علیه وسلم وارد یافته بود که اصحاب از احوال شان پرسیدند بلفظ
امرنا بحبهم و آن حضرت انکار امر نفرموده متوجه بجواب شان گردید پس فرمود آنحضرت
که ایشان صاحبان صفا و وفا اند بمن و خالص گردانیده اند نیتهای خود در الخ
یعنی در ایمان و اعمال پستر پرسیده شد از آنحضرت که چیست نشان شان که
بشناسیم شان را ابدا ان پس فرمود آنحضرت که نشان آنان اختیار
کردن محبتم بر هر محبوب است و مشغول داشتن اندرون بذکر من بعد

ذکر خدا ازینجا معلوم شد که آل نبی کسانند که دلهای شان پاک باشد از آلودگی
نفس و دنیا و پر باشد بمحبت خدا و رسول خدا و کار شان خاص برای خدا
باشد و حب شان واجب و مامور بہست و از علامات حب ذکر کردن محبوب
ست و نیز ذکر موجب غلبه حب می گردد شعر نه تنها عشق از دیدار
خیزد ❊ بسا کین دولت از گفتار خیزد ❊ فاذا فرغ من ذلک فان بقی
شیء من اللیل یرقد انلم یخف النوم وفوت صلوٰة الفجر یستریحون
فارغ شود ازین شغلها پس باید دید اگر چیزے از شب باقی ماند پا دراز کند و
بیارامد وقتیکه خوف خواب و فوت نماز فجر ندارد یعنی اعتماد کلی داشته باشد
به برخاستن خود وقت نماز و نیز خوف تلف جماعت نداشته باشد چه ادای
نماز در وقت و با جماعت واجب است فی الترمذی عن الاسود بن یزید قال
سألت عائشة عن صلوٰة رسول الله صلی الله علیه وسلم باللیل فقالت کان
ینام اول اللیل ثم یقوم ویصلی التهجد فاذا کان من السحر اوتر ثم اتی فراشه
فاذا کان له حاجة الم باهله فاذا سمع الاذان وثب فان کان جنبا افاض علیه
من الماء والا توضأ وخرج الی الصلوٰة در شمائل ترمذی مرقوم است از اسود
بن یزید که گفت پرسیدم عائشه را رضی الله عنها از احوال نماز رسول الله درود و سلام
خدا باد برو در شب که بچه طور می گذارد پس گفت ام المؤمنین بود آنحضرت که میخوابید در
اول شب یعنی بعد از نماز عشا پستر می ایستاد نماز می گذارد تهجد الی السحر [illegible]

بعد ازان می آمد بستر خود را پس اگر بودی آنحضرت را حاجتی اختلاط می کرد با اہل خود
پس چون می شنید اذان را می استاد یعنی بر خاستی پس اگر جنب بودی میریخت بر خود
از آب یعنی غسل می فرمود ورنه وضو میکرد و بیرون رفت برای نماز فجر فعلم ان
الاحب ان اتیهم اهله قبل التهجد پس معلوم شد که مستحب آن است
که جماع نکند با اہل خود قبل نماز تہجد چه ام المؤمنین ذکر المام با اہل بعد بیان
احوال نماز تہجد در تحت لفظ ثم که کلمه تراخی است آورده پس مفهوم گردید
که عادت آنحضرت صلی الله علیه وسلم در المام تقدیم نماز تہجد بوده بر ان
و سنت عادیه آنحضرت که بطریق عبادت نباشد از مستحبات و نوافل است
و دلیل بر عبادت نبودن این امر ترک کردن آنحضرت است بیان فضیلت
واتخاف فوت صلوة الفجر یعنی بما لساق یکثر الصلوة علی النبی
واگر بترسد فوت نماز فجر را بماند نشسته و اکثر درود فرستاده باشد بر نبی زیرا که
فضائلش لا تعد ولا تحصی است فاذا طلع الفجر یصلی سنة الفجر رکعتین خفیفتین
فی الاولی بعد الفاتحة الکافرون وفی الثانیة الاخلاص پس چون طلوع
کند فجر یعنی صبح صادق که عبارت است از سپیده افق که در آخر شب بر می آید
و روشن می شود تاب آن در ترقی میباشد تا طلوع آفتاب و آن از ششم
حصه شب که باقی مانده میباشد بگذارد سنت فجر دوگانه در خانه خود و آن آکد
سنن است که ترکش موجب حرمان از شفاعت پیغمبر است مستحب است که بخواند در اول رکعت از ان بعد فاتحه سوره کافرون

و در رکعت دوم بعد فاتحه سورهٔ اخلاص و خواندن غیر این هر دو سوره هم روا
است و تعیین هر دو سوره در این هر دو رکعت بلکه در تمامه نماز تعیین همه سور
بگمان آنکه غیر آن روا اند مکروه است اما تعیین بنیت اتباع قراة آنحضرت
صلے الله علیه وسلم غالبا با وجود روا داشتن غیر آن اولی است فی سنن ابی
داؤد عن ابی هریرة رضی الله عنه ان النبی صلے الله علیه وسلم
قرأ فی رکعتی الفجر قل یا ایها الکافرون وقل هو الله احد روایت
است در سنن ابی داؤد از ابی هریره رضی الله عنه که از اجلهٔ اصحاب آنحضرت
صلے الله علیه وعلیهم اجمعین بوده که تحقیق نبی (درود و سلام خدا باد برو)
میخوانده در هر دو رکعت فجر یعنی سنتش قل یا ایها الکافرون وقل هو الله احد
یعنی در رکعت اولی قل یا ایها الکافرون و در ثانیه قل هو الله احد ثم تقول

سُبْحَانَ اللهِ وَبِحَمْدِهٖ سُبْحَانَ اللهِ الْعَظِيْمِ وَبِحَمْدِهٖ اَسْتَغْفِرُ اللهَ الْعَظِيْمَ
وَاَتُوْبُ اِلَيْهِ مِائَةَ مَرَّةٍ پس بگوید سبحان الله وبحمده تا آخر صد بار ملا محمد
جزری شافعی در حصن حصین آورده کلمتان خفیفتان علی اللسان ثقیلتان فی
المیزان حبیبتان الی الرحمن سبحان الله وبحمده سبحان الله العظیم
وبحمده لا خر مرت مص من قالهما مع استغفر الله العظیم واتوب الیه
کتبت کما قالها ثم علقت بالعرش لا یمحوها ذنب عمله صاحبها حتی
یلقی الله یوم القیمة مختوم کما قالها دو کلمه اند سبک بر زبان گران
در میزان دوست داشته شده نزد رحمن سبحان الله وبحمده سبحان الله العظیم وبحمده

سبحان الله وبحمده سبحان الله العظیم

معنیش این ست که پاکی خدا میگویم با حمد او پاکی خدای بزرگ میگویم با حمد او و این مروی
ست در صحیح بخاری و صحیح مسلم و جامع ترمذی و مصنف ابی بکر بن ابی شیبه و کسی که
بگوید این هر دو کلمه را یا استغفر الله العظیم و اتوب الیه آمرزش می خواهم
از خدای بزرگ و رجوع می کنم از گناهان خود بسوی او نوشته شود چنانچه گفته است
آن را پس آنگاه آویخته شود بعرش محو کردنش تا ندهیچ گناهی که کرده است صاحب آن
کلمات تا آنکه ملاقات کند با خدا در روز قیامت در حالی که مهر کرده شده است چنانچه
گفته ست آن را روایت کرده است این را ابو داود و نیز در حصن حصین است انی
استغفر الله ص و اتوب الیه فی الیوم سبعین مرة ص طس اکثر من سبعین
مرة خ س ق طس مائة مرة طس مص توبوا الی ربکم فانی اتوب الیه
فی الیوم مائة مرة عو م یعنی فرموده ست رسول صلی الله علیه و سلم تحقیق
آمرزش می خواهم از خدا روایت کرده ست این را ابو یعلی موصلی و توبه می کنم
پیش او تعالی در هر روز هفتاد بار روایت می کند این را ابو یعلی موصلی و طبرانی
در معجم اوسط خود زائد از هفتاد بار روایت کرده ست این را بخاری و نسائی
و ابن ماجه قزوینی و طبرانی در معجم اوسط صد بار روایت کرده ست این را
طبرانی در معجم اوسط و ابو بکر بن ابی شیبه در مصنف خود توبه می کنم با و تعالی هر روز
صد بار روایت کرده ست این را ابو عوانه در سنن خود و مسلم در صحیح خود دانسته شد اینجا
معلوم شد که خواندن این کلمات در هر روز صد بار مستحب است و موجب اجر عظیم که مشتمل است بر تسبیح و استغفار و توبه

اما تخصیص وقت فجر مابین سنت و فرض از مشایخ فقر ماثور است ازان که
این وقت متبرک است از اوقات اجابت و تا ابتدا تسامه اعمال روز ازین کلمات
متبرک گردد و نیز زیادت کلمه و بحمده بعد سبحان الله العظیم درین عبارت
اگرچه در کتب حدیث که بمطالعه در آمده بنظر نامده لیکن از شیخ خود شنیده ام
که حضرت مولانا انوار الحق قدس سره که شیخ شیخم بوده اند می فرمودند که من دیده ام
در حدیث این را و تعلیم بخواندنش می فرمودند و حضرت موصوف از علماء متبحرین
ناظر کتب دینیه بوده اند احتمال غلط ندارد اگرچه بنظر ما هم چو ما طلبه علم نگذشته باشد

والاضطجاع علی شقه الایمن بعدهما مستحب و پا دراز کردن بر پهلو
راست خود بعد دوگانه سنت فجر مستحب است فی سنن ابی داود حدثنا
مسدد و ابو کامل و عبید الله ابن عمر بن میسرة قالوا حدثنا عبد الواحد
حدثنا الاعمش عن ابی صالح عن ابی هریرة قال قال رسول الله
صلی الله علیه وسلم اذا صلی احدکم الرکعتین قبل الصبح فلیضطجع
علی یمینه فقال له مروان بن الحکم اما یجزی احدنا ممشاه الی المسجد
حتی یضطجع علی یمینه قال عبید الله فی حدیثه قال لا قال فبلغ ذلک ابن
عمر فقال اکثر ابو هریرة علی نفسه قال فقیل لابن عمر هل تنکر شیئا
مما یقول قال لا ولکنه اجترأ وجبنا قال فبلغ ذلک
ابا هریرة قال فما ذنبی ان کنت حفظت ونسوا

ابو داؤد در سنن خود می آرد که بیان کرد ما را مسدد و ابو کامل و عبید الله پسر
عمر بن میسره گفتند ایشان که بیان کرد ما را عبد الواحد که بیان کرد ما را اعمش از
ابی صالح از ابی هریره که گفت گفت رسول خدا درود و سلام خدا باد بر وی چون
نماز گذارد یکی از شما دوگانه قبل صبح باید که پا دراز کند بر پهلوی راست خود پس گفت
با و مروان ابن حکم آیا کفایت نمی کند یکی را از ما یعنی آیا روا نیست یکی را از ما رفتنش
بمسجد تا آنکه پا دراز کند بر پهلو راست خود گفت عبید الله در حدیث خود که گفت
یعنی ابو هریره نه یعنی کافی و روا نیست رفتن بمسجد بدون پا دراز کردن دران وقت
گفت عبید الله یا ابو صالح پس رسید این خبر با بن عمر رضی الله عنه پس گفت زیاده
کرد یعنی ابو هریره رضی الله عنه بر نفس خود گفت ابو صالح پس پرسیده شد از
ابن عمر آیا انکار می کنی چیزی را از گفته ابو هریره گفت نه لکن او جرات
کرده است که واجب گردانید ما را پا دراز کردن ما بین سنت و فرض فجر گفت
ابو صالح رسید این گفتن ابن عمر ابو هریره را رضی الله عنهم گفت چه گناه بر من
اگر یاد داشتم من و فراموش کردند دیگران فعلم ان الامر لیس للایجاب

اطلاق ابن عمر فی روایة ابی هریرة لفظ الامر مع علمه تنبیه علی عدم
الایجاب وکان ابن عمر افقه واعلم باحواله صلی الله علیه وسلم
فبقی الاستحباب پس مفهوم گردید که تحقیق این امر
برای ایجاب نیست براندن ابن عمر لفظ اجترا او در باب روایت کردن

ابی ہریرہ لفظ امر یعنی فلیضطجع کہ مفید ایجاب ست از شارع بغیر آگاہانیدن بر
عدم ایجاب وبودن ابن عمر رضی اللہ عنہما آگاہ تر بمسائل فقہ ودانا تر
باحوال آنحضرت درود وسلام فرستد خدا برو پس ماند استحباب چہ ابن عمر نفی
کرد انکار چیزے راکہ روایت کردہ ست ابو ہریرہ رضی اللہ عنہم پس معلوم
شد کہ لفظ اجتزا واکتفار فقط بر واجب دانستنش اضطجاع مابین سنت و
فرض فجر ونا روا گفتنش رفتن بدون ضطجاع را بمسجد بود چنانچہ از قول او
ولکنہ اجتزا وجینا مفہوم می گردد وفیہ عن عائشۃ رضی اللہ عنہا کان

النبی صلی اللہ علیہ وسلم اذا صلی رکعتی الفجر فانکنت نائمۃ اضطجع

وانکنت مستیقظۃ حدثنی فاذا اسفر صلی الفرض ونیز درہمین سنن ابی داؤد
روایت ست از عائشہ رضی اللہ عنہا کہ از ازواج مطہرات آنحضرت بودہ وبطہارتش
بہفت دہ آیہ در سورۂ نور نازل شدہ گفت کہ بود نبی صلے اللہ علیہ وسلم چون
گذارد دوگانہ فجر یعنی سنت پس اگر می بودم بخواب پا دراز می فرمود واگر
می بودم بیدار سخنان گفتی بمن پس چون سفید می شد روز یعنی روشنی پیدا
می شد می گذارد فرض را ازاینجا معلوم شد کہ آنحضرت گاہ گاہ پا دراز نمی کرد
پس اگر واجب بودی پا دراز کردن ترک نمی کردی واما استحبابش بحدیث
ابی ہریرہ کہ مذکور شدہ بثبوت پیوستہ ونیز ازین حدیث ما حنفیان قائل
استحباب اسفار شدہ ایم نہ آن چنانکہ خوف فوت وقت رود ہر خواہ قبل
نماز یا در اثنای نماز چنانچہ اہل فقہ می نویسند کہ مستحب ست اسفار باین طور

که چهل آیت یا پنجاه آیت یا شصت آیت تا صد سم گفته اند ترتیل کند دران واگر فسادی رو
دهد اعاده کند آن را در وقت ثم یجیئ الی البیت فیجلس مستقبل الکعبة ویقرأ الاورا
المأثورة حتی تطلع الشمس فیقول الحمد لله الذی اقالنا یومنا هذا ولم
یهلکنا بذنوبنا الحمد لله الذی وهبنا هذا الیوم واقالنا فیه عثراتنا
ولم یعذبنا بالنار فیصلی الاشراق رکعتین پس تر بباید بخانه خود یعنی بعد
فراغ از نماز فجر و بنشیند رو بکعبه و بخواند اورادی که از احادیث به ثبوت پیوسته
ودرین باب کتاب حصن حصین کافی و وافی است و نیز اورادی که ترتیب داده اند
آن را مشائخ کبار که علماء علوم دین بوده اند مثل اوراد فتحیه وغیره نیز مسبعات
عشر خوانده باشد و مواظبت کرده باشد بدان که بسیار نافع است و فضائلش و
تحریص بدان در عین العلم که انفع کتب سلوک است مذکور است و مسبعات
عشر عبارت است از سورهٔ فاتحه و آیة الکرسی و سوره کافرون و سوره اخلاص
و سورهٔ فلق و سورهٔ ناس هفت هفت بار بار مع بسمله در ابتداء هر سوره و
سُبْحَانَ اللهِ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ وَلَا اِلٰهَ اِلَّا اللهُ وَاللهُ اَكْبَرُ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ اِلَّا بِاللهِ
الْعَلِيِّ الْعَظِيْمِ هفت بار وَاللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى مُحَمَّدٍ عَبْدِكَ وَحَبِيْبِكَ وَرَسُوْلِكَ
النَّبِيِّ الْاُمِّيِّ وَعَلٰى اٰلِ مُحَمَّدٍ وَّبَارِكْ وَسَلِّمْ هفت بار وَاللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِيْ وَلِوَالِدَيَّ
وَلِجَمِيْعِ الْمُؤْمِنِيْنَ وَالْمُؤْمِنَاتِ بِرَحْمَتِكَ يَا اَرْحَمَ الرَّاحِمِيْنَ هفت بار اَللّٰهُمَّ
يَا رَبِّ افْعَلْ بِيْ وَبِهِمْ عَاجِلًا وَّاٰجِلًا فِي الدِّيْنِ وَالدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ مَا اَنْتَ لَهٗ
اَهْلٌ وَّلَا تَفْعَلْ بِنَا يَا مَوْلَانَا مَا نَحْنُ لَهٗ اَهْلٌ اِنَّكَ غَفُوْرٌ حَلِيْمٌ جَوَادٌ كَرِيْمٌ مَلِكٌ بَرٌّ رَّءُوْفٌ رَّحِيْمٌ

هفت بار روز سورهٔ یس را بعد ہر صبح التزام دارد که فضائل بسیار دارد در حصن حصین مرقوم است قلب القرآن یس لا یقرأها رجل یرید الله والدار الآخرة الا غفر له اقرؤها علی موتاکم س دق حب دل قرآن ست یس یعنی در سوره قرآن یس ہمچو دل است در اعضای انسان نمی خواند آن را مردی که اراده می کند خدا را و خانه آخرت مگر آنکه بخشیده شود و آمرزیده شود یعنی البته آمرزیده خواہد شد کسی که می خوانده باشد آن را بخوانید ان را بر مردگان خود یعنی پیش شان در حالت احتضار و بر قبر شان بعد از انتقال روایت کرده ست این را النسائی و ابو داود و ابن ماجه قزوینی و ابن حبان درینجا مراد از موتاکم کسانند که امید زیست شان منقطع گشته است اعم از محتضران و مردگان پس عموم مجاز است نه جمع بین الحقیقت والمجاز و در بیضاوی مرقوم ست وعنه صلی الله علیه وسلم ان لکل شیء قلبا و قلب القرآن یس من قرأها یرید وجه الله غفر الله له واعطی من الاجر کانما قرأ القرآن اثنین وعشرین مرة وایما مسلم قرئ عنده اذا نزل به ملك الموت سورة یس نزل بکل حرف منها عشرة املاك یقومون بین یدیه صفوفا یصلون علیه ویستغفرون له ویشهدون غسله ویتبعون جنازته ویصلون علیه ویشهدون دفنه وایما مسلم قرأ یس وهو فی سکرات الموت لم یقبض ملك الموت روحه حتی یجیئه رضوان بشربة من الجنة فیشربها وهو علی فراشه فیقبض روحه وهو ریان ویمکث فی قبره وهو ریان ولا یحتاج الی حوض من حیاض الانبیاء حتی یدخل الجنة وهو ریان مروی ست از آنحضرت صلی الله علیه وسلم تحقیق

هر چیز را قلبی است و قلب القرآن یسین است کسی که می خواند آن را خالص برای
خدا بیامرزد او را و داده شود اجر مانند کسی که خوانده است قرآن را بیست دو
بار و هر مسلمی که خوانده شود نزد او وقت فرود آمدن ملک الموت نزد او سورهٔ
یسین فرود می آید بعوض هر حرف آن ده فرشته می ایستند پیشش صف بسته
و دعای خیر می کنند او را و استغفار می کنند بهر او و حاضر میشوند غسل او را و میروند
همراه جنازه او و نماز جنازه می گذارند برو و حاضر می شوند دفنش را و هر مسلمی که
بخواند یسین در سکرات موت خود قبض نکند ملک الموت روحش را
تا آنکه می آرد نزدش رضوان که خازن جنت است شربتی از جنت پس بنوشد
او را در حالیکه بر بستر خود افتاده است پس قبض کرده می شود روحش در حالیکه
سیراب است و نهاده شود در قبر خود در حالیکه سیراب است و محتاج نشود بحوضی
از حوضهای انبیا تا آنکه داخل شود در جنت در حالیکه سیراب است از اینجا معلوم
شد که خواندن سورهٔ یسین پیش محتضر از مستحبات است و نیز خواندن سوره
رعد پیش محتضر مستحب است چنانچه در درمختار در باب صلوة الجنازه در حق محتضر
در تلقین او بذکر شهادتین و یندب قراءة یسین والرعد و نیز التزام دارد در د
دلائل الخیرات که جامع درود است و فضائل درود بسیار است چنانچه خواهد آمد
و طریق خواندنش آن است که بر روز سه شنبه شروع کند و بر روز دوشنبه ختم کند تا آنکه طلوع کند
آفتاب و روز دیگر دفع شود چه در وقت طلوع آفتاب تا صاف شدنش گذاردن نماز مکروه است

پس بگوید اَلْحَمْدُ لِلّٰہِ الَّذِیْ اَقَالَنَا یَوْمَنَا ھٰذَا وَلَمْ یُھْلِکْنَا بِذُنُوْبِنَا اَلْحَمْدُ لِلّٰہِ
الَّذِیْ وَھَبَنَا ھٰذَا الْیَوْمَ وَاَقَالَنَا فِیْہِ عَثَرَاتِنَا وَلَمْ یُعَذِّبْنَا بِالنَّارِ ہمہ حمد
ثابت ست خدائرا که او داد مارا این روز ما و ہلاک نکرد مارا بگناه ما تمامہ حمد
ثابت است خدای را که بخشید مارا این روز ما و در گذشت درین روز از زلات
له عثره بالفتح بمعنے زلت و اقاله عثرات عبارت از صفح و اعراض از انست

پستر بگذارد نماز اشراق دو رکعت بیک سلام فی المشکاۃ عن معاذ
بن انس الجهنی قال قال رسول اللہ صلی اللہ علیه وسلم من قعد
فی مصلاہ حین ینصرف من صلوۃ الصبح حتی یسبح رکعتی الضحی
لا یقول الا خیرا غفر له خطایاہ وان کانت اکثر من زبد البحر رواہ
ابو داؤد در مشکواۃ روایت ست از معاذ بن انس جہنی که گفت گفت
رسول خدا درود و سلام رساند خدا برو ہر که بنشیند در جائگاه نماز خود چون
فارغ شود از نماز صبح تا آنکه بگذارد دوگانه روشنی نه گوید بجز بہترین
کلام که ذکر خداست آمرزیده شود او را ہمه گناہان او اگر باشد زاید از کف دریا
روایت کرده است این را ابوداؤد ازینجا معلوم شد که نماز اشراق دو رکعت سنت
است اما در بعضی رسائل مشائخان زیاده ازان ہم منظر آمده و شیخ خود را
دیده ام که چار رکعت بدو سلام می گذارد و برین ست عمل اکثر مشائخ چنانچه
در متن می آرم لکن المشائخ یسمونها الاشراق ویصلون اربعا بتسلیمتین
لکن مشائخ کبار نام می دارند او را باشراق و می گذارند چار رکعت بدو سلام

ودرینجا استدراک به لفظ لکن ازان جهت واقع که در حدیث لفظ رکعتی الضحی
ورود یافته ومحدثین بهمین جهت اشراق را انکار می کنند ومیگویند که این نماز
ضحی ست باعتبار لفظ حدیث وعجب است ازایشان که انکار اشراق می کنند
باوجودیکه دلالت می دارد بران حدیثی که آورده ست آن را ترمذی عن
ابی اسحٰق قال سمعت عاصم بن ضمرة یقول سألنا علیا عن صلوة
رسول الله صلی الله علیه وسلم من النهار قال فقال انکم
لا تطیقون ذلک قال قلنا من اطاق منا ذلک صلی فقال کان
اذا کانت الشمس من ههنا کهیئتها من ههنا عند العصر صلی رکعتین
واذا کانت الشمس من ههنا کهیئتها من ههنا عند الظهر صلی
اربعا الحدیث روایت کرده شده ست ازابی اسحٰق که گفت شنیدم از عاصم
بن ضمره که می گفت پرسیدم علی را رضی الله عنه از نماز رسول خدا درود وسلام
خدا باد بروازروز یعنی روز چها می گذارد از نمازها گفت یعنی عاصم پس فرمود
یعنی حضرت علی کرم الله وجهه تحقیق شما نمی توانید آنرا یعنی ادای آنرا گفت
عاصم گفتیم کسی که بتواند از ما بگذارد آن را پس فرمود حضرت علی کرم الله
وجهه بود آنحضرت صلی الله علیه وسلم چون بودی آفتاب ازینجا یعنی در
مشرق همچو هیئت خود یعنی در بلندی بوقت عصر یعنی در آخر وقت مستحب
ازعصر قبیل زرد شدن آفتاب زیراکه بعد طلوع یا قبل از غروب در حالت زردیش
گذاردن نماز مکروه ست می گذارد دو رکعت واکثرش را تا ده رکعت می گویند والله اعلم

وچون مے بود آفتاب درینجا یعنی در مشرق مثل بلندیش ازینجا یعنی مغرب بوقت
ظهر یعنی درو وسط وقتش زیراکه گذاردن از آنحضرت قریب بزوال هروی نگشت
می گذارد چار رکعات تا آخر حدیث پس معلوم شد که در روز قبل از زوال دو نماز
می گذارد آنحضرت واول که هست مغایر ثانی هست تبفاوت وقت هر دو نماز پس
اول که بعد طلوع آفتاب وصاف شدنش بود نباشد مگر همون اشراق و دومی
که در ربع نهار قبل زوال بود نباشد مگر همون نماز ضحی پس در حدیث اول
مذکور المتن لفظ ضحی باعتبار معنی مشتق منه آن که ضحوه بمعنی روشنی است مکرر
شد برای تنبیه بر عدم جواز نماز اشراق بدون صاف شدن و درخشن گشتن
آفتاب نہ معنے منقول تا معارض نشود بحدیث حضرت علی کرم الله وجهه ودلیل
قوی بر این معنی اتفاق علماء عوارف است که چشم باطن شان واست والله

اعلم ثم تصلون الضحی ثمان رکعات بتسلیمتین جمعا بین هذا الحدیث

والحدیث الاخر فی المشکوة عن عائشة رضی الله عنها انها قالت

کان النبی صلی الله علیه وسلم یصلی الضحی ثمان رکعات ثم یقول

لو نشرلی ابوای ما ترکتها رواه مالک پس یعنی بعد گذاردن نماز اشراق
مے گذارند نماز چاشت هشت رکعت بدو سلام جمع کردن میان این حدیث که در متن
مذکور شده بروایت معاذ بن انس جهنی وحدیث دیگر که در مشکوة است از عائشه
رضی الله عنها که تحقیق می فرمود که بود نبی درود و سلام خدا باد بر وی می گذارد نماز چاشت
هشتگانه پستر می فرمود اگر زنده کرده شوند برای من پدران من یعنی مادر و پدرم

این تثنیه باب است تغلیبا همچو عمرین و قمرین تبرک کردنش ترک نکنمش یعنی
این نماز را از زنده شدن مادر و پدر خرد محبوب تر داشته ام روایت کرده است
این را امام مالک رحمه الله در موطا و اقلش چار رکعت است چنانچه روایت از
علی کرم الله وجهه مفهوم میگردد و نزد بعضی دو رکعت و اکثرش دوازده و وقتش بعد
اشراق تا قبل زوال و افضلش در ربع نهار است که عبارت از یک پاس روز
آمده چنانچه در در مختار است و ندب اربع فصاعدا فی الضحی بعد الطلوع
الی الزوال و وقتها المختار بعد ربع النهار و فی المنیة اقلها رکعتان
واکثرها اثنا عشر و اوسطها ثمان وهو افضلها کما فی الذخائر الاشرفیة
لثبوته بفعله وقوله علیه الصلوة والسلام و اما اکثرها فبقوله
فقط ثم بعد الزوال قبل الظهر یصلی اربعا سوی سنة الظهر و یسمونها
بالظهیرة پستر بعد زوال قبل ظهر بگزارد چار رکعت سوی سنت ظهر و می نامند
این نماز را بظهیره از قبیل تسمیه شی باسم وقتش که ظهیره عبارت است
از حد نیم روز در قاموس است و الظهیرة حد انتصاف النهار و آن سوم از ماثورات است

فی الترمذی عن ابی ایوب الانصاری ان النبی صلی اللہ علیہ وسلم کان یدمن اربع رکعات
عند زوال الشمس فقلت یا رسول اللہ انک تدمن هذه الاربع رکعات عند زوال
الشمس فقال ابواب السماء تفتح عند زوال الشمس فلا ترتج حتی تصلی الظهر فاحب ان یصعد
لی فی تلک الساعۃ خیر قلت افی کلهن قراۃ قال نعم قلت هل فیهن تسلیم فاصل قال لا در
شمائل ترمذی مذکور ست روایت از ابی ایوب انصاری تحقیق نبی صلی اللہ علیہ وسلم بود کہ
ہمیشہ می گذارد چہار رکعات نہ وقت زوال آفتاب یعنی بعد زوال چہ نزد زوال یعنی در حالت زوال
گذاردن نماز مکروہ است و گاہی از آنحضرت ثابت نشده در سنن ابی داؤد مروی عن عمرو بن
عنبسۃ السلمی انہ قال قلت یا رسول اللہ ای اللیل اسمع قال جوف اللیل الاخر
فصل ما شئت فان الصلوۃ مشهودۃ مکتوبۃ حتی تصلی الصبح ثم اقصر حتی تطلع الشمس
فترتفع قیس رمح او رمحین فانها تطلع بین قرنی شیطان ویصلی لها الکفار
ثم صل ما شئت فان الصلوۃ مشهودۃ مکتوبۃ حتی یعدل الرمح ظله ثم اقصر فان جهنم
تسجر وتفتح ابوابها فاذا زالت الشمس فصل ما شئت فان الصلوۃ مشهودۃ مکتوبۃ
حتی تصلی العصر ثم اقصر حتی تغرب الشمس فانها تغرب بین قرنی شیطان ویصلی لها
الکفار وقص حدیثا طویلا روایت ست از عمرو بن عنبسہ سلمی کہ تحقیق او گفت گفتم از رسول
خدا کدام وقت از شب شنودہ تر است یعنی در کدام وقت شب خدا تعالی متوجہ می شود با حوال بندگان

و قبول می فرماید اعمال شان و مستجاب می گرداند دعای شان اگرچه توجه او
تعالی به بندگان در همه اوقات می باشد اما بعض اوقات را خصوصیتی است فرمود
آنحضرت صلی الله علیه وسلم میانه شب آخر یعنی بعد نصف شب پس بگذار نماز
آنچه خواهی چه تحقیق نماز گواهی داده شده است یعنی گواهی می دهد بران وقت
و مکان که دران گذارده شده است و نوشته شده است یعنی نوشته
می شود در روزنامچه اعمال تا آنکه بگذاری نماز صبح پس کم کن یعنی موقوف کن و بگذار بعد نماز صبح تا آنکه طلوع کند آفتاب و بلند
شود بقدر یک نیزه یا دو نیزه یعنی صاف شود زردیش باقی نماند چه تحقیق
او طلوع می کند میان دو شاخهای شیطان و نماز می گذارند مهر او کفار یعنی
پرستندش در آن وقت پس تر یعنی بعد بلندیش باندازه مذکور بگذار آنچه
خواهی از نماز چه تحقیق نماز گواهی داده شده است و نوشته شده است تا آنکه
برابر کند نیزه سایه خود را یعنی سایه او را نماند نیزه باشد سوی فی زوال که وقت زوال
است پس تر یعنی در وقت زوال کم کن و مگذار نماز چه تحقیق جهنم جوش داده می شود
و گشاده می شود دروازه های او پس چون بگذرد آفتاب و میل کند یعنی سایه اندازد
در قاموس است زاغ یزیغ زیغا و زیغوغة مال و بصر کل و الشمس مالت فقاء الفیء پس
بگذار آنچه خواهی از نماز زیرا چه نماز گواهی داده میشود و نوشته می شود تا آنکه بگذاری
نماز عصر یعنی مابین عصر و ظهر هر نمازی که خواهی بگذار پس تر کم کن و مگذار هیچ نماز تا
آنکه غروب کند آفتاب چه تحقیق او غروب می کند میان هر دو شاخهای شیطان و نماز
می گذارند برای او کفار روایت کرد عمرو بن عبسه حدیثی دراز از اینجا مفهوم می گردد امر بترک
نماز میان این سه وقت و امر مفید است وجوب را پس خلاف کردنش لااقل مکروه خواهد بود

چنانچه کراهت گذاردن نماز درین سه اوقات در کتب فقه مصرح و محقق است پس گفتم
از ینجا تتمه روایت ابو ایوب انصاری است از رسول خدا بتحقیق تو دوام داری باین
چهار گانه نزد زوال آفتاب پس فرمود آنحضرت صلی الله علیه وسلم تحقیق درهاے
آسمان کشاده می شوند نزد زوال آفتاب و بند نمی شود تا آنکه گذارده شود نماز ظهر پس
می خواهم و دوست می دارم که صعود کند برای من نیکوئی درین وقت گفتم آیا درین هر چهار
رکعت قرائت است فرمود بلی یعنی در هر چهار رکعت قرائت واجب است چنانچه واجب
تمامه نوافل است گفتم آیا میان این چهار گانه تسلیمے فاصل است فرمود نه از ینجا معلوم
شد که این چهار گانه ظهیره بیک سلام باید گذارد والله اعلم بالصواب وفیه عن

عاصم بن ضمرة عن علی کرم الله وجهه انه کان یصلی قبل الظهر اربعا وذکر
ان النبی صلی الله علیه وسلم کان یصلیها عند الزوال و یمد فیها و نیز درهمین
شمائل ترمذی مرقوم است روایت از عاصم بن ضمره از علی کرم الله وجهه تحقیق نبی
صلی الله علیه وسلم بود که می گذارد آن را نزد زوال و دراز می کرد دران قرائت را
و ظاهر است که این چهار گانه غیر چهار گانه سنت ظهر است چه در هر روایتے ذکر رواتب
ظهر وارد شده همراه دوگانه بعد ظهر واقع است و درین حدیث ذکرش نامده است

والله اعلم هکذا یلتزم جمیع ما ورد فی الحدیث من التطوعات هو صلوة

وہم چنین لازم گیرد ودوام دارد واختیار ہمہ انچہ وارد شدہ است در حدیث از
نوافل نماز باشد ہم چو سنت ظہر کہ چارگانہ قبل آن ودوگانہ بعد از آن وچارگانہ
قبل جمعہ وچارگانہ بعد از ان ودوگانہ مغرب ودوگانہ بعد عشا ودوگانہ قبل فجر
سنت موکدہ است واکد آنہا دوگانہ قبل فجرست وچارگانہ بعد ظہر وچارگانہ قبل عصر
وشش گانہ بیک سلام یا بدو سلام یا بسہ سلام بعد مغرب وچارگانہ قبل عشا
وچارگانہ بعد ش ودوگانہ بعد وتر از سنن زوائدست یعنی نفل ونیز دوگانہ بعد جمعہ
مستحب ست بقول مفتی بہ ونزد صاحبین ہر شش رکعت بعد جمعہ سنت موکدہ ست در
در مختار مرقوم ست وسن موکدا اربع قبل الظہر واربع قبل الجمعۃ واربع
بعدہا بتسلیمۃ فلو بتسلیمتین لم تنب عن السنۃ ولذا لو نذرہا لا یخرج عنہ بتسلیمتین
وبعکسہ یخرج ورکعتان قبل الصبح وبعد الظہر والمغرب والعشاء شرعت البعدیۃ
لجبر النقصان والقبلیۃ لقطع طمع الشیطان ویستحب اربع قبل العصر وقبل العشاء
وبعدہا بتسلیمۃ وان شاء رکعتین وکذا بعد الظہر لحدیث الترمذی من حافظ علی
اربع قبل الظہر واربع بعدہا حرمہ اللہ علی النار وست بعد المغرب لیکتب
من الاوابین بتسلیمۃ او ثنتین او ثلاث والاول ادوم واشق وہل تحسب
المؤکدۃ من المستحب ویؤدی الکل بتسلیمۃ واحدۃ

اختار الكمال نعم وحرر اباحة ركعتين خفيفتين قبل المغرب واقره
في البحر والمصنف والسنن آكدها سنة الفجر اتفاقا ثم الاربع قبل الظهر
في الاصح لحديث من تركها لم تنله شفاعتي ثم الكل سواء وقيل بوجوبها
و در شرح وقايه در باب اعتكاف مرقوم است ولا يخرج منه لحاجة
الانسان او الجمعة وقت الزوال ومن بعد منزله عنه فوقتا يدركها
ويصلي السنن على الخلاف ش وهو ان يصلي قبلها اربعا في رواية ستا
ركعتين تحية واربعا سنة وبعدها اربعا سنة عند ابي حنيفة رحمه الله
وستا عندهما رحمهما الله وابو داؤد در سنن خود مي آرد عن عبد الله
المزني قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم صلوا قبل المغرب
ركعتين ثم قال صلوا قبل المغرب ركعتين لمن شاء خشية ان يتخذها الناس سنة

روایت ست از عبد الله مزنی که گفت فرمود آنحضرت صلی الله علیه وسلم بگذارید قبل مغرب دوگانه پس
فرمود بگذارید قبل مغرب دوگانه این امر کسی راست که بخواهد یعنی اختیار است در ان
پس معلوم شد که این امر برای ایجاب نیست پس باقی ماند جواز از دلیل تخییر
و فرمودن لفظ لمن شاء بخوف آن است که خواهند گرفت آن را آدمیان سنت یعنی سنت
دانسته التزامش خواهند نمود بگمان آنکه مفید ایجاب است و نیز در همین کتاب است
عن المختار بن فلفل عن انس بن مالك رضی الله عنه قال صلیت رکعتین قبل المغرب
علی عهد رسول الله صلی الله علیه وسلم قال قلت لانس اراکم رسول الله صلی الله
علیه وسلم قال نعم رآنا فلم یأمرنا ولم ینهنا از مختار بن فلفل روایت است
از انس بن مالک رضی الله عنه که گفت گذاردم دوگانه قبل مغرب در زمان رسول خدا
صلی الله علیه وسلم گفت مختار انس را آیا نگرایند شمارا رسول خدا یعنی آیا دیده اید
رسول صلعم شما را که گذارده است آن را گفت انس بلی و من هم می گذاردم پس
نه امر فرمود مارا و نه منع فرمود پس گذاردن آنحضرت آن را و سکوت بر گذاردن
دیگران دلیل قوی است بر عدم خصوصیت آن بحضرت صلی الله علیه وسلم و فضائلش
بیان نه فرمودن دلالت دارد بر گذاردنش بطریق عادت که مفید استحباب است
اما این امر خواص است مثل علماء راسخین و صلحاء کاشفین که تیقن دارند بجوازش
بسبب علم خویش نه تقلید و غیر شان را نباید گذارد چه در بعض کتب فقه ممانعتهم بنظر
آمده است لیکن صحیح جواز است بدلیل ردالمحتار بر منکران جواز والله اعلم و عبارتش این است

قوله وقبل المغرب ای ومنع عن النفل بعد غروب الشمس قبل صلوة المغرب لما رواه ابو
سئل ابن عمر رضی الله عنهما عن الرکعتین قبل المغرب فقال ما رایت احدا علی
عهد رسول الله صلی الله علیه وسلم یصلیهما وهو یقتضی نفی الندب وبنیر اما ثبوت الکراهة
فلا الا ان یدل دلیل اخر وما ذکر من استلزام تاخیر المغرب فقد قدمنا من القنیة استثناء
القلیل والرکعتان لا تزید علی القلیل اذا تجوز فیهما وفی صحیح البخاری
انه صلی الله علیه وسلم قال صلوا قبل المغرب رکعتین وهو امر ندب وهو الذی
ینبغی اعتقاده فی هذه المسئلة والله الموفق وما ذکره فی الحجب بلا یدفعه
ونیز از عبارت درمختار وهل تحسب الموکدة من المستحب ویودی الکل بتسلیمة
واحدة اختار الکمال نعم مفهوم می گردد که اگر کسے بعد ظهر یا بعد عشاء چار رکعت و شش
رکعت بعد مغرب بیک سلام یا بدو سلام یعنی مجموع بیک سلام بگزارد یا شفعه راتبه
علیحده بگزارد دو دو رکعت بعد ازان در ظهر و عشاء چار گانه بعد سه در مغرب بگزارد دو
شفعه راتبه نگزارد هر دو ادا خواهد شد اما صحیح آن است که نوافل مذکوره
سوے شفعه راتبه باید گزارد و تداخل موکده در نوافل نخواهد بود

یعنی شفعه راتبه که عبارت ست از دوگانه موکده بعد ظهر و عشا و مغرب اول
گذارده بعد نوافل مذکوره یعنی چارگانه بعد ظهر و عشا و شش گانه بعد مغرب
علیحده بگذارد نه آنکه کل چار رکعت در ظهر و عشا و شش رکعت بعد مغرب
بگذارد باین طور که دو دو رکعت از رواتب شمار کند و باقی نفل یعنی دوگانه از
رواتب و دوگانه نفل رما بعد ظهر و عشا و دوگانه از رواتب و چارگانه نفل خواه
بیک سلام باشد یا بدو سلام در مغرب چنانچه در بحرالرائق مرقوم ست وحکی
فی فتح القدیر اختلافا بین اهل عصره فی مسئلتین الاولی هل السنة
الموکدة محسوبة من المستحب فی الاربع بعد ظهر وبعد عشاء
وفی الست بعد المغرب اولا الثانیة علی التقدیر الاول فهل یودی
الکل بتسلیمة واحدة او بتسلیمتین واختار الاول فیهما واطال
الکلام فیه اطالة حسنة کما هو دابه وظاهره انه لم یطلع علیه
فی کلام من تقدمه زیراکه صاحب بحرالرائق اول موافقت اختیار فتح القدیر
بروایت در مختار از کمال نقل کرده بعده گفته که ظاهر کلامش دلالت دارد
بر آنکه او مطلع نشده ست برین مقدمه در کلام کسی که مقدم ست بر وی پس مفهوم
گردید که قول متقدمین از صاحب فتح القدیر خلاف قول وست این تقریر
که هست مبنی است بر داب مشائخ سلوک که ضابطه شان عمل بر عزیمت واحتیاط است

ثم حکی فی فتح القدیر اختلافا بین اهل عصره فی مسئلتین الاولی هل السنة الموکدة محسوبة من المستحب فی الاربع بعد ظهر وبعد عشاء وفی الست بعد المغرب اولا الثانیة علی التقدیر الاول فهل یودی الکل بتسلیمة واحدة او بتسلیمتین واختار الاول فیهما واطال الکلام فیه اطالة حسنة کما هو دابه وظاهره انه لم یطلع علیه فی کلام من تقدمه

واما بر قول فقها پس صحیح همون روایت در مختار است که تائیدش از اکثر کتب فقه
معلوم میشود والله اعلم اما طالب سالک را احسن وافضل آنست که دوگانه موکده
علیحده بگذارد وچارگانه نافله بعد ظهر وعشا وششگانه بعد مغرب علیحده بگذارد چنانچه
از عبارت جامع الرموز مستفاد می شود وحبب الاربع بعده ای العشاء فیصلی بعد
الفرض اربعا افضل کما فی الکافی وقیل اربعا عنده ورکعتین عندهما والاولی
ان یصلی ستا اربعا ثم رکعتین کما فی المضمرات وذکر فی قوت القلوب
یصلی اربعا ثم رکعتین ثم اربعا وعمل مشائخان سالکان تقدیم دوگانه
برچارگانه است والله اعلم بالصواب ونیز مستحب است گذاردن تحیة الوضوء دو
رکعت بمجرد فراغ از وضو بے درنگ در درمختار مرقوم ست وندب رکعتان بعد
الوضوء یعنی قبل الجفاف کما فی الشرنبلالیة عن المواهب ونیز مستحب است
گذاردن دوگانه وقت سفر کردن ودوگانه وقت رسیدن بخانه از سفر ودوگانه نماز استخاره
وچارگانه نماز حاجت چون حاجتی رو دهد چارگانه گذارده حاجت خواهد وچارگانه صلوة
التسبیح در درمختار مرقوم است ومن المندوبات رکعتا السفر والقدوم منه
وصلوة اللیل واقلها علی ما فی الجوهرة ثمان ولو جعله
اثلاثا فالاوسط افضل ولو انصافا فالاخیر

افضل واحیاء لیلتی العیدین والنصف من شعبان والعشر الاخیر من
رمضان والاول من ذی الحجة ویکون بکل عبادة یعم اللیل او اکثرہ منہا
رکعتا الاستخارة واربع صلوة التسبیح بثلاثمائة تسبیحة وفضلہا عظیم
واربع صلوة الحاجة وقیل رکعتان وفی الحاوی انہا اثنی عشر بسلام
واحد بسطناہ فی الخزائن وطریق گذاردن صلوة التسبیح این است کہ چارگانہ
بیک سلام بگذارد مصرعنا قبل تعوذ سُبْحَانَ اللّٰہِ وَالْحَمْدُ لِلّٰہِ وَلَا اِلٰہَ اِلَّا اللّٰہُ
وَاللّٰہُ اَکْبَرُ پانزدہ بار وبعد قرات سورۂ فاتحہ وضم سورہ دہ بار قبل رکوع ودر
رکوع بعد سہ بار گفتن تسبیح رکوع دہ بار ودر قومہ رکوع بعد سمع اللہ لمن حمدہ ربنا
لک الحمد دہ بار ودر ہر دو سجدہ بعد سہ بار گفتن تسبیح سجدہ دہ دہ بار ودر جلسہ
بین السجدتین دہ بار پس ہمگی عدد تسبیح صلوة التسبیح در ہر رکعت ہفتاد وپنج باشد
ودر تمامہ چارگانہ سہ بار گردید وہم چنین در رکعت ثانیہ بعد تکبیر بعوض وقبل تسمیہ
وقرات پانزدہ بار وبعد قرات قبل رکوع ودر رکوع ودر قومہ ودر ہر دو سجدہ ودر جلسہ بین السجدتین دہ دہ بار

اور دس بار قبل رکوع کے اور رکوع میں بعد تین بار رکوع کی تسبیح کہنے کے دس بار اور قومہ میں رکوع کے بعد سمع اللہ لمن حمدہ ربنا لک الحمد کے دس بار اور دونوں سجدوں میں بعد تین بار تسبیح سجدہ کے دس دس بار اور جلسوں میں دونوں سجدوں کے درمیان دس بار تو کل عدد تسبیح کا صلوة التسبیح کی ہر رکعت میں

افضل ہے اور احیاء لیلتی العیدین والنصف من شعبان والعشر الاخیر من رمضان والاول من ذی الحجة ...

ولبعد سجدۂ ثانیہ از ہیچ رکعت نشستہ نگوید این تسبیح را چہ بعد فراغ از سجدۂ ثانیہ رکعت اولے
وثالثہ برخواستن واجب است وجلسہ استراحت مکروہ است ودر رکعت ثانیہ ورابعہ
زیادہ بر عدد ہفتاد وپنج لازم مے شود چنانچہ در فتاوی قنیہ مذکور است اما صلوٰۃ
التسبیح فقد اوردھا الثقات وھی صلوٰۃ مبارکۃ وفیھا ثواب عظیم ومنافع
کثیرۃ ورواھا العباس وابنہ عبد اللہ وابن ابی جعفر وعبد اللہ بن عمر رضی اللہ
عنھم عن رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ورواھا ابو عیسی فی جامعہ
وعبد اللہ ابن ابی حفص الکبیر فی جامعہ وحمید بن زنجویہ فی الترغیب
والمختار منھما ان یکبر ویقراء سبحانک اللھم الخ ثم یقول سبحان اللہ والحمد
للہ ولا الہ الا اللہ واللہ اکبر خمس عشرۃ مرۃ ثم یقرء الفاتحۃ وسورۃ مثل
سورۃ والضحی ثم یقول سبحان اللہ الخ عشر مرات ثم یکبر ویرکع ویسبح
ثلث مرات ثم یقول سبحان اللہ الخ عشر مرات ثم یرفع راسہ ویقول سمع اللہ
لمن حمدہ ربنا لک الحمد ثم یقول سبحان اللہ الخ عشر مرات ثم یکبر ویسجد ویسبح
ثلثا ثم یقول سبحان اللہ الخ عشر مرات ثم یرفع راسہ ویکبر ثم یقول سبحان اللہ
الخ عشر مرات ثم یکبر ویسجد ثانیا ویسبح ثلثا ثم یقول سبحان اللہ
الخ عشر مرات ثم یقوم ما یفعل فی الثانیۃ مثل ما فعل

وعبد اللہ ابن عمر رضی اللہ عنھم عن رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ورواھا ابو عیسی فی جامعہ وعبد اللہ ابن ابی حفص الکبیر فی جامعہ وحمید بن زنجویہ فی الترغیب والمختار منھما ان یکبر ویقراء سبحانک اللھم الخ ثم یقول سبحان اللہ والحمد للہ ولا الہ الا اللہ واللہ اکبر خمس عشرۃ مرۃ ثم یقرء الفاتحۃ وسورۃ مثل سورۃ والضحی ثم یقول سبحان اللہ الخ عشر مرات ثم یکبر ویرکع

ثم یرفع راسہ ویقول سمع اللہ لمن حمدہ ربنا لک الحمد ثم یقول سبحان اللہ الخ عشر مرات ثم یکبر ویسجد ویسبح ثلثا ثم یقول سبحان اللہ الخ عشر مرات ثم یرفع راسہ ویکبر ثم یقول سبحان اللہ الخ عشر مرات ثم یکبر ویسجد ثانیا ویسبح ثلثا ثم یقول سبحان اللہ الخ عشر مرات ثم یقول ما یفعل فی الثانیۃ مثل ما فعل

* * *

في الاولى ويصلي اربع ركعات بتسليمة واحدة وبقعدتين هكذا يقوله
في كل ركعة خمسا وسبعين مرة ولا يعد بالاصابع فانه يقدر ان يحفظ
بالقلب وان احتاج يعد بجزء الاصابع حتى لا يصير عملا كثيرا و در بعض روايات تعيين سورہم واقع
شدہ باین طور کہ در رکعت اولی سورۂ تکاثر و در ثانیہ سورہ والعصر و در ثالثہ سورۂ کافرون و در رابعہ سورۂ اخلاص

في الاولى ... اربع ركعات بتسليمة واحدة وقعدتين
ويصلي ... خمسا وسبعين ... اور ...
بتسليمة في كل ركعة ... ذکر کیا ہے ... اور اسناد صحیح سے ...
هكذا القول تسبيح ... ثقات نے ... عظیم ... عبد الله
صلوۃ ... لیکن ... اور ... ابن عباس اور ... رسول خدا صلی الله
... نماز ... حضرت عباس رضی الله عنہ ... ابو رافع ... عبد الله
اور روایت کیا ... ابن عمر رضی الله ... علیہ ... ترغیب ...
ابن ابی جعفر اور عبد الله ... روایت کیا ... ابن ...
علیہ وسلم ... جامع ... اور ... دونوں ... سبحان الله والحمد لله
... اور ... سبحانک اللهم ... سورت ... رکوع
اور ... سبحان الله ... دس بار ... سبحان ربی العظیم
... دس بار ... سبحان الله ... سبحان ربی الاعلی ... سجدہ
اور ... رکوع ... دس بار ... سبحان الله ... سجدہ
... سبحان الله ... اور ... سجدہ ... دوبارہ
اور سجدہ ... دس بار ... سجدہ ... تین بار ... سبحان الله ...

اسی طرح چاروں رکعتوں میں جس طرح پہلی رکعت میں کہا
اور دوسری ... دس بار ... ایک سلام کے ساتھ ... ہر رکعت میں پچھتر بار
اور قاعدہ ... اسی ... ولا یعد بالاصابع فانہ یقدر ان یحفظ
بالقلب وان احتاج یعد بجزء الاصابع
حتی لا یصیر عملا کثیرا اور نہ شمار کرتا رہے
اور انگلیوں پر ... کہ قادر ہے اسی بات پر کہ دل میں
یاد رکھے اور اگر احتیاج ہو تو شمار رکھے اور انگلیوں کی پوروں
پر تاکہ عمل کثیر نہ ہو جائے اور بعضی روایات میں
تعیین سورت کا بھی واقع ہے بایں طور کہ
رکعت اولی میں سورہ تکاثر اور
ثانیہ میں سورہ والعصر اور ثالثہ میں
سورہ کافرون اور رابعہ میں سورہ
اخلاص ... ترجمہ کتاب ...
تعیین سورت کے دوسرے طریقہ ...
پہلے میں سورہ اذا زلزلت ...
دوسری میں سورہ عادیات
تیسری میں سورہ نصر ... چوتھی میں سورہ
اخلاص

جدول تعیین سورہ صلوۃ تسبیح

رکعت اولی	رکعت ثانیہ	رکعت ثالثہ	رکعت رابعہ
سورہ تکاثر	سورہ عصر	سورہ کافرون	سورہ اخلاص
سورہ زلزال	سورہ عادیات	سورہ نصر	سورہ اخلاص

جدول تعداد تسبیحات صلوۃ تسبیح

قبل قرات	بعد قرات	رکوع	قومہ	سجدہ پہلا	جلسہ	دوسرا سجدہ
پندرہ بار	دس بار	دس بار	دس بار	دس بار	دس بار	دس بار

تعیین وقت ہم مروی است چنانچہ در کشف شرح وقایہ مرقوم است قیل لابن عباس رضی اللہ عنہما ہل تعلم الھذہ الصلوٰۃ السورۃ قال نعم الھٰکم التکاثر والعصر وقل یا ایہا الکافرون وقل ہو اللہ احد قال المعلی و یصلیہا قبل الظہر کذا فی المضمرات ودر ظفر جلیل ترجمہ حصن حصین مرقوم است اور مستحب ہی پڑھنا اسکا جمعہ کو دوپہر ڈھلنے و بریں است عمل مشائخ کبار و نیز دیدہ ام شیخ خود را کہ ایں را می گذارد در روز جمعہ قبل نماز جمعہ و نیز در ظفر جلیل از جلال الدین سیوطی منقول است کہ بعد تشہد اخیر قبل سلام یعنی بعد از درود ہم بخواند اَللّٰهُمَّ اِنِّیْ اَسْأَلُكَ تَوْفِیْقَ اَهْلِ الْهُدٰی وَاَعْمَالَ اَهْلِ الْیَقِیْنِ وَمُنَاصَحَةَ اَهْلِ التَّوْبَةِ وَعَزْمَ اَهْلِ الصَّبْرِ وَجِدَّ اَهْلِ الْخَشْیَةِ وَطَلَبَ اَهْلِ الرَّغْبَةِ وَتَعَبُّدَ اَهْلِ الْوَرَعِ وَعِرْفَانَ اَهْلِ الْعِلْمِ حَتّٰی اَخَافَكَ اَللّٰهُمَّ اِنِّیْ اَسْأَلُكَ مَخَافَةً تَحْجُزُنِیْ عَنْ مَعَاصِیْكَ حَتّٰی اَعْمَلَ بِطَاعَتِكَ عَمَلًا اَسْتَحِقُّ بِهٖ رِضَاكَ وَحَتّٰی اُنَاصِحَكَ بِالتَّوْبَةِ خَوْفًا مِّنْكَ وَحَتّٰی اُخْلِصَ لَكَ النَّصِیْحَةَ حَیَاءً مِّنْكَ وَحَتّٰی اَتَوَكَّلَ عَلَیْكَ فِی الْاُمُوْرِ كُلِّهَا حُسْنَ الظَّنِّ بِكَ سُبْحَانَ خَالِقِ النُّوْرِ رَبَّنَا اَتْمِمْ لَنَا نُوْرَنَا وَاغْفِرْ لَنَا اِنَّكَ عَلٰی كُلِّ شَیْءٍ قَدِیْرٌ بِرَحْمَتِكَ یَا اَرْحَمَ الرَّاحِمِیْنَ و نیز باید دانست کہ در بعضے روایت قرأت سبحان اللہ پانزدہ بار

بعد فراغ از قرات و قبل رکوع و ده ده بار در رکوع و در قومه و سجدتین و جلسه بین السجدتین و بعد هر دو سجده در جلسه استراحت ورود یافته و این است مختار شوافع و ارباب ظواهر حدیث و طریق نماز استخاره آنکه چون اراده کند امری را از امور مباحه و متردد باشد در کردن و ناکردنش و نفع و ضرر آن پس باید که بگذارد دو رکعت غیر فرض یعنی نفل بعده دست برداشته این دعا بخواند اَللّٰهُمَّ اِنِّیْ اَسْتَخِیْرُكَ بِعِلْمِكَ وَاَسْتَقْدِرُكَ بِقُدْرَتِكَ وَاَسْئَلُكَ مِنْ فَضْلِكَ الْعَظِیْمِ فَاِنَّكَ تَقْدِرُ وَلَا اَقْدِرُ وَتَعْلَمُ وَلَا اَعْلَمُ وَاَنْتَ عَلَّامُ الْغُیُوْبِ اَللّٰهُمَّ اِنْ كُنْتَ تَعْلَمُ اَنَّ هٰذَا الْاَمْرَ خَیْرٌ لِّیْ فِیْ دِیْنِیْ وَمَعَاشِیْ وَعَاقِبَةِ اَمْرِیْ فَاقْدُرْهُ لِیْ وَیَسِّرْهُ لِیْ ثُمَّ بَارِكْ لِیْ فِیْهِ وَاِنْ كُنْتَ تَعْلَمُ اَنَّ هٰذَا الْاَمْرَ شَرٌّ لِّیْ فِیْ دِیْنِیْ وَمَعَاشِیْ وَعَاقِبَةِ اَمْرِیْ فَاصْرِفْهُ عَنِّیْ وَاصْرِفْنِیْ عَنْهُ وَاقْدُرْ لِیَ الْخَیْرَ حَیْثُ كَانَ ثُمَّ اَرْضِنِیْ بِهٖ چنانچه در حصن حصین مرقوم است وَاِذَا هَمَّ بِاَمْرٍ فَلْیَرْكَعْ رَكْعَتَیْنِ مِنْ غَیْرِ الْفَرِیْضَةِ ثُمَّ لِیَقُلِ اللّٰهُمَّ اِنِّیْ اَسْتَخِیْرُكَ تا آخر دعای مذکور روایت کرده است این را از بخاری و صحاح اربعه یعنی ترمذی و ابوداؤد و نسائی و ابن ماجه و بعد لفظ و عاقبة امری در هر دو جا لفظ او عاجل امری و آجله آورده و این لفظ او که هست شک راوی است چنانچه در ظفر جلیل ترجمه حصن حصین مرقوم است اور او عاجل امری میں

لفظ اوکا حافظ ابن حجر نے شک راوی کا لکھا ہے یعنی فی دینی و معاشی و عاقبۃ
امری فرمایا ان تینوں لفظوں کے عوض عاجل امری و اٰجلہ فرمایا و نیز بایدکہ از لفظ هذا الامر امر مقصود خود را ارادہ کند یا بعد لفظ هذا الامر آن را
برزبان آرد و شاہ ولی اللہ محدث دہلوی در قول جمیل طریق دیگر برای استخارہ
ذکر کردہ بقول خود و اذا اردت ان ترى فی منامك ما فیہ مخرج مما انت فیہ
من الضیق فتوضأ والبس ثیابا طاہرۃ و نم مستقبل القبلۃ علی یمینك
واقرأ والشمس سبع مرات واللیل سبع مرات و قل ھو اللہ احد سبع
مرات و فی روایۃ بدل قل ھو اللہ احد سورۃ والتین سبع مرات
ثم قل اللّٰھم ارنی فی منامی کذا کذا واجعل لی من امری فرجا و مخرجا
وارنی فی منامی ما استدل بہ علی اجابۃ دعوتی فان رأیت ما یسرك
والا فافعل مثل ذلك فی اللیلۃ الثانیۃ فان رأیت والا فی الثالثۃ الی السابعۃ
لا یعدوھا الامر ان شاء اللہ تعالی جربھا جماعۃ من اصحابنا یعنی چون خواہی کہ
ببینی صورت رہائی از آن تنگی و تکلیف کہ ترا است در خواب پس وضو بکن و پوشاک
پاک بپوش و بخسپ رو بقبلہ بر پہلوی راست خود و بخوان سورہ والشمس ہفت بار
واللیل ہفت بار و قل ھو اللہ احد ہفت بار و در روایتے بدل قل ھو اللہ احد سورہ
والتین ہفت بار مسموع شدہ پس تر بگو اللھم ارنی تا اجابت دعوتی یقین گردیدی
آنچہ می خواہی فبہا ورنہ بکن این طریق در شب دوم پس اگر دیدی فبہا ورنہ بکن این را در شب سوم و ہمین طور تا

طریقہ دوسرا استخارہ کا

شب بعضم کرده باشی تجاوز نکند این طریقه را امر یعنی البته خواهی در یافت مطلوب خود اگر خواسته خداست آزموده است این را گروهے از یاران و طالبان من تا اینجا قول شاه ولی الله محدث است و طریق نماز حاجت آنکه چهار رکعت بگذارد یا دوگانه و وقتی که حاجتی در پیش شود این طور که بعد فراغ از چهار رکعت یا دوگانه نفل این دعا بخواند پس از ثنا باری تعالی و درود بر نبی صلے الله علیه وسلم لا اله الا الله الحلیم الکریم سبحان الله رب العرش العظیم الحمد لله رب العالمین اسئلك موجبات رحمتك وعزائم مغفرتك والغنیمة من کل بر والعصمة من کل ذنب والسلامة من کل اثم لا تدع لی ذنبا الا غفرته ولا هما الا فرجته ولا حاجة هی لك رضی الا قضیتها یا ارحم الراحمین اللهم انی اسئلك واتوجه الیك بنبیك محمد نبی الرحمة یا محمد انی اتوجه بك الی ربی فی حاجتی هذه لتقضی لی اللهم فشفعه فی و خواندن مجموع این دعا و صورتها روایات است که در بعضے روایات بعد گزاردن دوگانه بعد ثنا باری تعالی و درود بر نبی از لا اله تا من کل اثم و در بعضی روایات از لا اله بزیادت لا تدع لی تا ارحم الراحمین مروی گشته و در بعضی روایات بعد گذاردن دوگانه بجای دعای مذکور یعنی از لا اله الا الله تا ارحم الراحمین خواندن اللهم انی اسئلك واتوجه الیك تا اللهم فشفعه فی منقول گشته چنانچه مفهوم مے گردد از عبارت حصن حصین و

من كانت له الی الله او الی احد من بنی ادم فلیتوضا ولیحسن وضوءه ثم لیصل رکعتین
ثم یثنی علی الله ویصلی علی النبی صلی الله علیه وسلم ولیقل لا اله الا الله
الحلیم سبحان الله رب العرش العظیم الحمد لله رب العالمین اسئلك
موجبات رحمتك وعزائم مغفرتك والغنیمة من کل بر والعصمة من
کل ذنب والسلامة من کل اثم ت لا تدع لی ذنبا الا غفرته ولا هما
الا فرجته ولا حاجة هی لك رضی الا قضیتها یا ارحم الراحمین ت ومن
کانت له ضرورة فلیتوضا فیحسن وضوءه ت س ق مس ویصلی
رکعتین ثم یدعو اللهم انی اسئلك واتوجه الیك بنبیك محمد نبی الرحمة
یا محمد انی اتوجه بك الی ربی فی حاجتی هذه لتقضی لی اللهم فشفعه
فی ت س ق مس و کسی که باشدش حاجتی سوی خدا یا بسوی کسی از اولاد آدم باید
که وضو کند و نیکو سازد وضوی خود را یعنی با ادای سنن و آداب و تجنب از مکروهات
پستر بگذارد دوگانه بعد ثنای خدا بجا آرد و درود فرستد بر نبی درود و سلام خدا باد
برو و بگوید لا اله الا الله تا والسلامة من کل اثم روایت کرده است این را
حاکم در مستدرک خود و ترمذی در جامع خود لا تدع لی تا ارحم الراحمین افزوده
است این را بعد من کل اثم ترمذی در جامع خود و کسی که باشدش ضرورتی
باید که وضو کند پس نیک کند وضوی خود را روایت کرده است این را ترمذی

در جامع خود و نسائی در سنن خود و ابن ماجه قزوینی در سنن خود و حاکم در مستدرک
خود و بگذارد دو گانه افزوده ست این را درین روایت نسائی پیشتر دعا بجوانند
اللهم انی اسئلك تا اللهم فشفعه فی روایت کرده ست این را ترمذی در جامع
و نسائی در سنن و ابن ماجه در سنن و حاکم در مستدرک و نیز ازین روایات استحباب
دوگانه برای نماز حاجت مفهوم شد و در کشف نیز دوگانه مذکور شده نه چارگانه
که عبارت او این ست و منها صلوة الحاجة وهی رکعتان در تحت قولش
ومن المندوبات لکن صاحب در مختار که اصح کتب فقه ست وا ربع صلوة
الحاجه وقیل رکعتان آورده که ذکر چارگانه نماز حاجت بعطف بر دوگانه
استخاره آورده بعد قیل رکعتان دوگانه اش را در تحت قیل که صیغه مجهول
مقتضی ضعف ست ذکر کرده اما اختیار بحر الرائق دوگانه را مفید تقویت روایت
دوگانه خواهد بود و روایات حصن حصین نیز دال بر دوگانه هستند اما چون
دوگانه در ضمن چارگانه حاصل است لهذا گذاردن چارگانه برای نماز حاجت
اختیار مشائخ طریقت افتاده والله اعلم و نیز شاه ولی الله دهلوی

نمازے بطریق دیگر برای قضای حاجت ذکر کرده اند در قول جمیل بقول خود و لهم
صلوۃ تسمی صلوۃ کن فیکون قالو امن اعترضت له حاجۃ صعبۃ
فلیرکع کل لیلۃ من لیالی الاربعاء والخمیس والجمعۃ رکعتین یقرأ
فی الاولی الفاتحۃ مرۃ والاخلاص مائۃ مرۃ وفی الثانیۃ الفاتحۃ مائۃ
والاخلاص مرۃ ویقول مائۃ مرۃ ای آسان کنندۂ دشوار یہا وای
روشن کنندۂ تاریکیہا مائۃ مرۃ ویستغفر اللہ مائۃ مرۃ ویصلی
علی النبی صلی اللہ علیہ وسلم مائۃ مرۃ ویدعو اللہ عز وجل بحضور القلب
فاذا کانت فعل ھذہ ثم حسر العمامۃ عن راسہ وجعل کمہ علی عنقہ ویبکی
ودعا اللہ الی حاجتہ خمسین مرۃ فانہ لا بد ان یستجاب لہ واللہ اعلم
ایشان را یعنی ارباب سلسلۂ چشتیہ نمازیست کہ نامیدہ میشود بنماز
کن فیکون گفتند یعنی بیان کردند ایشان طریقہ اش کہ کسی را کہ پیش
شود حاجتے صعب باید کہ بگزارد درشب چہارشنبہ وشب پنجشنبہ وشب جمعہ دو دوگانہ در رکعت اولی
سورۂ فاتحہ یکبار وسورۂ اخلاص صد بار و در رکعت ثانیہ سورۂ فاتحہ یکبار سورۂ اخلاص
صد بار وبگوید یعنی بعد فراغ از دوگانہ صد بار ای آسان کنندۂ دشوار یہا وای
روشن کنندہ تاریکیہا صد بار یعنی اول کلمہ ای آسان کنندۂ دشوار یہا صد بار بعدہ
ای روشن کنندۂ تاریکیہا صد بار بگوید و استغفار کند صد بار یعنی اَستَغفِرُ اللہَ رَبِّی
مِن کُلِّ ذَنبٍ وَّاَتُوبُ اِلَیہِ صد بار بگوید و درود فرستد بر نبی صلی اللہ علیہ وسلم صد بار

یعنی شب جمعہ بکند این را یعنی چنانچہ در شب اول و دوم
کردہ است بعد از ان بدر کند عمامہ را از سر خود یعنی
برہنہ سر شود و بگرداند آستینش بر گردن خود و بگریہ بد
و بخواہد از خدا حاجت خویش پس بالضرور قبول خواہد شد او را دعایش
و خدا دانا تر است بحقیقت حال و نیز بزرگی سلمہ و صانہ اللہ و ایانا من
الآفات اجازت نماز کن فیکون دادہ است بطریق دیگر و ان این است
کہ شب پنجشنبہ بعد نماز عشا و وتر و بضرورت شدیدہ در شبہای دیگر غیر
پنجشنبہ بگذارد چار گانہ در رکعت اولی بعد فاتحہ لَا اِلٰہَ اِلَّا اَنْتَ سُبْحَانَکَ
اِنِّیْ کُنْتُ مِنَ الظّٰلِمِیْنَ فَاسْتَجَبْنَا لَہٗ وَنَجَّیْنٰہُ مِنَ الْغَمِّ وَکَذٰلِکَ
نُنْجِی الْمُؤْمِنِیْنَ یک صد و یک بار و در رکعت ثانیہ بعد فاتحہ اَنِّیْ مَسَّنِیَ
الضُّرُّ وَاَنْتَ اَرْحَمُ الرّٰحِمِیْنَ یک صد و یک بار و در رکعت ثالثہ بعد
فاتحہ اُفَوِّضُ اَمْرِیْ اِلَی اللّٰہِ اِنَّ اللّٰہَ بَصِیْرٌ بِالْعِبَادِ یک صد و یک بار
و در رکعت رابعہ بعد فاتحہ نِعْمَ الْمَوْلٰی وَنِعْمَ النَّصِیْرُ یک صد و یک بار بعدہ
سر برہنہ کردہ بانکسار و الحاح تمام رَبِّ اِنِّیْ مَغْلُوْبٌ فَانْتَصِرْ یک صد و
یک بار بخواند بستر سر بسجدہ نہادہ مطلب خواہد و اولی آن است کہ بعد نصف
شب در مسجد بحالت اضطراب بگذارد و نیز برای دریافت حصول مطلب و عدم
آن باستخارۂ اجازت دادہ شدہ ام از ہمون بزرگ و آن این است کہ اولا
دوگانہ نفل بہ نیت استخارہ گذاردہ بعد سلام یازدہ بار سورۂ
فاتحہ بالبسملہ و یازدہ بار سورۂ اخلاص بالبسملہ و یازدہ بار

سُبْحَانَ اللّٰهِ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ وَلَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَاللّٰهُ اَکْبَرُ وَلِلّٰهِ الْحَمْدُ وَلَا حَوْلَ وَلَا
قُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ الْعَلِیِّ الْعَظِیْمِ دیازده بار یَا شَیْخ عَبْدَ الْقَادِرِ اَغِثْنِیْ خوانده
دوگانه دیگر بگذارد در رکعت اولی سورهٔ فاتحه تا نستعین خوانده چشم بسته چندان
تکرار کند اهدنا الصراط المستقیم که روی او بجانب خود بخود بگردد پس تر
سورهٔ فاتحه از سر گرفته یازده بار و سورهٔ اخلاص یازده بار خوانده رکعت تمام کند و همین
طور رکعت ثانیه بگزارد و پس باید دانست که گردش روی بجانب راست دلیل بر
حصول مطلب و بجانب چپ بر عدم والله اعلم و این که مذکور شد برای حاجت
خاصه شخص بود اما برای قضای حاجت عامه از خشک سالی و کسوف و خسوف
و استدامت باران و عموم امراض و وبا و تاریکی شدید در روز و روشنی سخت
در شب و تسلط ظالم و غیر آن پس نماز استسقا دوگانه است و در کیفیتش اختلاف
است و نماز کسوف یعنی گرفتگی آفتاب دوگانه سنت است و برای امور باقی گذارد
دوگانه مستحب است اما طریق استسقا پس چون خشک سالی رو دهد که باران
منقطع گردد پس باید که سه روزه دارند و توبه کنند و پادشاه وقت همراه شان
باشد و اگر پادشاه مسلم نباشد پس کسی که ولایت اقامت جمعه داشته باشد همراه
گرفته مسلمانان را بعد سه روزه بسوی میدانی که در آن آب نباشد پارچه
کهنه پوشیده باشند و سرنگون بتذلل و خشوع تمام راه روند و طفلان و ضعفاء
مردان و زنان و جانوران را همراه گرفته باشند و قبل رفتن چیزی تصدق هم باید کرد که استسقا از لقدر وسعت

و در انجا امام همراه قوم دوگانه نفل بگذارد بی اذان و بی اقامت پستر خطبه خواند
که متضمن ثنای باری تعالی و استغفار برای مومنین باشد همچو عید رو بآدمیان
کرده و چون چیزی از خطبه باقی ماند قلب ردا کند باین طور که کناره زیرین را
بالا کند و کناره بالا بزیر آرد و ادعیه ماثوره استسقا بخواند و این است نزد
صاحبین اما نزد امام اعظم پس در استسقا نماز سنت مسنون نیست بلکه طریق
استسقا نزدش آنکه بصحرا روند بطرز مذکور و استغفار کنند و دعای باران
کنند اگر دوگانه فرادی گذارند روا است و دران موضع استسقای حضور
کفار روا نباشد و نیز خروج بجانب صحرای برای استسقا مع تقدیم تصدق و تجدید
توبت تا سه روز بهتر است چنانچه در در مختار است باب الاستسقا هو دعاء
واستغفار فانه السبب لارسال الامطار بلا جماعة مسنونة بل هي
جائزة وبلا خطبة وقالا يفعل كالعيد وهل يكبر للزوائد خلاف وبلا قلب
رداء خلافا لمحمد وبلا حضور ذمي وان كان الراجح ان دعاء الكافر قد يستجاب
استدراجا واما قوله تعالى وما دعاء الكافرين الا في ضلال ففي الآخرة
شرح مجمع وان صلوا فرادى جاز فهي مشروعة للمنفرد وقول التحفة
وغيرها ظاهر الرواية لا صلوة اي بجماعة ويخرجون ثلثة اياما لانه لم ينقل
اكثر منها متتابعات ويستحب للامام ان يامرهم بصيام ثلثة ايام قبل الخروج
وبالتوبة ثم يخرج بهم في الرابع مشاة في ثياب غسيلة او مرقعة متذللين متواضعين خاشعين لله

ناكسي رؤسهم ويقدمون الصدقة في كل يوم قبل خروجهم
ويجددون التوبة ويستغفرون للمسلمين ويستسقون بالضعفة والشيوخ
والعجائز والصبيان ويبعدون الاطفال عن امهاتهم ويستحب
اخراج الدواب والاولى خروج الامام معهم وان خرجوا باذنه او بغير
اذنه جاز، ودر كشف شرح وقايه مرقوم است وقال لا يخرج الامام ويصلي بهم
ركعتين يجهر فيهما القراءة كذا في المضمرات والافضل ان يقرأ سبح اسم
ربك الاعلى في الاولى وهل اتاك حديث الغاشية في الثانية
كذا في العيني شرح الهداية ويخطب خطبتين بعد الصلوة ويستقبل بهما
الناس قائما على الارض لا على المنبر ويفصل بين الخطبتين بجلسة وان شاء
خطب خطبة واحدة ويدعو الله ويسبحه ويستغفر للمومنين والمومنات
وهو متكئ قوسا فان مضى صدر من خطبته قلب رداءه كذا في المضمرات

وصفة قلب الرداء ان كان مربعا جعل اسفله اعلاه و اعلاه اسفله و
انكان مدورا جعل الجانب الايمن على الايسر و الايسر على الايمن
و لكن القوم لا يقلبون اردیتهم هكذا فى الكافى و المحيط و السراج
الوهاج وفى التحفة واذا فرغ الامام من الخطبة يجعل ظهره الى الناس
و وجهه الى القبلة و يقلب رداءه ثم يشتغل بدعاء الاستسقاء قائما والناس
قعود مستقبلون بوجوههم الى القبلة فى الخطبة والدعاء فيدعو الله
تعالى و يستغفر للمؤمنين و يجددون التوبة و يستغفرون پستر بايد
دانست كه برداشتن هر دو دست در دعاء استسقا سنت است و مبالغه
بايد كرد در برداشتن هر دو دست نه چنانكه از محاذى سر بلند شوند كه برداشتن
هر دو دست زائد از محاذى سر در دعا ثابت نشده نه در استسقا نه در غير آن در
سنن ابى داؤد در باب رفع اليدين فى الاستسقاء مرقوم است عن عمير مولى
آبى اللحم انه رأى النبى صلى الله عليه و سلم يستسقى عند احجار الزيت
قريبا من الزوراء قائما يدعو يستسقى رافعا يديه قبل وجهه لا يجاوز بهما راسه

مروی ست از عمیر مولی یعنی بندہ آزاد کردہ شدہ ابی اللحم کہ یکے از اصحاب بود
تحقیق او دید نبی را در دو سلام خدا باد بر وآب می طلبید نزد احجار الزیت
کہ موضعے ست قریب از زورا ایستادہ دعاے کرد
باران می خواست ہر دو دست بر داشتہ بسوی چہرہ خود کہ بلند نمی کرد ہر
دو دست را از سر خود و نیز در کشف ست ثم عند الدعاء ان رافع یدیہ
نحو السماء فحسن وان ترک ذلک و اشار باصبعہ السبابۃ فحسن و
کذلک الناس یرفعون ایدیھم ایضا لان السنۃ فی الدعاء بسط الیدین
کذا فی المضمرات وینصت القوم لخطبۃ الاستسقاء کذا فی المحیط
ونیز باید کہ رخ ہر دو دست در دعاء استسقا گاہ بسوی آسمان کند و گاہ بسوی
زمین و بر یک حال ندارد چنانچہ از بعضے مشائخ منقول است بقیاس آنکہ در سنن
ابی داؤد در باب رفع الیدین فی الاستسقاء از ثابت از انس رضی اللہ
عنہ مروی ست ان النبی صلی اللہ علیہ وسلم کان یستسقی ھکذا یعنی
مد یدیہ وجعل بطونھما مما یلی الارض حتی رایت بیاض ابطیہ
تحقیق نبی صلی اللہ علیہ وسلم بود کہ باران می خواست باین طور یعنی درازی کرد
ہر دو دست خود می ساخت رخ آنہا محاذی زمین تا آنکہ دیدم سپیدی ہر دو بغل
وی و نیز در سنن مذکور در ہمین باب از شریک بن عبد اللہ بن ابی نمیر از انس
کہ گفت فرفع رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم یدیہ بحذاء وجہہ فقال اللھم اسقنا

پشتہا برداشت رسول خدا درود وسلام خدا باد بر وی ہر دو دست خود را بمقابل
چہرۂ خود پس ہر دو روایت انس معارض شدند کہ روایت اول دال است
بر آنکہ در دعا استسقا پشت دستہا بسوی آسمان بود ورخ بسوی زمین
یعنی پشت دست بالا ورخ زیر وروایت ثانیہ دال بر آنکہ پشت دستہا زیر
ورخ بالا ودر ہمین کتاب در باب الدعا از قتادہ از انس رض مروی است قال رأیت
رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم یدعو ھکذا باطن کفیہ وظاہرھما
گفت انس دیدہ ام رسول خدا صلی اللہ علیہ وسلم کہ دعا می کرد وہم چنین برخ
ہر دو دست وپشت آنہا پس صورت تطبیق مقتضی آن ست کہ گاہ بسوی
آسمان باشد رخ ہر دو دست وگاہ بسوی زمین ونیز در ظفر جلیل از وظائف
النبی منقول است بہمین طور واللہ اعلم ونیز در استسقا حضور امام یعنی پادشاہ
شرط نیست ولے اذنش ہم جائز ست چنانچہ از عبارت در مختار کہ سابق مذکور
شد مفہوم مے گردد ونیز استسقا در جای باید کہ آب کافی برای نوشیدن آدمیان
وبہائم وآب دادن کشت نباشد چنانچہ در کشف ست وفی التجرید وان لم
یخرج الامام امر الناس بالخروج وان خرجوا بغیر اذنہ جاز وانما یکون
الاستسقاء فی موضع لایکون لھم اودیۃ ولا انہار وآبار یشربون
منہا ویسقون مواشیہم او زروعہم او یکون ولا یکفی لھم ذلک
فاما اذا کانت لھم اودیۃ وآبار وانہار فان الناس لایخرجون الی الاستسقاء لانھا

اور اسی طرح منقول ہے ... یعنی بادشاہ کا شرط نہیں ہے ... در مختار کی عبارت ... تجرید میں ہے اور اگر نہ نکلے امام ... حکم کرے لوگوں کو نکلنے کا ... اور سوا اس کے نہیں کہ استسقاء ہوتا ہے اس جگہ ... لایخرجون الی الاستسقاء لانہا

... روایت انس ... رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم یدعو ھکذا باطن ... اور پشت ... دونوں ہاتھوں کا ... ظفر جلیل میں

انما تكون عند شدة الضرورة والحاجة كذا في المحيط والله تعالى اعلم وخطبه
استسقا این ست بسم الله الرحمن الرحيم الحمد لله الذى خلق الانسان
من سلالة من ماء مهين ثم سواه ونفخ فيه من روحه المبين وجعل منهم
المومنين ومنهم الكافرين ووفق المومنين بالتوبة لدفع ضر المعاصى
ورغم بها انف الشياطين ونظم سلك الحيوة الدنيوية بقوت الرزق
وجعل له الماء سببا ظاهرا وقال في الكتاب المبين وانزلنا من السماء ماء
فاخرجنا به من الثمرات رزقا لكم فلا تجعلوا لله اندادا وانتم تعلمون والصلوة
والسلام على رسوله محمد النبي الكريم وعلى اله واصحابه الذين قاموا الحجة الدين
القويم ونشهد ان لا اله الا الله وحده لا شريك له ونشهد ان محمدا عبده
ورسوله صلى الله عليه وعلى اله واصحابه وازواجه وذرياته واتباعه وسلم
تسليما كثيرا كثيرا اما بعد فاعلموا ايها الناس ان الله تعالى سبحانه جعل الماء سببا
لحيوتكم الدنيا حيث قال عز وجل وجعلنا من الماء كل شيء حي خلق به الاثمار
واحيى به البلاد فانه قال تعالى وانزلنا من السماء ماء طهورا لنحيي به بلدة
ميتا ونسقيه مما خلقنا انعاما واناسي كثيرا وجرت العادة بنزوله وانقطع
في هذه الاوان واضطرب لفقده اهل الزمان فانما ذلك بفساد الاعمال
وصدور المعصيات فانه قال الله الكريم المستعان ان الله لا يغير ما بقوم حتى يغيروا ما بانفسهم فلولا

عن خطایاکم وذنوبکم الی ربکم المنان قال عز وجل ان الحسنات
یذهبن السیئات واستغفروا الله فی سکرکم وانکم واستسقوه یرسل
علیکم مدرارا فانه قال عز من قائل فقلت استغفروا ربکم انه کان
غفارا یرسل السماء علیکم مدرارا ویمددکم باموال وبنین ویجعل
لکم جنت ویجعل لکم انهارا فانه تعالی جواد کریم ملک بر رؤف الرحیم
جلسة بین الخطبتین الحمد لله نحمده ونستعینه ونستغفره ونؤمن به ونتوکل علیه
ونعوذ بالله من شرور انفسنا ومن سیئات اعمالنا ومن یهده الله
فلا مضل له ومن یضلله فلا هادی له ونشهد ان لا اله الا الله وحده
لا شریک له ونشهد ان محمدا عبده ورسوله وصلی الله علی خیر خلقه
محمد واله واصحابه وسلم ان الله وملئکته یصلون علی النبی یا ایها الذین
امنوا صلوا علیه وسلموا تسلیما اللهم صل علی محمد وعلی ال محمد بعدد
من صلی وصام وصل علی محمد وعلی ال محمد بعدد من قعد وقام وصل علیه
وعلی جمیع الانبیاء والمرسلین وعلی الملئکة المقربین وعلی عبادک الصالحین
وعلی اهل طاعتک اجمعین خصوصا علی اول الصحابة وافضلهم بالتحقیق
امیر المؤمنین امام المسلمین ابی بکر الصدیق رضی الله تعالی عنه وعلی اکمل
الاحباب مزین المنبر والمحراب امیر المؤمنین امام المتقین عمر بن الخطاب
رضی الله تعالی عنه وعلی حبیب حبیب الرحمن جامع آیات القران کمثل النور تهییب
فی نعم الرحمن امیر المؤمنین امام المتورعین عثمان بن عفان رضی الله تعالی عنه

عثمان بن عفان رضی الله تعالی عنه

وعلی مظهر العجائب والغرائب امیر المومنین امام العالمین علی بن
ابی طالب رضی الله تعالی عنه وعلی سبطیه قرتی عینیه الشهیدین
ابی محمد الحسن وابی عبد الله الحسین رضی الله تعالی عنهما
وعلی امهما سیدة النساء فاطمة الزهراء رضی الله تعالی عنها وعلی
عمیه الشریفین المعظمین بین الناس ابی عمارة حمزة وابی
الفضل العباس رضی الله تعالی عنهما وعلی الستة الباقیة من العشرة
المبشرة وعلی سائر الصحابة من المهاجرین والانصار وعلی التابعین
الابرار واتقوا الله یا اولی الالباب اللهم اغفر لی ولوالدی
ولجمیع المومنین والمومنات وتب علینا انک انت التواب الرحیم
الحمد لله رب العالمین الرحمن الرحیم مالک یوم الدین لا اله الا الله
یفعل ما یرید اللهم انت الله لا اله الا انت الغنی ونحن الفقراء
انزل علینا الغیث واجعل ما انزلت علینا قوة وبلاغا الی حین
فانک قلت استغفروا ربکم انه کان غفارا یرسل السماء علیکم مدرارا
ویمددکم باموال وبنین ویجعل لکم جنت ویجعل لکم انهارا پس رخ
بقبله و پشت بآدمیان کرده بعده قلب ردا کرده دست برداشته آمین گویند ودعا
این است اللهم اسقنا غیثا مغیثا مریئا مریعا نافعا غیر ضار عاجلا غیر اجل
رائث اللهم اسق عبادک وبهائمک وانشر رحمتک واحی بلدک
المیت اللهم انزل علی ارضنا زینتها وسکنها اللهم ضاحت جبالنا
واغبرت ارضنا وهامت دوابنا معطی الخیرات من اماکنها ومنزل الرحمة

من معادنها ومجری الیبس کان علی اهلها یا الغیث المغیث انت المستغفر الغفار
فنستغفرك للجامات من ذنوبنا ونتوب الیك من عوام خطایانا اللهم فارسل
السماء علینا مدرارا واوصل بالغیث واکف من تحت عرشك حیث
ینفعنا ویعود علینا غیثا عاما طبقا غبقا مجللا غدقا خصبا رائعا ممرع النبات
یارب یارب اللهم اسقنا اللهم اسقنا اللهم اسقنا اللهم اغثنا اللهم
اسقنا اللهم اغثنا اللهم اغثنا واغثنا غیثا مغیثا وحیا ربیعا وجدا یدا رحیلا
طبقا غدقا وغبقا ونقاعا ماهنیا مرئا مریعا مرتعا وابلا سائلا مسبلا
مجللا دائما ودارا نافعا غیر ضار عاجلا غیر رائث غیثا اللهم تحیی به البلاد
وتغیث به العباد وتجعله بلاغا للحاضر منا والباد اللهم انزل علینا فی
ارضنا زینتها اللهم انزل علینا فی ارضنا سکنها اللهم انزل علینا
من السماء ماء طهورا فاحی به بلدة میتا واسقه مما خلقت لنا انعاما
واناسی کثیرا اللهم اسقنا الغیث ولا تجعلنا من القانطین پس تر رخ بآدمیان
کند قل یا عبادی الذین اسرفوا علی انفسهم لا تقنطوا من رحمة الله ان الله
یغفر الذنوب جمیعا انه هو الغفور الرحیم وانیبوا الی الله واذکروا الله کثیرا
وسبحوه بکرة واصیلا ولذکر الله تعالی اعلی واولی واعز واجل واهم واتم واعظم
واجل والنفع وادوم واکبر انا طریق نماز کسوف پس چون بگیرد آفتاب
باید که امام جمعه حاضر شود جائیکه جمعه گزارده می شود در ان ومقتدیان را طلب کرده دو گانه
طویله بطرز نفل با جماعت بگزارد یعنی بی اذان واقامت وبی خطبه پس دعا کند

و استغفار کند تا آنکه صاف شود آفتاب و مقتدیان با امام باشند در دعا و استغفار
در سنن ابی داؤد مرقوم است وعن عبد الله بن عمرو قال کسفت الشمس علی عهد
رسول الله صلی الله علیه وسلم فقام رسول الله صلی الله علیه وسلم لم یکد
یرکع ثم رکع فلم یکد یرفع ثم رفع فلم یکد یسجد ثم سجد فلم یکد یرفع ثم رفع فلم
یکد یسجد ثم سجد فلم یکد یرفع ثم رفع وفعل فی الرکعة الاخری مثل ذلک
ثم نفخ فی آخر سجوده فقال اف اف ثم قال یا رب الم تعدنی ان لا تعذبهم
وانا فیهم الم تعدنی ان لا تعذبهم وهم یستغفرون ففرغ رسول الله صلی الله
علیه وسلم من صلوة وقد امحصت الشمس وساق الحدیث مروی است
از عبد الله بن عمرو که گفت منکسف شد آفتاب در عهد رسول خدا درود و سلام خدا باد بر او
پس برخاست رسول خدا یعنی قیام نماز فرمود نزدیک نبود که رکوع کند پس رکوع
کرد و نزدیک نبود که سر بردارد پس برداشت سر که نزدیک نبود که سجده کند پس سجده
کرد که نزدیک نبود که سر بردارد پس برداشت سر پس نزدیک نبود که سجده کند
پس سجده کرد پس نزدیک نبود که بردارد سر یعنی هر رکن از ارکان مذکوره را چنین
دراز بگذارد که گویی در رکن دیگر مشغول نخواهد شد پس برداشت سر و کرد در رکعت
دیگر هم چنین یعنی در رکعت دوم نیز ارکان مذکوره را بدرازی بگذارد پس دمید
در سجده آخرین یعنی دم سرد برآورد پس گفت اف اف پس گفت یا رب آیا وعده نداده‌ای مرا به آنکه

ای پروردگار آیا وعده نه دادهٔ مرا که عذاب نکنی شان را با وجود بودنم در ایشان
آیا وعده نه دادهٔ مرا با وجود استغفار کردن شان ازینجا معلوم شد که نماز کسوف
دراز بگذارد و ادعیه ماثوره قیام و رکوع و سجود و قومه و جلسه همه دران بخواند
چنانچه داب تمامه نوافل است پس فارغ نمود رسول خدا درود و سلام خدا باد بر وی
از نماز خدا و حالانکه رها یافت آفتاب از کسوف و در شرح وقایه مرقوم است

فصل عند الکسوف یصلی امام الجمعة بالناس رکعتین کالنفل ای
علی هیئة النافلة بلا اذان و اقامة وعندنا فی کل رکعة رکوع واحد
وعند الشافعی رکوعان مخفیا و مطولا قرائته فیهما وبعدهما یدعو حتی
تنجلی الشمس ولا یخطب ونیز اولی آن است که در رکعت اولی از نماز کسوف
سورهٔ بقره بعد فاتحه و در رکعت ثانیه بعد فاتحه سورهٔ آل عمران بخواند
در سنن ابو داود است عن عائشة رضی الله عنها قالت کسفت الشمس
علی عهد رسول الله صلی الله علیه وسلم فخرج رسول الله صلی الله علیه وسلم
فصلی بالناس فقام فحزرت قرائته فرأیت انه قرأ سورة البقرة وساق
الحدیث ثم سجد سجدتین ثم قام فاطال القراءة فحزرت قرائته فرأیت
انه قرأ بسورة آل عمران مروی است از عائشه رضی الله عنها که گفت
گرفته شد آفتاب در عهد رسول خدا صلی الله علیه وسلم
پس برآمد رسول خدا صلی الله علیه وسلم پس نماز بگذارد با مردمان

یعنی امامت کرد ایشان را پس قیام فرمود پس جستم و تفحص کردم قرات آنحضرت را پس دیدم که تحقیق آنحضرت خواند سورۂ بقر و کشید یعنی عروہ که راوی این حدیث است از عائشہ رضی اللہ عنہا یعنی بیان کرد کیفیت درازی رکوع و قومہ را پس سجدہ کرد آنحضرت دو سجدہ پس برخاست و قیام کرد در رکعت دوم پس دراز کرد قرات را پس در افتادم با قرات آنحضرت یعنی تفحص کردم پس دیدم که تحقیق آنحضرت خواند سورۂ آل عمران فائدہ از گفتن حضرت عائشہ صدیقہ لفظ تحزرت قرأتہ معلوم شد که قرات آنحضرت در نماز کسوف باخفا بود چنانچہ مذہب حنفیان است و نیز باید که در نماز کسوف ادعیہ ماثورہ در محل ثنا بعد سبحانک اللھم و در رکوع بعد سبحان ربی العظیم و در قومہ بعد تسبیح و تحمید و در سجود بعد سبحان ربی الاعلی و در جلسہ بخواند چنانچہ در درمختار یصلی بالناس من یملک اقامۃ الجمعۃ بیان المستحب وما فی السراج لا بد من شرائط الجمعۃ الا الخطبۃ ردہ فی البحر عند الکسوف رکعتین بیان لاقلھا وان شاء اربعا او اکثر کل رکعتین بتسلیمۃ او کل اربع مجتبی وصفتھا کالنفل ای برکوع واحد فی غیر وقت مکروہ بلا اذان ولا اقامۃ ولا جھر ولا خطبۃ وینادی الصلوۃ جامعۃ لیجتمعوا ویطیل فیھما الرکوع والسجود والقراءۃ والادعیۃ والاذکار الذی ھو من خصائص النافلۃ ثم یدعو بعدھا جالسا مستقبل القبلۃ او قائما مستقبل الناس والقوم یؤمنون حتی تنجلی الشمس کلھا

سورۂ آل عمران پڑھی فائدہ حضرت عائشہ رضی اللہ عنہا کے فرمانے لفظ تحزرت قرأتہ یعنی اندازہ کیا قرات کو اس سے معلوم ہوا کہ آنحضرت کی نماز کسوف میں آہستہ قرات تھی جیسا کہ مذہب حنفیوں کا ہے اور چاہیے یہ بھی کہ کسوف کی نماز میں ثنا کی جگہ بعد سبحانک اللھم دعائیں پڑھے اور رکوع میں بعد سبحان ربی العظیم کے اور قومہ میں سمع اللہ لمن حمدہ ربنا لک الحمد کہنے کے بعد اور سجدہ میں

ازقول درمختار فی وقت غیر مکروہ معلوم شدکہ اگر کسوف دروقتی کہ گذاردن نفل
دران مکروہ ست ہمچو وقت طلوع و بعد نماز عصر و وقت استوا پس نخواہد گذارد
چنانچہ در کشف ست وان کسفت فی الاوقات المنہیۃ عن الصلوۃ فیہا
لم یصل کذا فی الجوہرۃ النیرۃ مسئلہ واگر قبل گذاردن نماز کسوف آفتاب
بتمامہا صاف شود نباید گذارد نماز کسوف در کشف مرقوم است وان لم یصل
حتی انجلت لم یصل بعد ذلک مسئلہ واگر چیزے ازان صاف شود و چیزے
از کسوف باقی بماند گذاردہ شود نماز کسوف چنانچہ در کشف ست وان تجلی بعضہا
جاز ان یبتدء بالصلوۃ مسئلہ وچون بپوشد آفتاب را ابر در حالت کسوف
گذاردہ شود نماز کسوف در کشف مرقوم ست فان سترہا سحاب او حائل وہی
کاسفۃ صلی مسئلہ واگر غروب کند در حالت کسوف نماز کسوف موقوف کردہ
شود و نماز مغرب گذاردہ شود در کشف مرقوم ست وان غربت کاسفۃ امسک
عن الدعاء واشتغل بصلوۃ المغرب ونیز از قول کشف امسک
عن الدعاء معلوم می شود کہ اگر کسوف در اوقات مکروہہ واقع شود اشتغال بدعا باید

مسئله و اگر در کسوف آفتاب امام جمعه حاضر نشود باید که بگذارند آدمیان نماز کسوف در خانهٔ خود ها بے جماعت و همچنین بگذارند نماز خسوف قمر دوگانه یا چارگانه در خانه خود بدرازی قراة در رکوع و قومه و سجود و جلسه ها همچو نماز کسوف شمس و همچنین مانند نماز خسوف قمر برای دیگر امور مخوفه همچو باد تند سخت و تاریکی سخت در روز و روشنی سخت در شب و زلزله و وباء و غیر آن از افزاع دوگانه یا چارگانه طویله و نماز کسوف آفتاب سنت و باقی نفل چنانچه در در مختار مرقوم است وان لم یحضر الامام للجمعة صلی الناس فرادی فی منازلهم تحرزا عن الفتنة کالخسوف للقمر والریح الشدیدة والظلمات القویة نهارا والضوء القوی لیلا والفزع الغالب ونحو ذلك من الآیات المخوفة کالزلازل والصواعق والثلج والمطر الدائمین وعموم الامراض ومنه الدعاء لرفع الطاعون وقول ابن حجر انه بدعة ای حسنة وکل طاعون وباء ولا عکس وتمامه فی الاشباه وفی العینی صلوة الکسوف سنة واختار فی الاسرار وجوبها وصلوة الخسوف حسنة وکذا البقیة وفی الفتح واختلف فی استنان صلوة الاستسقاء فلذا اخر انتهی کلام صاحب الدر المختار و نیز از عبارت فتح که صاحب در مختار آورده مفهوم مے شود

کہ سنیت نماز استسقا مختلف فیہ است واما نفس استسقا پس سنت است بالاتفاق والله اعلم ونیز برای دفع وبا خواندن قنوت در آخر نماز فرض پنجگانہ وہمچنین برای ہر آفت نازلہ عامہ جائز ودرست چنانچہ در در مختار مرقوم است ولا یقنت لغیرہ الا لنازلة فیقنت الامام فی الجہریة وقیل فی الکل ودر اشباہ ونظائر مرقوم است فائدة فی الدعاء برفع الطاعون سئلت عنہ فی سنة تسع وستین وتسعمائة بالقاہرة فاجبت بانہ لم ارہ صریحا لکن صرح فی الغایة وغیرہ الشمنی البہما بانہ اذا نزل بالمسلمین نازلة قنت الامام فی صلوة الجہر وہو قول الثوری واحمد وقال جمہور اہل الحدیث القنوت عند النوازل مشروع فی الصلوة کلہا انتہی وفی فتح القدیر ان مشروعیة القنوت للنازلة مستمرة لم تنسخ وبہ قال جماعة من اہل الحدیث وحملوا علیہ حدیث ابی جعفر عن انس رضی الله عنہ ما زال رسول الله صلی الله علیہ وسلم یقنت حتی فارق الدنیا ای عند النوازل وما ذکرنا من اخبار الخلفاء یفید تقریرہ لفعلہم ذلک بعدہ صلی الله علیہ وسلم وقد قنت الصدیق فی محاربة الصحابة مسیلمة الکذاب وعند محاربة اہل الکتاب وکذلک قنت عمر وکذلک قنت علی رضی الله عنہم فی محاربة معاویة وقنت معاویة فی محاربتہ انتہی فالقنوت عندنا فی النازلة ثابت وہو الدعاء برفعہا ولا شک ان الطاعون من اشد النوازل قال فی المصباح النازلة المصیبة الشدیدة تنزل بالناس انتہی وفی الصحاح النازلة الشدیدة من شدائد الدہر تنزل بالناس

نماز استسقا کا سنت ہونا مختلف فیہ ہے لیکن نفس استسقا بالاتفاق سنت ہے اور الله اعلم اور دفع وبا کے واسطے بھی نماز فرض پنجگانہ کے آخر میں قنوت پڑھنا اور اسی طرح ہر آفت نازلہ عامہ کے لیے جائز ودرست ہے چنانچہ در مختار میں ہے اور قنوت نہ پڑھے مگر نازلہ کے لیے پس قنوت پڑھے امام جہری میں اور کہا گیا کل میں

اور اشباہ ونظائر میں مرقوم ہے فائدہ فی الدعاء برفع الطاعون سئلت عنہ فی سنة تسع وستین وتسعمائة بالقاہرة فاجبت بانہ لم ارہ صریحا لکن صرح

انتهى وذكر فى السراج الوهاج قال الطحاوى ولا يقنت فى الفجر عندنا من غير
بلية فان وقعت بلية فلا بأس به كما فعل رسول الله صلى الله عليه وسلم فانه
قنت شهرا فيها يدعو على رعل وذكوان وبنى لحيان ثم تركه كذا فى الملتقط انتهى
ودر حصن حصين مكتوب است ويقنت فى الفجر مس موص وفى سائر صلوات
الخمس ان نزل نازلة اذا قال سمع الله لمن حمده فى الركعة الاخيرة ويؤمن
من خلفه وقنوت بخواند در نماز فجر روايت كرده است اين را بزار وحاكم در مستدرك
و روايت كرد ابن ابى شيبه در مصنف خود موقوفا وقنوت بخواند در تمامه نماز يعنى
پنجگانه چون فرود آمد نازله يعنى بلاى آسمانى وقتيكه بگويد سمع الله لمن حمده در ركعت
اخيره وآمين گويد كسى كه پس او ست يعنى مقتديانش روايت كرده اين را احمد در مسند
وابو داود در سنن ونيز در سنن ابو داود مرقوم است عن ابن عباس قال قنت رسول الله صلى الله عليه

شهرا متتابعا فی الظهر والعصر والمغرب والعشاء وصلوة الصبح فی دبر کل
صلوة اذا قال سمع الله لمن حمده من الرکعة الاخیرة یدعو علی احیاء من بنی سلیم
علی رعل وذکوان وعصیة ویؤمن من خلفه مروی است از ابن عباس که
گفت قنوت خواند رسول خدا صلی الله علیه وسلم یکماه پیاپی در ظهر وعصر ومغرب و
عشا ونماز صبح در تمامی هر نماز چون فرمودی سمع الله لمن حمده از رکعت آخره
بد دعا می کرد بر گروهی از بنی سلیم بر رعل وذکوان وعصیه که ایشان آنحضرت را ایذا شدید داده
بودند ومحل خطر بود از ایشان و آمین می گفت کسیکه پس آنحضرت بود یعنی مقتدیانش
پس ازین حدیث ثابت شد خواندن آنحضرت قنوت در صلوات خمس وقت غلبه
اعدا و آن هم از آفات سماویه است چه غالبیت ومغلوبیت بدست خدا است خالی از
طوق بشریت پس علت آن عجز است و آن در همه آفات موجود است چنانچه از
عبارت اشباه که سابقا مذکور شد مستفاد میشود ونیز ازین حدیث معلوم میشود
که این قنوت بعد رکوع بود ونیز درهمین کتاب سنن ابی داؤد مکتوب است عن محمد عن انس
بن مالک انه سئل هل قنت النبی صلی الله علیه وسلم فی صلوة الصبح فقال نعم
فقیل قبل الرکوع او بعد الرکوع قال بعد الرکوع از محمد از انس بن مالک مروی است
که تحقیق او پرسیده شد یعنی کسی پرسیدش آیا قنوت خواند نبی درود وسلام خدا باد
بر او در نماز صبح یعنی در نازله پس گفت آری پس گفته شد باو که قبل رکوع یا بعد
رکوع گفت بعد رکوع انس که تصدیق کرده است خواندن آنحضرت قنوت را مراد انس
تصدیق خواندن قنوت را در نماز فجر در نازله است چنانچه دلالت میکند روایت
دیگر ابی داؤد عن انس بن مالک ان النبی صلی الله علیه وسلم قنت شهرا ثم ترکه
از انس بن مالک تحقیق نبی صلی الله علیه وسلم قنوت خواند یکماه پس ترک کردش ونیز زیاده کرده است

مرا اکثر از مشفقانم که صاحب کرامات بوده رحمة الله علیه که چون بلائی از سماویات لاحق شود دست قنوت بکن در رکعت اخیره از فرائض پنجگانه بدین دعا اللّهمّ صلّ علی محمّد وآل محمّد بعدد ما خلق وما یخلق یا ولیّ الولاء یا کاشف الضرّ والبلاء صرّف عنّا الطّعن والطّاعون والوباء بحرمة محمّد المصطفی وآله المجتبی و لفظ و الوباء برای وبا و در بلیه دیگر بجای آن نام بلیه بگو و نیز برای دفع وبا اجتماع مسلمین در جایی کرده دوگانه فرادی گذارده و باهم دعا کردن هم مفید و جائز است چنانچه در اشباه در فائده فی الدعاء برفع الطاعون مرقوم ست فان قلت هل للوباء صلوة قلت هو کالخسوف لما فی منیة المفتی قبل الزکوة وفی الخسوف والظلمة فی النهار واشتداد الریح والمطر والثلج والافزاع وعموم المرض یصلون وحدانا انتهی ولا شك ان الطاعون من قبیل عموم المرض فیسن له رکعتان فرادی وذکر الزیلعی فی خسوف القمر انه یتضرع کل واحد بنفسه وکذا فی الظلمة الهائلة بالنهار والریح الشدیدة والزلازل والصواعق وانتشار الکواکب والضوء الهائل باللیل والثلج والامطار الدائمة وعموم الامراض والخوف الغالب من العدو ونحو ذلك من الافزاع والاهوال لان کل ذلك من الآیات المخوفة انتهی فان قلت هل یشرع الاجتماع للدعاء برفعه کما یفعله الناس بالقاهرة بالجبل قلت هو کخسوف القمر وقد قال فی خزانة المفتیین والصلوة فی خسوف القمر تؤدی فرادی فرادی

وكذلك فى الظلمة والريح والفزع لا باس بان يصلوا فرادى ويدعون ويتضرعون الى ان يزول ذلك انتهى فظاهره انهم يجتمعون للدعاء والتضرع لانه اقرب الاجابة وان كانت الصلوة فرادى وفى المجتبى فى خسوف القمر قيل الجماعة جائزة عندنا لكنها ليست سنة انتهى وفى السراج الوهاج فصلى كل واحد بنفسه فى خسوف القمر وكذا فى غير الخسوف من الافزاع كالريح الشديدة والظلمة الهائلة والخوف من العدو والامطار الدائمة والافزاع الغالبة وحكمها حكم خسوف القمر كذا فى الوجيز وحاصله ان العبد ينبغى له ان يفزع الى الصلوة عند كل حادثة فقد كان عليه السلام اذا حزبه امر صلى انتهى وذكر شيخ الاسلام العينى فى شرح الهداية الريح الشديدة والظلمة الهائلة بالنهار والثلج والامطار الدائمة والصواعق والزلازل وانتشار الكواكب والضوء الهائل بالليل وعموم الامراض وغير ذلك من النوازل والافزاع والاهوال اذا وقعت صلوا وحدانا وسالوا وتضرعوا وكذا فى الخوف الغالب من العدو انتهى وقد صرحا بالاجتماع والدعاء بعموم الامراض وقد صرح شارحو البخارى ومسلم والمتكلمون على الطاعون كابن حجر بان الوباء اسم لكل مرض عام وان كل طاعون وباء وليس كل وباء طاعونا انتهى فتصريح اصحابنا بالمرض العام بمنزلة تصريحهم بالوباء وقد علمت انه يشمل الطاعون وبه علم جواز الاجتماع للدعاء

بر رفعه لکن یصلون فرادی رکعتین یعنی رکعتی سنة الطلوع و نیز مسنون است که چون در مسجد داخل شود دوگانه تحیة المسجد بگذارد قبل نشستن دران و در تمامه روز یکبار کافی است و اگر هر بار بگذارد اولی و اگر مجرد در آمدن بمسجد بمشغول باداء فرض شود تحیة المسجد ساقط شود و اگر در مسجد در آید بوقتی که نماز دران مکروه است یا وقتیکه در جماعت فرض چیزی توقف باشد و گذاردن نفل مکروه باشد پس بخواندن درود و تسبیح و تحمید حق مسجد ادا میشود چنانچه در در مختار مرقوم است

ولیس تحیۃ رب المسجد وهی رکعتان واداء الفرض او غیرہ وکذا دخولہ بنیۃ الفرض
او الاقتداء ینوب عنها بلا نیۃ وتکفیها لکل یوم مرۃ ولا تسقط بالجلوس عندنا
بحر قلت فی الضیاء عن القوت من لم یتمکن منها لحدث او غیرہ یقول ندبا
کلمات التسبیح اربعا و درجامع الرموز مکتوب است دربیان نوافل والرابعۃ
رکعتان او اربع وهی افضل لتحیۃ المسجد الا اذا دخل فیہ بعد الفجر والعصر
فانہ یسبح ویهلل ویصلی علیہ صلی اللہ تعالی علیہ وسلم فانہ حینئذ یؤدی
حق المسجد کما دخل للمکتوبۃ فانہ غیر مامور بها حینئذ کما فی التمرتاشی
و در سنن ابی داؤد مروی است عن ابی قتادۃ قال ان رسول اللہ صلی اللہ
علیہ وسلم قال اذا جاء احدکم المسجد فلیصل سجدتین من قبل ان یجلس
از ابی قتادہ روایت است کہ گفت تحقیق رسول خدا درود وسلام خدا باد برو فرمود
چون بیاید یکے از شما در مسجد پس باید کہ بگذارد دوگانہ پیش ازانکہ بنشیند و درینجا
امر ایجابی نیست زیراکہ از ہیچ یکے از اصحاب قول بوجوبش بصحت نرسیدہ بلکہ ثابت
نشدہ پس بلتے ماند استحباب واللہ اعلم و نیز مکروہ است در مسجد
کلام دنیاوی کردن و خواندن شعرے کہ از ذکر خدا و رسول و نصائح عاری باشد

وبلند کردن آواز اگر غیر فقیہ را وخوردن طعام دران غیر معتکف و متوطن را
ونیز مکروہ ست پیاز خام خوردہ درآمدن بمسجد وہمچنین ہر چیز متعفن ہمچو سیر و آنچہ بعد
ازالہ بوا ز دہن درآمدن بمسجد روا ست ونیز مکروہ ست خرید وفروخت چیزے
در مسجد غیر معتکف را وحرام ست سوال کردن چیزے از کسے و دادن سائل
مکروہ ست در مسجد چنانچہ در در مختار مرقوم ست در آخر باب ما یفسد الصلوۃ
وما یکرہ فیہا در فروع احکام مسجد ویحرم فیہ السوال ویکرہ الاعطاء
وقیل ان تخطی وانشاد ضالۃ او شعر الا ما فیہ ذکر ورفع صوت
الا للمتفقہ والوضوء الا فیما اعد لذلک وغرس الاشجار الا لنفع
کتقلیل نز ازیکون للمسجد واکل ونوم الا لمعتکف وغریب ودخول
اکل نحو ثوم ویمنع منہ وکذا کل موذ ولو بلسانہ وکل عقد الا لمعتکف
بشرطہ والکلام المباح وقیدہ فی الظہیریۃ بان یجلس لاجلہ لکن فی النہر
الاطلاق اوجہ اما معتکف راپس مباح ست دران ہر خوردن وخفتن
بیع وشرا برای مصلحت نفس خود وعیال خود بے نیت تجارت وحضور مبیع
ومسافر را خوردن وخفتن دران مباح است چنانچہ در در مختار در باب
اعتکاف ست ورخص المعتکف باکل وشرب ونوم وعقد احتاج الیہ لنفسہ
او عیالہ فلو لتجارۃ کرہ کبیع ونکاح ورجعۃ فلو خرج لاجلہا فسد

بعدہا الضرورۃ کراہۃ ای تحریما لانہا محل اطلاقہم بحر احضار مبیع فیہ کما کرہ فیہ مبایعۃ

غیر المعتکف مطلقا للنہی وکذا اکلہ ونومہ الا لغریب۔ اشباہ ونیز مستحب است

گزاردن نماز لیلۃ البراۃ ونماز رغائب رعین العلم مرقوم است در باب اوائل الورد

درتحت قول ودیحافظ الرواتب وکل ما ورد فضلہ کصلوۃ الرغائب ولیلۃ النصف

من شعبان وہی مائۃ رکعۃ بالاخلاص الف مرۃ وکانوا یواظبون علیہا ازین

عبارۃ عین العلم معلوم می شود کہ طریق نماز برات ونماز رغائب یکسان است

کہ صد رکعت بگزارد در ہر رکعت دہ بار سورۂ اخلاص بخواند لکن شیخ عبد الحق

محدث دہلوی در رسالۂ ما ثبت من السنۃ بطریق مختلف آوردہ چنانچہ در بیان

ماہ رجب می نویسد طریق نماز رغائب باین عبارت وقد ذکر صاحب جامع

الاصول فی کتابہ حدیثا من کتاب رزین مع ان موضوع ذلک کتاب

جمع احادیث الکتب الستۃ المسماۃ بالصحاح الستۃ واذا لم تجد فی ہذہ

الکتب حدیثا فی ذلک اوردہ من کتاب آخر استیفاء او تکمیلا قال عن

انس رضی اللہ عنہ ان رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ذکر صلوۃ الرغائب

وہی اول لیلۃ جمعۃ من رجب فصلی فی ما بین المغرب والعشاء ثنی

عشر رکعۃ بست تسلیمات کل رکعۃ بفاتحۃ الکتاب والقدر ثلثا

قل ہو اللہ احد ثنتی عشرۃ مرۃ فاذا فرغ من صلوتہ قال اللہم

صل علی محمد النبی الامی وعلی آلہ بعد ما یسلم سبعین مرۃ

ثم یسجد سجدة فیقول فی سجوده سبوح قدوس رب الملئکة والروح سبعین مرة
ثم یرفع راسه و یقول رب اغفر وارحم وتجاوز عما تعلم انك انت العلی الاعظم
وفی اخری الاعز الاکرم سبعین مرة ثم یسجد و یقول مثل ما قال فی السجدة
الاولی ثم یسال وهو ساجد حاجته فان الله لا یرد سائله قال صاحب
جامع الاصول وهذا الحدیث مما وجدته فی کتاب رزین ولم اجده
فی واحد من الکتب الستة والحدیث مطعون فیه انتهی وتحقیق ذکر کرده
است صاحب جامع الاصول در کتاب خود حدیثی از کتاب رزین باوجود یکه
ساخت این کتاب برای جمع کردن احادیث شش کتاب نامزده بصحاح
ستة اند وچون نیافت درین شش کتب حدیثی درین باب آوردش از کتاب
دیگر برای پر کردن مطالب وکامل ساختن جامع وگفت مروی است از انس
رضی الله عنه بتحقیق رسول خدا صلی الله علیه وسلم ذکر فرمود نماز رغائب وآن عبارت
است از شب جمعه اول از ماه رجب پس می گذارد آنحضرت میان مغرب وعشا دوازده
رکعت بشش سلام هر رکعت بسوره فاتحة الکتاب یعنی سورۂ الحمد این را انفرادی ذکر نکرده
پس یکبار خوانده شود بیچ دیگر نماز ها وسورۂ قدر یعنی انا انزلناه سه بار وقل هو الله احد
دوازده بار پس چون فارغ شو از نماز خود بگوید اللّٰهم صل علی محمد النبی الامی وعلی آله
بعد سلام دادن هفتاد بار پستر سجده می کرد ومی گفت در سجدۂ خود سبوح قدوس رب الملئکة
والروح هفتاد بار پستر برمی داشت سر خود را ومی گفت

رَبِّ اغْفِرْ وَارْحَمْ وَتَجَاوَزْ عَمَّا تَعْلَمُ اِنَّكَ اَنْتَ الْعَلِيُّ الْاَعْظَمُ ودر روایت دیگر بجای العلی الاعظم الاعز الاکرم وارد شده میگفت این دعا یعنی از رب اغفر تا آخر نقیا دار بستر سجده میکرد و می گفت چنانچه گفته بود در سجده اولی یعنی سبوح قدوس ربنا ورب الملئکة والروح پستر بخواهد از خدا در حالت سجده حاجتش پس تحقیق خدا باز نگرداند سائل این ماه را گفت صاحب جامع الاصول این حدیث از آن ست که یافتم آنرا در کتاب رزین و نیافتمش در یکی از کتب ستة و این حدیث مطعون فیه ست و لفظ مطعون از علامات ضعف ست اما چونکه این حدیث در باب اعمال ست مقبول و معمول خواهد بود چنانچه شیخ عبدالحق دهلوی در مقدمه شرح مشکوة نوشته ست و چون حدیث ضعیف بتعدد طرق بمرتبه حسن برسد آن نیز محتج به ست و آنکه مشهور است که حدیث در فضائل اعمال معتبر ست نه در غیر آن مفرداتش مراد است نه مجموع که آن بتعدد طرق داخل حسن ست نه ضعیف صرح به الائمة و بعض گفته اند اگر ضعف حدیث بجهت سوء حفظ بعض رواة یا اختلاط یا تدلیس بود با وجود صدق و دیانت منجبر می گردد بتعدد طرق و اگر از جهت اتهام کذب راوی یا بشذوذ و فحش خطا بود اگرچه تعدد طرق داشته باشد منجبر نگردد و حدیث محکوم بضعف باشد و در فضائل اعمال معمول انتهی کلام الشیخ الدهلوی بالجمله احادیث ضعیفه بهر جهتی که باشد در فضائل اعمال مقبول و معمول ست پس خواندن نماز رغائب ولی و معمول ست والله اعلم

ونیز شیخ عبدالحق محدث دہلوی از بہجت الاسرار می آرد کہ نقل کردہ شدہ است از
حضرت شیخ عبدالوہاب وشیخ عبدالرزاق قدس اللہ اسرارہما کہ گفتہ اند شیخ بقا
کہ یکے از عارفان آن زمان بود سیار آمد بامداد روز جمعہ پنجم ماہ رجب سنہ ۵۴۳ پانصد و
چہل و سہ بمدرسہ الولی شیخ محی الدین عبدالقادر رضی اللہ عنہ گفت ما را آیا نمی پرسید از سبب
صباح آمدنم درین روز تحقیق من دیدہ ام امشب نوری کہ روشن گردیدہ است
با وآفاق گرفتہ است ہر صنف وجود را و دیدم رازہا ہے رازداران کہ بعضی از ہا
متصل گشتہ بان نور و بعضے آن را مانعی منع کرد از اتصال آن نور و متصل نگردید
بان نور سری مگر دو چند شد نورش یعنی ہر سر یکہ با ان نور اتصال یافت روشنی
آن دو بالا گشت بطفیل آن پس برجستم چشمہ آن نور را پس ناگاہ آن نورے
بود کہ سر زدہ از شیخ عبدالقادر پس قصد کردم کشف حقیقت حال پس ناگاہ
آن نور شہودش بود کہ باہم متقابل شدہ بود بنور قلبش متقادح شدند این
ہر دو نور منعکس شد روشنی ہر دو نور بر آئینہ حال آنحضرت و متصل شد شعاع ہای
متقادح از مقام جمعیت آنحضرت بوصف تفرقہ اش کہ ہر دو مقام عارفانند
پس روشن گشت بان شعاع ہای جہان و نماند فرشتہ کہ نازل می شود درین شب
مگر آنکہ آمدش و مصافحہ کردش و نام آن ملک نزد شان یعنی مشائخ طریقہ شاہد و مشہود
است و گفتند ہر دو صاحبزادگان یعنی شیخ عبدالوہاب و شیخ عبدالرزاق
قدس اللہ اسرارہما پس آمدیم نزد آنحضرت رضی اللہ عنہ و گفتیم او را آیا گذاردہ امشب نماز عشاء

پس فرمود شعرها اذ النظرت مبین وجود حباشب تا آخر که دلالت کند برگذاردنش آنرا
و فضائل آن چنانچه در تمامی عبارت شیخ که اینجا عبارت ذکر می کنم می آید و عبارت شیخ
در رساله مذکوره این است وقد وقع فی کتاب بهجة الاسرار ذکر لیلة الرغائب
فی ذکر سیدنا وشیخنا القطب الربانی والغوث الصمدانی الشیخ محی الدین عبد القادر
الحسنی الجیلانی قال اجتمع المشائخ وکانت لیلة الرغائب الی آخر ما ذکر من
الحکایة وذکر ایضا انه نقل عن الشیخین القدوتین الشیخ عبد الوهاب والشیخ
عبد الرزاق انهما قالا انبکر الشیخ بقا بن بطو صبیحة یوم الجمعة الخامس
من رجب سنة ثلث واربعین وخمسمائة الی مدرسة والدنا الشیخ محی الدین
عبد القادر رضی الله عنه وقال لنا الا تسالونی عن سبب بکوری الیوم
انی رایت البارحة نورا اضاءت به الآفاق وعم اقطار الوجود ورایت اسرار
ذوی الاسرار فمنها ما یتصل به ومنها ما یمنعه من الاتصال به وما اتصل به
عن الانضاء عنه نوره فتطلبت ینبوع ذلک النور فاذا هو صادر عن
الشیخ عبد القادر فاردت الکشف عن حقیقته فاذا هو نور شهود قابل نور
قلبه وتقادح هذان النوران وانعکس ضیاءهما علی مرآة حاله واتصلت اشعة
المتقادحات من محط جمعه الی وصف تفرقته فاشرق بها الکون ولم یبق ملک
نزل لیلة الا اتاه وصافحه واسمه عندهم الشاهد والمشهود قال فاتیناه رضی الله عنه
وقلنا له اصلیت اللیلة صلوة الرغائب فانشد شعر

اذا نظرت عيني وجوه حبائب ؛ فتلك صلاتي في ليالي رغائب
وجوه اذا ما اسفرت عن جمالها ؛ اضاءت بها الاكوان من كل جانب
ومن لم يوف الحب ما يستحقه ؛ فذاك الذي لم يدريات قطع جب

ترجمه اشعار این است چون دید چشم روی محبوبان یعنی چشم دلم چون می بیند روی
محبوب حق یعنی نظرم بر عبادت حق است غرض از ضعف و قوت روایات ندارم چنانچه
از عبارت شیخ عبد الحق معلوم شده که حدیث ضعیف در فضائل اعمال معتبر است یا مراد
از وجوه حبائب احادیث رسول الله صلی الله علیه وسلم است چه قول نبی نیز معشوق است
عاشق نبی را چنانچه شاه عبد العزیز محدث رحمه الله تعالی در رساله اصول حدیث مصنفه
خود می آرند شعر اهل الحدیث هم اهل النبی وان ؛ لم یصحبوا نفسه
انفاسه صحبوا ؛ که لفظ جمع دلالت دارد بران پس ازین سبب ثمره نماز گذاردم
است در شهر رغائب انچه از شیخ نقا شنیده اید و نفا جمیع لیالی الرغائب اشاره
است بدانکه دوام داشت آنحضرت رضی الله عنه بر نماز رغائب روبها است
که چون روشن شود از جمال خود روشن می گردد بنوران روبها تمامه جهان یعنی هر طرف
یعنی هر کرا احادیث پیغمبر معلوم شود و توفیق عمل بدان بهم رسد فائز گردد بکیفیت
عشق و کشف حق و تمامه جهان همه آئینه باشد و هر کرا دا کند محبوب حق او پس
همون کس است که ناورده است گاهی هیچ واجبی یعنی بر هر عاشق تعمیل قول
معشوق واجب است و نیز در رساله ما ثبت من السنة مرقوم است در احوال
شهر شعبان در مقاله ثانیه وما یروی من الصلاة فی هذه اللیلة
عن علی رضی الله عنه قال رایت رسول الله صلی الله علیه وسلم

في ليلة النصف من شعبان قام فصلى اربع عشرة ركعة ثم جلس بعد الفراغ
فقرأ بام الكتاب اربع عشرة مرة وقل هو الله احد اربع عشرة مرة وقل اعوذ
برب الفلق اربع عشرة مرة وقل اعوذ برب الناس اربع عشرة مرة واية
الكرسي مرة ولقد جاءكم رسول من انفسكم الاية فلما فرغ من صلوته سألت
عما رأيت من صنعه قال من صنع مثل الذي رايت كان كعشرين حجة مبرورة
وصيام عشرين سنة مقبولة فان اصبح في ذلك اليوم صائما كان له كصيام
سنتين سنة ماضية وسنة مقبلة رواه البيهقي في شعب الايمان وقال يشبه
ان يكون هذا الحديث موضوعا وفي رواية مجهولون وهو منكر واخرجه
الجوزقاني في الاباطيل وابن الجوزي في الموضوعات وقال موضوع واسناده
مظلم انچه مروی است از احوال نماز درین شب یعنی شب پانزدهم شعبان روایت
از علی کرم الله وجهه که گفت دیدم رسول خدا را صلی الله علیه وسلم در شب نیمه
شعبان که قیام نمود پس نماز گذارد چارده رکعت پس نشست بعد فراغ از نماز
پس خواند ام کتاب یعنی سوره فاتحه چارده بار وقل هو الله احد یعنی سوره اخلاص
چارده بار وقل اعوذ برب الفلق چارده بار وقل اعوذ برب الناس چارده بار
وآیة الکرسی یکبار ولقد جاءکم رسول من انفسکم تا آخر آیه یعنی لقد جاءکم رسول من انفسکم
عزیز علیه ما عنتم حریص علیکم بالمومنین رؤف رحیم فان تولوا فقل حسبی الله
لا اله الا هو علیه توکلت وهو رب العرش العظیم پس چون فارغ شد آنحضرت از نماز
خود پرسیدم از احوال انچه دیدم کار آنحضرت فرمود کسی که کند
مثل آنکه دیدی باشد ہمچو بست حج مقبول و روزہای بست سال مقبول

پس اگر صبح کند درین روز روزه دار باشد و اینچو روزهای دو سال یک سال گذشته و یک سال آینده روایت کرد این حدیث را بیهقی در شعب الایمان و گفت میماند که باشد این حدیث موضوع و در روایت آن مجهولان حال اند حالانکه این حدیث منکر است یعنی ضعیف و بر آورد ش جوزقانی در اباطیل یعنی در حدیثهای که اصلے ندارد و آورد این را ابن جوزی در موضوعات و گفت این حدیث موضوع ست و اسنادش تاریک ست از تقریر بیهقی مستفاد شده که این حدیث موضوع نیست لکن ضعیف ست چه منکر قسمی است از ضعیف که مقابلش راجح باشد از ان چنانچه شیخ عبد الحق در مقدمه شرح مشکوة می نویسد و منکر حدیث است روایت کند راوی ضعیف مخالف کسی که ضعف وی کمتر بود و مقابل منکر معروف است پس در منکر و معروف هر دو راوی ضعیف اند یکے ضعیف تر از دیگرے پس مفهوم گردید که حدیثے دیگر درین باب مروی ست که برین راجح است و بجز روایت صد گانه در هر رکعت ده ده بار سورهٔ اخلاص حدیثے وارد نشده چنانچه در همین رساله ما ثبت من السنة مرقوم ست و فی تنزیه الشریعة فی الاحادیث الموضوعة حدیث علی رضی الله عنه ان النبی صلی الله علیه و سلم قال یا علی من صلی مائة رکعة فی لیلة النصف من شعبان یقرأ فی کل رکعة بفاتحة الکتاب و قل هو الله احد عشر مرات الحدیث اخره و یامر الکاتبین ان لا تکتبوا علی عبدی سیئة و اکتبوا له الحسنات الی ان یحول علیه الحول و من صلی هذه لم یسئل الرب جل له نصیبا من عبدة تلک اللیلة قال ابن الجوزی فیه مجاهیل و ضعفاء د تنزیه الشریعة

دراحادیث موضوعه آورده حدیث علی رضی الله عنه تحقیق نبی صلے الله علیه وسلم فرمود ای علی کسیکه بگذارد صد رکعت در شب نصف یعنی شب پانزدهم از شعبان بخواند در هر رکعت فاتحة الکتاب و قل هو الله احد ده بار تمامی حدیث که آخرش این است و می فرماید او تعالی نویسندگان اعمال را که منویسید بر بنده من بدی و نویسید برای او نیکوئیها تا گذشتن سال مرد و کسیکه بگذارد این نماز پس پروردگار بکند برایش حصه از عابدان تمامه این شب یعنی او را عبادت تمامه این شب نوشته شود گفت ابن جوزی درین حدیث راویان مجهول الحال و ضعیف الاعتبار اند یعنی این حدیث ضعیف است و آورده این صاحب تنزیه الشریعه این حدیث را در موضوعات ازان است که روایتش بصحت نرسیده زیراکه از مشایخ کبار صوفیه گذارد نش مروی است اگر موضوع بودی ایشان هرگز تعمیل بدان نکردندی و بیهقی چارده گانه را منکر گفته و مقابلش حدیثے دیگر بجز این روایت یافته نشده پس معلوم شد که این حدیث معروف است راجح بر طریق چارده گانه و احب و احسن آن ست که اولا صدگانه و بعده چارده گانه بگذارد جمعا بین الحدیثین و نیز باید که بعد فراغت از نماز دو سجده کند در اولی سجد لک تا آخر و در دوم اعوذ برضاک تا آخر و بعد هر دو سجده اللهم ارزقنی تا آخر بخواند چنانچه درهمین رساله ماثبت من السنة مکتوب است عن عائشة رضی الله عنها قالت کانت لیلة النصف من شعبان لیلتی وکان رسول الله صلی الله علیه وسلم

عندي فلما كان في جوف الليل فقدته وأخذني ما يأخذ النساء من الغيرة فتلففت
بمرطي اما انه في حجر نسائه فلم اجده فانصرفت الى حجرتي فاذا انا به كالثوب الساقط
وهو يقول في سجوده سجد لك سوادي وخيالي وامن بك فؤادي فهذه يدي
وما جنيت بها على نفسي يا عظيم يرجى لكل عظيم اغفر الذنب العظيم سجد وجهي
للذي خلقه وصوره وشق سمعه وبصره ثم رفع راسه ثم عاد ساجدا
فقال اعوذ برضاك من سخطك واعوذ بعفوك من عقابك واعوذ بك
منك لا احصي ثناء عليك انت كما اثنيت على نفسك اقول كما قال اخي
داود اعفر وجهي في التراب لسيدي وحق له ان يسجد ثم رفع راسه
فقال اللهم ارزقني قلبا تقيا من الشرك نقيا لا فاجرا ولا شقيا ثم انصرف
ودخل معي في الخميلة ولي نفس عال فقال ما هذا النفس يا حميراء فاخبرته
فطفق يمسح بيديه على ركبتي ويقول ويس هاتين الركبتين ما لقيتا في هذه
الليلة ليلة النصف من شعبان ينزل الله فيها الى السماء الدنيا فيغفر
لعباده الا لمشرك او مشاحن رواه البيهقي مروي است از عائشه رضي الله
عنها گفت بود شب نيمه اي پانزدهم از شعبان شب من يعني شبي كه قسمت من
بود دران و بود رسول الله صلى الله عليه وسلم نزد من پس چون شد ميان شب يعني نيمه
ازان گذشت گم كردمش پس گرفت مرا غيرت زنان پس پوشيدم
گليم خود جستمش در حجرهاي زنانش پس نيافتمش صلى الله عليه وسلم

پس گشتم بسوی حجره خود ناگاه یافتمش صلی الله علیه وسلم بچو پارچهٔ افتاده یعنی در سجده حالانکه می فرمود در سجدهٔ خود سَجَدَ لَكَ خَيَالِي وَسَوَادِي وَآمَنَ بِكَ فُؤَادِي فَهٰذِهِ يَدِي مَا جَنَيْتُ بِهَا عَلٰى نَفْسِي يَا عَظِيمُ يُرْجٰى لِكُلِّ عَظِيمٍ اِغْفِرِ الذَّنْبَ الْعَظِيمَ سَجَدَ وَجْهِي لِلَّذِي خَلَقَهُ وَصَوَّرَهُ وَشَقَّ سَمْعَهُ وَبَصَرَهُ پس برداشت سر خود را باز سجد کرد و گفت یعنی در سجده اَعُوذُ بِرِضَاكَ مِنْ سَخَطِكَ وَاَعُوذُ بِعَفْوِكَ مِنْ عِقَابِكَ وَاَعُوذُ بِكَ مِنْكَ لَا اُحْصِي ثَنَاءً عَلَيْكَ اَنْتَ كَمَا اَثْنَيْتَ عَلٰى نَفْسِكَ اَقُولُ كَمَا قَالَ اَخِي دَاوُدُ اُعَفِّرُ وَجْهِي فِي التُّرَابِ لِسَيِّدِي وَحَقَّ لَهُ اَنْ يُسْجَدَ [illegible] متیانزا انا علی نفسک باید خواند که در اقول تا آخر تشبیه است گفت خود را بگفت حضرت داؤد نبی وظاهر است که گفت ما با گفت انبیا هرگز برابر نخواهد بود که ایشان معصوم اند ونیز درین عبارت لفظ اخی که مقتضی برابری است وارد شده وما یان دعوی برابری نمیتوانیم کرد ونیز درهمین رساله ما ثبت بالسنة از حضرت عائشه رضی الله عنها اقتصار تا علی نفسک مروی شده چنانچه در زیارت قبور درین شب می آید انشاء الله تعالی لیس آنحضرت صلی الله علیه وسلم سر برداشته فرمود اَللّٰهُمَّ ارْزُقْنِي قَلْبًا تَقِيًّا مِنَ الشِّرْكِ نَقِيًّا لَا كَافِرًا وَلَا شَقِيًّا پس باز گشت یعنی از نماز فراغت یافته در آمد با من در چادر خفتنی در حالی که مرا بود دم بلند یعنی بجبت مشقت جستن آنحضرت تنفس رو داده بود پس فرمود آنحضرت صلی الله علیه وسلم این چیست زود زود دم زدن ای حمیرا این نام حضرت عائشه صدیقه است که حضرت بجبت نهاده بود پس آگاه ساختم ایشانرا از احوال خود پس گرفت آنحضرت که می مالید هر دو دست هر دو زانوم را و گفت

ولیس این کلمه ایست که در حالت رحمت ومحبت اهل عرب بزبان میر انند در قاموس است
ولیس کلمة تستعمل فی موضع رافة واستملاح للصبی انتهی اینده وزانو است که ملاقی گشتند
درین شب نیمه شعبان که فرود می آید خدا درین شب بآسمان دنیا پس می آمرزد بندگان
خود را بجز مشرک که در صفات خدا و عبادتش دیگری را شریک کنند و مشاحن بشین معجمه
وحاء مهمله مبتدع تارک جماعت در قاموس است شحن السفینة کمنع و
المشاحن المذکور فی الحدیث صاحب البدعة التارک للجماعة یعنی غیر این هر دو
فرقه همه بندگان خود را بیامرزد روایت کرده است این را بیهقی ونیز اولی است در
شب برات خواندن اللّٰهم انک عفو کریم تحب العفو فاعف عنی اللّٰهم انی
اسئلک العفو والعافیة والمعافاة الدائمة فی الدنیا والآخرة اللّٰهم انک
تعلم سری وعلانیتی فاقبل معذرتی وتعلم حاجتی فاعطنی سؤلی
وتعلم ما فی نفسی فاغفر لی ذنوبی اسئلک ایمانا یباشر قلبی ویقینا
صادقا حتی اعلم انه لا یصیبنی الا ما کتبت لی ورضنی بقضائک چنانچه در رساله
ما ثبت من السنة مرقوم است قال الشیخ الامام العارف بالله ابو الحسن البکری
رحمة الله علیه ومن ادنی ما یدعی به فی هذه اللیلة اللّٰهم انک عفو کریم
تحب العفو فاعف عنی اللّٰهم انی اسئلک العفو والعافیة والمعافاة الدائمة فی الدنیا
والآخرة لورود ذلک فی لیلة القدر وهذه افضل اللیالی بعدها کما مر ومن
اولی ما یدعی به ما رواه جمع بسند لا باس به عن ابی هریرة قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم

لما اهبط ادم الی الارض طاف اسبوعا بالبیت وصلی خلف المقام رکعتین ثم
قال اللهم انک تعلم سری وعلانیتی فاقبل معذرتی وتعلم حاجتی فاعطنی سؤلی وتعلم
ما فی نفسی فاغفر لی ذنوبی اسألک ایمانا یباشر قلبی ویقینا صادقا حتی اعلم
انه لا یصیبنی الا ما کتبت لی ورضنی بقضائک فاوحی الله الیه یا ادم انک دعوتنی
بدعاء فاستجبت لک ولن یدعونی به احد من ذریتک بعدک الا استجبت
له وغفرت له ذنبه وفرجت همه وغمه واتجرت له من وراء تجارة کل تاجر
واتته الدنیا وهی راغمة وان کان لا یریدها و نیز زیارت قبور و آمرزش خواستن
برای اهل آن درین شب از مسنونات فعلیه آنحضرت است صلی الله علیه وسلم چنانچه
نوشته است شیخ عبد الحق دهلوی رحمه الله در رساله ما ثبت بالسنة و مما ثبت
عن فعله صلی الله علیه وسلم انه اتی المقبرة لیلة النصف لیستغفر للمؤمنین
والمؤمنات والشهداء عن عائشة رضی الله عنها قالت دخل علی رسول الله
صلی الله علیه وسلم فوضع عنه ثوبیه ثم لم یستتم ان قام فلبسهما فاخذتنی
غیرة شدیدة ظننت انه یاتی بعض صویحباتی فخرجت اتبعه

فادركته بالبقيع الغرقد يستغفر للمومنين والمومنات والشهداء فقلت
بابي انت وامي انت في حاجة ربك وانا في حاجة الدنيا فانصرفت فدخلت في حجرتي
ولي نفس عال ولحقني رسول الله صلى الله عليه وسلم فقال ما هذا النفس
يا عائشة فقلت بابي انت وامي اتيتني فوضعت ثوبيك ثم لم تستتم ان قمت فلبستهما
فاخذتني غيرة شديدة وظننت انك تاتي بعض صويحباتي حتى رايتك بالبقيع تصنع
فقال يا عائشة اكنت تخافين ان يحيف الله عليك ورسوله بل اتاني جبرئيل
فقال هذه الليلة ليلة النصف من شعبان ولله فيه عتقاء من النار بعدد شعر
غنم كلب لا ينظر الله فيها الى مشرك ولا الى مشاحن ولا الى قاطع رحم ولا الى
مسبل ولا الى عاق والديه ولا الى مدمن خمر قالت فوضع ثوبيه فقال يا عائشة
تاذنين في قيام هذه الليلة فقلت نعم بابي انت وامي فقام فسجد طويلا حتى ظننت
انه قبض فقمت التمسه ووضعت يدي على باطن قدميه فتحرك ففرحت وسمعته
يقول في سجوده اعوذ بعفوك من عقابك واعوذ برضاك من سخطك
واعوذ بك منك جل وجهك لا احصي ثناء عليك انت كما اثنيت على نفسك
فلما اصبح ذكرتهن له فقال يا عائشة تعلميهن وعلميهن فان جبرئيل علمنيهن
وامرني ان ارددهن في السجود رواه البيهقي مروی است از حضرت عائشه رضی الله
عنها گفت داخل شد بر من رسول خدا صلی الله علیه وسلم یعنی تشریف فرمود آنحضرت بخانه ام

پس انداخت آنحضرت از اندام خود دو پارچهٔ خود را یعنی عمامه و قمیص یا عمامه و رداء
آنچه پوشیده باشد آنحضرت دران وقت یعنی بقصد آرام فرمودن بستر یا دراز نفرمود
که برخاسته پوشید سر دو پارچه خود را پس گرفت مرا غیرتے سخت گمان بردم که تحقیق
آنحضرت میرود بسوی کسے از ہمجنسانم یعنی نزد کسے از زنانش پس بر شدم در پے
آنحضرت ناگاه یافتمش در بقیع غرقد که مدفن مومنان بود در مدینه که استغفار
می کند برای مومن مردان و مومن زنان و شهدا پس گفتم تصدق کنم بر تو پدر و
مادرم را تو ئی در کار پروردگار خود و منم در کار دنیا یعنی بدگمانی پس باز گشتم و درآمدم
بحجرهٔ خود حالانکه طاری گشته بود مرا دم بلند یعنی تنفس و ملاقی گشت مرا رسول خدا
صلی الله علیه وسلم پس فرمود چیست این دم ای عائشه پس گفتم تصدق کنم
پدر و مادرم را بر تو آمدی مرا و نهادی پارچهای خود و آرام نفرمودی که برخاستی
و پوشیدیش پس گرفتم غیرت سخت و گمان بردم رفتنت نزد بعضے ہمجنسانم تا آنکه
دیدمت در بقیع که می کردی آنچه می کردی پس فرمود آنحضرت ای عائشه آیا
ترسیدی که ظلم کند بر تو خدا و رسول او بلکه آمد مرا جبرئیل پس گفت این شب شب
نیمه شعبان است حالانکه خدا راست درین آزاد کرده شده گان از دوزخ یعنی خدا را
کسانند که آزاد می کند شان را باندازه موہای گوسپندان کلب یعنی بے شمار ہمچنان
خدا تعالے آزاد می کند از دوزخ آدمیان را بے شمار نظر نمی کند خدا
درین شب بسوی مشرکے و نه بسوے مشاحن که عبارت از اہل بدعت است و نه بسوے
قاطع رحم و نه بسوے مسبل یعنی دراز کننده لباس خود از حد شرع

ونہ بسوی عاق والدین ونہ بسوی مدمن خمر کہ عبارت است از شراب خوار دائمی گفت
عائشہ رضی اللہ عنہا پس نہاد آنحضرت لباس خود پس فرمود ای عائشہ اذن
می دہیم بقیام این شب گفتم آری تصدقت باد پدر و مادرم پس قیام نمودہ کرد سجدہ
دراز تا آنکہ گمان بردم کہ آنحضرت بمردہ پس برخاستہ جستم احوال آنحضرت و نہادم
دست خود بر بطن ہر دو قدمش ناگاہ جنبش کرد آنحضرت پس خوش شدم و شنیدمش
کہ می گوید در سجود خود اَعُوذُ بِعَفْوِكَ مِنْ عِقَابِكَ وَاَعُوذُ بِرِضَاكَ مِنْ سَخَطِكَ
وَاَعُوذُ بِكَ مِنْكَ جَلَّ وَجْهُكَ لَا اُحْصِي ثَنَاءً عَلَيْكَ اَنْتَ كَمَا اَثْنَيْتَ عَلٰى
نَفْسِكَ پس چون صبح کرد آنحضرت ذکر کردم این کلمات را پیش آنحضرت پس
گفت ای عائشہ بیاموز این کلمات و بیاموزانش بدیگران کہ بتحقیق جبرئیل بیاموزانید
مرا این کلمات و امر کرد کہ تکرار کنمش در سجود روایت کرد این حدیث را بیہقی پس
ازین حدیث ثابت شد کہ استغفار کردن برای مردگان درین شب و زیارت قبور
مسنون است و قیام این شب ہم مسنون است پس این شب پانزدہم شعبان
از شبہای متبرکہ محل عبادت است پس آنچہ رسم این دیار گذشتہ از روشن کردن
چراغان و سوختن آتشبازی و غیر آن از لہویات ممنوع و حرام است و منقول است
از دیوالی بسوی این شب چنانچہ در رسالہ ما ثبت من السنۃ مرقوم است ومن البدع
الشنیعۃ ما تعارف الناس فی اکثر بلاد الہند من ایقاد السرج ووضعہا
علی البیوت والجدران وتفاخرہم بذلک واجتماعہم للہو واللعب
بالنار واحراق الکبریت فانہا مما لا اصل لہ فی الکتب الصحیحۃ
المعتبرۃ بل ولا فی غیر المعتبرۃ ولم یرد فیہا حدیث

لا ضعيف ولا موضوع ولا يعتاد ذلك في غير بلاد الهند من الديار
العربية من الحرمين الشريفين زادهما الله تعظيما وتشريفا ولا في
غيرهما ولا في البلاد العجمية ما عدا بلاد الهند بل عسى ان يكون ذلك
وهو الظن الغالب اتخاذا من رسوم الهنود في ايقاد السرج للدوالي
فان عامة رسوم البدعة الشنيعة بقيت من ايام الكفر في الهند وشاعت
في المسلمين بسبب المجاورة والاختلاط واتخاذهم السراري والزوجات
من النساء الكافرات قال بعض المتاخرين من العلماء ان استيقاد
السرج الكثيرة في الليالي المخصوصة من البدعة الشنيعة فان كثرة الوقيد
زيادة على الحاجة لم يرد باستحبابه اثر في الشرع في موضع قال قال علي بن
ابراهيم واول حدوث الوقيد من البرامكة وكانوا عبدة النار فلما اسلموا
ادخلوا في الاسلام ما يوهمون انه من سنن الهدى ومقصودهم عبادة
النيران حيث سجدوا مع المسلمين الى تلك السرج وقد جعلها جهلة ائمة
المساجد مع نحو صلوة الرغائب شبكة لجمع العوام وطلب الرياسة والتقدم
وملأ بذكرها القصاص مجالسهم ثم انه تعالى اقام ائمة الهدى في سعي
ابطال امثال هذه المنكرات فتلاشى امرها وتكامل ابطالها في البلاد
المصرية والشامية في اوائل المائة الثامنة وقد انكر الطرسوسي الاجتماع
ليلة الختم ونصب المنابر واختلاط الرجال والنساء وتلاعبهم حتى يكون ما يكون كذا في التذكرة

دیگر از مشائخ طریقت باستماع رسیده که نماز عاشورا هم از مستحبات است و طریقش
این است که شش‌گانه بسه سلام بگذارد و در رکعت اولی بعد فاتحه سورهٔ شمس
و در ثانیه بعد فاتحه سورهٔ قدر و در ثالثه بعد فاتحه اذا زلزلت و در رابعه بعد فاتحه
سورهٔ کافرون و در خامسه بعد فاتحه سورهٔ فلق و در سادسه بعد فاتحه سورهٔ ناس
و بعد فراغ از نماز سجده کند که دران هفت بار سورهٔ کافرون یا سورهٔ اخلاص خواند
حاجت خواهد بعد ازان سر برداشته هفتاد بار حَسْبِيَ اللّٰهُ نِعْمَ الْوَكِيْلُ نِعْمَ الْمَوْلٰى
وَنِعْمَ النَّصِيْرُ بگوید بعده چارگانه بیک سلام بگذارد و در هر رکعت ازان بعد فاتحه
اخلاص پانزده پانزده بار بخواند و ثوابش بروح حسنین بخشد و الله اعلم

ف ۱ — نماز نویں محرم کی رات کی

شیخ جلیل ... منقول ہے کہ ... چار رکعت
ہر رکعت میں بعد سورہ فاتحہ ... سورہ اخلاص گیارہ بار
... اس طرح ... سورہ اخلاص
ایک سلام سے ... سورہ اخلاص ... سورہ
رکعت ... سورہ فاتحہ کے ... رکعت ... بعد سورہ

ف ۲ — نماز نویں محرم کی تاریخ

بعد سورہ فاتحہ کے ... بار اور تیسری ... آیۃ الکرسی ... بار اور
اور دوسری رکعت ... ایک سلام سے ... بسم اللہ
بسم اللہ ... سورہ اخلاص ... سورہ فاتحہ کے ... سورہ یٰسین
فاتحہ سورہ ... بعد سلام کے ...
رکعت میں بعد ... پڑھے اور نویں تاریخ ... سورہ یٰسین
... آیۃ الکرسی ... پڑھکر دعا کرے ... عاشورا کی شب

ف ۳ — نماز شب عاشورا

تین بار ... اسی طریقہ ... پڑھے اور اس طرح ... تین بار اور
ہر رکعت میں ... بار بعد سلام ... سورہ قدر ... ایک بار
تین بار ... سورہ ... ہر رکعت میں ... سورہ
بارہ ... رکعت میں ... سورہ
... رکعت میں ... تیسری رکعت میں سورہ
... تین بار اور چوتھی رکعت میں
اور سورہ ... تین بار اور پانچویں

ف ۴ — نماز روز عاشورا

ایک بار سورہ ... سورہ اخلاص تین بار اور سورہ اخلاص
... ایک بار اور سورہ اخلاص ایک بار ... سورہ قدر
... ایک بار ... تین بار ... سورہ اخلاص
... ایک بار ... سورہ ... پڑھے
... ایک بار ...

چار رکعتوں میں سورہ اذا زلزلت ... اور ہر ایک
الارض ایک بار اور سورہ اخلاص تین بار اور بعد نماز
والعادیات کی سورہ الم سجدہ ایک بار اور سورہ قارعہ ... صلّ علی
ایک بار اور آیۃ الکرسی تین بار اور درود اللّٰہم صلّ علی
النبی الامی و آلہٖ و اصحابہٖ ... وارحم ... بنت
المصطفیٰ اجمعین ... اکتالیس بار اور حسبی اللّٰہ ونعم الوکیل نعم
المولیٰ ونعم النصیر ... بار پڑھکر دعا کرے عاشورا کے روز بعد
صفائی آفتاب کے قبل زوال کے چھ رکعتیں ... بعد
میں بعد فاتحہ کے سورہ اعلیٰ اور دوسری رکعت میں والشمس اور
تیسری رکعت میں والضحیٰ اور چوتھی میں اذا زلزلت اور پانچویں
رکعت میں قل اعوذ برب الفلق اور چھٹی رکعت میں قل اعوذ برب الناس
پڑھے اور بعد ... نماز کے ... درود شریف ... بار اور حسبی اللّٰہ ونعم الوکیل
نعم المولیٰ ونعم النصیر ... سو بار پڑھے ... یہ ... بار سورہ کافرون
پڑھے اور یہ طریقہ ... دعا ... ایک ... چار رکعت ... پڑھے اللّٰہم
... اور ... بعد دعا ... حسین ... کی ... ہو
... اپنی ... یا ارحم الراحمین ... بعد اس کے چار رکعت صلوٰۃ ... پڑھے
پہلی رکعت میں سورہ اخلاص گیارہ بار دوسری میں سورہ کافرون تین بار
اور سورہ اخلاص گیارہ بار تیسری میں سورہ ... ایک بار اور سورہ
اخلاص گیارہ بار اور چوتھی میں بعد سورہ فاتحہ کے آیۃ الکرسی تین بار
اور سورہ اخلاص پچیس بار پڑھے اور تین ... بار
عاشورا پڑھے اور اول آخر درود ... دعا عاشورا
تین تین بار پڑھے

ف ١
پہلی تاریخ ماہ صفر کی نماز

ف ٢
آخر ماہ صفر کی نماز

ف ٣
آخری چہار شنبہ کی نماز

ف ٤
پہلی تاریخ ربیع الاول کی نماز

ف ٥
بارھویں ربیع الاول کی نماز

[illegible]

ف ١ — ربیع الثانی کی پہلی کی نماز

ف ٢ — پہلی تاریخ جمادی الاولیٰ کی نماز

ف ٣ — جمادی الثانی کی پہلی تاریخ کی نماز

ف ٤ — صلوٰۃ لیلۃ الرغائب

ف ٥ — صلوٰۃ لیلۃ الاستفتاح

ف ٦ — نماز شب معراج

ف ٧ — نماز پہلی تاریخ شعبان کی

ف ٨ — [illegible]

… رکعت میں بعد فاتحہ کے … تین بار اور … سورۂ اخلاص پانچ بار … سورۂ والشمس … والضحیٰ … الم نشرح … الصلوٰۃ والسلام علیک یا رسول اللہ … [illegible]

… رکعت پڑھے بعد فاتحہ کے … تین بار سورۂ قدر اور بارہ بار سورۂ اخلاص … سجدہ … سبحان الذی خلق … حسبی اللہ … الم نشرح … سورۂ یٰس … سورۂ اخلاص … درود شریف … [illegible]

سو سو بار پڑھو بعد [illegible]
سورۂ اخلاص پڑھے ہر ایک بار [illegible]
سورۂ دخان ایک بار اور بعد [illegible]
[illegible] سورۂ یٰسین [illegible]
[illegible]

ف ۱
نماز پہلی تاریخ رمضان کی

[illegible]

ف ۲
نماز پندرھویں تاریخ رمضان کی

[illegible]

ف ۳
نماز شب قدر کی

[illegible]

ف ۴
نماز عید الفطر کی

[illegible]

ف ١ نماز عید الضحی

... تین بار سورہ ... پڑھے ... اور عید اضحی کی دو رکعت ... پہلی میں سورہ ... والشمس ... والضحی ... واللیل ... [illegible]

ف ٢ نماز ذی القعدہ

... چار رکعت ... ماہ ذی القعدہ ... پہلی رکعت میں ... تین بار سورہ اخلاص ... ایک بار پڑھے ... [illegible]

ف ٣ نماز آٹھویں تاریخ ذی الحجہ کی

... دو رکعت ... آیۃ الکرسی ... لا الہ الا اللہ ... بعد سلام ... [illegible]

ف ٤ نماز عرفہ کی نویں ذی الحجہ کی

... اللھم صل علی سیدنا محمد ... صلوۃ ... [illegible]

ف ٥ نماز شب عید اضحی کی

... بارہ رکعت ... سورہ والشمس ... واللیل ... [illegible]

... والضحی اور ... الم نشرح ... والعصر ... تین بار سورہ اخلاص ... اللھم صل علی سیدنا محمد ... سبحان اللہ والحمد للہ ولا الہ الا اللہ واللہ اکبر ولا حول ولا قوۃ الا باللہ العلی العظیم ... اللھم صل علی سیدنا محمد صاحب ... وعلی آلہ واصحابہ ... [illegible]

وصوماً یعنی لازم گیرد آنچه وارد ست در حدیث از نوافل و هذه هیچو روزه ایام بیض

در سنن ابی داؤد مرقوم ست عن ابن ملحان القیسی عن ابیه قال کان

رسول الله صلی الله علیه وسلم یامرنا ان نصوم البیض ثلث

عشرة واربع عشرة وخمس عشرة قال وقال هن کهیئة الدهر

روایت ست از ابن ملحان قیسی از پدرش که گفت بود رسول الله صلی الله

علیه وسلم فرمود مارا که روزه داریم بیض را سیزدهم و چاردهم و پانزدهم یعنی از

از هر ماه گفت ابن ملحان و فرمود آنحضرت که آن روزها هیچو تمام سال و

این تشبیه که بصوم دهر وقوع یافته فقط تشبیه است باعتبار کثرت عدد ایام سال

که آن را سه صد و شصت یوم قرار داده اند باعتبار ضرب دوازده در سی و الا

سال سه صد و شصت یوم نمی شود نه تشبیه بجمیع وجوه ست که صیام دهر که عبارت

ست از روزه داشتن تمام بدون فصل باین طور که یک روزه هم درمیان آن سال

ترک نه کرده باشد مکروه است و درین روایت حکایت از امر وارد شده

پس معلوم شد که مکروه نیند بلکه مستحب ست زیرا که امر ایجابی نیست پس استحبابی

خواهد بود بدلیل آنکه در مشکوة ست عن ابی ذر قال قال رسول الله صلی الله

علیه وسلم یا اباذر اذا صمت من الشهر ثلثة ایام فصم ثلث عشرة واربع عشرة

وخمس عشرة رواه الترمذی والنسائی روایت ست از ابی ذر که گفت فرمود

رسول خدا صلی الله علیه وسلم ای ابوذر چون روزه داری از ماه سه روز پس روزه دار

سیزدهم و چاردهم و پانزدهم باید دانست که مشروط کردن هر روزها این ایام بر

روزه داشتن او دلیل تخییر ست روایت کرده ست این حدیث را ترمذی و نسائی نیز

دراول هر ماه سه روزه از غره تا سوم مستحب ست و نیز در روز جمعه صائم بودن مستحب ست

باین طور که جمعه را مخصوص بصوم نگردانند که آن مکروه است ونیز در جمعه افطار مکروه ندانند که آن هم
منهی عنه است و استحباب صوم در روز جمعه از آن است که در مشکوٰة است عن عبد الله
بن مسعود قال کان رسول الله صلی الله علیه وسلم یصوم من غرة کل شهر
ثلثة ایام وقلما کان یفطر یوم الجمعة رواه الترمذی والنسائی روایت است از عبد الله بن مسعود
گفت بود رسول خدا درود وسلام خدا باد بر او روزه میداشت از غره هر ماه سه روزه وکم بود که
که افطار کند روز جمعه را یعنی اکثر بروز جمعه روزه دار بودی روایت کرد این را ترمذی ونسائی
ونیز افضل است که اگر بروز جمعه روزه ندارد وقبل از جمعه نخورد چه از اصحاب منقول است
که بعد نماز جمعه میخورده بودند نه قبل آن در سنن ابی داود است عن سهل ابن سعد
قال کنا نقیل ونتغدی بعد الجمعة روایت است از سهل بن سعد که گفت بودیم
ما یعنی در عهد رسول خدا که قیلوله میکردیم وطعام روز میخوردیم بعد جمعه ابو داود این
روایت را در باب تعجیل نماز آورده پس معلوم شد که تاخیر قیلوله وتغدی محض برای اهتمام
جمعه وتعجیل آن بود نه آن که تغدی قبل جمعه را صحابه مکروه پنداشته باشند پس هر جا که
نماز جمعه تعجیل نکنند وبتاخیر میخوانده باشند پس تاخیر تغدی هم فضیلتی نخواهد داشت
زیرا که درین چنین مواضع تاخیر تغدی احتمال نهادن وتکاسل در جمعه دارد والله اعلم
ونیز اگر با روز جمعه روز دیگر را یعنی پنجشنبه یا شنبه ملصق میسازند قباحتی ندارد ونیز نزد بعضی احادیث ثابت شده روزه ایام

که از بست و هفتم تا بست و نهم از هر ماه باشد مستحب ست چنانچه شیخ احمد عبد الحق رحمه الله
در شرح سفر السعادت می آرد اسنوی از ماوردی حکایت کرده که مستحب است
نیز صیام ایام سود جمیع اسود مقابل ایام بیض وان بست و هفتم و دو روز بعد از وی
انتهی و نیز مستحب ست روزه داشتن از غره ذی الحجه تا نهم آن و نیز مستحب ست
روزه داشتن در دو شنبه و پنجشنبه نو از هر ماه در سنن ابی داؤد مسطور ست عن هنيدة
بن خالد عن امرأته عن بعض ازواج النبي صلى الله عليه وسلم قالت كان النبي صلى الله عليه وسلم
يصوم تسع ذي الحجة و يوم عاشوراء و ثلثة ايام من كل شهر و اول اثنين
من الشهر و الخميس روایت ست از هنیده بن خالد از زن خود از بعض زنان آنحضرت
صلی الله علیه وسلم که گفت بود نبی صلی الله علیه وسلم روزه می داشت نه روز
ذی الحجه و روز عاشوره و سه روز از هر ماه و اول دو شنبه از هر و پنجشنبه نو از ان و
نیز مستحب ست روزه داشتن شش روز در شوال از دوم تا هفتم در سنن ابی داؤد
ست عن ابي ايوب صاحب النبي صلى الله عليه وسلم قال من صام رمضان ثم
اتبعه بست من شوال فكانما صام من الدهر از ابی ایوب یار نبی درود و سلام خدا
باد بر و که یکی از انصار بود و جای داده بود آنحضرت را در ابتدای قدوم بمدینه بهجرت در
خانه خود تحقیق نبی صلی الله علیه وسلم فرمود کسیکه روزه داشت رمضان پس تبع کرد آن شش روز
از شوال پس چنانچه باشد که روزه داشت تمام سال اکثر اهل فقه می گویند

که صوم ستهٔ شوال نزد امام ابو حنیفه رحمه الله مکروه ست و دلیل می آرند که درینجا
تشبه با یهود می شود زیراکه ایشان نیز سی و شش روزه می داشتند و کلمه کانما برای
تشبیه کامل می باشد پس مثل صوم دهر باشد و آن مکروه ست و محققین فقهاء اعتنا نکردند
و قائل استحباب گشتند چنانچه صاحب شرح وقایه گفته که و التفریق بعد العید ینفی التشبه یعنی از
جدا کردن شش روزه از رمضان بسبب افطار در روز عید دور می از تشبه حاصل شده
زیراکه یهود در روز افطار نمی کردند در روزه می داشتند در روز عید و این کانما که هست
نه برای تشبیه کامل هست بلکه تشبیه فقط در کثرت عمل است بدلیل کلمهٔ ثم که موضوع برای تراخی است
زیراکه معنی حدیث آن شد که بعد رمضان شش روزه دارد بتراخی چه روزه روز
عید مکروه تحریمی است پس بافطار روز عید تراخی حاصل اگر مقصود تشبیه صوم سته با صوم
دهر بدون کراهت بودی آوردن لفظ ثم بیجا می شد که اتباع خود دلالت می دارد بر بعدیت
از رمضان الا احتمال می دارد بر اتصال پس تاکید کرده شد بکلمهٔ ثم همچنین مستفاد می گردد
از تحریر حسن چلپی در ذخیرة العقبی و آنچه بعضے می گویند که ثبوت استحباب ستهٔ شوال
ازین حدیث نمی توان کرد زیراکه این حدیث ضعیف ست قول متعصب ست زیراکه
قاعدهٔ اصول است که حدیث ضعیف نیز در فضائل اعمال مقبول است و مفید فضل
عمل خواهد شد چنانچه در مقدمهٔ ترجمهٔ مشکوة از عبد الحق مرقوم ست و لفظ اتباع مفید
اجتماع ست و لفظ ثم مقتضے تراخی پس معلوم شد که از تاریخ دوم شوال تا هفتم و نیز بهم دارد

پنجروزه مکروه تحریمی است و در ذی عیدین عید الفطر و عید الاضحی و ثلثه روز تشریق چنانچه
در کتب فقه مسطور است والله اعلم و کثرت روزه در شعبان هم مستحب است در مشکوة
است عن عائشة رضی الله عنها قالت کان رسول الله صلی الله علیه و سلم
یصوم حتی نقول لا یفطر و یفطر حتی نقول لا یصوم و ما رایت رسول الله
صلی الله علیه و سلم استکمل صیام شهر قط الا رمضان و ما رایته فی شهر
اکثر منه صیاما فی شعبان از عائشه رضی الله عنها است که گفت بود رسول خدا
صلی الله علیه و سلم روزه می داشت تا آنکه می گفتیم که افطار نخواهد کرد و افطار می کرد
تا آنکه می گفتیم روزه نخواهد داشت و نه دیدیم رسول خدا را صلی الله علیه و سلم که تمام کرده باشد
روزه یک ماه گاهی بجز رمضان یعنی یک ماه کامل روزه نداشتی و نه دیدیم آنحضرت
را بسیار روزه دار از شعبان یعنی آنحضرت صلی الله علیه و سلم کثرت روزه در شعبان
می کرد در ماه های دیگران قدر نمی کرد چنانچه نوبت کثرت روزه در شعبان باستیعاب
ماه شعبان هر روزه میسر رسانید در شمائل ترمذی آورده باسنادی که دارد از ابی جعد
عن ابی سلمة عن ام سلمة قالت ما رایت النبی صلی الله علیه و سلم یصوم شهرین
متتابعین الا شعبان و رمضان قال ابو عیسی هذا اسناد صحیح و هکذا
قال عن ابی سلمة عن ام سلمة و روی هذا الحدیث غیر واحد عن
ابی سلمة عن عائشة عن النبی صلی الله علیه و سلم و یحتمل ان یکون
ابو سلمة بن عبد الرحمن قد روی هذا الحدیث عن عائشة و ام سلمة
جمیعا عن النبی صلی الله علیه و سلم از ابی سلمه که روایت کرد

ازام سلمہ کہ گفت نہ دیدم پیغمبر را صلے اللہ علیہ وسلم کہ روزہ داشتہ باشد د
شہر کامل پیاپے بجز شعبان و رمضان کہ روزہ میداشت متوالی ہر دو ماہ را گفت
ابو عیسی کہ این اسناد صحیح است و ہمچنین گفت ابو حعبد ازابی سلمہ از ام سلمہ و روایت
کردہ است این حدیث را بسیار کسان ازابی سلمہ از عائشہ از نبی صلی اللہ علیہ وسلم
و احتمال می دارد کہ باشد ابو سلمہ بن عبد الرحمن کہ تحقیق روایت کردہ باشد این حدیث
از عائشہ و ام سلمہ ہر دو از نبی صلی اللہ علیہ وسلم از ین حدیث معلوم شد کہ روزہ
داشتن تمامی شعبان استحبابی دارد کہ از آنحضرت گاہ گاہ بوقوع آمدہ و آنچہ از
عائشہ رضی اللہ عنہا و ابن عباس رضی اللہ عنہما روایت کردہ اند ما صام رسول اللہ
صلی اللہ علیہ وسلم منذ قدم المدینۃ الا رمضان مراد آن ست کہ اہتمام استیعاب
تمامی ماہ غیر از رمضان نکردہ نہ آنکہ غیر از رمضان تمام ماہ روزہ نہ داشتہ زیرا کہ
از عائشہ رضی اللہ عنہا اہتمام کثرت صوم در شعبان بدین طور مروی شدہ کہ تا تمامی
ہم میرسید چنانچہ در ترمذی مروی ست عن عائشۃ قالت لم ار رسول اللہ
صلی اللہ علیہ وسلم یصوم فی الشہر اکثر من صیامہ فی شعبان کان یصوم
شعبان الا قلیلا بل کان یصومہ کلہ از عائشہ ست کہ گفت ندیدہ ام
رسول خدا را صلے اللہ علیہ وسلم کہ روزہ داشتہ باشد در ہیچ ماہ زیادہ تر از روزہ
خود در شعبان بود کہ روزہ می داشت ماہ شعبان را چیزی کم بلکہ بود کہ روزہ میداشت
آنرا بتمامہ یعنی اینقدر اہتمام کثرت صوم در شعبان می داشت کہ با تمام میرسانید
گاہ گاہ و نیز اکثر مشائخ صوفیہ تمام شعبان روزہ می دارند و روزہ ہائی رجب از مستحبات

که اکثر مشائخ صوفیه دران کثرت صوم کرده اند بلکه ماه رجب روزه می دارند روزه سه ماهی
می نامند یعنی از ابتدا ماه رجب تا آخر ماه رمضان که سه ماه روزه متوالی می باشد عام ازان که
فرض باشد یا نفل و نیز صیام ماه رجب فضائل می دارد چنانچه در کتاب ما ثبت بالسنة شیخ عبد الحق
دهلوی آورده رجب شهر الله و شعبان شهری و رمضان شهر امتی رواه ابو الفتح بن الفوارس
فی اماليه عن الحسن مرسلا ان رجب شهر تضاعف فيه الحسنات من صام يوما
منه كان كصيام سنة رواه الرافعي رجب ماه خداست و شعبان ماه من است
و رمضان ماه امت من است یعنی این مقوله پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم است که رجب را
نسبت بخدا کرده است یعنی درین ماه عبادت کردن محض موجب رضای خداست و شعبان
را نسبت بخود کرده یعنی عبادت خدا که درین ماه می کنند موجب اتباع پیغمبر است و بسبب خوشنودی
آنحضرت صلی الله علیه وسلم پس ماه شعبان افضل از رجب خواهد بود زیرا که درین ماه سنت
پیغمبر و اتباع خدا هر دو حاصل می آید و رمضان ماه امت آنحضرت است یعنی ایشان
که در ماه رمضان عبادت میکنند ذمه خود را از ادای فرضیت بری می سازند و فوز نجات
برای خودها حاصل می کنند اگر کسی گوید که درینها هر سه ماه بعبادت کردن هر سه چیز حاصل
می آید پس خصوص هر یک ازینها به یک چیز معنی نه دارد می گوییم که فی الواقع اگرچه هر سه
چیز بعبادت در هر سه ماه حاصل می آید بلکه در هر وقتی که باشد اما خصوصیت ازان است
که در ماه رجب اولا و بالذات فقط رضای خدا حاصل می شود و در شعبان دو چیز یعنی سنت

واجر ثانیا و بالعرض بجہت تعلق عمل حاصل مے آید و در ماہ شعبان سنت واتباع
خدا اولا و بالذات حاصل مے آید زیرا کہ خود او تعالیٰ در قرآن مجید می فرماید ومن
یطع الرسول فقد اطاع اللہ یعنی کسی کہ طاعت کند پیغمبر خدا را اطاعت خدا
او را حاصل است زیرا کہ طاعت رسول را بصیغہ مضارع آوردہ کہ مقتضی
زمان حال و استقبال است و کلمہ من برآن داخل کردہ کہ متضمن معنی شرط است
کہ مستلزم زمان استقبال است و اطاعت خدا را بصیغہ ماضی آوردہ و قد تحقیق
بران داخل نمودہ کہ مقتضی سبقت حصول است و مفید تحصیل بالذات خواہد بود مفہوم
شد کہ بمجرد ارادۂ اطاعت رسول کہ عبارت از ایمان و انقیاد است اطاعت خدا حاصل
میشود و طاعت خدا بدون طاعت رسول ممکن نیست زیرا کہ طاعت خدا مشروط با طاعت رسول است و قاعدۂ اصول اجماع
مسلم است اذا فات الشرط فات المشروط و فوز اجر ثانیا و بالعرض حاصل می آید و در ماہ رمضان
خلوص ذمہ اولا و بالذات و اتباع خدا و سنت رسول بسبب تعلق امر و عمل ثانیا
و بالعرض بدست میرسد واللہ اعلم و ہمچنین فضائل رجب بسیار در کتب صوفیہ
مرقوم است بخوف اطناب کہ این مختصر متحمل آن نیست آوردن آن لغو است و انچہ افتادہ
آمادہ روزہ کہ در بست و ہفتم رجب و یکے پیش از وی یا پس از وی و آنرا
روزہ ہزاری می نامند آن را اصلے در کتب معتبرہ یافتہ نشد اما شاید از ان جہت
می داشتہ باشند کہ شب بست و ہفتم از ان شب معراج است و آن شب متبرک است پس حاصل باید کرد آنرا لعبادت

اور مسلم ہو اصول کا قاعدہ اجماعی اذا فات الشرط فات المشروط

ونیز شیخ احمد عبد الحق دہلوی در باب فضیلت شب بست و ہفتم آوردہ عن ابن عباس رضی اللہ عنہما فی رجب لیلۃ یکتب للعامل فیہا حسنات مأۃ سنۃ و ذلک لثلث بقین من رجب فمن صلی فیہا اثنی عشرۃ رکعۃ یقرأ فی کل رکعۃ فاتحۃ الکتاب و الحمد للہ و لا الہ الا اللہ و اللہ اکبر مأۃ مرۃ و یستغفر اللہ مأۃ مرۃ و یصلی علی النبی صلی اللہ علیہ و سلم مأۃ مرۃ و یدعو لنفسہ ما شاء من امر دنیاہ و آخرتہ و یصبح صائما فان اللہ یستجیب دعاءہ کلہ الا ان یدعو فی معصیۃ رواہ البیہقی فی شعب الایمان عن ابان عن انس و قال ہو اضعف من الذی قبلہ روایت ہست از ابن عباس رضی اللہ عنہما کہ در رجب شبی ہست کہ نوشتہ می شود مر عمل کنندہ در ان نکوئیہای صد سال و آن شب ہست کہ ابتدای سہ شبہائی کہ باقی می مانند از رجب یعنی شب بست و ہفتم پس کسی کہ گذارد در ان شب درینجا ضمیر مذکر آوردہ و در ماقبل ضمیر مؤنث آوردہ فقط برای آن کہ تانیث لیل نہ حقیقی است و مؤنث غیر حقیقی را تذکیر و تانیث مساوی ست دوازدہ رکعت بخواند در ان سورہ فاتحۃ الکتاب و بعد فاتحہ سورۂ مذکور نکردہ بنا بر تخییر یعنی ہر سورۂ کہ خواہد و بخواند بعد از فراغ زیرا کہ استاذم شیخ المحدثین مولوی حسین احمد صاحب افاض اللہ علینا من برکاتہ شنیدہ ام کہ در حدیث دیگر درین باب از ابن عباس و یقرأ بعد الفراغ من صلوتہ درینجا وارد شدہ الحمد للہ و لا الہ الا اللہ و اللہ اکبر صد بار و استغفار کند از خدا صد بار و درود فرستد پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ و دعا کند برای خود

هرچه خواهد از مطالب دنیا و آخرتش و صبح کند روزه دار یعنی صبح آن در روزه واقع
شود از اینجا مفهوم شد که نیت این صوم از شب واقع شود تا صبح با نیت صوم اتفاق
افتد پس تحقیق خدای تعالی قبول خواهد فرمود تمامی دعائیش را مگر آنکه دعا کند در معصیت
یعنی دعای معصیت مقبول نمی شود و نیز دعای معصیت از آداب دعا منافی ست
چنانچه در حصن حصین مرقوم ست در آداب الدعاء ان لا یدعو باثم ولا قطیعة رحم
ت و از آداب دعا آن ست که دعا نکند بگناهی و نه بقطع رحم روایت کرده ست این را
مسلم و ترمذی انتهی روایت کرده ست این حدیث فضیلت شب بست و هفتم رجب
را بیهقی از ابان از انس و گفت بیهقی این حدیث ضعیف تر است از آنچه مروی شده
قبل این که حدیثی دیگر در فضائل رجب مذکور کرده بود و آن هم ضعیف بود و ضعف
حدیث در فضائل اعمال ضرری ندارد و روزه عاشورا نیز از مسنونات است اما یک
روزه آن تنها مکروه ست بسبب تشبه با یهود پس یک روزه دیگر متصلش باید افزود
و افضل آن ست که در نهم و دهم باشد زیرا که عاشورا عبارت ست از دهم ماه محرم و در
سنن خود ابی داود آورده عن ابن عباس رضی الله عنهما قال لما قدم النبی
صلی الله علیه وسلم المدینة وجد الیهود یصومون عاشوراء فسئلوا
عن ذلك فقالوا هو الیوم الذی اظهر الله فیه موسی علی فرعون ونحن
نصومه تعظیما له فقال رسول الله صلی الله علیه وسلم نحن اولی بموسی منکم
وامر بصیامه از ابن عباس رضی الله عنهما مروی ست که گفت چون آمد نبی صلی الله
علیه وسلم بمدینه یافت یهود را که روزه می داشتند عاشورا را پس پرسیده شدند

ازان گفتند که آن روزیست که فتحیاب گردانید خدای تعالی موسی را بر فرعون و ما روزه

می داریم آن روز را بنابر تعظیمش ضمیر راجع تعظیما له دو احتمال دارد یکی آنکه بطرف یوم عاشورا

بمعنی آنکه بنا بر عظمت آن روز بجهت فتحیاب شدن موسی دران و تعظیم کردن موسی آنرا

یا بجناب موسی باشد یعنی آنکه روزه می داریمش بنا بر تعظیم موسی بطریق اتباع که بسبب

فتحیاب شدن دران روز روزه داشت دران روز شکر الله چنانچه در بخاری و مسلم

درین روایت بجای هو الیوم الذی الی آخره هذا یوم عظیم انجی الله فیه موسی

وقومه واغرق فرعون وقومه فصامه موسی شکرا فنحن نصومه تعظیما

له مذکورست پس فرمود رسول خدا صلی الله علیه وسلم که ما مناسب تریم بموسی

از شما و امر فرمود بروزه داشتن دران و آن فرض بود در ابتدای قدوم مدینه پستر

منسوخ شد فرضیت آن بصیام رمضان پس باقی ماند سنیت چه آنحضرت آنرا اکثر

مواظبت فرموده و گاهی ترک کرده و آنچه مواظبت فرمود آن را صلی الله علیه وسلم

سنت ست اگر آن مواظبت بطریق عبادت ست از موکدات خواهد بود پس تارکش

مسئی خواهد شد و اگر بطریق عادت ست از قبیل نافلات باشد تارکش مسئی نشود

فضائلش بسیارست که در مشکوة شریف مرقوم ست بروایت مسلم از ابی قتاده بعد ذکر حدیث طویل که فرمود آنحضرت

[illegible]

اور جس کی محبت ... آنحضرت روزہ سنت ہے اگر وہ ہمیشگی عبادت کے طریق کی ہو موکدات سے ہوگا تو تارک اوسکا گنہگار ہوگا اور اگر بطریق عادت کی نفلوں کے قبیل سے ہوگا تارک اوسکا گنہگار نہوگا اور فضائل اس روزہ کی بہت ہیں اور مشکوٰۃ شریف میں لکھا ہے بروایت مسلم کے ابی قتادہ سے بعد طویل حدیث ذکر کرنے کے فرمایا آنحضرت

روزہ رکھتے ہیں اس دن موسیٰ کا اس دن سکے لیے چنانچہ بخاری اور مسلم میں اس روایت میں بجای هو الیوم الذی الی آخرہ هذا یوم عظیم انجی الله فیه موسی وقومه واغرق فرعون وقومه فصامه موسی شکرا فنحن نصومه تعظیما له مذکور ہے یعنی روزہ رکھا موسیٰ نے شکر کا اور ہم روزہ رکھتے ہیں ... بجای هو الیوم الذی الی آخرہ یعنی وہ روزہ ہی کی جگہ ... اور بخاری کی اس طرح روایت کیا ہے کہ ... دن ہے کہ نجات دی اللہ نے اس میں موسیٰ کو اور اونکی قوم کو اور ڈوبا دیا فرعون کو اور اوسکی قوم کو تو روزہ رکھا موسیٰ نے اللہ کا شکر کرنے کو اور ہم روزہ رکھتے ہیں

[illegible]

وصيام يوم عاشورا احتسب على الله ان يكفر السنة قبله يعني روزه روز عاشورا را
امید کرده بر خدا که کفاره شود از گناهان یک سال قبل خود در همین مشکوة است وعنه
قال حين صام رسول الله صلى الله عليه وسلم يوم عاشورا وامر بصيامه قالوا
يا رسول الله انه يوم يعظمه اليهود والنصارى فقال رسول الله صلى الله
عليه وسلم لئن بقيت الى قابل لاصومن التاسع رواه مسلم واز او است یعنی
ابن عباس که گفت وقتیکه روزه داشت رسول خدا صلی الله علیه وسلم روز عاشورا
را و امر کرد بروزهٔ آن گفتند یعنی اصحاب ای رسول خدا آن روز آن است که بزرگ
می دارند آن را یهود و نصاری پس فرمود رسول خدا صلی الله علیه وسلم هر آئینه
اگر بمانم تا سال آینده هر آئینه روزه خواهم داشت تاریخ نهم را روایت کرده است این را
مسلم و نیز همین روایت در سنن ابی داؤد موجود است باید دانست که این چنین اصرار
بران دلیلے است قوی بر مواظبتش صلی الله علیه وسلم بران بطریق عبادت و همین
حال سنت موکده است که تارکش ملامت خواهد بود چه بر عادیات اصرار آنحضرت در هیچ
جای ثابت نشده و آنچه تخییر آنحضرت بلفظ من شاء ان یصومه فلیصمه من شاء
ان یترکه وارد شده بیان نسخ فرضیت است نه آن که بیان عادی
بودنش باشد و از روایت سابق الذکر مفهوم که روزه داشتن عاشورا یعنی دهم
بزیادت یک روزه قبل آن یعنی نهم افضل است و اگر کسے بتاریخ نهم محرم روزه
نداشت و در روز عاشورا روزه داشت پس باید که روزه دارد بتاریخ یازدهم

چه از احمد بزار در مسندش از ابن عباس مروی ست که گفت آنحضرت صلی الله علیه
وسلم صوموا یوم عاشوراء وخالفوا فیه الیهود وصوموا قبله یوما او بعده
یوما او بمعنی واو یا بمعنی او تردیدیه است نه برای جمع زیرا که علما اتفاق کرده اند بر آنکه
بزیادت یک روزه با روزه عاشورا قبل آن باشد یا بعد آن مخالفت یهود حاصل آید
و کراهت منتفی میگردد و بعضی مشائخ نظر بظاهر حدیث قائل بافضیلت سه روزه شده اند
از نهم تا یازدهم والله اعلم و نیز صوم داود افضل ست اگر تواند که یک روز روزه
دارد و یک روز افطار کند غیر از رمضان که روزه داشتن تمام آن ماه فرض ست و در
ایام خمسه مکروهة الصوم که یک روز عید الفطر و چار روز از دهم ماه ذی الحجه تا سیزدهم
آن روزه ندارد که روزه داشتن این ایام مکروه تحریمی ست و بهمین طریق باشد تا آخر
عمر هکذا افهم من کتب الحدیث والله اعلم وصدقه والتزام کند چیزی را که
وارد ست در احادیث از صدقات وصدقه عبارت ست از خرج کردن مال
در راه خدا پس باید که اول صرف کند مال را بر عیال خود چه نفقه زنان بر شوهران
واجب ست قال الله تعالی اَلرِّجَالُ قَوَّامُوْنَ عَلَی النِّسَاءِ بِمَا فَضَّلَ اللهُ بَعْضَهُمْ
عَلٰی بَعْضٍ وَّبِمَا اَنْفَقُوْا مردان حاکمانند بر زنان خود از آنچه بزرگ گردانیده ست
خدا بعضی آنها را بر بعض و بآنچه صرف کرده اند ایشان یعنی مردان از مالهای خود
یعنی چون واجب کرده خدا تعالی بر ایشان نفقه آنها و واجب کرده ست بر آنها اطاعت ایشان در مشکوٰة ست باب نفقات

عن عائشة رضي الله عنها ان هند بنت عتبة قالت يا رسول الله ان
اباسفيان رجل شحيح وليس يعطيني مايكفيني و ولدي الا ما اخذت منه
وهو لا يعلم فقال خذي مايكفيك و ولدك بالمعروف متفق عليه
از عائشه رضي الله عنها مروي است تحقيق هند دختر عتبه كه زوجه ابي سفيان
بوده گفت اي رسول خدا تحقيق اباسفيان مردي است بخيل واين بخيل گفتنش
از قبيل زينت بوده چه ايشان صحابي بوده بخيل كے خواهد بود ونمي دهد مرا انچه
كفايت كند مرا وكفايت كند پسر مرا مگر انچه بگيرم از وي در حاليكه علميش نيست پس فرمود
آنحضرت كه بگير انچه كفايت كند ترا و پسرت را بامر معروف يعني بگير از مال او بدون
اطلاع بقدر نفقه كه واجب كرده است خدا بر او واين حديث است كه اتفاق كرده اند
صحاح سته در روايتش ازين حديث معلوم شد كه نفقه عيال واجب است بر مردان
ونيز زنان را گرفتن از مال مردان خود بقدر نفقه ضروري جائز است وزائد از ضروريات
اصليه تصرف كردن در مال شوهران روا نيست زيرا كه اجازت از اخذ بدون
اطلاع شرط كرده بلفظ معروف كه در لغت بمعني شناخته شده است و حضرت بمعني مقرر
كرده شده از جانب شارع مراد كرده لام عهد بران داخل ساخته زيرا كه اين از صفات
است بدون موصوف متحقق نخواهد شد پس موصوفش امر باشد وآن منحصر است
بر قدر ضرورت كه در باب نفقه متعلق بمصلحت عباد است اگر محصور بر ضرورت
نباشد تكليف مالا يطاق لازم مى آيد وحرج بر مردان لاحق شود كه زنان حريص مى باشند

براسراف وکنز اموال و خدا تعالی نفی کرده بقول خود لا یکلف الله نفسا الا وسعها
ومنع کرده حرج را بقولش وما جعل علیکم فی الدین من حرج واو تعالی عادی است
یکے را برای دیگرے در مخمصه نمی اندازد بغیر ضرورت والله اعلم پس پسر نفقه کند برابوین
خود اگر محتاج باشند که نفقه ابوین محتاجین واجب است براولاد صاحبین تیسیر در
مشکوة است در همین باب عن عمرو ابن شعیب عن ابیه عن جده ان رجلا
اتی النبی صلی الله علیه وسلم فقال ان لی مالا وان والدی یحتاج الی مالی
قال انت ومالك لوالدك ان اولادکم من اطیب کسبکم کلوا من کسب
اولادکم رواه ابوداؤد وابن ماجه روایت است از عمرو بن شعیب از پدرش از جدش
که تحقیق مردی آمد نزد نبی صلی الله علیه وسلم و گفت تحقیق مرا مالی است و تحقیق
پدرم محتاج است بمال من پس فرمود آنحضرت که تو ومال تو برای نفع پدر تست
تحقیق زائیدگان شما از بهترین کردارهای اند بخورید از کردارهای زائیدگان
خویش روایت کرده است این را ابوداود وابن ماجه ازین حدیث معلوم شد که نفقه کردن
بر پدر مفلس از واجبات است که آنحضرت در جواب مردی که بیان محتاجی کرده که تو
ومال تو بنابر نفع پدر تست پسر اولاد را در زمره کسب شمار کرده بمعنی آنکه
صرف مال اولاد همچو مال مکسوب است پس کلام اول حکایت خود از امر بصرف
بر پدر وامر مفید وجوب است اما النفقه مادر پس نیز واجب براولاد بشرط تعسرش
زیرا که در قران مجید در تقسیم ترکه تسویه ابوین واقع است لکل واحد منهما السدس ان کان له ولد

و در صورت لاولد بودن میت یک ثلث برای ام قرار فرموده و پدر را تعین حصه نه نموده
در عصبات داخل فرموده و نیز در حکم تعظیم تسویه ابوین وارد شده چنانچه فرمود او تعالی
لَا تَقُلْ لَهُمَا اُفٍّ وَّلَا تَنْهَرْهُمَا وَقُلْ لَّهُمَا قَوْلًا كَرِيْمًا وَاخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذُّلِّ
مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُلْ رَّبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيٰنِيْ صَغِيْرًا مگو هر دو والدین را کلمهٔ اف و سخت
مگو ایشان را و مگو ایشان را گفتنی بزرگ یعنی پیش پادر و پدر کلمهٔ اف که عبارت
از اظهار شکایت و تپش است نباید آورد یعنی عظمت شان متحمل اینچنین امور سهل نخواهد بود
و سخت گفتن مر ایشان را نیز حرام دار و پیش شان کلام تعظیم و تبجیل باید گفت
و پست کن برای ایشان بازوی خواری از راه رحمت یعنی پیش شان خوار و ذلیل
باشی بجهت رحمت بر حال ایشان و بگو ای پروردگار رحم نما بر حال این هر دو
چنانچه پرورش کردند مرا در حالت صغر از اینجا مفهوم گردید که علت تعظیم و ترحم
ایشان شکر تربیت ایشان است و آن در هر دو موجود است بلکه در مادر زیاده
تربیت و همچنین علت انفاق هم تربیت است که از قول آنحضرت صلی الله علیه وسلم
ان اولادکم من اطیب کسبکم مستفاد می شود زیرا که تربیت هم کسب است
و مشقت دیگر غیر تربیت بنابر اولاد معلوم نمی شود پس در انفاق هم مساوی خواهند
بود و نیز او تعالی می فرماید و صاحبهما فی الدنیا معروفا و صحبت کن
با ایشان در دنیا بمعروف یعنی با ایشان صحبت نیک باید کرد و انفاق بر ایشان

در حالت عسر از صحبت معروف زیراکه ظاهر است که مادر یا پدر بسختی عمر بسر برند
و اولاد در راحت و فراخ حالی باشد همه آنها معیوب می دانند از صغار و کبار و
درین امر نیز پسر و دختر مساوی آورده که ضمیر تثنیه دلالت بر مساوات دارد
والله اعلم پستر نفقه کنند بر دیگر اقربای خود بعد از ایشان به یتیمان بفقرا و اغیار
و مسافران که از اقربا باشند قال الله تعالی لَيْسَ الْبِرَّ أَنْ تُوَلُّوا وُجُوهَكُمْ قِبَلَ
الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلٰكِنَّ الْبِرَّ مَنْ آمَنَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَالْمَلٰئِكَةِ وَالْكِتَابِ وَالنَّبِيِّينَ
وَآتَى الْمَالَ عَلٰى حُبِّهِ ذَوِي الْقُرْبٰى وَالْيَتَامٰى وَالْمَسَاكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ وَالسَّائِلِينَ
وَفِي الرِّقَابِ نیست نیکوئی گردانیدن شما سوی مشرق و مغرب لیکن نیک کسی
است که بگرود بخدا و روز آخر و فرشتگان و نبیان و داد مال خود را بنابر محبت خدا
بصاحب قرابتان و یتیمان و مسکینان را و مسافران را و سائلان و خرج کرد مال
خود را در آنها گردانیدن گردن آنها از قرضداران و مکاتبان و بندیان باید دانست
که مسکین در فقه عبارت است از کسیکه نزد خود بجز نفقه یک روز نزد خود ندارد اما
درینجا مراد مطلق محتاج است و نیز باید دانست که خدا تعالی ذوالقربی را تقدیم داده
پستر یتیمان را پستر مسکینان را پستر مسافران را پستر سائلان را و پستر گردن
در آنهای گردنها اگرچه واو عطف مقتضی ترتیب نیست اما ترتیب نظم شاید اشارت
بترتیب عمل باشد فافهم باز باید دانست که احسان و سنت نهادن بر متصدق علیه مبطل اجر است

بقوله تعالی یَا أَیُّهَا الَّذِینَ آمَنُوا لَا تُبْطِلُوا صَدَقَاتِکُمْ بِالْمَنِّ وَالْأَذَیٰ ای مومنان باطل مکنید
صدقهای خود را بمنت نهادن و براندن سائل را چنانچه در قرآن است وَأَمَّا السَّائِلَ
فَلَا تَنْهَرْ و اما سوال کننده را زجر مکن پس هرگاه اگر سائلی پیش آید آنچه میسر باشد تواضع نماید
و اگر دادن نتواند دفع کند او را بکلام حسن چنانچه می فرماید خدای تعالی قَوْلٌ مَعْرُوفٌ
وَمَغْفِرَةٌ خَیْرٌ مِنْ صَدَقَةٍ یَتْبَعُهَا أَذًی سخن نیک درست بهتر است و در گذشتن
از گناه بهتر است از صدقه که پس او است ایذا و رنج از ینجا معلوم شد که اگر سائل گستاخی
درباره مسئول عنه بعمل آرد بایدش که معاف فرماید و به تسکین و دلاسا روانه نماید
و نیز صدقه دادن از مال فاسد منهی عنه است بلکه از بهترین اموال مملوکه خود باید داد
بقوله تعالی یَا أَیُّهَا الَّذِینَ آمَنُوا أَنْفِقُوا مِنْ طَیِّبَاتِ مَا کَسَبْتُمْ وَمِمَّا أَخْرَجْنَا لَکُمْ
مِنَ الْأَرْضِ وَلَا تَیَمَّمُوا الْخَبِیثَ مِنْهُ تُنْفِقُونَ وَلَسْتُمْ بِآخِذِیهِ إِلَّا أَنْ تُغْمِضُوا
فِیهِ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ غَنِیٌّ حَمِیدٌ ای مومنان تصدق کنید از بهترین چیزی که
حاصل کرده اید و از چیزیکه بر آورده ایم برای شما از زمین یعنی غله وغیره و نخواهید بد را
از مال که صرف کنید یعنی مال خراب و ضایع تصدق نباید کرد مالی که نیستید گیرنده اش مگر
آنکه چشم پوشیده باشید و نه دیده باشید عیب و را یعنی آنچنان مال ضایع که اگر کسی دیگر
بشما دهد دیده و دانسته قبول نخواهید کرد و بدانید که خدا تعالی بی نیاز است و خوش خصال
یعنی اگر امید ید بقهر تند خوئی گرفتار نکند بلکه امر بشکر می فرماید آن هم موجب اجر است
والله اعلم مولانا روم قدس الله سره می فرماید شعر هرچه خواهی صرف کن در راه او لن تنالوا البر حتی تنفقوا

تصدق کردن در ایام متبرکه و اوقات خوشی امریست ماثور و معمول فقرا چه از احادیث
صحیحه ثابت شده که آنحضرت صلی الله علیه وسلم در عشره آخره رمضان در وقت آمد وحی
سخی تر بودی از غیر این اوقات و از عادات شیوخ طریقت است که چیزے تصدق می کنند
در جمعه و اعیاد و نیز باید که مهمانے اگر حاضر مکان شود غنیمت شمارد و تعظیمش کند که در حدیث
آمده است اکرموا الضیف و شیخ فرید الدین عطار قدس سره می فرماید **شعر**
ای برادر میهمان را نیک دار ٭ هست مهمان از عطای کردگار ٭ میهمان روزی بخود می آورد ٭
پس گناه میزبان را میبرد ٭ هر کرا جبار دارد دشمنش ٭ باز دارد میهمان از مسکنش ٭
ای برادر دار مهمان را عزیز ٭ تا بیابی عزت از رحمان تو نیز ٭ مومنی کو داشت مهمان را نکو ٭
حق کشاید باب جنت را برو ٭ و قیاسا ما و قع داو غیر ذلک من الافعال و الاخلاق
و نیز التزام کند انچه وارد شده است در احادیث از روی برخاستن و نشستن وجز آنها
از افعال و اخلاق مستحب بعد وضو برخاسته و استاده آب بنوشد در مشکواة آورده
بروایت ترمذی و نسائی عن ابی حیة قال رایت علیا توضأ فغسل کفیه حتی انقاهما ثم
مضمض ثلثا و استنشق ثلثا و غسل وجهه ثلثا و ذراعیه ثلثا و مسح برأسه
مرة ثم غسل قدمیه الی الکعبین ثم قام فاخذ فضل طهوره فشربه و هو قائم
ثم قال اجببت ان اریکم کیف طهور رسول صلی الله علیه وسلم رویت است

از ابی حبه که گفت دیدم علی را که وضو کرد پس شست هر دو دستها خود را تا آنکه
پاک وصاف کرد هر دو را پستر مضمضه نمود سه بار و آب در بینی کرد سه بار و شست روی
خود را سه بار و هر دو ذراع خود را سه بار و مسح سر نمود یک بار پستر شست هر دو
پای خود را تا کعبین پستر بایستاد و گرفت بقیه وضو را و نوشید آن را در حالت ایستادگی پستر
فرمود که دوست داشتم که بنگرانم شما را چگونگی طهارت رسول خدا را درود و سلام خدا باد برو
پس معلوم شد که بعد وضو ایستادن از عادات آنحضرت بود و از بقیه وضو هم نوشیدن
مستحب است و نیز ایستاده شود برای ادای سجده تلاوت که مستحب است افتادن برای
سجده از قیام چنانچه در کشف است از مضمرات انه یستحب القیام قبل السجود
و بعده و در برازیه لفظ سن آورده پس معلوم شد که عادت آنحضرت صلی الله علیه وسلم
بود که در آداب سجده قیام می فرمود و نیز التزام کند آداب آنحضرت صلی الله علیه وسلم
در نشستن پس اکثر نشست آنحضرت دو زانو بطرز نماز چنانچه شیخ عبد الحق دهلوی
در مدارج النبوة ذکر کرده و نیز آنحضرت صلی الله علیه وسلم دو زانو می نشست باین طور
که پای چپ خود زیر زانوی راست خود می آورد و بر سرین می نشست چنانچه در بعضی کتب
سیر و سلوک بنظر آمده اما در کتب صحاح سته صراحت این هر دو طرز دو زانو بنظر نامده
اما در کتاب عین العلم هم مرقوم است که اجتناب کند از نشستن بر قدمین در رکبتین
مرادش شاید همین دو طرز دو زانو باشد زیرا که نشست احتبا و تربع از صحاح
احادیث بثبوت پیوسته چنانچه قریب می آید لیکن این نشست

یعنی دوزانو بہم آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم از حصن حصین بعد سلام نماز لوقت خواندن
بعضی ادعیہ مفہوم می گردد و کان صلی اللہ علیہ وسلم اذا صلی و فرغ من صلوته مسح
بیمینه علی راسه و قال بسم اللہ الذی لا الہ الا ھو الرحمن الرحیم اللھم اذھب عنی
الھم و الحزن رطس ی و د بر صلوة الصبح و ھو ثان رجلیه ت س طس
ی قبل ان یتکلم ت س یعنی بود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم چون نماز گزاردی
و فراغت یافتی از نماز خود مسح کردی بدست راست خود بر سر خود و فرمودی بسم اللہ الذی
لا الہ الا ھو الرحمن الرحیم اللھم اذھب عنی الھم و الحزن روایت کرد این را
احمد بزار در مسند خود و طبرانی در معجم اوسط خود و ابن سنی در عمل الیوم و اللیلہ و نیز خواندی
این دعا را بعد نماز صبح و این تخصیص بعد تعمیم است یعنی دعای مذکور بعد ہر نماز می خواند
خصوصاً بعد نماز صبح اکثر می خواندی و درینجا لفظ ثان رجلیہ آمده و ثنای رجل عبارت است
از نشستن دوزانو و نیز در اکثر نسخ عین العلم بنظر آمده و یحتبی علی قدمیه و کتبه
یعنی احتبا کند بر دو قدم خود زانوہای خود شاید که لفظ یحتبب که ترجمه اش سابقاً مذکور
شد خطا از ناسخ ست واللہ اعلم بالصواب و نیز می نشست آنحضرت ہر دو ساق خود را ایستاده
کرده و دست راست از جا نبش آورده ساق دست چپ می گرفت بدان در شمائل ترمذی
می آرد عن ربیح بن عبد الرحمن بن ابی سعید عن ابیه عن جده قال کان رسول اللہ
صلی اللہ علیه وسلم اذا جلس فی المسجد احتبی بیدیه روایت ست از ربیح پسر
عبد الرحمن پسر ابی سعید از پدر خود از جدش گفت یعنی ابو سعید بود رسول خدا صلی اللہ علیہ وسلم

چون می نشست در مسجد حبتامی نمود بهر دو دست خود که عبارت است از گرفتن هر دو زانو
سیان مرفقین ازینجا معلوم شد که مشائخان تصوف اکثر نشست احتبا اختیار کرده
از آنکه اتباع سنت بدو وجه حاصل می آید یکی آنکه نشست مخصوص بعمل آنحضرت صلی الله
علیه وسلم واقع شده و دیگر آنکه کار تفکر بسهولت بدست می آید که آن هم سنت است
چنانچه در ذکر اخلاق خواهد آمد ان شاء الله تعالی و نیز درهمین کتاب است عن قیلة بنت مخرمة
انها رأت رسول الله صلی الله علیه وسلم فی المسجد و هو قاعد القرفصاء قالت
فلما رأیت رسول الله صلی الله علیه وسلم المتخشع فی الجلسة ارعدت من الفرق
روایت است از قیله دختر مخرمه که تحقیق او دیده است رسول خدا را صلی الله علیه وسلم
بحالیکه نشسته بود بنشستنی قرفصا و تفسیر کرده اند آنرا بهمین نشست احتبا که مذکور شد
و نیز صاحب قاموس با این تفسیر تفسیری دیگر هم آورده و آن این است که هر دو ساق را
دراز کند بر زمین و بنشیند بر دو قدم خود و تکیه کند بهر دو دست خود بر زمین و بعضی گفته اند
که تکیه کند بهر دو مرفق بر دو ساق خود اما شیخ عبد الحق محدث دهلوی بر تفسیر اول اکتفا
کرده دیگر تفاسیر را ترک کرده و اکثر قرفصای آنحضرت صلی الله علیه وسلم بتفسیر اول بوده
در عین العلم نوشته و کان جلوسه علیه السلام ان ینصب الساقین و یحیل الیدین علیهما
و نشست آنحضرت بتربع یعنی چار زانو بوده و ابو داود در سنن خود می آرد باسناد خود

عن جابر بن سمرة قال كان النبي صلى الله عليه وسلم اذا صلى الفجر تربع في مجلسه حتى تطلع الشمس حسناً روایت است از جابر بن سمره که گفت بود نبی صلے الله علیه وسلم چون می گذارد نماز فجر چار زانو نشستے در نشست خود تا آنکه طلوع کند آفتاب بخوبی که زردی باقی نماند و صاف شود باید که بعد طلوع آفتاب دوگانه بگذارد چنانچه سابقا گذشت و التزام کند بجز این امور افعال دیگر را که بحدیث ثابت شده همچو اوراد احادیث برای حفظ آن مطالعه باید کرد حصن حصین را اما حصر بران نیست بلکه بعضے اوراد در کتب دیگر یافته می شود و نیز در باب اوراد ضعاف حدیث را هم ترک نباید داد که در فضائل اعمال ضعیف حدیث هم مقبول است اما از موضوعات احتراز باید نمود چون این مختصر وسعت احاطه اوراد ماثوره ندارد که دران کتب مدون گشته اند اختصار بر اوراد عادیه فقیر نموده شد که پس از هر نماز فرض سبحان الله سی و سه بار و الحمد لله سی و سه بار الله اکبر سی و چهار بار لا اله الا الله وحده لا شريك له له الملك وله الحمد وهو على كل شيء قدير یک باره بار اللهم لا مانع لما اعطيت ولا معطي لما منعت ولا راد لما قضيت ولا ينفع ذا الجد منك الجد یک بار اللهم انت السلام ومنك السلام تبارکت یا ذا الجلال والاکرام یک بار و از استاذ استاذ الفقها قدوة المحققین فقیه العجم والعرب مفتی مولوی محمد اصغر قدس الله سره العزیز باستماع رسیده که تمامے این دعا باین طور است

اَللّٰھُمَّ اَنْتَ السَّلَامُ وَمِنْکَ السَّلَامُ وَاِلَیْکَ یَرْجِعُ السَّلَامُ حَیِّنَا رَبَّنَا بِالسَّلَامِ وَاَدْخِلْنَا دَارَ السَّلَامِ تَبَارَکْتَ رَبَّنَا وَتَعَالَیْتَ یَا ذَا الْجَلَالِ وَالْاِکْرَامِ و آیۃ الکرسی تا ہم فیہا خالدون یک بار وقل ہو اللہ احد سہ بار و بروایتے ہفت بار و بروایتے صد بار و دیدہ ام شیخ خود را قدوۃ العارفین زبدۃ السالکین شیخ المشائخ پیر دستگیر جناب فانی فی اللہ باقی باللہ مرشد دو جہان محقق رموز بادی مدقق کنوز لا ابالی حضرت مولانا مولوی محمد عبد الوالی سلمہ اللہ تعالیٰ و افاض اللہ علینا من برکاتہ و استاد خود را یعنی فقیہ مولوی محمد اصغر مغفور کہ می خواندند بعد سلام ہفت بار لَقَدْ جَآءَکُمْ رَسُوْلٌ مِّنْ اَنْفُسِکُمْ عَزِیْزٌ عَلَیْہِ مَا عَنِتُّمْ حَرِیْصٌ عَلَیْکُمْ بِالْمُؤْمِنِیْنَ رَءُوْفٌ رَّحِیْمٌ فَاِنْ تَوَلَّوْا فَقُلْ حَسْبِیَ اللّٰہُ لَآ اِلٰہَ اِلَّا ھُوَ عَلَیْہِ تَوَکَّلْتُ وَھُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِیْمِ و در صبح و شام اوراد ماثورہ کہ در حصین حصین مذکور است باید خواند و اگر التزام ورد حصن حصین نماید بسیار نافع است و نیز وقت صبح بعد نماز ش التزام اوراد فتحیہ ہم نفع عظیم دارد و اوراد ماثورہ ہم است و التزام دلائل الخیرات نیز احسن و احب است کہ جامع درود ست معمول فقیر است کہ بعد نماز صبح اول ھُوَ اللّٰہُ الَّذِیْ لَآ اِلٰہَ اِلَّا ھُوَ الرَّحْمٰنُ الرَّحِیْمُ ھُوَ اللّٰہُ الَّذِیْ لَآ اِلٰہَ اِلَّا ھُوَ الْمَلِکُ الْقُدُّوْسُ السَّلَامُ الْمُؤْمِنُ الْمُھَیْمِنُ الْعَزِیْزُ الْجَبَّارُ الْمُتَکَبِّرُ الْخَالِقُ الْبَارِیُٔ الْمُصَوِّرُ الْغَفَّارُ الْقَھَّارُ الْوَھَّابُ الرَّزَّاقُ الْفَتَّاحُ الْعَلِیْمُ الْقَابِضُ الْبَاسِطُ الْخَافِضُ الرَّافِعُ الْمُعِزُّ الْمُذِلُّ السَّمِیْعُ الْبَصِیْرُ الْحَکَمُ الْعَدْلُ اللَّطِیْفُ الْخَبِیْرُ

الحلیم العظیم الغفور الشکور العلی الکبیر الحفیظ المقیت الحسیب الجلیل
الکریم الرقیب المجیب الواسع الحکیم الودود المجید الباعث الشہید الحق
الوکیل القوی المتین الولی الحمید المحصی المبدئ المعید المحیی الممیت الحی
القیوم الواجد الماجد الواحد الاحد الصمد القادر المقتدر المقدم
المؤخر الاول الاخر الظاہر الباطن الوالی المتعالی البر التواب المنتقم
العفو الرؤف مالک الملک ذوالجلال والاکرام الرب المقسط الجامع
الغنی المغنی المعطی المانع الضار النافع النور الہادی البدیع الباقی الوارث الرشید الصبور الذی لیس کمثلہ شیء
وہو السمیع البصیر یکبار لقد جاءکم رسول من انفسکم عزیز علیہ
ما عنتم حریص علیکم بالمؤمنین رؤف رحیم فان تولوا فقل حسبی اللہ
لا الہ الا ہو علیہ توکلت وہو رب العرش العظیم ہفت بار بسم اللہ
الذی لا یضر مع اسمہ شیء فی الارض ولا فی السماء وہو السمیع العلیم
سہ بار اعوذ بکلمات اللہ التامات کلہا من شر ما خلق سہ بار اعوذ باللہ
السمیع العلیم من الشیطان الرجیم سہ بار ہو اللہ الذی لا الہ الا ہو
عالم الغیب والشہادۃ ہو الرحمن الرحیم ہو اللہ الذی لا الہ
الا ہو الملک القدوس السلام المؤمن المہیمن العزیز الجبار المتکبر سبحان اللہ
عما یشرکون ہو اللہ الخالق الباری المصور لہ الاسماء الحسنی یسبح لہ
ما فی السموات والارض وہو العزیز الحکیم یکبار سورۃ اخلاص سہ بار سورۃ الفلق سہ بار سورۃ الناس سہ بار

فسبحان الله حين تمسون وحين تصبحون وله الحمد في السموات والارض
وعشيا وحين تظهرون يخرج الحي من الميت ويخرج الميت من الحي ويحيي
الارض بعد موتها وكذلك تخرجون آية الكرسي حم تنزيل الكتاب من الله
العزيز العليم غافر الذنب وقابل التوب شديد العقاب ذي الطول لا اله
الا هو اليه المصير بسم الله اصبحنا واصبح الملك لله والحمد لله لا اله الا الله
وحده لا شريك له له الملك وله الحمد وهو على كل شيء قدير رب اسألك خير
ما في هذا اليوم وخير ما بعده واعوذ بك من شر ما في هذا اليوم
وشر ما بعده رب اعوذ بك من الكسل وسوء الكبر رب اعوذ
بك من عذاب في القبر وعذاب في النار اللهم اني اعوذ بك من الكسل
والهرم وسوء الكبر وفتنة الدنيا وعذاب القبر اصبحنا واصبح الملك لله
رب العالمين اللهم اني اسألك خير هذا اليوم فتحه ونصره ونوره وبركته
وهداه واعوذ بك من شر ما فيه وشر ما بعده اللهم بك اصبحنا وبك امسينا
وبك نحيي وبك نموت واليك النشور اصبحنا واصبح الملك لله والحمد لله
لا شريك له لا اله الا هو واليه النشور اللهم فاطر السموات والارض عالم الغيب
والشهادة رب كل شيء ومليكه اشهد ان لا اله الا انت اعوذ بك من شر نفسي
وشر الشيطان وشركه وان نقترف على انفسنا سوءا او نجره الى مسلم اللهم
اني اصبحت اشهدك واشهد حملة عرشك وملائكتك وجميع خلقك
بانك لا اله الا انت وان محمدا عبدك ورسولك اللهم اني اصبحت

اشهدك واشهد حملة عرشك وملٰئكتك وجميع خلقك انك لا اله الا انت
وحدك لا شريك لك وان محمدا عبدك ورسولك چار بار اللهم اني
اسئلك العافية في الدنيا والاٰخرة اللهم اني اسئلك العفو والعافية في ديني
ودنياي واهلي ومالي اللهم استر عوراتي وآمن روعاتي اللهم احفظني
من بين يدي ومن خلفي وعن يميني وعن شمالي ومن فوقي واعوذ بعظمتك
ان اغتال من تحتي لا اله الا الله وحده لا شريك له له الملك وله الحمد
يحيي ويميت وهو حي لا يموت بيده الخير وهو على كل شيء قدير رضيت
بالله ربا وبالاسلام دينا وبمحمد صلى الله عليه وسلم نبيا ورسولا سه بار
اللهم ما اصبح بي من نعمة او باحد من خلقك فمنك وحدك لا شريك لك
فلك الحمد ولك الشكر اللهم عافني في بدني اللهم عافني في سمعي اللهم عافني
في بصري لا اله الا انت سه بار اللهم اني اعوذبك من الكفر والفقر اللهم اني
اعوذبك من عذاب القبر لا اله الا انت سه بار سبحان الله وبحمده لا قوة
الا بالله ما شاء الله كان وما لم يشا لم يكن اعلم ان الله على كل شيء قدير وان الله
قد احاط بكل شيء علما اصبحنا على فطرة الاسلام وكلمة الاخلاص وعلى دين نبينا
محمد صلى الله عليه وسلم وعلى ملة ابينا ابراهيم حنيفا مسلما وما كان من المشركين
يا حي يا قيوم برحمتك استغيث اصلح لي شاني كله ولا تكلني الى نفسي طرفة عين
اللهم انت ربي لا اله الا انت خلقتني وانا عبدك وانا على عهدك ووعدك ما استطعت
واعوذبك من شر ما صنعت ابوء لك بنعمتك علي وابوء بذنبي فاغفر لي

فَإِنَّهُ لَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ سه بار اللَّهُمَّ أَنْتَ أَحَقُّ مَنْ ذُكِرَ وَأَحَقُّ مَنْ عُبِدَ
وَأَنْصَرُ مَنِ ابْتُغِيَ وَأَرْأَفُ مَنْ مَلَكَ وَأَجْوَدُ مَنْ سُئِلَ وَأَوْسَعُ مَنْ أَعْطَى أَنْتَ الْمَلِكُ
لَا شَرِيكَ لَكَ وَالْفَرْدُ لَا نِدَّ لَكَ كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَكَ لَنْ تُطَاعَ إِلَّا بِإِذْنِكَ وَلَنْ تُعْصَى
إِلَّا بِعِلْمِكَ تُطَاعُ فَتَشْكُرُ وَتُعْصَى فَتَغْفِرُ أَقْرَبُ شَهِيدٍ وَأَدْنَى حَفِيظٍ حُلْتَ دُونَ
النُّفُوسِ وَأَخَذْتَ بِالنَّوَاصِي وَكَتَبْتَ الْآثَارَ وَنَسَخْتَ الْآجَالَ الْقُلُوبُ لَكَ مُفْضِيَةٌ
وَالسِّرُّ عِنْدَكَ عَلَانِيَةٌ الْحَلَالُ مَا أَحْلَلْتَ وَالْحَرَامُ مَا حَرَّمْتَ وَالدِّينُ مَا شَرَعْتَ وَالْأَمْرُ
مَا قَضَيْتَ وَالْخَلْقُ خَلْقُكَ وَالْعَبْدُ عَبْدُكَ وَأَنْتَ اللَّهُ الرَّؤُوفُ الرَّحِيمُ أَسْأَلُكَ بِنُورِ
وَجْهِكَ الَّذِي أَشْرَقَتْ لَهُ السَّمٰوٰتُ وَالْأَرْضُ وَبِكُلِّ حَقٍّ هُوَ لَكَ وَبِحَقِّ السَّائِلِينَ
عَلَيْكَ أَنْ تُقِيلَنِي فِي هٰذِهِ الْغَدَاةِ وَفِي هٰذِهِ الْعَشِيَّةِ وَأَنْ تُجِيرَنِي مِنَ النَّارِ
بِقُدْرَتِكَ اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْبَرَصِ وَالْجُذَامِ وَالْجُنُونِ وَسَيِّئِ الْأَسْقَامِ
سه بار حَسْبِيَ اللَّهُ لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ
هفت بار لَا إِلٰهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ
صد بار سُبْحَانَ اللَّهِ الْعَظِيمِ وَبِحَمْدِهِ صد بار سُبْحَانَ اللَّهِ صد بار الْحَمْدُ لِلَّهِ
صد بار لَا إِلٰهَ إِلَّا اللَّهُ صد بار اللَّهُ أَكْبَرُ صد بار اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ بِعَدَدِ
حَسَنَاتِهِ وَكَمَالِهِ صد بار سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ عَدَدَ خَلْقِهِ وَرِضَا نَفْسِهِ وَزِنَةَ عَرْشِهِ
وَمِدَادَ كَلِمَاتِهِ سه بار اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ وَأَصْحَابِهِ وَأَتْبَاعِهِ وَبَارِكْ وَسَلِّمْ
دو بار اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْهَمِّ وَالْحَزَنِ وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ الْعَجْزِ وَالْكَسَلِ
وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ الْجُبْنِ وَالْبُخْلِ وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ غَلَبَةِ الدَّيْنِ وَقَهْرِ الرِّجَالِ سه بار

لا اله الا الله والله اكبر لا اله الا الله وحده لا اله الا الله لا شريك له لا اله
الا الله له الملك وله الحمد لا اله الا الله ولا حول ولا قوة الا بالله اللهم انى اسئلك
صحة فى ايمان وايمانا فى حسن خلق ونجاة يتبعها فلاح ورحمة منك وعافية ومغفرة
منك ورضوانا اللهم اغفر لى ولوالدى ولجميع المؤمنين والمؤمنات برحمتك يا ارحم
الراحمين اصبحنا واصبح الملك لله والكبرياء والعظمة والخلق
والامر والليل والنهار وما يضحى فيهما لله وحده اللهم اجعل اول هذا النهار
صلاحا واوسطه فلاحا واخره نجاحا اسئلك خير الدنيا والاخرة يا ارحم الراحمين
لبيك اللهم لبيك وسعديك والخير فى يديك ومنك واليك اللهم ما قلت
من قول او حلفت من حلف او نذرت من نذر فمشيتك بين يدى ذلك كله
ما شئت كان وما لم تشأ لم يكن ولا حول ولا قوة الا بك انك على كل شىء قدير
اللهم ما صليت من صلوة فعلى من صليت وما لعنت من لعن فعلى من لعنت
انت وليى فى الدنيا والاخرة توفنى مسلما والحقنى بالصالحين اللهم انى اسئلك
الرضا بالقضاء وبرد العيش بعد الموت ولذة النظر الى وجهك والشوق
الى لقائك فى غير ضراء مضرة ولا فتنة مضلة واعوذ بك ان اظلم او اظلم
او اعتدى او يعتدى على او اكتسب خطيئة محبطة او ذنبا لا تغفره اللهم فاطر السموات
والارض عالم الغيب والشهادة ذا الجلال والاكرام فانى اعهد اليك فى هذه
الحيوة الدنيا واشهدك وكفى بك شهيدا انى اشهد ان لا اله الا انت وحدك

لا شریک لک لک الملک ولک الحمد وانت علی کل شیء قدیر واشهد ان
وعدک حق ولقاءک حق والساعة اٰتیة لا ریب فیها وانک تبعث من
فی القبور وانک ان تکلنی الی نفسی تکلنی الی ضعف وعورة وذنب وخطیئة
وانی لا اثق الا برحمتک فاغفر لی ذنوبی کلها انه لا یغفر الذنوب
الا انت وتب علی انک انت التواب الرحیم بعده اوراد فتحیه مع دعاء رقاب بعد
شجرهٔ طیبهٔ خود و مناجات صدیقیه و دو مناجات علویه و چون آفتاب صاف می‌شود
الحمد لله الذی اقالنا یومنا هذا ولم یهلکنا بذنوبنا الحمد لله الذی
وهبنا هذا الیوم واقالنا فیه عثراتنا ولم یعذبنا بالنار پس تر نماز
اشراق چار رکعت بدو سلام بعد ازان نماز ضحی هشت رکعت بدو سلام گذارده
یک منزل از منازل فمی بشوق شروع از جمعه ختم به پنجشنبه می‌کند باین طور که از
فاتحه تا مائده ازانجا تا یونس ازانجا تا بنی اسرائیل ازانجا تا شعراء ازانجا تا والصافات
ازانجا تا ق ازانجا تا آخر وگاهے بختم عثمان آن هم در هفته می‌شود و این ختم بنا بر
انجاح مقصد یکبیه داشته باشد بسیار نافع است بعده منزل دلائل الخیرات
پس تر منزل حصن حصین پس تر دعای سریانی پس تر قصیده برده پس تر درود کبریت
احمر و ادعیات دیگر که فقیر بطرز خود از احادیث استخراج کرده بجامع الاوراد
موسوم کرده است و کبس و در شب سورهٔ ملک و سورهٔ الم السجده و دیگر سور
ازانچه در احادیث صحیحه خواندنش ماثور است و نیز مستحب است که آخر رکوع سورهٔ آل عمران

ان فی خلق السموات تا آخر سوره التزام کند وقت برخاستن از خواب برای
نماز تهجد چنانچه در شمائل ترمذی و سنن ابی داؤد از ابن عباس مرویست که چون برخاست
آنحضرت برای تهجد چشمان خود می مالید و می خواند از آخر سوره آل عمران ان فی خلق
السموات و نیز التزام کند اخلاق آنحضرت را صلی الله علیه وسلم بحسب توانائی خود
چه احاطه تمام اخلاقش از حیطه بشریه خالیست که حق تعالی عظمتش بقول خود
انك لعلی خلق عظیم بیان فرموده و بعض اخلاق آنحضرت را صلی الله علیه وسلم
در رساله تنشیط العشاق فی احوال النبی المشتاق ذکر کرده ام فمن اراد
التفصیل فلیطالعها و ایضا یلتزم الجماعة فیما وردت فیه تاکیدها و نیز
التزام کند جماعت را در آنچه آمده است در ان موکد شدنش یعنی التزام جماعت
در نمازها ئیکه گذاردنش با جماعت بثبوت انجامیده ضروریست هرگز از ان
غفلت نورزد زیراکه تاکید جماعت باحادیث کثیره ثابت و نمازهای ماثوره بجماعت
فرض پنجگانه و نماز جمعه و عیدین و نماز کسوف آفتاب و نماز تراویح و وتر که
بعد تراویح گذارده شود اما وتر بدون رمضان پس تنهاش باید گذارد و جماعت
در و مکروه است و همچنین نوافل غیر این نمازهای مذکوره جماعت در ان زائد
از چهار کس مکروه است بالاتفاق و تفصیلش در رساله مناهج الرضوان
فی مسائل قیام رمضان مرقوم کرده ام پس نماز تهجد اگر بجماعت از چهار کس گذارده شود

اور جماعت
اسمیں مکروہ ہے اور
ایسے ہی نوافل سوا
ان نمازوں کی جو مذکور ہوئی
جماعت اون میں مکروہ ہے
بالاتفاق اور تفصیل اوسکی
رسالہ مناہج الرضوان فی قیام
رمضان میں ہے

قباحتے ندارد کہ در شمائل ترمذی و سنن ابی داؤد وغیر آن از ابن عباس رضی اللہ عنہ
مرویست کہ اقتدا کرد بآن حضرت صلی اللہ علیہ وسلم در نماز تہجد پس معلوم شد
کہ جماعت بدون تداعی باکے ندارد بلکہ تداعی کہ عبارت ست از کثرت مقتدیان
تا چہار کس وکم از ان رواست کذا فی الدر المختار ولا یصلی الوتر ولا التطوع
بجماعة خارج رمضان ای یکرہ ذلک لو علی سبیل التداعی بان یقتدی

اربعة لو احد کما فی الدرر ویلتزم ملازمة القرآن بان یختم

فی شہر او فی عشرة او فی اسبوع او فی ثلثة ایام و باید کہ لازم گیرد
بر خود ہمیشہ خواندن قرآن باین طور کہ ختم کند یک قرآن در ہر ماہ یا در
ہر عشرہ پس در ہر ماہ سہ ختم باشند و یا در ہر ہفتہ پس در ہر ماہ چہار ختم
و چیزے بالا شود یا در ہر سہ روز پس در ہر ماہ دہ ختم بشود ولا یزید علی ذلک
الا فی رمضان و زیادہ نکند بران مگر در رمضان یعنی تعجیل ختم از سہ روز روا نیست
بجز رمضان کذا فی خزانة المفتیین اما افضل آن است کہ تعجیل ختم نکند در غیر
رمضان از ہفتہ کہ در حدیث نہی ازان بنظر آمدہ است در مشکوة از عبد اللہ بن
عباس در صیام تطوع در تمامی حدیث بیان صیام مرویست کہ گفت فرمود آنحضرت
صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم واقرأ القرآن فی کل شہر قلت انی اطیق اکثر
من ذلک قال صم افضل الصوم صوم داؤد علیہ الصلوة والسلام صیام یوم

وافطاریوما واقرأ فی کل سبع لیالی مرۃ ولا تزد علی ذلک بخوان قرآن را
در ہر ماہ یعنی یک ختم گفتم این مقولہ عبداللہ است کہ تحقیق من می توانم زاید ازان گفت
آنحضرت روزہ دار افضل روزہ کہ روزہ داؤد است درود و سلام باد برو و درود فرستادن
بر غیر آنحضرت بدون شمول آنحضرت مخصوص بحضرت است دیگری را نباید چنانچہ بالا گذشت
و اینکہ آنحضرت درود فرستاد بر داؤد علیہ السلام مخصوص آنحضرت است روزہ یک روز است و افطار روز
دیگر در ہر ہفتہ یک ختم و چہ طور این نہی تحریم نیست بلکہ تبیین افضل است چہ بیان
افضل است متعلق با یجاب نخواہد بود اما تعجیل ختم بر سہ روز مکروہ است در مشکوۃ ہست
در باب آداب تلاوت عن عبد اللہ بن عمرو ان رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم قال لم
یفقہ من قرأ القرآن فی اقل من ثلث رواہ الترمذی و ابو داؤد والدارمی
از عبداللہ ابن عمرو کہ تحقیق رسول خدا درود و سلام باد برو فرمود علم دین و دانائی
نباید کسیکہ بخواند قرآن را در کم از سہ روز روایت کردہ است این را ترمذی و ابو داؤد
و دارمی پس طریق ختم ہفتہ کہ در ہر روز یک منزل بخواند از منازل فمی بشوق مراد
از فا سورہ فاتحہ و از میم مائدہ و از یا یونس و از با بنی اسرائیل و از شین شعرا و از واو والصافات
و از قاف سورہ ق و افضل آن است کہ شروع کند بروز جمعہ و ختم بروز پنجشنبہ چنانچہ شاہ
اہل اللہ برادر شاہ ولی اللہ دہلوی در رسالہ خود مسمی بچہار باب نوشتہ و در عین العلم مرقوم است

اور بابی سے بنی اسرائیل اور شین سے شعرا اور واو سے والصافات اور قاف سے سورۂ قاف اور افضل یہ ہے کہ شروع کرے جمعہ کے روز اور ختم کرے پنجشنبہ کو جیسا کہ شاہ اہل اللہ برادر شاہ ولی اللہ دہلوی نے اپنے رسالہ مسمی بچہار باب میں لکھا ہے اور عین العلم میں مرقوم ہے

والاحزاب المروية سبعة ثلث سور ثم خمس ثم سبع ثم تسع ثم احدى عشرة ثم ثلث عشرة ثم الباقي وكان عثمان يبتدأ ليلة الجمعة

بسم المائدة ثم هود ثم مريم ثم طس ثم ص ثم الرحمن ثم الباقي

منزل ها مروية هفت از سه سورت پستر پنج پستر هفت پستر نه پستر یازده

پستر سیزده پستر باقی و بود امیر المؤمنین عثمان شروع می کرد در شب

جمعه و تمام می کرد سوره مائده پستر سوره هود پستر مریم پستر طس پستر صاد

پستر رحمن پستر باقی و طرز ختم سه روزه منازل فیل ست از فاتحه تا یونس

و از لام القمان مراد است چون رمضان مستثنی گردید از دیگر ایام در باب تلاوت

فان شاء ختم فيه كل يوم وليلة مرتين پس اگر خواهد ختم کند دران هر شبانه

روز ختم کند شهر جلیل تتمیم تحقیق آن با شفقت و ریاضت است پس کثرت

عبادت در آن اولی است چنانچه در مشکوة ست عن ابي هريرة رضي الله عنه

قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم اذا كان اول ليلة من شهر رمضان

صفدت الشياطين ومردة الجن وغلقت ابواب النيران فلم يفتح منها

باب وفتحت ابواب الجنة فلم يغلق منها باب وينادي مناد يا باغي الخير

اقبل ويا باغي الشر اقصر ولله عتقاء من النار وذلك كل ليلة رواه الترمذي

وابن ماجه ورواه احمد عن رجل روایت ست از ابی هریره رضی الله عنه

که گفت فرمود رسول الله صلی الله علیه وسلم چون شود اول شب یعنی شب غره از رمضان

بند و قید کرده شوند شیطانان و بدان و مفسدان جن و لبسته شود درهای دوزخ
که کشاده نمی شود از ان دری و کشاده شود درهای بهشت تا آنکه بسته نشود ازان
درے و آواز می کند آواز کننده یعنی هاتف غیب ای جوینده نیکی پیشی کن یعنی نیکی
زاید از ایام دیگر بعمل باید آورد و بتعجیل ختم در دیگر روزها تا سه روز رخصت است
و درین ماه مامور گردیده ایم بزیادت کردن در امور نیک و تلاوت هم یکے از خیرات
است بلکه افضل ذکرهاست که در بعض کتب حدیث بنظر آمده که فرمود آنحضرت
افضل الذکر تلاوة القرآن بزرگترین ذکرها تلاوت قرآن است پس زیادت
آن درین ماه اولی باشد و ای جوینده بدی کم کن یعنی بدی خود و غفلت هم یکے
از بدیهاست پس فکر کردن بزیادت بهتر روایت کرده این حدیث را ترمذی و ابن
ماجه و روایت کرده است این را احمد از مردی که نامش ذکر نه کرده صح عن ابی حنیفة

رحمه الله انه کان یختم فی شهر رمضان احدی وستین فی الیوم مرة وفی

اللیل مرة وفی التراویح مرة وهکذا عن الشافعی رحمه الله صحیح رسیده
از امام ابی حنیفه اعظم کوفی رحم کند او را خدا که تحقیق بود او که ختم می کرد یعنی قرآن
را در رمضان شصت و یک در روز یک و در شب یک پس در تمام ماه شصت ختم گردید
و در تراویح یکبار یعنی در تمامه ماه پس همگی شصت و یک شده همچنین روایت کرده است
قاضی خان و صاحب برهان و غیر ایشان و همچنین مروی شده از امام شافعی رحمت
کند بر وی خدا یعنی که در ماه رمضان شصت و یک ختم می خواند روایت کرده این را شهاب الدین قسطلانی

والیضاً یلیق من تکثیر الصلوة علی النبی و اله فان فیهما برکة و نیز لازم گیرد
بسیار خواندن درود بر نبی و آلش چه دران برکتے ست عظیم که آن فضائل بسیار مو داد
که این مختصر بیانش ندارد اما نبذی ازان تبرکاً بیان می کنم که طالب خیر را کفایت کند
در سنن ابی داؤد مرویست عن ابی هریرة ان رسول الله صلی الله علیه وسلم
قال من صلی علی واحدة صلی الله علیه عشراً از ابی هریره روایت ست که تحقیق
رسول خدا فرموده ست که کسے درود رساند بر من یک بار رحمت رساند خدا تعالی برو
ده بار و در دلائل الخیرات مرقوم است که کسے که درود رساند بر من ده بار رحمت رساند
خدا بروی هزار بار و کسے که درود فرستد بر من هزار بار حرام کند خدای تعالی اندام اورا
بر آتش دوزخ و ثابت دارد او را بسخن ثابت یعنی کلمهٔ توحید لا اله الا الله در زندگی
دنیا و در آخرت نزد سوال منکر و نکیر و در آرد او را در جنت و بگردد درودش بر من
نوری مرا و را در روز قیامت بر پل صراط تا مسافتے که در پانصد طی کرده شود و بدهد
خدا تعالی بعوض هر درودے که بر من فرستاده است محلے در جنت کم باشد درود
یا بسیار در عدد و نیز در ابی داؤد است عن ابی هریرة رضی الله عنه عن النبی
صلی الله علیه وسلم قال من سره ان یکتال بالمکیال الاوفی اذا صلی علینا
اهل البیت فلیقل اللّٰهم صل علی محمد النبی الامی و ازواجه امهات المؤمنین

وذریتہ واھل بیتہ کما بارکت علی آل ابراھیم انک حمید مجید از

ابی ہریرہ رضی اللہ عنہ از پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم کہ فرمود کسے کہ خوش کند

او را کہ پیمودہ گیرد بہ پیمانہ وفاکنندہ تر یعنی کامل کہ کم نباشد چون درود رساند

بر ما یان اہل خانہ نبوت پس باید کہ بگوید اللھم صل الخ یعنی بارخدا درود رسان

بمحمد کہ نبی است ناخواندہ از کسے مخلوق یعنی از ہیچ مخلوق تعلیم نگرفتہ بلکہ علم آنحضرت

از سوا ہب خدا بودہ بے واسطہ مخلوق نہ بمعنے بے علم چہ آنحضرت را علمے کامل و لبیابد

بود چنانچہ سعدی رحمہ گوید سے یتیمی کہ ناکردہ قرآن درست ٭ کتب خانہ چند ملت بشست

و زنان وے مادران ہمہ مومنان یعنی ایشان ہمہ مومنان را ہم چو مادرانند در

تعظیم و تحریم و ذریتش و صاحبان خانہ او کہ آن عبارت ست از اہل و عیال چنانکہ

برکت و افزونی فرستادہ بر اولاد ابراہیم تحقیق تو ئی ستودہ یعنی لائق ستودے

غیر تو نیست از اینجا مفہوم گشتہ کہ ثواب درود بدون اشتراک اہل بیت موجب

کمال نیست پس درود بر آنحضرت بدون ذکر اہل بیت موجب قلت ثواب ست و در مشکوٰۃ

مرقوم است عن عمر بن الخطاب قال ان الدعاء موقوف بین السماء والارض

لا یصعد منہ شیٔ حتی تصلی علی نبیک رواہ الترمذی از عمر ابن خطاب کہ خلیفہ ثانی بودہ

که فرمود آنحضرت تحقیق دعا آویخته شده است میان زمین که بر نمی آید
ازان چیزے تا آنکه درود برسانی بر نبی خود روایت کرده این را ترمذی ازین
حدیث معلوم گردید که دعا بدون درود فرستادن بر آنحضرت بدرجه قبولیت نمیرسد
پس حصول مقصد بدونش نامتصور و بداوم مطالعه کتب التفسیر
و الحدیث و الفقه و التصوف و نیز باید که مداومت کند مطالعه تفسیر را
و اصح آن بیضاوی و مدارک و جلالین و معالم است و این پیش اهل این فن
از درسیات است و کتب حدیث و آن را چار طبقه است طبقه اول آنکه دران احادیث
ضعیفه نباشد و مشهور باشد فیما بین علماء فقه و محدثین و معمول و مستند باشد نزد
فقها و اگر اتفاقا حدیثے ضعیف مذکور شود دران مقرون باشد با جوابش و دران
طبقه سه کتاب است اول آنها مؤطا امام مالک است پس صحیح بخاری
و صحیح مسلم طبقه دوم آنکه در امور مذکوره بدرجه صحیحین که عبارت از بخاری
و مسلم است نرسیده باشد اما قریب باشد بصحیحین مثل جامع ترمذی و سنن ابی داود
و سنن نسائی و این هر شش را صحاح سته نامند اما سنن ابن ماجه که بهت کمتر است
ازین شش از روی صحت اما آن را در طبقه ثانیه می توان شمرد چه دران ضعافے
که قابل اعتبار نباشد قلیل است و بعضے آن را در صحاح سته شمرده اند و موطاء را
خارج ازان و افضل می انگارند طبقه ثالثه آنکه از تصانیف علماء سابقین بر صحیحین
یا معاصرین انها یا لاحقین انها باشد و التزام صحت ایچو آنها نباشد

مثل مسند امام شافعی و مسند دارمی و مسند ابی یعلی موصلی و مصنف عبد الرزاق و مصنف ابی بکر ابن ابی شیبہ و مسند عبد اللہ ابن حمید و مسند ابی داؤد طیالسی و این غیر ابی داؤد صاحب سنن بیہقی و سنن دار قطنی و صحیح ابن حبان و مستدرک حاکم و کتب بیہقی و کتب طحاوی و تصانیف طبرانی و این راہم تحقیق صحت و ضعف بعمل آوردن باکہ ندارد و سائر تلمذہ الا لم اعظم اہم از صحاح است بایدانست کہ حدیث ضعیف ہم در فضائل اعمال مقبول است نا در غیر آن اگر بمرتبہ حسن رسیدہ باشد مقبول والا نہ کذا فی مقدمۃ ترجمۃ المشکوۃ للشیخ عبد الحق الدہلوی و نیز مداومت کند مطالعہ کتب فقہ را و فقہ عبارت است از علم مسائل مستنبطہ از اصول اربعہ کہ کتاب و سنت و اجماع و قیاس است و طریق استنباط آن نیز داخل است در آن کلام کہ عبارت از علم عقائد است و اصح کتب آن شرح فقہ اکبر از ملا علی قاری و شرح عقاید نسفیہ و شرح عقائد جلالی و غیر آن کہ متداول میں العلماء است و مثل شرح مواقف و غیرہ و کتب علم اصول و اصح آن منار و حسامی و توضیح شرح تنقیح و تلویح حاشیہ اش و اصول بزدوی اگر بہم رسد انفع است و علم جزئیات فروعیہ و اصح کتبش در مختار است و بحر الرائق و ہدایہ و غیر آن و نیز التزام کند کتب تصوف را کہ انفع است ہمچو فصوص الحکم و فتوحات مکیہ و احیاء العلوم و کیمیای سعادت و پندنامہ فرید الدین عطار و اسرار نامہ او و مثنوی مولانا روم و دیوان حافظ و گلستان و بوستان از مصنفات سعدی رح

ثانی سمعت شیخی یروی عن شیخه انه کان یقول من داوم علی مطالعة مثنوی المولوی
المعنوی فانا ضامن انه لا یخرج من الدنیا الا عارفا چه تحقیق من شنیده ام
از شیخ خود روایت می کرد از شیخش یعنی حضرت قدوة عرفا جد والد ماجدم مولوی انوار الحق
قدس سره العزیز که تحقیق بود که مے گفت کسیکه ہمیشگی نماید بر مطالعه مثنوی مولوی
معنوی یعنی حضرت جلال الدین رومی قدس سره پس من ضامنم بآنکه تحقیق او
بیرون نشود از دنیا بدون عرفان و فی الدر المختار فی باب المرتد فی رد من قال
فصوص الحکم انه خارج عن الشریعة نقلا عن صاحب القاموس بعد ثناءه المشیخ و در
در مختار مرقوم ست در باب مرتد در رد کسے که گفت در باب فصوص الحکم تحقیق خارج ست از شریعت
یعنی خلاف شرع ست نقل از صاحب قاموس بعد ستودنش یعنی صاحب قاموس
مر شیخ را یعنی شیخ محی الدین عربی از لفظ بعد ثناءه که عبارت در مختار ست و من
خواص کتبه انه من واظب علی مطالعتها انشرح صدره لفك المعضلات
وحل المشکلات و قد اثنی علیه العارف عبد الوهاب الشعرانی فیما فی کتابه
تنبیه الاغبیاء علی قطرة من بحر علوم الاولیاء فعلیك به و بالله التوفیق
انتهی و از خاصیت ہا و از تاثیرات کتابہای او یعنی شیخ محی الدین آن ست که کسیکه
ہمیشگی کرد بر مطالعه آن کشاده شود سینه او بوا کردن تنگیها و باریکیہا و کشادن
مشکلها و تحقیق ثنا گفته برو عارف عبد الوهاب شعرانی خصوصا در کتاب خود

تنبیہ الاغبیا علیٰ قطرۃ من بحر علوم الاولیاء پس لازم گیر بو خود مطالعہ آن
یعنی فصوص الحکم و نزد خداست مہیا کردن اسباب خیر

اینجا عبارت در مختار بپایان رسید و یلتزم پاس انفاس بان یجری

لا الٰہ مع النفس التی تلج فی البطن و الا اللّٰہ مع النفس التی تخرج ونیز باید کہ
التزام کند پاس انفاس را و آن عبارت است نزد عاشقان از ان کہ
روان کند کلمہ لا الٰہ را با دمیکہ مے در آید در شکم یعنی ما جرایش تصور نفی ذات
خود کند با دیگر مخلوقات و روان کند کلمہ الا اللّٰہ را با دمے کہ مے بر آید از شکم و اثبات

ذات باری کند و اذا استقر بذلک فلیلتزم اللّٰہ اللّٰہ ھکذا مع کلتا النفسین
و چون قرار گیرد و عادی شود بدان پس باید کہ لازم گیرد اسم ذات را کہ لفظ اللّٰہ است

با ہر دو دم و این ہم پاس انفاس است و اذا استقر جمیع ما ذکر و اعتاد بہ فلیراقب
و چون قرار گیرد و ہمہ انچہ کہ یاد کردہ شد و عادی شود بدان باید کہ مراقبہ کند و ھی

ان یتصور نفی نفسہ عند شخص الآخر و ھی مرتبۃ الفناء و آن مراقبہ آن است
کہ تصور کند و بذہن در آرد نفی خود را پیش شکل دیگرے و ہمین است مرتبہ فنا

و طریقہا ان یجلس مستقبلا الی القبلۃ علی ھیئۃ التشہد و یغمض عینیہ

و یضم فمہ و یشد منخریہ بوسطی یدیہ و یضع ابہامیہ علی صماخیہ و اولا ینفی نفسہ

عند شخص شیخہ و طریق آن یعنی مراقبہ آن است کہ نشیند رو بقبلہ بصورت تشہد

یعنی نشستن نماز که دوزانو است و بند کند هر دو چشم را و ببندد دهان را
و بند کند بینی را باین طور که بگیرد هر دو لب را میان دو انگشت خنصر و انگشت
بنصر از هر دو دست خود و سخت گیرد هر دو سوراخ بینی را با انگشت میانه هر دو
دست و بنهد هر دو انگشت نر خود بر دو سوراخ گوش و نخستین نفی کند ذات
خود را پیش صورت شیخ یعنی وجودم کالعدم است آنچه هست شیخ است و اذا استقر

ذلک الامر فناء فی الشیخ و قرار گرفتن این امر فنا فی الشیخ است و اذا استقر

الفناء فی الشیخ ای صار عرضا لازما له فلیتصور نفی شخصه ایضا فی
شخص الرسول و هو فناء فی الرسول و چون قرار گیرد فنا فی الشیخ یعنی گردد
همچو عرض لازم او را که جدا نشود از و بلکه تصور شیخ هر وقت بذهن دارد باید
که تصور کند نفی شیخ را نیز در صورت رسول و همین است فنا فی الرسول و اذا

استقر ذلک فلیتصور نفیه ایضا فی اسم الذات لکون شخصه تعالی غیر مقید
و محاط بالذهن و هو فناء فی الله تعالی و چون قرار گیرد آن یعنی فنا فی الرسول
باید که تصور کند نفی او را در اسم ذات یعنی اسم الله چه شخص او تعالی غیر مقید است
و احاطه کرده نشده است به ذهن یعنی ذات او تعالی را ذهن احاطه نمی تواند
کرد همین است مرتبه فنا فی الله که او برتر است از همه موجودات

فاذا استقر ذلك الامر حتى صار بان لا يرى غير الله موجودا

فى وقت فهو المشاهدة وهى البقاء بالله ومن اتبع غير عدبدة

پس چون قرار گیرد آن امر یعنی فنای اتم تا آنکه گردد آن شخص بر این مرتبه

که بیند غیر خدا را موجود در هیچ وقت پس همین است مشاهده و آن است

بقا بالله و در حواشی بیشمار است که از حیطهٔ ضبط بیرون است و المکاشفة

هی ثمرة الفناء وهی عبارة عن کشف الاشیاء الغائبة عن بصر الظاهر

والله اعلم بالصواب و مکاشفه که هست ثمرهٔ فنا است که عبارت است

از کشودن چیزهائیکه پوشیده اند از چشم ظاهر بینش و این همه که هست بتوفیق

و تعلیم او تعالی است و علم غیب نیست چه علم غیب عبارت است از دریافتن چیزهای

پوشیده بدون تعلیم کسی و آن مخصوص باو تعالی است و خدا است داناتر بنیکوئی

خاتمه این که اکنون می آرم ختم میکنم کتاب را بر و اعلم ان کل ذلك لا یحصل

الا بکسر النفس وهو عبارة عن تبدل الامارة باللوامة او المطمئنة

بدان ای برادر که تحقیق همه آن که درین رساله یاد کردم بدست نمی آید مگر بشکستن

نفس و آن عبارت است از تبدل اماره بلوامه یا مطمئنه و شکستن نفس امر اهم است

و واجب بقول او تعالی و اما الذین استنکفوا و استکبروا فیعذبهم عذابا

الیما و لا یجدون لهم من دون الله ولیا و لا نصیرا و اما کسانی که عار میکنند

از عبودیت و خود را بزرگ میدانند و آن از خاصیات لوازم
نفس است پس عذاب خواهد کرد خدا ایشان را بعذاب دردناک و سخت و نیابند
بهر خود بمقابل او تعالی دوستی و نه یاری و مطمئن نشنیدی که او دشمن است در کمین
چنانچه مولانای رومی میفرماید ۔ نفس کافر کیش جهان را زنده کن ۔ خواجه را
کشتست است او را بنده کن ۔ اعلم ان النفس علی ثلثة انواع نفس امارة

وهی التی تأمر الی الخبائث وتهم الانسان علیها وتنهی عن الخیر
بدان ای برادر که تحقیق نفس بر سه گونه است یکی از ان نفس اماره و آن
عبارت است از نفسی که حکم کند و رغبت دهد بسوی بدی و آماده کند مردم را
بران و منع کند و باز دارد از نیکی و ان شومترین نفسها است که در قرآن است
ان النفس لامارة بالسوء تحقیق یعنی نفس اماره هر آئنه فرماینده و آماده
کننده است به بدی پس بدی و شومیش را خدا ذکر کرده است بدتر از و چه باشد

ولوامة وهی عبارة عن التی تلوم الانسان علی افعاله لئلا یفعل
افعاله حسنة فیبکی علیها و دومی آنها نفس لوامه است و آن نفسی است
که ملامت کند انسان را بر افعالش تا افعال خود را نیک انگاشته تکیه نه کند بران
که مبادا موجب کبر شود و آن نفس را برابر است که خدا بدان قسم کرده میفرماید لا اقسم
بالنفس اللوامة سوگند میکنم بنفس لوامه لا در ینجا زائده است اشارت بزرگ داشتن این قسم

ومطمئنة وهي التي استقرت بذكر الله واستغنت عن غيريته سیومی نفس مطمئنہ است وآن نفسے است کہ قرار گرفتہ وعادی شدہ بذکر خدا وبے نیاز گشتہ از غیر خدا بمدد او تعالی یعنی غیریت را بدر کند از خیال خام خود وبے نیاز شود از غیرش وآن نفس عاشقان است کہ ثمرہ اش مقبولیت است در کلام اللہ است يَا أَيَّتُهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ ارْجِعِي إِلَى رَبِّكِ رَاضِيَةً مَرْضِيَّةً فَادْخُلِي فِي عِبَادِي وَادْخُلِي جَنَّتِي ای نفس مطمئنہ باز گرد بپروردگار خود خوش وخوشنود کردہ شدہ پس داخل شود در بندگان من یعنی مقربان اگرچہ در حقیقت ہمہ بندگان اویند اما این اضافت اشارہ بتقرب است وداخل شو در جنتم کہ باغ قبولیت است چہ جنت مملوک اوست پس اضافت باعتبار قبولیت باشد

واللہ اعلم واحکم طریق کسرها تقليل الاكل والنوم والكلام وصحبة

العوام والتحرز عن جميع المحرمات والتحرز عن جميع ما تشتهيه النفس

من الحلال الا عند ضرورة وطرز شکستن یعنی نفس امارہ کم کردن است خوردن را در شمائل ترمذی است عن مالك بن دينار قال ما شبع رسول الله صلى الله عليه وسلم من خبز قط ولا من لحم از مالک بن دینار است گفت سیر نشدہ است رسول خدا درود وسلام خدا باد برو از نان گاہے ونہ از گوشت نیز وکم خفتن در قرآن است امر بآنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم يَا أَيُّهَا الْمُزَّمِّلُ قُمِ اللَّيْلَ إِلَّا قَلِيلًا نِصْفَهُ أَوِ انْقُصْ مِنْهُ قَلِيلًا أَوْ زِدْ عَلَيْهِ وَرَتِّلِ الْقُرْآنَ تَرْتِيلًا

ای جامه پوشیده مراد آنحضرت ست وندا کردن خدا آنحضرت را باین صفت
از آن است که در وقت نزول این آیه جامه پوشیده خفته بود وذکر نا کردن اسم از
قبیل تعظیم است چنانچه محبان تعظیم محبوبان می کنند ونیز تعظیم خردان مر بزرگان
را بر خیز شب را مگر کمی نیمه آنرا یا کم کن ازان یا زیاده کن وبخوان قرآن را خواندنی
واین امر مخصوص بآنحضرت ست بر دیگران بر پا داشتن نماز تهجد فرض نیست
بدلیل قوله تعالی فتهجد به نافلة لك پس نماز تهجد بگذار وکوشش کن بدان
درحالیکه فرضیتش خاص است بتو لیکن سنت ست بر دیگران چه مواظبت آنحضرت
بر آن بطریق عبادت بوده که ادای فرض عبادت ست والله اعلم واگر احیانا
بخفت یا عیادت بیمار قضا کردنش بعد طلوع آفتاب قبل زوال مستحب ست ودر سنن ابی داود
ست از امیر المؤمنین عمر بن خطاب رضی الله عنه مروی ست قال رسول الله
صلی الله علیه وسلم من نام عن حزبه او عن شیء منه فقرأه ما بین صلوة الفجر
وصلوة الظهر کتب له کانما قرأه من اللیل فرمود رسول خدا صلی الله علیه وسلم
کسیکه بخفت از حزب خود یعنی نفل معتاد خود یا از چیزے ازان یعنی چیزی گذارد
وچیزے باقی ماند پس بخواند میان نماز فجر ونماز ظهر نوشته شود او را گویا گذارده ست
آنرا از شب یعنی ثوابش خواهد یافت همچو ثواب آن در گذاردن آن شب این
از قبیل تحریص ست پس لا اقل مستحب خواهد بود اما آنچه در کتب فقه است

که قضای سنت بعد گذشتن وقتش محسوب ازان نیست مراد غیر سنت فجر و نماز
تهجد ست تا معارض نگردد حدیث را والله اعلم و نیز باید کم کردن صحبت با عوام
که آن موجب تخریب باطن و تضییع اوقات ست مولوی جلال الدین رومی
مثنوی خود می آرد در جائی که صحبت صالح ترا صالح کند ؛ صحبت طالح
ترا طالح کند ؛ و در جای دیگر از مثنوی که هیچ کنجی بی دد و بی دام نیست
جز بخلوتگاه حق آرام نیست ؛ و شیخ سعدی شیرازی در پند نامهٔ خود می آرد
که ز جاهل گریزنده چون تیر باش ؛ نیامیخته چون شکر شیر باش ؛ و از
طرق کسر نفس ست باز ماندن از همه آنچه حرام ست و از جمیع آنچه خواهد نفس از حلال
مگر بضرورت یعنی بقدر ضرورت از حلال بکار آوردن مضائقه ندارد و زائد ازان
مؤید نفس همچنین شنیده ام از سالکان طریقت و عمدهٔ اسباب کسر النفس العشق
و بهترین و کامل ترین اسباب شکستن نفس عشق ست که آنچه مذکور شد از
اسباب کسر همه آن دران موجود ست وهو عبارة عن البهتة فی حب ملاحظة
الله و آن یعنی عشق عبارت ست از بیهوشی در خواهش خدا برتر چنانچه بسبب
غلبهٔ خواهش او هوش بجا نماند وهو نوعان و او دو گونه است مجازی یکی ازان
مجازی ست وهو عبارة عن البهتة فی حب احد من المخلوق من
حیث مظهریته لله تعالی و آن یعنی عشق مجازی عبارت ست از بیهوش شدن در محبت کسی از مخلوق

باعتبار مظہر بودنش مر خدا را برتر یعنی باعتبار ظہور قدرتش در ان و حقیقی و دومی حقیقی

ست وھو عبارة عن الیھتة فی تصور صفات اللہ بلا واسطة المظہر و آن

عبارت ست از مدہوشی در تصور صفات خدا چہ ذات او تعالی محصور نیست

پس تصورش بدون پردہ صفات غیر ممکن بے واسطہ مظہر و آن مرتبہ عالی است

حصولش بعشق مجازی مشکل اما الیھتة فی حب احد من حسان الصورة

مع قطع النظر عن المظہریة فسق اما مدہوش شدن در حب کسے از

خوبان صورت باقطع نظر از مظہریت فسق ست و گناہ کہ در حدیث شریف

آمدہ عینان تزنیان ہر دو چشمان زنا می کنند و زناش بجز نظر چیزے

دیگر نہ و در مثنوی معنوی ست عشقہا کز پے رنگی بود عشق نبود عاقبت

ننگی بود و ھو ایضا نوعان و آن نیز دو گونہ ست فاحش و ھو عبارة

عن الیھتة فی حب احد من غیر غرض الحلال والحرام یکے از ان فاحش است

و آن عبارت از بہت است در حب کسے بے غرض حلال و حرام و افحش و ھو

عبارة عن فی حب شخص لغرض الحرام و دومی افحش ست و آن عبارت

از بہت از مدہوشی در حب کسے بغرض حرام و آن زنا ر قلب ست اما العشق

بنوعیہ احب و احسن قال المولوی عبد الرحمن الجامی لیکن عشق کہ عبارت است

ازینت درحب ملاحظہ خدا ہر دو نوع خود بہتر وخوب تراست فرمود

مولوی عبد الرحمن جامی ؎ متاب از عشق رو گرچہ مجازی ست

کہ ان بہر حقیقت کارسازی ست ، یعنی عشق مجازی ہم خوب است

پس ترکش نباید کہ موصل بعشق حقیقی است وحضرت مولانا روم فرمود

؎ عاشقی گرزین سر وگرزان سر است ، عاقبت ما را بدان شہ رہبر است

و لیعلم ان فی ہذا الطریق اعداء کثیر لا یستطیع احد ان یدفعہا

الا بتعلیم مرشد کامل واعانتہ و باید دانست کہ تحقیق درین رہ

دشمنہا بسیار اند کہ نمی تواند ہیچ کس دفع آنہا بے تعلیم مرشد کامل و

اعانت او و ذلک موقوف علی الصحبۃ و آن یعنی تعلیم مرشد موقوف

ست بر صحبت جسدی باشد یا روحی چنانکہ استاد اتبید تعلیم تعلم صورت نہ بندد

بدست نمی آید پس اگر جسدی باشد فبہا والا صحبت روحی ہم کافی ست

کہ این تعلیم باطنی است متعلق ست بروح فان مات شیخہ فلیس اقب

بتصور تمثال الشیخ ویتعلم منہ ویستفیض پس اگر مرد پیر او باید

کہ مراقبہ کند و تصور کند در آن شکل شیخ کہ می آموزد ازو و بگیر د فیضان

او ولا یمکن ذلک الا بکشف القبور والارواح وممکن نیست

آن بدون کشف قبور وارواح چہ استعداد مستفیض نیز شرط است و

طریق ہذا الکشف ان یضرب فی الجانب الایمن ستین حرف

فی الایسر قدوس وفی السماء رب الملائکۃ وفی القلب والروح

وطرز این کشف آن ست که بزند در جانب راست سُبُّوحٌ و در جانب چپ قُدُّوسٌ باشاره احاطه صفت پاکی که بغیر آن حصول این چنین امور عظیمه غیر متصور و بزند در جانب آسمان رَبُّ الْمَلَائِكَةِ و در قلب الفاظ وَالرُّوحِ باشاره علوشان او تعالے واحاطه صفت ربوبیت از انجا تا بذات خود وجمیع اسافل ان یضرب یَا عَلِیْمُ فی السرة و یَا مُبِیْنُ فوقها وتحت اللبة و یَا خَبِیْرُ فی اللبة و هکذا یهبط من اللبة الی السرة و یبدأ یَا خَبِیْرُ و یا بزند یَا عَلِیْمُ در ناف و یَا مُبِیْنُ بالای آن زیر لبه و یا خبیر در لبه و بهمین طور فرود آید از لبه تا ناف و شروع کند بیا خبیر یعنی بزند یَا خَبِیْرُ بر لبه و یَا مُبِیْنُ میان لبه و ناف و یَا عَلِیْمُ بر ناف و این است تمام یک مرتبه تفاؤلا باحاطه صفات علمیه بر مواضع مجاری النفس را او یضرب یَا عَلِیْمُ یَا سَمِیْعُ یَا بَصِیْرُ هکذا یا بزند یَا عَلِیْمُ یَا سَمِیْعُ یَا بَصِیْرُ بهمین طرز یعنی یَا عَلِیْمُ بر ناف و یَا سَمِیْعُ میان ناف و لبه و یَا بَصِیْرُ بر لبه و فرود آید بطریق سابق و اینها نیز از صفات علمیه است پس بهمین تفاؤل خواهد بود چنانکه منافع البیعة پس باید دانست که این امور مراتب فنا و بقا و کشف وغیره از منافع بیعت است بشرط الفاء ان و الله اعلم بالصواب الیه المرجع والمآب

و خدا آگاه تر است براستی تو با دوست بازگشت و آرام گاه همه مسئلة اما تکرار البیعة علی
ید الشیخین فان کان فی حضور شیخه الاول فلا یجوز حیث قال الشیخ ولی الله
الدهلوی فاعلم ان تکرار البیعة من رسول الله صلی الله علیه وسلم ماثور وکذلک
عن الصوفیة اما من شخصین فان کان بظهور خلل فیمن بایعه
فلا باس وکذلک بعد موته او غیبته المنقطعة واما بلا عذر فانه یشبه
التلاعب ویذهب البرکة ویصرف قلوب الشیوخ عن تعهده والله اعلم

اما تکرار بیعت بردست دو پیر پس اگر باشد این امر در روی پیر اول پس نارواست
چنانچه شیخ ولی الله دهلوی که استاد الاستاد استاد فقیر بوده اند در علم حدیث
پس بدان که بتحقیق تکرار بیعت از رسول خدا صلی الله علیه وسلم منقول است
چنانکه احادیثی که در بیعت عقبه ثانیه وارد شده دلالت دارد بآن و همچنین از
صوفیه یعنی تکرار بیعت بدست یک پیر از صوفیه هم منقول است اما از دو پیر پس
اگر بود بیعت بدست دیگرے بسبب پدید آمدن خللے مثل زنا کردن یا بلواطت مبتلا
شدن یا غیر آن که احتمال تاویل ندارد در کسے که بیعت کرده بود بدستش یعنی
پیر اول پس باکے نیست بدان و همچنین بعد مردنش یا غائب بودنش
بدین وجه که امید ملاقات نمانده باشد و اما بدون عذر

بیعت کرنا کوئی حرج نہیں اور ایسے ہی بعد اس کے مرجانے کے یا غائب ہو جانے کے اس طرح پر کہ امید ملاقات کی باقی نہ رہے لیکن بغیر کسی عذر کے

پس مشابهت دارد بازیچه و بازی گردان بامر مشروع ممنوع ست و میبرد برکت را بهمین وجه و میگرداند دلهای شیخان را از عهده داری آن و خدادانا تر است فعلم انه لا یجوز غیبوبة الشیخ ایضا بلا ضرورة لانه لما ذهبت البرکة و تبرأ الشیخ عن التعهد لزم الغاء امر ماثور من النبی صلی الله علیه وسلم و هو غیر جائز پس معلوم شد که آن ناروا است در وقت غیبوبت پیر نیز بے ضرورت چه هرگاه رفت برکت و بیزار شد پیر از عهده داری لازم آمد لغو گردانیدن امری که منقول است از نبی صلی الله علیه وسلم و آن ناروا است پس مثل اینهم نیز ناروا خواهد بود

و ایضا مشهور فیما بینهم ان المرید بین الشیخین کالزوجة بین الزوجین یعنی ان البیعة علی ید الشیخین کنکاح المرأة بالزوجین فمن یفعل کذا فلا مروة له و لا فائدة و نیز مشهور است میان شان یعنی معاشر مشائخ که تحقیق مرید میان دو پیر همچو زن است میان دو شوهر یعنی تحقیق بیعت بردست دو پیر مثل نکاح یک زن است بردست دو شوهر پس آنکه کند این را بے مروت است و هیچ فائده نیست او را

مسئلة و الاسترشاد من غیر شیخه فان کان حیا فباجازته لا باس و بغیر اذنه لا یجوز لانه یاثم علی اطاعته فان خالف نکث و ان بعد الموت فلا باس

لان المرید کالابن والشیخ کالاب والولد اذا مات ابوه یتعلم من غیره فکذا ههنا

وهکذا سمعت من الشیخ واسترشاد یعنی طلب فاضل شغل وتعلیم طرق سلوک از غیر پیر خود

پس اگر پیر زنده است باجازتش باکے ندارد وبے اذن او ناروا است چه تحقیق او

بیعت کرده براطاعتش پس اگر خلاف اطاعت بعمل آورد نکث لازم شود وآن ممنوع

وناروا است واگر استرشاد نمود از شخصی دیگر بعد موت پیر باکے ندارد چه تحقیق مرید

همچو طفل است وپیر همچو پدر وطفل چون مرده باشد پدرش مے آموزد از غیر او پس

همچنین درینجاست وهمچنین شنیده ام از شیخ خود دامت فیوضه علینا وروی

عن الشیخ ولی الله الدهلوی اذا سئل عن الاسترشاد من غیر الشیخ فقال الاب

واحد والاعمام کثیرة فعلم ان الشیخ کالاب والمرشد کالعم والله اعلم

وروایت کرده شده است از شیخ ولی الله محدث دهلوی که راویش مرزا حسن علی

محدث اند از شاه عبد العزیز از شیخ موصوف چون پرسیده می شد آن شیخ از

استرشاد از غیر شیخ خود می فرمود پدر یکیست واعمام بسیار اند پس دانسته

شد که پیر همچو پدر است ومرشد همچو عم ودستور آنست که باوجود حیات پدر

لان المرید کالابن والشیخ کالاب والولد اذا مات ابوه یتعلم من غیره فکذا ههنا وهکذا سمعت من الشیخ

اذا سئل عن الاسترشاد من غیر الشیخ فقال الاب واحد والاعمام کثیرة فعلم ان الشیخ کالاب کالعم والله اعلم

تعلم از عم را بے اجازتش معیوب دانند و با جازت او باکی نہ و بعد مردنش تعلیم
تعلق بعم میدارد و خدا دانا است فائدہ باید دانست از امور مذکورہ مقصود
اعظم و مطلوب اہم عشق ست ازین امور در گذشتہ رجوع بآن باید نمود کہ این
ہمہ وسایط اند چنانچہ دُہرہ یکے از عاشقان دلالت دارد بان ﮧ انکھیان
ہتین اب نین ہاہین کجرا جو دیے مرگ چھونگی ؛ جب باری ہاتین اب ناری
بھئین پیا سیج کے بیچ بچھون کے ؛ میری جان تم اب چترائی سکھوات تھوڑے رہے
دن گونگی ؛ اب کھیل جو کھیل پیا سنگ کھیل گئے دن کھیل کھلونن کے ؛
چشمان بود ند کہ میدیدند و نشناختند ہیچو چشمان جنین کہ می بینند بدان و نمی شناسد
لاتدرکہ الابصار وھو یدرک الابصار او تعالی را مے نیابند چشمان
و او در یابد چشمان یعنی تا وقتیکہ چشمان دل الشو ند و عشق ہم نرسد ہرگز خدا را نیابے
اکنون چشمان شناسا شدند یعنی چون بہوش آدم و عاشق شدم و غفلت
گذاشتم یافتم و شناختم وجوہ یومئذ ناضرۃ الی ربہا ناظرۃ دران
روز عشق کہ قیامت عاشق ہمین وقت عشق ست بدلیل شروع کردن او تعالی این
سورۂ قیامہ را لا اقسم بنفس لوامہ کہ بعد این مرتبہ نفس مطمئنہ بدست میرسد و ان مرتبہ
عشق ست تر و تازہ یعنی فارغ و بی پروا از من و تو بسوی پروردگار خود مے بینند

یعنی بچشمان دل و دران جهان همه بچشمان جسد خواهند دید و اورا که جسد مرتبه
روحانی خواهد رسید و حصول این مرتبه سرمه فنا و فقر کشیدن در چشم وجود
بهم میرسد که مثل هندی در شان چوب سرخ مشهور است ؎ پانت
پانت کراپ لٹاوے کالا منہ کر جگ دکھلاوے تب لالن کی لالی پاوے یعنی پاره
پاره کرده خود را برباد دهد یعنی خود را نیست گرداند که مرتبه فناست روسیاه گرد
بخلق لومی نماید یعنی عار از خلق ندارد که مرتبه موت است پس سرخی سرخرویان دریابد
که وصل هست در آن وقت که عشق بنود همچو دختران بودند بے شعور و عاشقان
را تعبیر باسم زنان کردن باعتبار نعت شان بمعشوق است که مرد فضیلت
بر زن دارد والا عاشق از مردے و زنے فارغ است چه این همه دلیل هستی است
و عشق عبارت از نیست و بیهستی است اکنون که بوصل مرتبهٔ عشق فائز شدند
جوان و بالغ یعنی ارباب دید گشتند و واصل بیار شدند همچو زن با شوهر در
فراش خفتنی و پردهٔ دوئی از میان برخاست ؎ من تو شدم تو من شدی
من تن شدم تو جان شدی ؛ تاکس نگوید بعد ازین من دیگرم تو دیگری ؛
یعنی حقیقت همه واحد است و غیریت باعتبار تشخص هست و این تشخص که
هست مظهر اوست ای جانم که خطاب بطالب صادق و عاشق بمعشوق
مجازی است اکنون که مرتبه عشق مجازی دریافتی دانش یعنی عشق حقیقی
بیاموز یعنی از مظاهر بگذر الحال چیزی قلیل مانده است از ایام وصال حقیقی که مرگ است

تا بوصل فائز شوی چہ ہر کہ درین جہان عشق ندارد در انجا وصل نیابد و موید
خدائے تعالی من کان فی ھذہ اعمیٰ فھو فی الاخرۃ اعمیٰ کسی کہ در اینجا
کور است یعنی محروم از عشق در انجا کور است یعنی محروم از وصل بازیچہ کہ بازی
با یار باز یعنی انچہ از ریاضات و اعمال کنی لطلب و مکن واز ثواب و عقاب کار رسے
مدار رفت روزگار بازیچہا یعنی وقت غفلت و دوئی نماندہ کہ وقت عاشقی رسیدہ
است و طلب ثواب و خواہش جنت بے غرض میار پیشہ عاشقان نیست شیخ علاء الدین
اودہی میفرمایدے ما مفلسان کوی دلداریم ؞ رخ بدنیا و دین نمی آریم ؞ و دیگری
می آرد ے ذوق نامش عاشق مشتاق را ؞ از بہشت جاودانی خوشتر است ؞
گرچہ در فردوس نعمتہا بسے است ؞ وصل او از ہر چہ دانی خوشتر است ؞ و این ہمہ
ریاضات کہ ہست بہر اتباع حکم اوست و عاشق گاہے از سیطرہ اطاعت بدر نمیشود
پس ترک اوامر وارتکاب نواہی مناقض عشق است و طلب جنت بغرض ثواب
نیست بلکہ بطمع دیدار چنانچہ میگوید ے عاشقان دائم لقائے دوست میدارند
وانند دوست ؞ در غم و راحت رضائے دوست مے دارند دوست ؞

وعدهٔ دیدار چون در جنت آمد لاجرم ٭ عاشقان جنت برای دوست میدارند
دوست ٭ این را حدے نیست وچیزے از تن باقی ماند پس تمامش ضرور نیست
سه روتمام این حکایت باز گو ٭ این ندارد آخر از آغاز گو ٭ الحمد لله الذی
وفق الفقیر الضعیف ذمیم الاخلاق محمد عبد الرزاق ابن المولوی
جمال الدین احمد الانصاری افاض الله علینا من فیوضه و برکاته
لتسطیر هذه الرسالة الموسومة بعمدة الوسائل لتحصیل الفضائل
والصلوة والسلام علی رسوله محمد وآله واصحابه وازواجه
واتباعه وغفر الله لمحرره ولابائه ولکاتبه وشیوخه
واساتذته اجمعین یارب العالمین همه حمد ثابت است مر خدا را که
توفیق داد فقیر ضعیف بدکردار محمد عبد الرزاق پسر مولوی جمال الدین احمد
را که از قبیله انصار است برساند خدای بافیض وبرکاتش بنوشتن وجمع کردن
این رساله که نامش کرده ام بعمدة الوسائل لتحصیل الفضائل ودرود
وسلام باد بر رسول محمد واولاد او و یاران او وزنانش وتابعانش رضی
وخوشنود باد خدا از ایشان وبخشد خدا گناهان محررش وپدرانش وکه پدران پدران اند
تا ابی ایوب انصاری وپیران واوستادانش همه همچنین کن ای پرورنده همه
عالمیان چون اعتبار کتاب بے دریافت جامعش ناروا است وذکر پیران طریقت
بذریعه نقل شجره در ابتدای رساله مندرج گشته آوردن اسم خود در ابتدای آن
مبنی بسوی ادب بود ناچار از داب مولفان عدول کرده بآخر آوردم

تمت فی لیلة الخمیس الثالثة و العشرین خلت من ذی القعدة الحرام عام الستین و المائتین بعد الالف من الهجرة النبویة علیه الصلوة و السلام و علی آله الکرام و اصحابه العظام و تمامیش

بحصول انجامید در شب پنجشنبه بست و سوم که بود از ماه ذی القعده الحرام سنه ۱۲۶۰ یکهزار و دو صد و شصت از هجرت نبی باد برو درود و سلام و بر اولاد کرام و اصحاب عظامش و تسوید ترجمه در شب پنجشنبه بست و هشتم ماه محرم سنه ۱۲۶۱ھ یکهزار و دو صد و شصت زیور اختتام پوشیده و درین زمان اند سال بست و پنجم عمر فقیر یک ماه و هشت روز گذشته بود که سال ولادتش یک هزار و دو صد و سی و شش بود در تاریخ بستم ماه ذی الحجه بفحوای کلام و الاوقات جدره معموم سیگرد و بسط

رسالہ جامع الاوراد مرتبہ حضرت مولانا شاہ محمد عبد الرزاق قدس اللہ سرہ العزیز

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَّعَلٰى اٰلِ سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ صَلٰوةً تُنْجِيْنَا
بِهَا مِنْ جَمِيْعِ الْمِحَنِ وَالْاِحَنِ وَالْاَهْوَالِ وَالْبَلِيَّاتِ وَتُسَلِّمُنَا
بِهَا مِنْ جَمِيْعِ الْفِتَنِ وَالْاَسْقَامِ وَالْاٰفَاتِ وَالْعَاهَاتِ وَتُطَهِّرُنَا بِهَا
مِنْ جَمِيْعِ الْعُيُوْبِ وَالسَّيِّئَاتِ وَتَغْفِرُ لَنَا بِهَا مِنْ جَمِيْعِ الذُّنُوْبِ
وَتَمْحُوْ بِهَا عَنَّا الْخَطِيْئَاتِ وَتَقْضِيْ لَنَا بِهَا جَمِيْعَ مَا نَطْلُبُهٗ
مِنَ الْحَاجَاتِ وَتَرْفَعُنَا بِهَا عِنْدَكَ اَعْلَى الدَّرَجَاتِ وَتُبَلِّغُنَا بِهَا
اَقْصَى الْغَايَاتِ مِنْ جَمِيْعِ الْخَيْرَاتِ فِي الْحَيٰوةِ وَعِنْدَ الْمَمَاتِ
وَبَعْدَ الْوَفَاتِ يَا رَبِّ يَا اَللّٰهُ يَا مُجِيْبَ الدَّعْوَاتِ سبعا (ہفت بار) اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى
مُحَمَّدٍ كَمَا اَمَرْتَنَا اَنْ نُصَلِّيَ عَلَيْهِ اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى مُحَمَّدٍ كَمَا هُوَ اَهْلُهٗ
اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى مُحَمَّدٍ كَمَا تُحِبُّ وَتَرْضٰى لَهٗ اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى رُوْحِ مُحَمَّدٍ
فِي الْاَرْوَاحِ اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى جَسَدِ مُحَمَّدٍ فِي الْاَجْسَادِ اَللّٰهُمَّ صَلِّ
عَلٰى قَبْرِ مُحَمَّدٍ فِي الْقُبُوْرِ اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى تُرْبَةِ مُحَمَّدٍ فِي التُّرَابِ
وَصَلَّى اللّٰهُ عَلٰى خَيْرِ خَلْقِهٖ مُحَمَّدٍ وَّاٰلِهٖ وَاَصْحَابِهٖ وَاَهْلِ بَيْتِهٖ اَجْمَعِيْنَ سبعا (ہفت بار)
اَللّٰهُمَّ اِنِّيْ اَعُوْذُ بِكَ مِنَ الْكَسَلِ وَالْهَرَمِ وَالْمَغْرَمِ وَالْمَاْثَمِ
اَللّٰهُمَّ اِنِّيْ اَعُوْذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ النَّارِ وَفِتْنَةِ النَّارِ وَفِتْنَةِ الْقَبْرِ وَعَذَابِ الْقَبْرِ
وَمِنْ شَرِّ فِتْنَةِ الْغِنٰى وَشَرِّ فِتْنَةِ الْفَقْرِ وَمِنْ شَرِّ فِتْنَةِ الْمَسِيْحِ الدَّجَّالِ

اللهم اغسل خطاياي بماء الثلج والبرد ونق قلبي من الخطايا
كما ينقى الثوب من الدنس وباعد بيني وبين خطاياي كما باعدت
بين المشرق والمغرب اللهم اني اعوذ بك من العجز والكسل
والجبن والهرم واعوذ بك من عذاب القبر واعوذ بك
من فتنة المحيا والممات واعوذ بك من القسوة والغفلة
والعيلة والذلة والمسكنة واعوذ بك من الفقر والكفر و
الفسوق والشقاق والسمعة والرياء واعوذ بك
من الصمم والبكم والجنون والجذام وسيئ الاسقام
اللهم اني اعوذ بك من الهم والحزن والعجز والكسل والبخل
والجبن وضلع الدين وغلبة الرجال اللهم اني اعوذ بك
من البخل واعوذ بك من الجبن واعوذ بك من ان ارد
الى ارذل العمر واعوذ بك من فتنة الدنيا واعوذ بك
من عذاب القبر اللهم آت نفسي تقوٰها وزكها انت خير من زكها انت وليها ومولٰها اللهم صل
على محمد عبدك وحبيبك ورسولك النبي الامي وعلى آل
محمد وبارك وسلم اللهم اني اعوذ بك من علم لا ينفع ومن قلب
لا يخشع ومن نفس لا تشبع ومن دعوة لا يستجاب لها
اللهم اني اعوذ بك من الجبن والبخل وسوء العمر وفتنة الصدر
وعذاب القبر اللهم اني اعوذ بعزتك لا اله الا انت ان تضلني
انت الحي الذي لا يموت والجن والانس يموتون اللهم انا
نعوذ بك من جهد البلاء ودرك الشقاء وسوء القضاء
وشماتة الاعداء اللهم اني اعوذ بك من شر ما عملت
ومن شر ما لم اعمل اللهم اني اعوذ بك من شر ما علمت
ومن شر ما لم اعلم اللهم اني اعوذ بك من زوال نعمتك

وَتَحَوُّلِ عَافِيَتِكَ وَفُجَاءَةِ نِقْمَتِكَ وَجَمِيعِ سَخَطِكَ اَللّٰهُمَّ صَلِّ
عَلٰى مُحَمَّدٍ وَعَلٰى اٰلِ مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ عَلٰى اِبْرَاهِيْمَ وَعَلٰى اٰلِ اِبْرَاهِيْمَ
اِنَّكَ حَمِيْدٌ مَّجِيْدٌ اَللّٰهُمَّ بَارِكْ عَلٰى مُحَمَّدٍ وَعَلٰى اٰلِ مُحَمَّدٍ كَمَا بَارَكْتَ
عَلٰى اِبْرَاهِيْمَ وَعَلٰى اٰلِ اِبْرَاهِيْمَ اِنَّكَ حَمِيْدٌ مَّجِيْدٌ اَللّٰهُمَّ اِنِّيْ
اَعُوْذُ بِكَ مِنْ شَرِّ سَمْعِيْ وَمِنْ شَرِّ بَصَرِيْ وَمِنْ شَرِّ لِسَانِيْ
وَمِنْ شَرِّ قَلْبِيْ وَمِنْ شَرِّ مَنِيِّيْ اَللّٰهُمَّ اِنِّيْ اَعُوْذُ بِكَ مِنَ الْفَقْرِ
وَالْفَاقَةِ وَالذِّلَّةِ وَاَعُوْذُ بِكَ مِنْ اَنْ اَظْلِمَ اَوْ اُظْلَمَ اَللّٰهُمَّ اِنِّيْ
اَعُوْذُ بِكَ مِنَ الْهَدْمِ وَاَعُوْذُ بِكَ مِنَ التَّرَدِّيْ وَاَعُوْذُ بِكَ
مِنَ الْغَرَقِ وَالْحَرَقِ وَالْهَرَمِ وَاَعُوْذُ بِكَ مِنْ اَنْ يَّتَخَبَّطَنِيَ الشَّيْطٰنُ
عِنْدَ الْمَوْتِ وَاَعُوْذُ بِكَ مِنْ اَنْ اَمُوْتَ فِيْ سَبِيْلِكَ مُدْبِرًا وَاَعُوْذُ بِكَ مِنْ اَنْ
اَمُوْتَ لَدِيْغًا اَللّٰهُمَّ اِنِّيْ اَعُوْذُ بِكَ مِنْ مُّنْكَرَاتِ الْاَخْلَاقِ وَالْاَعْمَالِ
وَالْاَهْوَالِ وَالْاَدْوَاءِ اَللّٰهُمَّ اِنِّيْ اَسْئَلُكَ مِنْ خَيْرِ مَا سَاَلَكَ مِنْهُ نَبِيُّكَ
مُحَمَّدٌ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَنَعُوْذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا اسْتَعَاذَ مِنْهُ نَبِيُّكَ
مُحَمَّدٌ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَاَنْتَ الْمُسْتَعَانُ وَعَلَيْكَ الْبَلَاغُ وَلَا حَوْلَ
وَلَا قُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ اَللّٰهُمَّ اِنَّا نَسْئَلُكَ عَزَائِمَ مَغْفِرَتِكَ وَمُنْجِيَاتِ
اَمْرِكَ وَالسَّلَامَةَ مِنْ كُلِّ اِثْمٍ وَالْغَنِيْمَةَ مِنْ كُلِّ بِرٍّ وَالْفَوْزَ بِالْجَنَّةِ
وَالنَّجَاةَ مِنَ النَّارِ اَللّٰهُمَّ اِنَّا نَعُوْذُ بِكَ اَنْ نَّرْجِعَ عَلٰى اَعْقَابِنَا اَوْ نُفْتَنَ
عَنْ دِيْنِنَا نَعُوْذُ بِاللّٰهِ مِنَ الْفِتَنِ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ نَعُوْذُ بِاللّٰهِ مِنْ فِتْنَةِ
الدَّجَّالِ اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى مُحَمَّدٍ وَعَلٰى اٰلِ مُحَمَّدٍ بِعَدَدِ كُلِّ دَاءٍ وَّدَوَاءٍ وَبِعَدَدِ كُلِّ عِلَّةٍ وَّشِفَاءٍ اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِيْ ذُنُوْبِيْ
وَخَطَائِيْ وَعَمَدِيْ اَللّٰهُمَّ اِنِّيْ اَعُوْذُ بِكَ مِنْ يَوْمِ السُّوْءِ وَمِنْ لَيْلَةِ السُّوْءِ
وَمِنْ سَاعَةِ السُّوْءِ وَمِنْ صَاحِبِ السُّوْءِ فِيْ دَارِ الْمُقَامَةِ اَللّٰهُمَّ اِنِّيْ اَعُوْذُ بِكَ
مِنَ الْبَرَصِ وَالْجُذَامِ وَالْجُنُوْنِ وَسَيِّئِ الْاَسْقَامِ اَللّٰهُمَّ اِنِّيْ اَعُوْذُ بِكَ مِنَ الشِّقَاقِ
وَالنِّفَاقِ وَسُوْءِ الْاَخْلَاقِ اَللّٰهُمَّ اِنِّيْ اَعُوْذُ بِكَ مِنَ الْجُوْعِ فَاِنَّهٗ بِئْسَ الضَّجِيْعُ

وَاَعُوْذُ بِكَ مِنَ الْخِيَانَةِ فَاِنَّهَا بِئْسَتِ الْبِطَانَةُ اَللّٰهُمَّ رَبَّنَا اٰتِنَا
فِی الدُّنْیَا حَسَنَةً وَّفِی الْاٰخِرَةِ حَسَنَةً وَّقِنَا عَذَابَ النَّارِ اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِیْ
جِدِّیْ وَهَزْلِیْ وَخَطَائِیْ وَعَمْدِیْ وَکُلُّ ذٰلِكَ عِنْدِیْ اَنْتَ الْمُقَدِّمُ وَاَنْتَ الْمُؤَخِّرُ وَاَنْتَ عَلٰی کُلِّ شَیْءٍ قَدِیْرٌ
اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰی مُحَمَّدٍ وَّعَلٰی اٰلِ مُحَمَّدٍ بِعَدَدِ کُلِّ ذَرَّةٍ اَلْفَ اَلْفِ مَرَّةٍ مِّنْ یَّوْمِ
خَلَقْتَ الدُّنْیَا اِلٰی یَوْمِ الْقِیٰمَةِ اَللّٰهُمَّ مُصَرِّفَ الْقُلُوْبِ صَرِّفْ
قُلُوْبَنَا عَلٰی طَاعَتِكَ اَللّٰهُمَّ اِنِّیْ اَسْئَلُكَ الْهُدٰی وَالتُّقٰی وَالْعَفَافَ
وَالْغِنٰی اَللّٰهُمَّ اَصْلِحْ لِیْ دِیْنِیَ الَّذِیْ هُوَ عِصْمَةُ اَمْرِیْ وَفِیْ دُنْیَایَ الَّتِیْ
فِیْهَا مَعَاشِیْ وَاَصْلِحْ لِیْ اٰخِرَتِیَ الَّتِیْ فِیْهَا مَعَادِیْ وَاجْعَلِ الْحَیٰوةَ
زِیَادَةً لِّیْ فِیْ کُلِّ خَیْرٍ وَّاجْعَلِ الْمَوْتَ رَاحَةً لِّیْ مِنْ کُلِّ شَرٍّ اَللّٰهُمَّ
اغْفِرْ لِیْ وَارْحَمْنِیْ وَعَافِنِیْ وَارْزُقْنِیْ وَاهْدِنِیْ رَبِّ اَعِنِّیْ وَلَا تُعِنْ عَلَیَّ وَانْصُرْنِیْ
وَلَا تَنْصُرْ عَلَیَّ وَامْکُرْ لِیْ وَلَا تَمْکُرْ عَلَیَّ وَاهْدِنِیْ وَیَسِّرِ الْهُدٰی
لِیْ وَانْصُرْنِیْ عَلٰی مَنْ بَغٰی عَلَیَّ رَبِّ اجْعَلْنِیْ لَكَ ذَکَّارًا لَّكَ شَکَّارًا لَّكَ
رَهَّابًا لَّكَ مِطْوَاعًا لَّكَ مُخْبِتًا اِلَیْكَ اَوَّاهًا مُّنِیْبًا رَبِّ تَقَبَّلْ تَوْبَتِیْ
وَاغْسِلْ حَوْبَتِیْ وَاَجِبْ دَعْوَتِیْ وَثَبِّتْ حُجَّتِیْ وَسَدِّدْ لِسَانِیْ وَاهْدِ قَلْبِیْ
وَاسْلُلْ سَخِیْمَةَ صَدْرِیْ اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰی مُحَمَّدٍ وَّعَلٰی اٰلِ مُحَمَّدٍ وَّبَارِكْ وَسَلِّمْ اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لَنَا
وَارْحَمْنَا وَارْضَ عَنَّا وَتَقَبَّلْ مِنَّا وَاَدْخِلْنَا الْجَنَّةَ وَنَجِّنَا مِنَ النَّارِ
وَاَصْلِحْ لَنَا شَاْنَنَا کُلَّهٗ اَللّٰهُمَّ اَلِّفْ بَیْنَ قُلُوْبِنَا وَاَصْلِحْ ذَاتَ بَیْنِنَا
وَاهْدِنَا سُبُلَ السَّلَامِ وَنَجِّنَا مِنَ الظُّلُمٰتِ اِلَی النُّوْرِ وَجَنِّبْنَا الْفَوَاحِشَ
مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ وَبَارِكْ لَنَا فِیْ اَسْمَاعِنَا وَاَبْصَارِنَا وَقُلُوْبِنَا
وَاَزْوَاجِنَا وَذُرِّیّٰتِنَا وَتُبْ عَلَیْنَا اِنَّكَ اَنْتَ التَّوَّابُ الرَّحِیْمُ
وَاجْعَلْنَا شَاکِرِیْنَ لِنِعْمَتِكَ مُثْنِیْنَ بِهَا قَابِلِیْهَا وَاَتِمَّهَا عَلَیْنَا اَللّٰهُمَّ
اِنِّیْ اَسْئَلُكَ الثَّبَاتَ فِی الْاَمْرِ وَاَسْئَلُكَ عَزِیْمَةَ الرُّشْدِ وَاَسْئَلُكَ
شُکْرَ نِعْمَتِكَ وَحُسْنَ عِبَادَتِكَ وَاَسْئَلُكَ لِسَانًا صَادِقًا

وَقَلْبًا سَلِيْمًا وَّخُلُقًا مُّسْتَقِيْمًا وَّاَعُوْذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا تَعْلَمُ وَاَسْاَلُكَ
مِنْ خَيْرِ مَا تَعْلَمُ وَاَسْتَغْفِرُكَ مِمَّا تَعْلَمُ اِنَّكَ اَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوْبِ
اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِيْ مَا قَدَّمْتُ وَمَا اَخَّرْتُ وَمَا اَسْرَرْتُ وَمَا اَعْلَنْتُ
وَمَا اَنْتَ اَعْلَمُ بِهٖ مِنِّيْ لَا اِلٰهَ اِلَّا اَنْتَ اَللّٰهُمَّ اقْسِمْ لَنَا مِنْ خَشْيَتِكَ مَا تَحُوْلُ
بِهٖ بَيْنَنَا وَبَيْنَ مَعَاصِيْكَ وَمِنْ طَاعَتِكَ مَا تُبَلِّغُنَا بِهٖ جَنَّتَكَ
وَمِنَ الْيَقِيْنِ مَا تُهَوِّنُ بِهٖ عَلَيْنَا مَصَائِبَ الدُّنْيَا وَمَتِّعْنَا بِاَسْمَاعِنَا
وَاَبْصَارِنَا وَقُوَّتِنَا مَا اَحْيَيْتَنَا وَاجْعَلْهُ الْوَارِثَ مِنَّا
وَاجْعَلْ ثَارَنَا عَلٰى مَنْ ظَلَمَنَا وَانْصُرْنَا عَلٰى مَنْ عَادَانَا وَلَا تَجْعَلْ
مُصِيْبَتَنَا فِيْ دِيْنِنَا وَلَا تَجْعَلِ الدُّنْيَا اَكْبَرَ هَمِّنَا وَلَا مَبْلَغَ عِلْمِنَا
وَلَا غَايَةَ رَغْبَتِنَا وَلَا تُسَلِّطْ عَلَيْنَا مَنْ لَّا يَرْحَمُنَا اَللّٰهُمَّ زِدْنَا
وَلَا تَنْقُصْنَا وَاَكْرِمْنَا وَلَا تُهِنَّا وَاَعْطِنَا وَلَا تَحْرِمْنَا وَاٰثِرْنَا وَلَا تُؤْثِرْ عَلَيْنَا
وَاَرْضِنَا وَارْضَ عَنَّا اَللّٰهُمَّ اَلْهِمْنِيْ رُشْدِيْ وَاَعِذْنِيْ
مِنْ شَرِّ نَفْسِيْ اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى مُحَمَّدٍ وَّعَلٰى اٰلِ مُحَمَّدٍ بِعَدَدِ مَنْ صَلّٰى
وَصَامَ وَصَلِّ عَلٰى مُحَمَّدٍ وَّعَلٰى اٰلِ مُحَمَّدٍ بِعَدَدِ مَنْ قَعَدَ وَقَامَ اَللّٰهُمَّ قِنِيْ
شَرَّ نَفْسِيْ وَاعْزِمْ لِيْ رُشْدَ اَمْرِيْ اَللّٰهُمَّ اِنِّيْ اَسْاَلُكَ فِعْلَ الْخَيْرَاتِ
وَتَرْكَ الْمُنْكَرَاتِ وَحُبَّ الْمَسَاكِيْنِ وَاَنْ تَغْفِرَ لِيْ وَتَرْحَمَنِيْ
وَاِذَا اَرَدْتَ بِقَوْمٍ فِتْنَةً فَتَوَفَّنِيْ غَيْرَ مَفْتُوْنٍ وَّاَسْاَلُكَ
حُبَّكَ وَحُبَّ مَنْ يُّحِبُّكَ وَحُبَّ عَمَلٍ يُّقَرِّبُ اِلٰى حُبِّكَ اَللّٰهُمَّ
اجْعَلْ حُبَّكَ اَحَبَّ اِلَيَّ مِنْ نَّفْسِيْ وَاَهْلِيْ وَمِنَ الْمَاءِ الْبَارِدِ
اَللّٰهُمَّ فَكَمَا رَزَقْتَنِيْ مِمَّا اُحِبُّ فَاجْعَلْهُ قُوَّةً لِّيْ فِيْمَا تُحِبُّ اَللّٰهُمَّ
وَمَا زَوَيْتَ عَنِّيْ مِمَّا اُحِبُّ فَاجْعَلْهُ فَرَاغًا لِّيْ فِيْمَا تُحِبُّ اَللّٰهُمَّ
مَتِّعْنِيْ بِسَمْعِيْ وَبَصَرِيْ وَاجْعَلْهُمَا الْوَارِثَ مِنِّيْ وَانْصُرْنِيْ
عَلٰى مَنْ ظَلَمَنِيْ وَاَرِنِيْ فِيْهِ ثَارِيْ يَا مُقَلِّبَ الْقُلُوْبِ ثَبِّتْ قَلْبِيْ

عَلٰى دِيْنِكَ اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى مُحَمَّدٍ وَّعَلٰى اٰلِ مُحَمَّدٍ عَدَدَ مَنْ صَلّٰى
عَلَيْهِ وَصَلِّ عَلٰى مُحَمَّدٍ وَّعَلٰى اٰلِ مُحَمَّدٍ عَدَدَ مَنْ لَّمْ يُصَلِّ
عَلَيْهِ اَللّٰهُمَّ اِنِّىْ اَسْاَلُكَ اِيْمَانًا لَّا يَرْتَدُّ وَنَعِيْمًا لَّا يَنْفَدُ
وَمُرَافَقَةَ نَبِيِّنَا مُحَمَّدٍ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِىْ اَعْلٰى دَرَجَةِ
الْجَنَّةِ جَنَّةِ الْخُلْدِ اَللّٰهُمَّ انْفَعْنِىْ بِمَا عَلَّمْتَنِىْ وَعَلِّمْنِىْ مَا يَنْفَعُنِىْ
وَزِدْنِىْ عِلْمًا اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلٰى كُلِّ حَالٍ وَّاَعُوْذُ بِاللّٰهِ مِنْ حَالِ
اَهْلِ النَّارِ اَللّٰهُمَّ بِعِلْمِكَ الْغَيْبَ وَقُدْرَتِكَ عَلَى الْخَلْقِ
اَحْيِنِىْ مَا عَلِمْتَ الْحَيٰوةَ خَيْرًا لِّىْ وَتَوَفَّنِىْ اِذَا عَلِمْتَ الْوَفَاةَ
خَيْرًا لِّىْ وَاَسْاَلُكَ خَشْيَتَكَ فِى الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ وَكَلِمَةَ
الْاِخْلَاصِ فِى الرِّضَا وَالْغَضَبِ وَاَسْاَلُكَ نَعِيْمًا لَّا يَنْفَدُ وَقُرَّةَ
عَيْنٍ لَّا تَنْقَطِعُ وَاَسْاَلُكَ الرِّضَا بِالْقَضَاءِ وَبَرْدَ الْعَيْشِ بَعْدَ الْمَوْتِ
وَلَذَّةَ النَّظَرِ اِلٰى وَجْهِكَ وَالشَّوْقَ اِلٰى لِقَائِكَ وَاَعُوْذُ بِكَ
مِنْ ضَرَّاءَ مُضِرَّةٍ وَّفِتْنَةٍ مُّضِلَّةٍ اَللّٰهُمَّ زَيِّنَّا بِزِيْنَةِ الْاِيْمَانِ
وَاجْعَلْنَا هُدَاةً مُّهْتَدِيْنَ اَللّٰهُمَّ اِنِّىْ اَسْاَلُكَ مِنَ الْخَيْرِ كُلِّهٖ
عَاجِلِهٖ وَاٰجِلِهٖ مَا عَلِمْتُ مِنْهُ وَمَا لَمْ اَعْلَمْ اَللّٰهُمَّ اِنِّىْ
اَسْاَلُكَ الْجَنَّةَ وَمَا قَرَّبَ اِلَيْهَا مِنْ قَوْلٍ اَوْ عَمَلٍ
وَاَسْاَلُكَ اَنْ تَجْعَلَ كُلَّ قَضَاءٍ لِّىْ خَيْرًا اَللّٰهُمَّ وَاَسْاَلُكَ مَا قَضَيْتَ
لِىْ مِنْ اَمْرٍ اَنْ تَجْعَلَ عَاقِبَتَهٗ رُشْدًا اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى مُحَمَّدٍ
وَّعَلٰى اٰلِ مُحَمَّدٍ كُلَّمَا ذَكَرَهُ الذَّاكِرُوْنَ وَصَلِّ عَلَيْهِ وَعَلٰى اٰلِهٖ
كُلَّمَا غَفَلَ عَنْ ذِكْرِهِ الْغَافِلُوْنَ اَللّٰهُمَّ احْفَظْنِىْ بِالْاِسْلَامِ
قَائِمًا وَّاحْفَظْنِىْ بِالْاِسْلَامِ قَاعِدًا وَّاحْفَظْنِىْ بِالْاِسْلَامِ رَاقِدًا
وَّلَا تُشْمِتْ بِىْ عَدُوًّا وَّلَا حَاسِدًا اَللّٰهُمَّ اِنِّىْ اَسْاَلُكَ مِنْ كُلِّ
خَيْرٍ خَزَائِنُهٗ بِيَدِكَ اَللّٰهُمَّ اِنَّا نَسْاَلُكَ مُوْجِبَاتِ رَحْمَتِكَ

وَعَزَائِمَ مَغْفِرَتِكَ وَالسَّلَامَةَ مِنْ كُلِّ إِثْمٍ وَالْغَنِيمَةَ مِنْ كُلِّ بِرٍّ وَالْفَوْزَ
بِالْجَنَّةِ وَالنَّجَاةَ مِنَ النَّارِ اَللّٰهُمَّ لَا تَدَعْ لَنَا ذَنْبًا إِلَّا غَفَرْتَهُ وَلَا هَمًّا
إِلَّا فَرَّجْتَهُ وَلَا دَيْنًا إِلَّا قَضَيْتَهُ وَلَا حَاجَةً مِنْ حَوَائِجِ الدُّنْيَا
وَالْآخِرَةِ إِلَّا قَضَيْتَهَا يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ اَللّٰهُمَّ أَعِنَّا عَلَى ذِكْرِكَ
وَشُكْرِكَ وَحُسْنِ عِبَادَتِكَ اَللّٰهُمَّ قَنِّعْنِي بِمَا رَزَقْتَنِي وَبَارِكْ
لِي فِيهِ وَاخْلُفْ عَلَى كُلِّ غَائِبَةٍ لِي بِخَيْرٍ اَللّٰهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ عِيشَةً
نَقِيَّةً وَمِيتَةً سَوِيَّةً وَمَرَدًّا غَيْرَ مُخْزِيٍّ وَلَا فَاضِحٍ اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلَى
مُحَمَّدٍ وَآلِهِ بِعَدَدِ حُسْنِهِ وَجَمَالِهِ اَللّٰهُمَّ إِنِّي ضَعِيفٌ فَقَوِّ فِي رِضَاكَ
ضَعْفِي وَخُذْ إِلَى الْخَيْرِ بِنَاصِيَتِي وَاجْعَلِ الْإِسْلَامَ مُنْتَهٰى رِضَائِي
اَللّٰهُمَّ إِنِّي ضَعِيفٌ فَقَوِّنِي وَإِنِّي ذَلِيلٌ فَأَعِزَّنِي وَإِنِّي فَقِيرٌ فَارْزُقْنِي
اَللّٰهُمَّ أَنْتَ الْأَوَّلُ فَلَا شَيْءَ قَبْلَكَ وَأَنْتَ الْآخِرُ فَلَا شَيْءَ
بَعْدَكَ أَعُوذُ بِكَ مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ نَاصِيَتُهَا بِيَدِكَ وَأَعُوذُ بِكَ
مِنَ الْإِثْمِ وَالْكَسَلِ وَعَذَابِ الْقَبْرِ وَفِتْنَةِ الْقَبْرِ وَفِتْنَةِ الْفَقْرِ
وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ الْمَأْثَمِ وَالْمَغْرَمِ اَللّٰهُمَّ نَقِّنِي مِنْ خَطَايَايَ
كَمَا نَقَّيْتَ الثَّوْبَ الْأَبْيَضَ مِنَ الدَّنَسِ اَللّٰهُمَّ بَاعِدْ بَيْنِي وَبَيْنَ
خَطَايَايَ كَمَا بَاعَدْتَ بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ اَللّٰهُمَّ إِنِّي
أَسْأَلُكَ خَيْرَ الْمَسْأَلَةِ وَخَيْرَ الدُّعَاءِ وَخَيْرَ النَّجَاحِ وَخَيْرَ الْعَمَلِ
وَخَيْرَ الثَّوَابِ وَخَيْرَ الْحَيٰوةِ وَخَيْرَ الْمَمَاتِ وَثَبِّتْنِي وَثَقِّلْ
مَوَازِينِي وَحَقِّقْ إِيمَانِي وَارْفَعْ دَرَجَتِي وَتَقَبَّلْ صَلٰوتِي وَاغْفِرْ
خَطِيئَتِي وَأَسْأَلُكَ الدَّرَجَاتِ الْعُلٰى مِنَ الْجَنَّةِ آمِينَ
اَللّٰهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ فَوَاتِحَ الْخَيْرِ وَخَوَاتِمَهُ وَجَوَامِعَهُ
وَأَوَّلَهُ وَآخِرَهُ وَظَاهِرَهُ وَبَاطِنَهُ وَالدَّرَجَاتِ الْعُلٰى
مِنَ الْجَنَّةِ آمِينَ اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ مِلْءَ السَّمٰوٰتِ

السبع وملاء الارضين السبع وملاء ما بينهما اللهم انی
اسألك خير ما اتي وخير ما افعل وخير ما اعمل وخير
ما بطن وخير ما ظهر والدرجات العلى من الجنة امين
اللهم انی اسألك ان ترفع ذكري وتضع وزري وتصلح
امري وتطهر قلبي وتحصن فرجي وتنور قلبي وتغفر لي
ذنبي واسألك الدرجات العلى من الجنة امين اللهم انی
اسألك ان تبارك لي في سمعي وفي بصري وفي روحي وفي خلقي
وفي خلقي وفي اهلي وفي محياي وفي مماتي وفي عملي وتقبل حسناتي
واسألك الدرجات العلى من الجنة امين اللهم اجعل اوسع
رزقك علي عند كبر سني وانقطاع عمري اللهم اغفر لي ذنوبي
وخطاياي وعمدي يا من لا تراه العيون ولا يصفه الواصفون
ولا تغيره الحوادث ولا يخشى الدوائر يعلم مثاقيل الجبال
ومكاييل البحار وعدد قطر الامطار وعدد ورق الاشجار
وعدد ما اظلم عليه الليل واشرق عليه النهار ولا تواري
سماء سماء ولا ارض ارضا ولا بحر ما في قعره ولا جبل
ما في وعره اجعل خير عمري اخره وخير عملي خواتيمه
وخير ايامي يوم القاك فيه يا ولي الاسلام واهله ثبتني به
حتى القاك اللهم صل على محمد وعلى ال محمد بعدد ما خلقت
الدنيا واهلها وما فيها اللهم انی اسألك الرضا بالقضاء
وبرد العيش بعد الموت ولذة النظر الى وجهك والشوق
الى لقائك في غير ضراء مضرة ولا فتنة مضلة اللهم
احسن عاقبتنا في الامور كلها واجرنا من خزي الدنيا
وعذاب الاخرة اللهم انی اسألك غنانا وغنى مولاي اللهم انی اسألك عيشة نقية وميتة

سویۃ ومردا غیر مخزی ولا فاضح اللهم اغفر لی وارحمنی
وادخلنی الجنۃ اللهم بارک لی فی دینی الذی هو عصمۃ امری
وفی اخرتی التی الیها مصیری وفی دنیای التی فیها بلاغی واجعل
الحیاۃ زیادۃ لی فی کل خیر واجعل الموت راحۃ لی من کل شر
اللهم اجعلنی صبورا واجعلنی شکورا واجعلنی فی عینی صغیرا
وفی اعین الناس کبیرا اللهم صل علی محمد وعلی ال محمد بعدد ما خلقت
الدنیا وما فیها بعدد کل ذرۃ الف الف مرۃ اللهم انی اسالک
الطیبات وفعل الخیرات وترک المنکرات وحب المساکین و
ان تتوب علی وان اردت بعبادک فتنۃ ان تقبضنی الیک
غیر مفتون اللهم انی اسالک علما نافعا واعوذ بک من علم
لا ینفع اللهم انی اسالک علما نافعا وعملا متقبلا اللهم انی
اسالک بانک الاول فلا شیء قبلک والاخر فلا شیء بعدک و
الظاهر فلا شیء فوقک والباطن فلا شیء دونک ان تقضی
عنا الدین وان تغنینا من الفقر اللهم انی استهدیک لارشد
امری واعوذ بک من شر نفسی اللهم انی استغفرک لذنبی
واستهدیک لمراشد امری واتوب الیک فتب علی انک
انت ربی اللهم فاجعل رغبتی الیک واجعل غنای فی صدری
وبارک لی فیما رزقتنی وتقبل منی انک انت ربی اللهم
صل علی محمد واله واصحابه وازواجه واتباعه اجمعین
یا من اظهر الجمیل وستر القبیح یا من لا یواخذ بالجریرۃ
ولا یهتک الستر یا عظیم العفو یا حسن التجاوز یا واسع
المغفرۃ یا باسط الیدین بالرحمۃ یا صاحب کل نجوی ویا منتهی
کل شکوی یا کریم الصفح یا عظیم المن یا مبتدئ النعم

قبل استحقاقها یا ربنا و یا سیدنا و یا مولنا و یا غایة رغبتنا
اسألك یا الله ان لا تشوی خلقی بالنار تم نورك فهدیت
فلك الحمد عظم حلمك فعفوت فلك الحمد بسطت یدك
فاعطیت فلك الحمد ربنا وجهك اكرم الوجوه وجاهك اعظم
الجاه وعطیتك افضل العطیة واهنأها تطاع ربنا فتشكر
وتعصی ربنا فتغفر وتجیب المضطر وتشفی السقیم وتغفر
الذنب وتقبل التوبة ولا یجزی بالائك احد ولا یبلغ مدحتك
قول قائل اللهم انی اسألك من فضلك ورحمتك فانه
لا یملكها الا انت اللهم اغفر لی ما اخطأت وما تعمدت
وما اسررت وما اعلنت وما جهلت وما علمت اللهم اغفر لی
خطائی وعمدی وهزلی وجدی ولا تحرمنی بركة ما اعطیتنی
ولا تفتنی فیما احرمتنی اللهم احسنت خلقی فاحسن خلقی
ثلثا رب اغفر وارحم واهدنی السبیل الاقوم ثلثا
اللهم انی اسألك العفو والعافیة فی الدین والدنیا والاخرة
ثلثا اللهم صل علی محمد وعلی ال محمد بعدد جمیع مخلوقاتك الف
الف مرة اللهم رب النبی محمد اغفر لی ذنبی واذهب
غیظ قلبی واجرنی من مضلات الفتن ما احییتنا اللهم لقنی
حجة الایمان عند الممات ثلثا اللهم اكفنی بحلالك عن حرامك
واغننی بفضلك عمن سواك اللهم فارج الهم كاشف الغم
مجیب دعوة المضطرین رحمن الدنیا ورحیمها انت ترحمنی
فارحمنی برحمة تغنینی بها عن رحمة من سواك اللهم
مالك الملك تؤتی الملك من تشاء وتنزع الملك ممن تشاء
وتعز من تشاء وتذل من تشاء بیدك الخیر انك علی كل شیء قدیر

رحمن الدنيا والآخرة تعطيهما من تشاء وتمنع منهما
من تشاء ارحمني رحمة تغنيني بها عن رحمة من سواك
اللهم اني اعوذ بك من الشيطان الرجيم ومن شر الوسواس
الخناس واسألك ان تبدل نفسي الامارة لوامة ومطمئنة
تطمئن بك وتنفر عن غيرك ثلثا اللهم صل على محمد وعلى آل
محمد وصحبه بعدد ما في جميع القرآن حرفا حرفا وبعدد
كل حرف الفا الفا آمنت بالله ورسله الله احد الله الصمد
لم يلد ولم يولد ولم يكن له كفوا احد اعوذ بالله من الشيطان
الرجيم ومن الخطوب ثلثا اللهم اجعلني شهيدا في سبيلك
واقبرني في بلد نبيك وفي جوار نبيك وارزقني زيارة
حبيبك محمد صلى الله عليه وعلى آله وسلم ثلثا اللهم عن الاسلام
بي وشرفني باعانة الاسلام واحفظني عن شوائب هتك الدين ثلثا
اللهم يا رب بجاه نبيك المصطفى ورسولك المرتضى طهر قلوبنا
من كل وصف يباعدنا عن مشاهدتك ومحبتك وامتنا
على السنة والجماعة والشوق الى لقائك يا ذا الجلال والاكرام
وصلى الله على سيدنا ومولانا محمد وعلى آله وصحبه وسلم
تسليما ثلثا اللهم اسكرنا بشراب محبتك ومحبة نبيك
ومن يحبك واقتلنا بسيف اشتياقك واغسلنا بماء رحمتك
واقبرنا في قبور العاشقين واحشرنا في زمرة المساكين
وادخلنا في عبادك العارفين والحقنا بعبادك الصالحين
برحمتك يا ارحم الراحمين ثلثا استغفر الله ربي من كل
ذنب اذنبته عمدا او خطأ سرا وعلانية واتوب اليه
من الذنب الذي اعلم ومن الذنب الذي لا اعلم وانت علام الغيوب

وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللّٰهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيْمِ سورة الاخلاص سبعا
وسورة الفلق سبعا وسورة الناس سبعا وسورة الفاتحه سبعا (هفت بار)
اَللّٰهُمَّ اِنِّيْ اَسْاَلُكَ بِمُحَمَّدٍ نَبِيِّكَ وَبِاِبْرَاهِيْمَ خَلِيْلِكَ وَمُوْسٰى
نَجِيِّكَ وَعِيْسٰى رُوْحِكَ وَكَلِمَتِكَ وَبِتَوْرَاةِ مُوْسٰى
وَاِنْجِيْلِ عِيْسٰى وَزَبُوْرِ دَاوٗدَ وَفُرْقَانِ مُحَمَّدٍ وَكُلِّ وَحْيٍ
اَوْحَيْتَهٗ وَقَضَاءٍ قَضَيْتَهٗ وَاَسْاَلُكَ بِكُلِّ اسْمٍ هُوَ لَكَ اَنْزَلْتَهٗ
فِيْ كِتَابِكَ وَاسْتَاْثَرْتَ بِهٖ فِيْ غَيْبِكَ وَاَسْاَلُكَ بِاسْمِكَ الْمُطَهَّرِ
الطَّاهِرِ الْاَحَدِ الصَّمَدِ الْوِتْرِ وَبِعَظَمَتِكَ وَكِبْرِيَائِكَ وَبِنُوْرِ
وَجْهِكَ اَنْ تَرْزُقَنِيَ الْقُرْاٰنَ وَالْعِلْمَ وَاَنْ تَخْلِطَهٗ بِلَحْمِيْ
وَدَمِيْ وَسَمْعِيْ وَبَصَرِيْ وَتَسْتَعْمِلَ بِهٖ جَسَدِيْ بِحَوْلِكَ وَ
قُوَّتِكَ فَاِنَّهٗ لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ اِلَّا بِكَ اَللّٰهُمَّ ارْحَمْنِيْ بِالْقُرْاٰنِ
وَاجْعَلْهُ لِيْ اِمَامًا وَّنُوْرًا وَّهُدًى وَّرَحْمَةً اَللّٰهُمَّ ذَكِّرْنِيْ مِنْهُ
مَا نَسِيْتُ وَعَلِّمْنِيْ مِنْهُ مَا جَهِلْتُ وَارْزُقْنِيْ تِلَاوَتَهٗ اٰنَاءَ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ
وَاجْعَلْهُ حُجَّةً لِّيْ يَا رَبَّ الْعَالَمِيْنَ (سه بار) اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى مُحَمَّدِ النَّبِيِّ الْاُمِّيِّ
وَعَلٰى اٰلِ مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ عَلٰى اِبْرَاهِيْمَ وَعَلٰى اٰلِ اِبْرَاهِيْمَ
وَبَارِكْ عَلٰى مُحَمَّدِ النَّبِيِّ الْاُمِّيِّ وَعَلٰى اٰلِ مُحَمَّدٍ كَمَا بَارَكْتَ عَلٰى اِبْرَاهِيْمَ
وَعَلٰى اٰلِ اِبْرَاهِيْمَ اِنَّكَ حَمِيْدٌ مَّجِيْدٌ سبعا (هفت بار) اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى مُحَمَّدِ
النَّبِيِّ وَاَزْوَاجِهٖ اُمَّهَاتِ الْمُؤْمِنِيْنَ وَذُرِّيَّتِهٖ وَاَهْلِ بَيْتِهٖ كَمَا صَلَّيْتَ
عَلٰى اٰلِ اِبْرَاهِيْمَ اِنَّكَ حَمِيْدٌ مَّجِيْدٌ اَللّٰهُمَّ اَنْزِلْهُ الْمَقْعَدَ
الْمُقَرَّبَ عِنْدَكَ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ سبعا (هفت بار) تمت بفضله العميم
فالحمد لله والصلوٰة على نبيه و اٰله اجمعين و السلام

بسم اللہ الرحمن الرحیم

الحمد للہ وسلام علی عبادہ الذین اصطفی اما بعد فقیر محمد قیام الدین عبد الباری
عفا اللہ عنہ بن حضرت مولانا حافظ شاہ محمد عبد الوہاب صاحب عم فیضہ کہ یہ ترجمہ
ہو رسالہ نافعہ للارشاد فی ترتیب الاوراد کا چونکہ رسالہ ہذا مین اوراد حدیثیہ اس جامعیت کو ساتھ نظر سے چنکا
اکہٹا ملنا دشوار ہے ساتھ اسکے حضرت جدی و مرشدی کے اوراد بھی متضمن تھے اسوجہ سے مینے ترجمہ کیا اسکا باستعجال علی سبیل
الارتجال اور نام رکہا سبیل الرشاد ترجمہ ارشاد خداوند کریم اسکو منتفع بہ فرماوے اور قبولیت تامہ عنایت کرے

بسم اللہ الرحمن الرحیم

شروع اللہ کے نام سے جو بڑا مہربان نہایت رحم والا ہے

الحمد للہ الذی جعل اللیل والنہار خلفۃ لمن اراد ان یذکر او اراد شکورا والصلوۃ والسلام علی
حمد اوس خدا کو ہے جسنے رات و دن کو بدلتا بنایا اوسکے واسطے جو ذکر و شکر کا ارادہ کرے اور صلوۃ و سلام اوپر
محمد الذی تعبد مولاہ حتی تورمت قدماہ و کان عبدا شکورا جاء نا من اللہ نورا و علی الہ
محمد صلی اللہ علیہ وسلم کے ہون جنہون نے اپنے مالک کی یہانتک عبادت کی کہ دونو پیر آپکے سوج گئے اور تھے بندے بڑے شکر گزار ہوا
الذین اذہب اللہ عنہم الرجس و طہرہم تطہیرا و صحبہ احب عباد اللہ الذین یراعون
جنسے ناپاکی کو خدا نے دور کیا اور اونکو خوب پاک کر دیا اور اصحاب پر بہت پیارے بندے اللہ کے جو دہیان رکہتے
الشمس والقمر والاظلۃ لذکر اللہ و کانوا یذکرون اللہ کثیرا اما بعد فان الحقیر الفقیر
آفتاب اور ماہتاب اور سایہ کا ذکر الہی کیواسطے اور اللہ کا بہت ذکر کرتے تھے بہرحال بعد حمد و صلوۃ کے حقیر فقیر
محمد عبد الباقی سامحہ اللہ یوم التلاقی ابن العارف باللہ علی محمد الانصاری
محمد عبد الباقی درگذر کرے خدا اوس سے ملاقات کے دن پسر عارف باللہ مولوی علی محمد انصاری
القادری یقول لمن طلب النجاۃ و رغب فی قرب مولاہ ان لا سبیل لمبتغاک الا الذکر
قادری کہتا ہے اوس شخص سے جو نجات کا طالب اور اپنے مالک کے قرب کا راغب ہو کہ تیرے مقصد کی راہ بجز ذکر
والفکر ولن یتیسر متمناک الا بالدوام علیہ الی القبر فان النبی صلی اللہ علیہ وسلم قال
و فکر کے اور نہین اور تیری تمنا بجز اسکے کہ قبر تک اسکی مداومت کیجاوے آسانی سے پوری نہین ہو سکتی کہ نبی صلی اللہ علیہ وسلم
ما من عمل انجی لہ من عذاب اللہ الا ذکر اللہ و سئل ای الاعمال افضل فقال ان تموت
کوئی عمل بجز ذکر الہی کے عذاب الہی سے نجات دینے والا نہین اور پوچھا گیا رسول صلی اللہ علیہ وسلم سے کونسا عمل سب سے افضل

ولسانك رطب من ذكر الله وقال الله عزوجل اذكرونی اذكركم وفضائل الذكر اكثر من ان

اس حالت سے کہ تیری زبان ذکر الہی سے تر ہو اور فرمایا خدائے عزوجل نے تم میرا ذکر کرو مین تمہارا ذکر کرونگا اور فضیلتین ذکر کی زیادہ از

تحصى وتحصر فينبغى ان يستغرق المريد الطالب اوقات الليل والنهار فى وظائف

حصر و شمار ہین پس زیبا ہے مرید طالب حق کو کہ اوقات شبانہ روزی کو

الاذكار والافكار وقد يمل النفس التى من جبلتها السامة والملال بالاقتصار على نمط واحد

اذکار و افکار کے وظیفہ مین بسر کردے اور نفس جسکی جبلت مین ماندگی اور تھکن ہے کبھی تھک جاتا ہے ایک

فلابد من ترويحها بالانتقال من نوع الى نوع تنشيطالها وتسهيلا للمواظبة على الورد

ہی قسم کے برتنے سے پس ضرور ہوا اوسکو راحت دینا کہ ایک قسم کو برتنے کے بعد دوسری قسم کو برتین تاکہ نفس کو نشاط ہو اور

الوارد فلذلك قسمت الاوراد والاذكار وورد لكل حال نوع منها فى الاحاديث والاخبار

اسی وجہ سے اوراد و اذکار تقسیم کردے گئے اور ہر حالت کی نسبت ایک نوع اونکی احادیث و اخبار مین وارد ہوئی

والعمدة للسالك والمريد ان يتاسى باسوة نبيه ويتسنن بسنة رسول الله وصفيه

اور عمدہ سالک و مرید کے لیے یہ ہے کہ اقتدا اپنے نبی کی کرے اور رسول خدا و برگزیدہ حق کے طریقے پر چلے

ثم بما عرف من شيوخه لكون الشيوخ وارث بيت النبوة واولى الامر الذين فرض الله

پھر جو اپنے پیرونسے اوسے معلوم ہوئے اوسے برتے کہ پیران طریقت وارث خانۂ نبوت ہین اور وہ حکم والے ہین جنکی تابعداری خدا

طاعتهم واوجب اطاعتهم فاحببت ان اذكر نبذا من الاذكار فيما ثبت من الاحاديث

او طاعت واجب کی پس پسند آیا مجکو کہ مین تھوڑے اذکار ذکر کرون جسطرح احادیث

والآثار ضاما اليه ما اوصى به شيخى ومرشدى جمعا بين بركة نظم النبى وكلام الولى فالفت

و آثار سے ثابت ہین اوسکے ساتھ ملاکر جو میرے شیخ و مرشد نے اپنی آخر عمر مین تعلیم فرمائی ہے تاکہ برکت قول نبی کی اور کلام ولی کے اکٹھا

فى ذلك رسالة وان كنت قليل البضاعة وسميتها **الارشاد فى ترتيب الاوراد**

لہذا مین نے اسمین ایک رسالہ لکھا باوجودیکہ مین کم مایہ ہون اور اوسکا نام الارشاد فی ترتیب الاوراد رکھا

اللهم اجعلها خالصة لوجهك الكريم وتقبلها بفضلك العميم وارشد بها نفسى واخوانى

اے اللہ اسے خالص اپنی ذات کے لئے کرلے اور اپنے فضل عام سے اسے قبول فرما اور اس سے میرے نفس کو اور میرے بھائیونکو

وسائر المسلمين بكرمك يا رب العلمين **مقدمه** اعلم ان مقصود الاوراد تزكية

اور تمام مسلمین کو ہدایت فرما اپنے کرم سے اے سارے جہانونکے پالنے والے مقدمہ جان تو کہ مقصود اوراد سے صاف و ستھرا کرنا

القلب وتطهيره وتحليته بذكر الله وايناسه به وجامع الاوراد قراءة القرآن فی الصلوة قائما

قلب کا ہی اور آراستہ کرنا اور انس دینا اوسے ذکر الہی سے اور جامع سب وردونکا قرآن مجید کا نماز مین کہڑی ہوکر

مع التدبر فربما تعسر المواظبة عليه للمداومة فلا بد ان یختار من غیره ما کان افضل له

ساتہ فہم معنی کے تلاوت کرنا ہے اور ربسا مداومت اسپر مشکل ہوتی ہی پس مداومت کرنیوالیکو لازم ہی کہ علاوہ آسکی جو اوسکی لئی افضل

حتی یکون من السابقين والافضل یختلف باختلاف الاشخاص فالشخص الذی یرید الله

اختیار کریں تاکہ اگلو نمین وہ ہو جاوے اور فضل باعتبار احوال ہر شخص کے مختلف ہوتا ہی پس جو شخص رضای خدا

والدار الآخرة لایخلو عن ستة احوال اما موحد مستغرق بالواحد الصمد عن غيره

اور دار آخرت کا طالب ہی چہ حالت سے خالی نہین یا تو اہل توحید ہی یعنی صوفی کہ اسکے ساتہ اوسکے مشغولی غیر کو

أو عالم أو متعلم أو وال أو محترف أو عابد أما الموحد فلم یفتقر لعلو درجته الى

یا عالم ہی یا طالب علم یا حاکم یا پیشہ ور یا عابد تو موحد کو بسبب علو درجت کے

تنویع الاوراد بل ورده بعد المکتوبات واحد وهو حضور القلب مع الله فی کل حال

احتیاج تقسیم اوقات کے ورد کے لئے نہین ہی بلکہ اوسکا بعد فرائض ادا کرنیکے ایک ہی ورد ہی اور وہ خدا کی ساتہ ہر حالت مین حضور دل

واما العالم الذی ینفع الناس بعلمه لابد له ان یدرس او یصنف فانه یحتاج الى

اور عالم جو اپنے علم سے لوگونکو نفع پہونچاوے اوسکو لابد ہے کہ درس دے یا تصنیف کرے تو وہ محتاج ہوگا

المطالعة للکتب والى التصنیف والافادة فان امکنه استغراق الاوقات فیها فهو افضل

مطالعہ کتب کا اور تصنیف وافادہ پس اگر اوس سے ہو سکے کہ سارا وقت اسی مین صرف کردے تو یہ افضل ہے

ما یشتغل به بعد المکتوبات ورواتبها فقد سئل صلی الله علیه وسلم ای الاعمال افضل

سارے شغلون سے بعد نماز فرض وسنت موکدہ کے اسوجہ سے کہ پوچہا گیا رسول مقبول صلے اللہ علیہ وسلم سے سارے عملو نمین کونسا

قال العلم بالله قیل ای الاعمال ترید قال العلم بالله قیل نسال عن العمل وتجیب عن العلم

فرمایا علم خدا کا یعنے علم دین کہا گیا کونسا عمل آپکا مقصود ہے فرمایا علم حق کہا گیا ہم عمل پوچہتے ہین اور آپ جواب مین علم

فقال قلیل العمل ینفع مع العلم وان کثیر العمل لا ینفع مع الجهل وقال صلی الله علیه وسلم ما عبد الله

فرمایا کہ تہوڑا عمل علم کے ساتہ بہت نفع دیتا ہی اور بہت سا عمل بے علمی کے ساتہ نافع نہین اور فرمایا آپنے کوئی عبادت اللہ کی

تعالی بشیء افضل من فقه فی الدین ولفقیه واحد اشد على الشیطان من الف عابد وقال

فقہ دین سی بڑہکر نہین ایک فقہ دان اوپر شیطان کے ہزار عابد سی زائد سخت ہی اور فرمایا

صلی اللہ علیہ وسلم فضل العالم علی العابد کفضلی علی ادنی رجل من امتی وقال صلی اللہ

آپنے فضیلت عالم کے عابد پر ایسی ہے جیسے میری فضیلت میری امت کے ادنی آدمی پر اور فرمایا آپنے

علیہ وسلم یوزن یوم القیامہ مداد العلماء بدم الشہداء وقال صلی اللہ علیہ وسلم من

کہ قیامت کے دن موازنہ کیا جاویگا علما کے روشنائی کا شہدا کے خون سے اور فرمایا آپنے جس نے

تعلم بابا من العلم لیعلم الناس اعطی ثواب سبعین نبیا صدیقا والاحادیث فی فضل

ایک پارہ علم کا سیکھا اسواسطے کہ سکھاوے لوگونکو اوسکو ستر نبی صدیق کا ثواب دیا جاویگا اور احادیث وفضیلت

العلم والتعلیم والتصنیف کثیرۃ کیف وفی العلم المواظبۃ علی ذکر اللہ والتامل فیما قال اللہ

علم اور تعلم اور تعلیم اور تصنیف میں بہت ہیں کیونکر نہ فضیلت ہو اسواسطے کہ علم میں مداومت ہے ذکر الہی پر اور خوض و فکر ہے قال

وقال سید رسلہ ومنفعۃ الخلق وھدایتھم الی طریق الآخرۃ ورب مسئلۃ واحدۃ یتعلمھا

اور قال رسول اللہ میں اور منفعت خلق کی ہے اور ہدایت راہ آخرت کی ہے اور ایک مسئلہ سیکھنے سے

المتعلم یصلح بھا عبادۃ عمرہ ولو لم یتعلمھا لکان سعیہ ضائعا فالاولی استغراق الاوقات فی العلم

طالب علم اپنی عمر بھر کی عبادت درست کرتا ہے اور جو نجانتا ہوتا تو ساری محنت اوسکی رائگان ہوتی پس بہتر ہے کہ پورا وقت اپنا علم میں

افتاء وتدریسا وتصنیفا ان امکن ذلک والاولی للعالم ان یقسم اوقاتہ ایضا فان دوام استغراق الاوقات فی ترتیبۃ

فتوی اور تدریس اور تصنیف میں صرف کردے اگر ہو سکے اور انسب ہے عالم کو کہ تقسیم اوقات اپنا بنالے اسوجہ سے کہ پورا وقت

العلم لا یتحملہ الطبع وسیاتی توزیع اوقاتہ واما المتعلم فینبغی لہ تقدیم العلم علی غیرہ والاخری لہ ایضا تقسیم

علم میں کہپا دینیکو طبیعت برداشت نکرسکے گی اور عنقریب تقسیم اوقات اوسکی آویگی اور طالب علم تو اوسکو بھی علم کو مقدم کرنا سارا اور کاموں پر چاہیے اور

اوقاتہ وسنذکرہ واما الوالی کالامام والقاضی ومن یتولی امور المسلمین فقیامہ بحاجات

اوقات ہے اور اسے بھی ہم ذکر کرینگے اور حاکم جیسے بادشاہ اور قاضی اور جو مسلمانوں کے امور کا متولی ہو اوسکو اونکی حاجت

المسلمین علی وفق الشرع وقصد الاخلاص افضل فحقہ ان یشتغل بحقوق الناس نہارا و

روائی میں حسب شرع شریف مستعد رہنا اور قصد اخلاص کا افضل ہے پس یہ ہے کہ دن کو لوگوں کے حقوق میں

یقتصر علی المکتوبۃ ویقیم الاوراد باللیل فقد تقرر انہ یقدم علی العبادات البدنیۃ امران العلم

مشغول رہے اور نماز فرض پر اکتفا کرے اور اوراد اپنے رات کو پورے کردے کہ مقرر ہو چکا ہے کہ عبادات بدنیہ پر دو امر مقدم ہیں

والرفق بالمسلمین لان کلیھما مع کونھما عبادۃ یتعدی جدوھما واما المحترف الذی یحتاج

دوسرے مسلمانوں کے ساتھ نرم دلی کیونکہ دونوں باوجود عبادت ہونیکے دوسرونکو نفع مند ہیں اور پیشہ ور جیسے احتیاج

علم اور

ایضاً تقسیم اوقات ہے

لكسب عياله فلا يسوغ له ان يضيّع العيال ويستغرق الاوقات فى العبادات

اپنے عیال کیواسطے کمائی کرنیکی ہر پس اوسکو نہیں جائز ہو کہ اپنی عیال کو ضائع کرے اور تمام اوقات کو عبادات مین صرف کرے

بل اذا كان وقت الصناعة فورده حضور السوق والاشتغال بالكسب وله ان

بل سکام کاج کیوقت بازار مین جانا اور کمائی کرنا یہی ورد اوسکا ہو اور ہوسکتا ہو کہ اسکے ساتھہ

يواظب على الاذكار وقراءة القرآن ايضا فانها يمكن ان يجمع الى العمل ومهما فرغ من

وہ اذکار اور قرآن بہی پڑہتا رہے کیونکہ دونون کام اکھٹا ہو سکتے ہین پس اگر

كفايته يعود الى ترتيب الاوراد فان دوام على الكسب وتصدق ما فضل من حاجته

کمائی کرنے مین رہا اور فاضل اوسکی حاجت سے جو نکلا اوسے خیرات کردیا

فهو افضل من سائر الاوراد والكسب بهذه النية عبادة مقربة الى الله تعالى ويجلب

تو وہ تمام اوراد سے افضل ہے اور کمائی اس نیت سے عبادت ہے خدا سے قرب بخشنے والی

بركات دعوات المسلمين وتضاعف الاجر واما العابد الذى لا شغل له عنها

اور دعاے مسلمین کی برکت دلواتی ہو اور اجر بڑھاتی ہو اور عابد جسکا کوئی شغل

اصلا حتى لو ترك العبادة لجلس بطالا فينبغى له استغراق الاوقات وترتيب اوراده

بجز عبادت کے نہین ہے یہانتک کہ اگر وہ عبادت مین نہ مشغول ہو تو بیکار بیٹھے پس اوسکو پورے وقت عبادت الہی مین صرف کرنا چاہئے اور اوسکے

اوراد کی ترتیب دے [illegible]

نحو ما نذكر ولا تظنن ان ما ذكرت كثير فقد كان فى الصحابة من ورده فى اليوم اثنا عشر

جیسے ہم ذکر کرتے ہین اور مت گمان کر ناکہ یہ اوراد جو ہمنے ذکر کئے بہت ہین کیونکہ صحابہ مین بعض لوگ تہے جنکا ورد روزانہ بارہ

الف تسبيحة وكان منهم من ورده ثلاثون الفا وكان منهم من ورده ثلاثمائة ركعة

ہزار تسبیح تہا اور بعض وہ تہے جنکا ورد تیس ہزار تہا اور بعض وہ تہے جنکا ورد تین سو رکعت

الى ستمائة ركعة والى الف ركعة واقل ما نقل من وردهم مائة ركعة فى اليوم والليلة وكان

سے لیکر چہہ سو اور ہزار رکعت تک تہا اور کم سے کم جو اونکا ورد منقول ہوا ہو شبانہ روز مین سو رکعت نماز ہو اور

بعضهم اكثر ورده القرآن فكان يختم الواحد منهم فى اليوم مرة والاخر مرتين وكان بعضهم

بعض کا اکثر یہ ورد قرآن مجید کی تلاوت تہا تو کوئی تو اونمین روزانہ ایک ختم کرتا اور کوئی دو اور بعض

يتفكر فى اية واحدة يرددها طول اليوم والليلة وكان كرز بن وبرة يطوف فى كل يوم سبعين

ایک ہی آیت مین غور کرتے اور اوسکی رات دن تکرار کرتے رہتے اور کرز بن وبرہ ہر دن ستر مرتبہ طواف کرتے

اسبوعا وفی کل لیلة سبعین اسبوعا و مع ذلک کان یختم القرآن فی الیوم واللیلة مرتین

اور ہر رات ستر مرتبہ اور ساتھ اسکے دن رات مین دوبار قرآن ختم کرتے

فکان مائتان وثمانون رکعة واجب الطواف وختمتان وعشرة فراسخ کذا ذکر الامام الغزالی

توساری محنت انکی دوسو اسی رکعت واجب الطواف ہوتے اور ۲ ختم اور دس فرسنگ چلنا جیسا امام غزالی

واعلم ان الاوراد اما اوراد اللیل او اوراد النہار فالقسمان نذکرھا فی فصلین

اور جان تو کہ ورد یا رات کے وردہین یا دن کے دونون قسمونکو ہم دو فصل مین ذکر کرتے ہین

الفصل الاول فی اوراد النہار وھی سبع الورد الاول بین

فصل پہلی دن کے اوراد مین اور وہ سات ورد ہین ورد اول ما بین

طلوع الصبح الی طلوع الشمس ویعرف طلوع الفجر بالقمر فی لیلتین من

طلوع صبح اور طلوع شمس کے اور طلوع فجر کی پہچان چاند سے مہینے کی دو راتو نمین

الشہر یطلع مع الفجر لیلة ست وعشرین ویطلع الصبح مع غروب القمر لیلة اثنی عشر

کہ چاند طلوع ہوتا ہی فجر کے ساتھ چھبیسوین ۲۶ شب اور صبح طلوع ہوتی ہی چاند کے غروب کے ساتھ بارہوین شب

کذا فی قوت القلوب فاذا انتبه فینبغی ان یبتدئ بذکر الله تعالی فیقرء الادعیة التی

ایسا ہے قوت القلوب مین ہے جب سو کر اوٹھے پس پہل کرے اللہ کی یاد سے پس پڑھی وہ دعائین جسکو

نذکرھا فی الورد الرابع من اللیل لان الغالب علی المرید السالک الانتباہ للتہجد ثم یتوجہ الی

ہم ذکر کرینگے رات کے چوتھے ورد مین اسواسطے کہ مرید سالک غالبا تہجد کیواسطے اوٹھتا ہی بعد اسکے

بیت الماء ان کان بہ حاجة فاذا اراد الدخول قال بِسْمِ اللّٰهِ اَللّٰهُمَّ اِنِّیْ اَعُوْذُ بِكَ مِنَ

پایخانہ جاوے اگر ضرورت ہو جب جانے لگو پڑھے بسم اللہ سے الرجیم تک

الْخُبُثِ وَالْخَبَائِثِ اَللّٰهُمَّ اِنِّیْ اَعُوْذُ بِكَ مِنَ الرِّجْسِ النَّجِسِ الْخَبِیْثِ الْمُخْبِثِ الشَّیْطَانِ

الرَّجِیْمِ ویدخل اولا رجلہ الیسری واذا استنجی قال اَللّٰهُمَّ حَصِّنْ فَرْجِیْ وَیَسِّرْ اَمْرِیْ فاذا

اور پہلے پایان پیر اندر رکھے اور جب استنجا کا ارادہ کرے قبل اوسکے کہے اللہم حصن سے امری تک

خرج من بیت الخلاء قال غُفْرَانَكَ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِیْ اَذَاقَنِیْ لَذَّتَهٗ وَاَبْقٰی فِیَّ قُوَّتَهٗ وَدَفَعَ عَنِّیْ

جسوقت پایخانہ سے نکلے پڑھے غفرانک سے عافانی تک

حاشیہ: کیمیاء سعادت؛ منیة؛ ۱ رواہ الترمذی؛ رواہ البخاری ومسلم؛ ۲ رواہ ابوداود وابو یعلی؛ ۳ رواہ ابن حبان؛ ۴ رواہ ابوداود والترمذی؛ رواہ الطبرانی فی المعجم الکبیر

اذا ه الحمد لله الذی اذهب عنی الاذی وعافانی وان دخل الحمام سأل الله الجنة وتعوذ

اور جب حمام جاوے تو خدا سے جنت مانگے اور دوزخ

من النار وقال لا اله الا الله ثم بعد فراغ الحاجة توضأ او قال نویت ان اتوضأ

سے پناہ مانگے اور کہے لا اله الا الله پھر بعد حاجت سے فارغ ہونیکے وضو شروع کرے اور کہے نویت آخر تک

لرفع الحدث واستباحة للصلوة وتقربا الی الله وانقطاعا عما سواه اعوذ بالله من

الشیطان الرجیم بسم الله الرحمن الرحیم بسم الله والحمد لله ولا حول ولا قوة

الا بالله بسم الله العظیم والحمد لله علی دین الاسلام الاسلام حق والکفر باطل الحمد لله

الذی جعل الماء طهورا والاسلام نورا اشهد ان لا اله الا الله وحده لا شریك له واشهد

ان محمدا عبده ورسوله اللهم انی اسألك تمام الوضوء وتمام الصلوة وتمام رضوانك

وتمام مغفرتك ویصلی علی النبی صلی الله علیه وسلم واذا استاك قال اللهم اجعل سواكی

اور درود بھیجے نبی صلی اللہ علیہ وسلم پر اللہم صل علی محمد وعلی آل محمد تک اور جب مسواک کرے کہے اللہم اجعل سواکی تک

رضاك عنی واجعله طهورا وتمحیصا وبیض به وجهی ما تبیض به اسنانی واذا تمضمض تشهد و

اور جب کلی کرے پڑھے اشہد ان لا اله الا اللہ تا رسولہ اور کہے اللہم لقنی سے کتابک

قال اللهم لقنی حجتی اللهم اسقنی من حوض نبیك کأسا لا اظمأ بعده ابدا اللهم

اعنی علی ذکرك وشکرك وتلاوة کتابك ویصلی علی النبی صلی الله علیه واذا استنشق

اور درود پڑھے نبی صلی اللہ علیہ وسلم پر اور جب ناک چھنکے اشہد ان لا اله الا اللہ تا رسولہ کہے

تشهد وقال اللهم لا تحرمنی رائحة نعیمك وجناتك اللهم ارحنی رائحة الجنة وارزقنی

اور کہے اللہم سے النار تک

من نعیمها ولا ترحنی رائحة النار ویصلی علیه صلی الله علیه وسلم واذا غسل وجهه تشهد

اور درود بھیجے آپ پر اور جب منہ دھووے اشہد ان لا اله الا اللہ تا رسولہ اور اللہم سے اعدائک تک پڑھے

وقال اللهم بیض وجهی یوم تبیض وجوه اولیائك ولا تسود وجهی یوم تسود وجوه

اعدائك ویصلی واذا غسل ذراعه الیمنی تشهد وقال اللهم اعطنی کتابی بیمینی

اور درود پڑھے جب دہنی بانہہ کو دھووے اشہد ان لا اله الا اللہ تا رسولہ اور اللہم سے یسیرا تک پڑھے

وحاسبنی حسابا یسیرا ویصلی علی النبی صلی الله علیه وسلم واذا غسل ذراعه

اور درود پڑھے آپ پر اور جب بائیں بانہہ

رواه النسائی وابن ماجه

رواه النسائی

رواه النسائی

رواه الطبرانی فی المعجم الصغیر

رواه ابن حبان فی التاریخ

رواه الحارث بن اسامه

رواه الدیلمی فی مسند الفردوس

رواه ابن حبان فی التاریخ

اليسرىٰ تشهد وقال اللّٰهم لا تعطني كتابي بشمالي ولا من وراء ظهري ويصلي على النبي

اشهدان لاالہ الا اللہ سے تا رسولہ پڑھے اور کہے اللہم سے ظہری تک اور درود بھیجے نبی

صلى الله عليه وسلم واذا مسح راسه تشهد وقال اللّٰهم اظلني تحت ظل عرشك يوم

صلی اللہ علیہ وسلم پر اور جب مسح سر کا کرے اشہدان لاالہ الا اللہ سے تا رسولہ پڑھ کے کہے اللہم سے برکاتک تک

لا ظل الا ظل عرشك اللّٰهم غشني برحمتك وانزل علي من بركاتك ويصلي على

اور درود بھیجے

النبي صلى الله عليه وسلم واذا مسح اذنيه تشهد وقال اللّٰهم اجعلني من الذين

نبی صلی اللہ علیہ وسلم پر اور جب مسح کرے دونوں کانوں کا وہی تشہد پڑھ کر کہے اللہم سے احسنہ تک

يستمعون القول فيتبعون احسنه ويصلي على النبي صلى الله عليه وسلم واذا مسح

اور درود آپ پر بھیجے اور جب

الرقبة قال بعد ما تشهد اللّٰهم اعتق رقبتي من النار ويصلي عليه صلى الله عليه

گردن کا مسح کرے بعد تشہد مذکور کے کہے اللہم سے النار تک اور درود بھیجے آپ پر

وسلم واذا غسل رجله اليمنى تشهد وقال اللّٰهم ثبت قدمي على الصراط يوم

اور جب دہنا پیر دہووے تشہد کے بعد کہے اللہم سے منافقین تک

تزل فيه اقدام المنافقين ويصلي عليه صلى الله عليه وسلم واذا غسل رجله

اور آپ پر درود بھیجے اور جب بایاں پیر

اليسرى تشهد وقال اللّٰهم اجعل سعيي مشكورا وذنبي مغفورا وتجارتي لن تبور

دہووے تشہد مذکور کے بعد کہے اللہم سے لن تبور تک

ويصلي عليه صلى الله عليه وسلم ثم يقول[1] سبحانك اللّٰهم وبحمدك اشهد

ان لا اله الا انت استغفرك واتوب اليك اشهد[2] ان لا اله الا الله وحده

لا شريك له واشهد ان محمدا عبده ورسوله اللّٰهم[3] اجعلني من التوابين

واجعلني من المتطهرين واجعلني[4] من الذين لا خوف عليهم ولا هم يحزنون

اللّٰهم[5] اغفر لي ذنبي ووسع لي في داري وبارك لي في رزقي وقنعني بما رزقتني

ولا تفتني بما زويت عني

علاوہ اسکے بیتہ درود صحیح مسلم کی ایک حدیث سے ثابت ہے

[1] رواه الحاكم في المستدرك
[2] رواه مسلم
[3] رواه الترمذي
[4] زيادة
[5] رواه النسائي و ابو يعلى

ثم يقرء سورة القدر ثلثا وآية الكرسي ويصلي على النبي صلى الله عليه وسلم واذا فرغ من الوضوء

پھر انا انزلنا تین بار اور آیۃ الکرسی ایکبار پڑھے اور درود بھیجے نبی صلی اللہ علیہ وسلم پر جب وضو سے فارغ ہو

يشرب من وضوءه قائما ثلث جرعات يقرء البسملة ويشرب الجرعة الاولى ويقول الحمد لله

کھڑے ہوکر تھوڑا بچا ہوا پانی وضو کا تین گھونٹ پیے بسم اللہ کہکے پہلا گھونٹ پیے اور کہے الحمد للہ

ويبسمل ويشرب الثانية ويقول الحمد لله رب العالمين ويبسمل ويشرب الثالثة ويقول

اور بسم اللہ کہکے دوسرا گھونٹ پیے اور کہے الحمد للہ رب العالمین اور بسم اللہ کہکے تیسرا گھونٹ پیے اور کہے

الحمد لله رب العالمين الرحمن الرحيم ويقول اللهم اشفني بشفائك وداوني

الحمد سے الرحیم تک اور کہے اللہم سے الراحمین تک

بدوائك واعصمني من الوحل والامراض والاوجاع برحمتك يا ارحم الراحمين

فان كان صائما لا يشرب من الوضوء بل يمضمض فاذا اذن المؤذن قال مرحبا

پس اگر روزے سے ہو یہ بچا ہوا پانی نہ پیے بلکہ اوس سے کلی کرے جب موذن اذان کہے تو یہ کہے مرحبا سے وبنا تک

بالقائلين عدلا ومرحبا بالصلاة واهلا اشهد ان لا اله الا الله وحده لا شريك

له وان محمدا عبده ورسوله رضيت بالله ربا وبمحمد رسولا وبالاسلام دينا ويجيب

المؤذن بمثله وبعد الشهادتين يقول وانا اشهد مع كل شاهد واتحملها عند كل

اور موذن کے کلمات کو یہ بھی کہے اور بعد دونوں شہادتوں کے کہے وانا اشہد سے میعاد تک

حاجة افتقر بها واكفر من ابى واشهد مع الشاهدين رضيت بالله ربا وبالاسلام دينا و

بمحمد نبيا وبالقرآن اماما وبالكعبة قبلة اللهم اكتب شهادتي في عليين واشهد

عليها ملائكتك المقربين وانبياءك المرسلين وعبادك الصالحين واختم لي عليها

بامين واجعلها لي عندك عهدا توفينيه يوم القيامة انك لا تخلف الميعاد

وبعد الحيعلتين يقول لا حول ولا قوة الا بالله وبعد الثانية اللهم اجعلنا مفلحين

اور بعد حی علی الصلوۃ اور بعد حی علی الفلاح کے کہے لاحول ولا قوۃ الا باللہ اور بعد حی علی الفلاح کے کہے اللہم اجعلنا مفلحین

وبعد تمامه عند الشدة والمشقة يقول اللهم رب هذه الدعوة الصادقة المستجاب

اور بعد اذان کے اگر کسی سختی اور مصیبت میں مبتلا ہو کے اللہم سے اموانا تک

لها دعوة الحق وكلمة التقوى احينا عليها وامتنا عليها وابعثنا عليها واجعلنا من خيار

رواہ الدیلمی فی مسند الفردوس

رواہ فی مسند الفردوس

رواہ الاصبہانی فی الترغیب

رواہ احمد ... منیع ... مسند

رواہ الطبرانی فی الدعاء

رواہ البخاری ومسلم

رواہ الطبرانی ... ونحوہ

رواہ البیہقی فی الدعوات

رواہ مسلم ... رواہ ابن السنی

رواہ الحاکم فی المستدرک

كذا فى عمل اليوم والليلة ۱۲

اهلها احياء وامواتا ثم ليسأل الله تعالى وبعد تمامه مطلقا لا اله الا الله الملك

پھر اس سے حاجت مانگے اور ہر اذان کے بعد کہے لا الٰہ سے صالحین تک

رواه البخاري وزيادة وارزقنا شفاعته من زيادات المشائخ

الحق المبين اللهم رب هذه الدعوة التامة والصلوة القائمة ات محمد ن الوسيلة والفضيلة وابعثه مقاما محمودا ن الذي وعدته وارزقنا شفاعته انك لا تخلف

رواه الترمذي ۱۲

الميعاد اللهم رب هذه الدعوة القائمة والصلوة النافعة صل على محمد وارض عني رضى لا تسخط بعده ابدا اللهم اعط محمدا ن الوسيلة والفضيلة واجعل

رواه الحاكم ۱۲ رواه الحاكم فى المستدرك ۱۲

فى الاعلين درجته وفى المصطفين محبته وفى المقربين ذكره واجعلنا فى شفاعته يوم القيامة اللهم انى اسألك العفو والعافية فى الدنيا والاخرة

رواه ابن السني ۱۲

اللهم افتح اقفال قلوبنا بذكرك واتمم علينا نعمتك واسبغ علينا من فضلك واجعلنا من عبادك الصالحين ويدعو بما شاء من امور الدنيا والاخرة واذا قال

اور مانگے جو چاہے دنیا اور آخرت کی باتیں اور جب

الموذن فى الفجر الصلاة خير من النوم قال صدقت وبررت واذا قال الموذن قد قامت

موذن فجر میں الصلاة خير من النوم کہے تو کہے صدقت وبررت اور جب اقامت کہنے والا قد قامت

الصلاة قال اللهم رب هذه الدعوة الصادقة والصلوة القائمة صل على محمد

الصلوة کہے تو کہے اللهم سے العين تک

عبدك ورسولك وابلغه درجة الوسيلة فى الجنة اللهم رب هذه الدعوة المستمعة المستجاب لها صل على محمد وعلى ال محمد وزوجنا من الحور

رواه مسلم

العين ويصلى سنة الفجر فى بيته او فى زاوية المسجد يقرء فى الاولى سورة

اور پڑھے سنت فجر کی گھر میں یا مسجد کے کونہ میں اور پہلی رکعت میں پڑھے سورۂ

رواه مسلم ۱۲

الكافرون وفى الاخرى الاخلاص او فى الاولى قولوا امنا بالله الاية وفى الاخرة

کافرون اور دوسری میں قل ہو اللہ خواہ پہلی میں پڑھے قولوا امنا باللہ پوری آیت اور دوسری میں

رواه ابو داود

قل يا اهل الكتاب تعالوا الاية او ربنا امنا بما انزلت الاية او انا ارسلناك

قل يا اہل الكتاب تعالوا پوری آیت یا ربنا امنا بما انزلت پوری آیت یا انا ارسلناك

بالحق بشيرا ونذيرا ولا تسال عن اصحاب الجحيم وبعد السنة اللّٰهم رب

بالحق بشیرا و نذیرا ولا تسال عن اصحاب الجحیم اور بعد سنت فجر کے پڑھے اللہم سے النار تک

جِبْرِيْلَ وَاِسْرَافِيْلَ وَمِيْكَائِيْلَ وَمُحَمَّدٍ النَّبِيِّ اَعُوْذُ بِكَ مِنَ النَّارِ ثلثا اللّٰهُمَّ اِنَّا

نَشْهَدُ اَنَّكَ لَسْتَ بِاِلٰهٍ اِسْتَحْدَثْنَاهُ وَلَا رَبٍّ يُبِيْدُ ذِكْرُهُ وَلَا عَلَيْكَ شُرَكَاءُ

يَقْضُوْنَ مَعَكَ وَلَا كَانَ قَبْلَكَ اِلٰهٌ نَدْعُوْهُ وَنَتَضَرَّعُ اِلَيْهِ وَلَا اَعَانَكَ عَلٰى خَلْقِنَا

اَحَدٌ فَنَسْاَلُكَ لَا اِلٰهَ اِلَّا اَنْتَ اغْفِرْ لِيْ فان كان يوم الجمعة زاد اَسْتَغْفِرُ اللّٰهَ الْعَظِيْمَ

الَّذِيْ لَا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّوْمُ وَاَتُوْبُ اِلَيْهِ ثلثا ويضطجع على شقه الايمن ثم

تین بار اور لیٹے داہنی کروٹ پھر پڑھے

يقول اللّٰهُمَّ اِنِّيْ اَسْاَلُكَ مِنْ عِنْدِكَ رَحْمَةً تَهْدِيْ بِهَا الدعاء الذي ذكرناه بعد التهجد

اللہم انی اسالک من عندک رحمۃ تہدی بہاکو والاکرام تک جو دعا ہم نے تہجد کے بعد

ويقول سُبْحَانَ اللّٰهِ وَبِحَمْدِهٖ سُبْحَانَ اللّٰهِ الْعَظِيْمِ اَسْتَغْفِرُ اللّٰهَ مائة مرة ويقول سُبْحَانَ اللّٰهِ الْعَظِيْمِ وَبِحَمْدِهٖ

ذکر کی ہے اور پڑھے سبحان اللہ سے استغفر اللہ تک سو بار اور کہے سبحان اللہ سے جزوع تک ایک بار

سُبْحَانَ مَنْ يَمُنُّ وَلَا يُمَنُّ عَلَيْهِ سُبْحَانَ مَنْ يُجِيْرُ وَلَا يُجَارُ عَلَيْهِ سُبْحَانَ مَنْ يَبْرَءُ

مِنَ الْحَوْلِ وَالْقُوَّةِ اِلَيْهِ سُبْحَانَ مَنِ التَّسْبِيْحُ مِنْهُ مِنَّةٌ عَلٰى مَنِ اعْتَمَدَ اِلَيْهِ سُبْحَانَ

مَنْ يُسَبِّحُ كُلُّ شَيْءٍ بِحَمْدِهٖ يَا مَنْ يُسَبِّحُ لَهُ الْجَمِيْعُ تَدَارَكْنِيْ بِعَفْوِكَ فَاِنِّيْ جَزُوْعٌ

ثم يستغفر الله مائة مرة يَا حَيُّ يَا قَيُّوْمُ لَا اِلٰهَ اِلَّا اَنْتَ سُبْحَانَكَ اِنِّيْ كُنْتُ مِنَ

پھر استغفار کرے سو بار پھر یاحی سے ظالمین تک

الظّٰلِمِيْنَ احدى واربعين مرة ويصلي الفرض في المسجد فكلما خرج من بيته رفع

اکتالیس بار پڑھے اور فرض مسجد میں جماعت سے پڑھے اور جب گھر سے نکلے اپنی نگاہ

طرفه الى السماء وقال بِسْمِ اللّٰهِ تَوَكَّلْتُ عَلَى اللّٰهِ لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ اَللّٰهُمَّ

طرف آسمان کے اوٹھا کر کہے بسم اللہ سے قدیر تک

اِنِّيْ اَعُوْذُ بِكَ اَنْ اَضِلَّ اَوْ اُضَلَّ اَوْ اَذِلَّ اَوْ اُذَلَّ اَوْ اَظْلِمَ اَوْ اُظْلَمَ اَوْ اَجْهَلَ اَوْ يُجْهَلَ

عَلَيَّ اَللّٰهُمَّ رَضِّنِيْ بِقَضَائِكَ وَبَارِكْ لِيْ فِيْمَا قَدَّرْتَ لِيْ حَتّٰى لَا اُحِبَّ تَعْجِيْلَ مَا اَخَّرْتَ

وَلَا تَاْخِيْرَ مَا عَجَّلْتَ اِنَّكَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ وكلما خرج الى المسجد قال بِسْمِ اللّٰهِ الَّذِيْ

رواه ابن السنی ۱۲

رواه ابن السنی والطبرانی ۱۲

اگر دن جمعہ کا ہو تو بڑھا دے استغفر اللہ سے الیہ تک

ذکره الحافظ المصری فی عمل الیوم واللیلۃ ۱۲

بعض صالحین از آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم خواب یا فتند ۱۲

رواه اصحاب السنن الاربع

رواه ابو الشیخ ابن حبان فی الثواب

خلقني فهو يهديني والذي يطعمني ويسقيني واذا مرضت فهو يشفيني والذي
يميتني ثم يحييني والذي اطمع ان يغفر لي خطيئتي يوم الدين بسم الله
وتوكلت على الله ولا حول ولا قوة الا بالله اللهم بحق السائلين عليك وبحق مخرجي
هذا فاني لم اخرج اشرا ولا بطرا ولا رياء ولا سمعة خرجت ابتغاء مرضاتك واتقاء سخطك اسالك
ان تعيذني من النار وتدخلني الجنة اللهم اجعل في قلبي نورا وفي لساني نورا
واجعل في سمعي نورا واجعل في بصري نورا واجعل من خلفي نورا ومن امامي
نورا واجعل من فوقي نورا ومن تحتي نورا اللهم اعطني نورا وكلما دخل المسجد
اور جب مسجد کے اندر پہونچے

قال اعوذ بالله العظيم وبوجهه الكريم وسلطانه القديم من الشيطان الرجيم
کہے اعوذ باللہ سے وسوستہ تک

بسم الله والحمد لله اللهم صل على محمد وعلى ال محمد صلى الله على محمد وعليه
السلام اللهم اغفر لي ذنوبي وافتح لي ابواب رحمتك واغلق علينا ابواب
سخطك وغضبك واصرف عنا الشيطان ووسوسته وان كان يوم الجمعة
اور اگر جمعہ کا دن ہو

فاذا دخل المسجد قال اللهم اجعلني من اوجه من توجه اليك واقرب من
تو جب مسجد کے اندر پہونچے کہے اللہم سے الیک تک

تقرب اليك وافضل من سالك ورغب اليك واذا انتهى الى الصف قال
اور جب صف تک پونچے کہے

اللهم اتني افضل ما تؤتي به عبادك الصالحين ولا يجلس حتى يصلي ركعتين
اللہم سے صالحین تک — اور بیدون دو رکعت تحیۃ المسجد پڑھے

ان لم تكره النوافل في ذلك الوقت كالفجر فاذا صلى الفرض من الفجر فقراءته الطوال
نہ بیٹھے بشرطیکہ اوس وقت میں نفل نماز مکروہ نہو جیسے وقت فجر کے پس جب فرض فجر کے پڑھے مسنون ہے پڑھنا طوال

المفصل او سورة يوسف والحج او يس والواقعة او الطارق والشمس او الشمس
مفصل کا یا سورۂ یوسف اور سورۂ حج پڑھے یا یس اور واقعہ یا والسماء والطارق اور والشمس پڑھے یا والشمس

رواه البيهقي في الدعاء ۱۲
رواه مسلم ۱۲
رواه ابو داؤد ۱۲
رواه ايضا ابو داؤد
رواه ابن السني
رواه ابو داؤد
رواه ابن السني
رواه مسلم
رواه الديلمي في الفردوس
رواه ابن السني
رواه الحاكم في المستدرك والنسائي ۱۲
رواه الطبراني ۱۲
رواه في الموطا
رواه الطبراني ۱۲
رواه الطبراني
رواه الطبراني

والليل او المومنون او قاف او كورت او اذا زلزلت فى الركعتين او المعوذتين و يوم

اور والليل یا سورۂ مومنون یا سورۂ قاف یا اذا الشمس کورت پڑھے دونوں رکعت میں اذا زلزلت پڑھے یا قل اعوذ برب الفلق اور قل اعوذ برب الناس

الجمعة الم السجدة والدهر وفى السفر قل يا ايها الكافرون والاخلاص وبعد

اور دن جمعہ کے سورہ سجدہ اور سورۂ دہر پڑھے اور سفر میں قل یا اور قل ہو اللہ پڑھے

صلوة الفجر يقول لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهٗ لَا شَرِيْكَ لَهٗ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ يُحْيِيْ

نماز فجر کے لا الٰہ سے قدیر تک ایک بار پڑھے

وَيُمِيْتُ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ سُبْحَانَ اللّٰهِ وَبِحَمْدِهٖ سُبْحَانَ اللّٰهِ الْعَظِيْمِ وَبِحَمْدِهٖ

وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ ثلثا سُبْحَانَ اللّٰهِ وَبِحَمْدِهٖ اَسْتَغْفِرُ اللّٰهَ اِنَّهٗ كَانَ تَوَّابًا

تین بار اور سبحان اللہ سے توابا تک

سبعين مرة اَشْهَدُ اَنْ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهٗ لَا شَرِيْكَ لَهٗ اِلٰهًا وَاحِدًا اَحَدًا صَمَدًا لَمْ يَتَّخِذْ

صَاحِبَةً وَّلَا وَلَدًا وَلَمْ يَكُنْ لَّهٗ كُفُوًا اَحَدٌ عشرا اَسْتَغْفِرُ اللّٰهَ الَّذِيْ لَا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّوْمُ وَاَتُوْبُ اِلَيْهِ

استغفر اللہ سے الیہ تک ایکبار

لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ وَلَا حِيْلَةَ وَلَا احْتِيَالَ وَلَا مَلْجَاَ مِنَ اللّٰهِ اِلَّا اِلَيْهِ سبعا

سات بار

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِيْ خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ وَجَعَلَ الظُّلُمَاتِ وَالنُّوْرَ اول سورة الانعام

شروع سورۂ انعام کا

الى قوله يكسبون سورة الاخلاص مائة مرة قبل ان يتكلم اَللّٰهُمَّ اَجِرْنِيْ مِنَ النَّارِ

یکسبون تک ایکبار اور قل ہو اللہ سو بار قبل کلام کرنے کے اور کہے اللہم سے نار تک

سبعا اَللّٰهُمَّ اهْدِنِيْ مِنْ عِنْدِكَ وَاَفِضْ عَلَيَّ مِنْ فَضْلِكَ وَاَسْبِغْ عَلَيَّ مِنْ بَرَكَاتِكَ

سات بار

اَللّٰهُمَّ اِنِّيْ اَسْاَلُكَ عِلْمًا نَافِعًا وَعَمَلًا مُتَقَبَّلًا وَرِزْقًا طَيِّبًا اِنَّ اللّٰهَ وَمَلٰئِكَتَهٗ

اور اللہم سے طیبا تک ایکبار اور ان اللہ وملائکتہ

يُصَلُّوْنَ الاية اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلَيْهِ مائة مرة ويقرء ما ورد دبر كل صلاة وما يعم

پوری آیت ایک بار اور اللہم صل علیہ سو بار اور پڑھے جو بعد ہر نماز کے پڑھنا مسنون ہے، اور جو

الصباح والمساء ويخص بالصباح قال الامام الغزالى فى الاحياء ما بين الصبح الى

صبح اور شام دونوں وقت مسنون ہے یا خاص صبح کو مسنون ہے اور یہ سب آگے آتا ہے امام غزالی نے لکھا ہے احیاء العلوم میں

رواه مسلم
رواه احمد
رواه ابو يعلى
رواه البخارى ومسلم
رواه الطبرانى
رواه الطبرانى
رواه الطبرانى
رواه الطبرانى
رواه احمد
رواه فى مسند الفردوس
رواه ابو نعيم فى الحلية
رواه فى مسند الفردوس
رواه الطبرانى
رواه احمد
رواه الطبرانى
رواه ابو داؤد
اور اللہم سے برکاتک تک ایک بار

طلوع الشمس لاحب فیہ الذکر والفکر وقال الزبیدی فی شرح الاحیاء ومن افضل الاذکار
طلوع آفتاب کے ذکراور مراقبہ مستحب ہے اور زبیدی نے شرح احیاء مین لکھاہے کہ منجملہ افضل ذکرون کے
فیہ سُبحَانَ اللّٰہِ وَالحَمدُ لِلّٰہِ وَلَا اِلٰہَ اِلَّا اللّٰہُ وَاللّٰہُ اَکبَرُ بالجملۃ یذکراللہ تعالی فی مصلاہ
اسوقت مین سبحان اللہ الخ ہے الحاصل خدا کی یاد مین اپنی جاے نماز پر
الی شروق الشمس وان شاء رجع الی بیتہ ویذکراللہ فیہ الی الشروق وکلما خرج من
آفتاب نکلنے تک پڑہے اور اگر چاہے اپنے گہر چلا آوے اور وہان طلوع آفتاب تک یاد الہی کرے اور جب مسجد سے باہر نکلے
المسجد قال بِسمِ اللّٰہِ وَالحَمدُ لِلّٰہِ اَللّٰھُمَّ صَلِّ عَلٰی مُحَمَّدٍ وَعَلٰی اٰلِ مُحَمَّدٍ صَلَّی اللّٰہُ عَلٰی مُحَمَّدٍ
وَعَلَیہِ السَّلَامُ اَللّٰھُمَّ اغفِر لِی ذُنُوبِی وَافتَح لِی اَبوَابَ فَضلِکَ اَللّٰھُمَّ اِنِّی اَعُوذُ بِکَ مِن
اِبلِیسَ وَجُنُودِہٖ واذا دخل بیتہ بِسمِ اللّٰہِ اَللّٰھُمَّ اِنِّی اَسأَلُکَ خَیرَ المَولِجِ وَخَیرَ المَخرَجِ
بِسمِ اللّٰہِ وَلَجنَا وَبِسمِ اللّٰہِ خَرَجنَا وَعَلَی اللّٰہِ رَبِّنَا تَوَکَّلنَا اَلسَّلَامُ عَلَیکَ اَیُّھَا النَّبِیُّ
وَرَحمَۃُ اللّٰہِ وَبَرَکَاتُہٗ اَلسَّلَامُ عَلَینَا وَعَلٰی عِبَادِ اللّٰہِ الصَّالِحِینَ ویقرء سورۃ الاخلاص
اور پڑہے قل ہو اللہ
وایۃ الکرسی وعشر ایات فان رجع اخر النہار اَلحَمدُ لِلّٰہِ الَّذِی کَفَانِی وَاٰوَانِی
وَالحَمدُ لِلّٰہِ الَّذِی اَطعَمَنِی وَسَقَانِی وَالحَمدُ لِلّٰہِ الَّذِی مَنَّ عَلَیَّ اَسأَلُکَ اَن
تُجِیرَنِی مِنَ النَّارِ **مایقال دُبُرَ کُلِّ صَلٰوۃٍ** لَا اِلٰہَ اِلَّا اللّٰہُ وَحدَہٗ
جو بعد ہر نماز کے پڑہا جاوے لا الہ سے قدیر تک
لَا شَرِیکَ لَہٗ لَہُ المُلکُ وَلَہُ الحَمدُ وَھُوَ عَلٰی کُلِّ شَیءٍ قَدِیرٌ عشر مرات لَا حَولَ
وَلَا قُوَّۃَ اِلَّا بِاللّٰہِ لَا اِلٰہَ اِلَّا اللّٰہُ وَلَا نَعبُدُ اِلَّا اِیَّاہُ لَہُ النِّعمَۃُ وَلَہُ الفَضلُ وَلَہُ الثَّنَاءُ
الحَسَنُ لَا اِلٰہَ اِلَّا اللّٰہُ مُخلِصِینَ لَہُ الدِّینَ وَلَو کَرِہَ الکٰفِرُونَ اَلحَمدُ لِلّٰہِ الَّذِی لَم یَتَّخِذ
وَلَدًا وَّلَم یَکُن لَّہٗ شَرِیکٌ فِی المُلکِ وَلَم یَکُن لَّہٗ وَلِیٌّ مِّنَ الذُّلِّ وَکَبِّرہُ تَکبِیرًا
سُبحَانَ اللّٰہِ العَظِیمِ وَبِحَمدِہٖ لَا حَولَ وَلَا قُوَّۃَ اِلَّا بِاللّٰہِ العَلِیِّ العَظِیمِ ثلثا سُبحَانَ
اللّٰہِ ثلثا وثلثین وَالحَمدُ لِلّٰہِ ثلثا وثلثین اَللّٰہُ اَکبَرُ اربعا وثلثین بِسمِ اللّٰہِ ثلثا ایۃ الکرسی
شَہِدَ اللّٰہُ اَنَّہٗ لَا اِلٰہَ اِلَّا ھُوَ وَالمَلٰٓئِکَۃُ وَاُولُوا العِلمِ قَائِمًا بِالقِسطِ لَا اِلٰہَ اِلَّا ھُوَ العَزِیزُ
الحَکِیمُ قُلِ اللّٰھُمَّ مَالِکَ المُلکِ تُؤتِی المُلکَ مَن تَشَاءُ وَتَنزِعُ المُلکَ مِمَّن تَشَاءُ وَتُعِزُّ مَن تَشَاءُ وَتُذِلُّ مَن

رواہ ابو داود

تَشَاءُ بِيَدِكَ الْخَيْرُ اِنَّكَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ تُوْلِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَتُوْلِجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ وَ
تُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَتُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَتَرْزُقُ مَنْ تَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ والاخلاص عشرا
وَاِذَا سَاَلَكَ عِبَادِيْ عَنِّيْ فَاِنِّيْ قَرِيْبٌ اُجِيْبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ اِذَا دَعَانِ فَلْيَسْتَجِيْبُوْا لِيْ وَ
لْيُؤْمِنُوْا بِيْ لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُوْنَ سبعا لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُوْلٌ مِّنْ اَنْفُسِكُمْ الى اخر السورة
عشر مرات وبعد كل مرة صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْكَ يَا مُحَمَّدُ اَسْتَغْفِرُ اللّٰهَ وَاَتُوْبُ اِلَيْهِ

لقد جاءکم سے سورت تک دس بار بعدہ ہر بار صلی اللہ علیک یا محمد یہ استغفار

ثلثا الحرز الرزاقی وهو ان یرفع یدیه کالدعاء ویقرء بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ لَا اِلٰهَ

تین بار پھر حرز رزاقی پڑھے اور وہ اسطرح کہ دونوں ہاتھ مثل دعا کے اوٹھاوے اور پڑھو

اِلَّا اللّٰهُ اَحَدٌ بِیْ وَاَرْبَعِیْنَ بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ وَاَنْتَ اَرْحَمُ الرَّاحِمِيْنَ اَحَدٌ بِیْ وَاَرْبَعِیْنَ مرة
ویمسح بیدیه علی جسدہ سُبْحَانَ الْاَبَدِيِّ الْاَبَدِ سُبْحَانَ الْوَاحِدِ الْاَحَدِ سُبْحَانَ الْفَرْدِ
الصَّمَدِ سُبْحَانَ رَافِعِ السَّمَاءِ بِغَيْرِ عَمَدٍ سُبْحَانَ مَنْ بَسَطَ الْاَرْضَ عَلٰى مَاءٍ جَمَدٍ سُبْحَانَ
مَنْ خَلَقَ الْخَلْقَ فَاَحْصَاهُمْ عَدَدًا سُبْحَانَ مَنْ قَسَّمَ الرِّزْقَ وَلَمْ يَنْسَ اَحَدًا سُبْحَانَ الَّذِيْ
لَمْ يَتَّخِذْ صَاحِبَةً وَّلَا وَلَدًا سُبْحَانَ الَّذِيْ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُوْلَدْ وَلَمْ يَكُنْ لَّهٗ كُفُوًا اَحَدٌ
ثلثا وخمسا الحرز الغوثی وهو اللّٰهُ الْكَافِيْ وَقَصَدْتُ الْكَافِيْ وَوَجَدْتُ الْكَافِيْ لِكُلٍّ كَافٍ
وَكَفَانِي الْكَافِيْ وَنِعْمَ الْكَافِيْ وَهُوَ الْكَافِيْ وَلِلّٰهِ الْحَمْدُ احدی عشرة مع الصلوة اولا واخرا ثلاثا ثلاثا
حَسْبِيَ اللّٰهُ لِدِيْنِيْ حَسْبِيَ اللّٰهُ لِمَا اَهَمَّنِيْ حَسْبِيَ اللّٰهُ لِمَنْ بَغٰى عَلَيَّ حَسْبِيَ اللّٰهُ لِمَنْ حَسَدَنِيْ حَسْبِيَ اللّٰهُ
لِمَنْ كَادَنِيْ بِسُوْءٍ حَسْبِيَ اللّٰهُ عِنْدَ الْمَوْتِ حَسْبِيَ اللّٰهُ عِنْدَ الْمَسْاَلَةِ فِي الْقَبْرِ حَسْبِيَ اللّٰهُ عِنْدَ الصِّرَاطِ حَسْبِيَ
اللّٰهُ لَا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَاِلَيْهِ اُنِيْبُ اَللّٰهُمَّ اَعْطِ مُحَمَّدَنِ الدَّرَجَةَ الْوَسِيْلَةَ اَللّٰهُمَّ اجْعَلْهُ فِي
الْمُصْطَفَيْنَ مَحَبَّتَهٗ وَفِي الْعَالِيْنَ دَرَجَتَهٗ وَفِي الْمُقَرَّبِيْنَ ذِكْرَهٗ ثم یمسح بیمینه راسه بِسْمِ اللّٰهِ الَّذِيْ
لَا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ الرَّحْمٰنُ الرَّحِيْمُ اَللّٰهُمَّ اَذْهِبْ عَنِّي الْهَمَّ وَالْحَزَنَ اَللّٰهُمَّ بِحَمْدِكَ انْصَرَفْتُ
وَبِذَنْبِيْ اعْتَرَفْتُ اَعُوْذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا اقْتَرَفْتُ وَاَعُوْذُ بِكَ مِنْ جَهْدِ بَلَاءِ الدُّنْيَا وَ
مِنْ عَذَابِ الْاٰخِرَةِ اَللّٰهُمَّ اَنْتَ السَّلَامُ وَمِنْكَ السَّلَامُ تَبَارَكْتَ يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْاِكْرَامِ
اَللّٰهُمَّ مُنْزِلَ التَّوْرَاةِ وَالْاِنْجِيْلِ وَالزَّبُوْرِ وَالْفُرْقَانِ وَصُحُفِ اِبْرَاهِيْمَ وَمُوْسٰى اَللّٰهُمَّ
اِنِّيْ اَعُوْذُ بِكَ مِنَ الْفَقْرِ وَاَسْاَلُكَ اَنْ تَقْضِيَ عَنِّي الْمَغْرَمَ اَللّٰهُمَّ اِلٰهِيْ وَاِلٰهَ اِبْرَاهِيْمَ وَاِسْحٰقَ

---

۱ رواه الطبرانی ۱۲
۲ الہم بہ قدوة العرفا السید عبد الرزاق البانسوی ۱۲
۳ نقل عن الامام ابی حنیفة رح ۱۲
۴ نقل عن الغوث الاعظم السید عبد القادر الجیلانی ۱۲
۵ رواه الحکیم الترمذی
۶ رواه ابن السنی والطبرانی ۱۲
۷ رواه البزار والطبرانی وابن السنی ۱۲
۸ رواه الطبرانی و ابو نعیم ۱۲
۹ رواه مسلم ۱۲
۱۰ رواه الطبرانی ۱۲
۱۱ رواه ابن السنی ۱۲

ويعقوب واله جبريل وميكائيل واسرافيل اسألك ان تستجيب دعوتي فانا
مضطر وتعصمني في ديني فاني مبتلى وتنالني برحمتك فاني مذنب وتنفي عني الفقر فاني
متمسكن اللهم اني اعوذ بك من الكفر والفقر وعذاب القبر اللهم اني اعوذ بك من الجبن والبخل
واعوذ بك ان ارد الى ارذل العمر واعوذ بك من فتنة الدنيا واعوذ بك
من عذاب القبر رب قني عذابك يوم تبعث عبادك اللهم اني اعوذ بك من كل
عمل يخزيني واعوذ بك من كل صاحب يؤذيني واعوذ بك من كل امل يلهيني
واعوذ بك من كل فقر ينسيني واعوذ بك من كل غنى يطغيني اللهم اصلح لي ديني
الذي جعلته عصمة امري واصلح لي دنياي التي فيها معاشي واصلح لي اخرتي التي فيها معادي اللهم اني
اعوذ برضاك من سخطك واعوذ بعفوك من نقمتك واعوذ بك منك اللهم لا مانع لما اعطيت
ولا معطي لما منعت ولا ينفع ذا الجد منك الجد اللهم اغفر لي خطاياي وذنوبي
كلها اللهم انعشني واحيني واجبرني واهدني لصالح الاعمال والاخلاق لا يهدي
لصالحها ولا يصرف سيئها الا انت اللهم اعني على ذكرك وشكرك وحسن عبادتك
اللهم اصلح لي ديني ووسع لي في داري وبارك لي في رزقي اللهم صل على محمد وعلى
ال محمد وهب لنا اللهم من رزقك الحلال الطيب المبارك ما تصون به وجوهنا
عن التعرض الى احد من خلقك واجعل لنا اللهم اليه طريقا سهلا من غير تعب
ولا نصب ولا منة ولا تبعة وجنبنا اللهم الحرام حيث كان واين كان وعند من كان و
حل بيننا وبين اهله واقبض عنا ايديهم واصرف عنا قلوبهم حتى لا نتقلب الا فيما
يرضيك ولا نستعين بنعمتك الا على ما تحب يا ارحم الراحمين اللهم اني اسألك فعل
الخيرات وترك المنكرات وحب المساكين وان تغفر لي وترحمني وتتوب علي واذا اردت
بعبادك فتنة فاقبضني اليك غير مفتون اللهم اني اسألك حبك وحب من يحبك و
حب عمل يقربني الى حبك اللهم اجعل خير عمري اخره اللهم اجعل خواتيم عملي
رضوانك اللهم اجعل خير ايامي يوم لقائك اللهم فاطر السموات والارض عالم
الغيب والشهادة الرحمن الرحيم اني اعهد اليك في هذه الحيوة الدنيا بانك انت
الله لا اله الا انت وحدك لا شريك لك وان محمدا عبدك ورسولك فلا تكلني

۱ رواہ النسائی والحاکم
۲ رواہ البخاری ۱۲
۳ رواہ ابوعوانہ ومسلم ۱۲
۴ رواہ ابویعلے والبزار ۱۲
۵ رواہ النسائی وابن حبان ۱۲
۶ رواہ الطبرانی ۱۲
۷ رواہ ابوداود والنسائی ۱۲
۸ تعلیم العلامۃ القسطلانی من النبی صلے اللہ علیہ وسلم لنا ۱۲
۹ رواہ الترمذی واحمد ۱۲
۱۰ رواہ الطبرانی ۱۲
۱۱ رواہ الحکیم الترمذی

إلى نفسي فإنك إن تكلني إلى نفسي تقربني عن السوء وتباعدني من الخير إني لا أثق
إلا برحمتك فاجعل رحمتك لي عهدا تؤديه إلى يوم القيمة إنك لا تخلف الميعاد
اللهم إني أسألك بحق السائلين عليك فإن للسائل عليك حقا أيما عبد أو أمة
من أهل البر والبحر تقبلت دعواتهم واستجبت دعاءهم أن تشركنا في صالح
ما يدعونك وأن تشركهم في صالح ما ندعوك وأن تعافينا وإياهم وأن تقبل منا
ومنهم وأن تجاوز عنا وعنهم فإنا آمنا بما أنزلت واتبعنا الرسول فاكتبنا مع الشاهدين
اللهم أصلح أمة محمد اللهم فرج عن أمة محمد اللهم ارحم أمة محمد اللهم
ربنا ورب كل شيء أنا شهيد أنك الرب وحدك لا شريك لك اللهم ربنا ورب كل شيء
أنا شهيد أن محمدا عبدك ورسولك اللهم ربنا ورب كل شيء أنا شهيد أن
العباد كلهم إخوة اللهم ربنا ورب كل شيء اجعلني مخلصا لك وأهلي في كل ساعة
في الدنيا والآخرة يا ذا الجلال والإكرام اسمع واستجب الله أكبر الأكبر الله نور
السموات والأرض الله أكبر الأكبر حسبي الله ونعم الوكيل الله أكبر الأكبر اللهم صل
صل على محمد عبدك ورسولك وصل على المؤمنين والمؤمنات والمسلمين و
المسلمات سبحان ربك رب العزة عما يصفون وسلام على المرسلين والحمد لله رب العالمين.

هذا ما يقال في كل صباح ومساء

یہ وہ اوراد ہیں جو ہر صبح وشام میں پڑھے جاتے ہیں

اللهم إني أقدم إليك بين يدي كل نفس ولمحة وطرفة يطرف بها أهل السموات
وأهل الأرض وكل شيء هو في علمك كائن أو قد كان أقدم إليك بين يدي ذلك
كله أعوذ بالله السميع العليم من الشيطان الرجيم ثلثا هو الله الذي لا إله إلا هو عالم
الغيب والشهادة هو الرحمن الرحيم هو الله الذي لا إله إلا هو الملك القدوس
السلام المؤمن المهيمن العزيز الجبار المتكبر سبحان الله عما يشركون هو الله الخالق
البارئ المصور له الأسماء الحسنى يسبح له ما في السموات والأرض وهو العزيز الحكيم
آية الكرسي حم تنزيل الكتاب من الله العزيز العليم غافر الذنب وقابل التوب
شديد العقاب ذي الطول لا إله إلا هو إليه المصير فسبحان الله حين تمسون

[١] رواه الطبراني ١٢
[٢] رواه ابو داود ١٢
[٣] رواه ابن حبان مطلقا ١٢
[٤] رواه ابو يعلى ١٢
[٥] رواه الحكيم الترمذي في نوادر الاصول و[illegible] فاتحة الادوار تتضاعف به يوم القيامة ١٢
[٦] رواه الترمذي
[٧] رواه الترمذي ١٢ ابن السني ١٢
[٨] رواه ابو داود و ابن السني ١٢

وَحِينَ تُصْبِحُونَ وَلَهُ الْحَمْدُ فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَعَشِيًّا وَحِينَ تُظْهِرُونَ يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَيُحْيِي الْاَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَكَذٰلِكَ تُخْرَجُونَ وَلَهُ الْعِزَّةُ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي لَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَلَمْ يَكُنْ لَهُ وَلِيٌّ مِنَ الذُّلِّ وَكَبِّرْهُ تَكْبِيرًا سُبْحَانَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ وَسَلَامٌ عَلَى الْمُرْسَلِينَ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ فَلِلّٰهِ الْحَمْدُ رَبِّ السَّمٰوَاتِ وَرَبِّ الْاَرْضِ رَبِّ الْعٰلَمِينَ وَلَهُ الْكِبْرِيَاءُ فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ سُورَةُ يٰسٓ سُورَةُ الْاِخْلَاصِ ثَلٰثًا الْمُعَوِّذَتَانِ ثَلٰثًا ثَلٰثًا وَاُقَدِّمُ اِلَيْكَ بَيْنَ يَدَيْ ذٰلِكَ كُلِّهِ

سورہ یسین ایکبار پڑھے اور قل ہو اللہ تین بار اور قل اعوذ برب الفلق قل اعوذ برب الناس تین تین بار

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ حَمْدًا يُوَافِي نِعَمَهُ وَيُكَافِئُ مَزِيدَهُ ثَلٰثًا لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ مِائَةً لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَاللّٰهُ اَكْبَرُ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهُ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَاللّٰهُ اَكْبَرُ سُبْحَانَ اللّٰهِ وَبِحَمْدِهِ اَسْتَغْفِرُ اللّٰهَ لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ الْاَوَّلِ وَالْاٰخِرِ وَالظَّاهِرِ وَالْبَاطِنِ بِيَدِهِ الْخَيْرُ يُحْيِي وَيُمِيتُ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ عَشْرًا سُبْحَانَ اللّٰهِ مِائَةً اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ مِائَةً لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ مِائَةً اَللّٰهُ اَكْبَرُ مِائَةً اَلصَّلٰوةُ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَشْرًا اَللّٰهُمَّ اِنِّي اَصْبَحْتُ اُشْهِدُكَ وَاُشْهِدُ حَمَلَةَ عَرْشِكَ وَمَلٰئِكَتَكَ وَجَمِيعَ خَلْقِكَ اَنَّكَ اَنْتَ اللّٰهُ لَا اِلٰهَ اِلَّا اَنْتَ وَحْدَكَ لَا شَرِيكَ لَكَ وَاَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُكَ وَرَسُولُكَ اربع مرات رَضِينَا بِاللّٰهِ رَبًّا وَبِالْاِسْلَامِ دِينًا وَبِمُحَمَّدٍ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَبِيًّا وَرَسُولًا ثَلٰثًا اَصْبَحْنَا عَلٰى فِطْرَةِ الْاِسْلَامِ وَكَلِمَةِ الْاِخْلَاصِ وَعَلٰى دِينِ نَبِيِّنَا مُحَمَّدٍ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعَلٰى مِلَّةِ اَبِينَا اِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا مُسْلِمًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ اَللّٰهُمَّ بِكَ اَصْبَحْنَا وَبِكَ اَمْسَيْنَا وَبِكَ نَحْيَا وَبِكَ نَمُوتُ وَاِلَيْكَ النُّشُورُ اَللّٰهُمَّ مَا اَصْبَحَ بِي مِنْ نِعْمَةٍ اَوْ بِاَحَدٍ مِنْ خَلْقِكَ فَمِنْكَ وَحْدَكَ لَا شَرِيكَ لَكَ فَلَكَ الْحَمْدُ وَلَكَ الشُّكْرُ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي مَسَّانَا بِالْعَافِيَةِ وَصَبَّحَنَا بِالرَّحْمَةِ لَمْ يُبَدِّلْ لَنَا دِينَنَا وَلَمْ يَجْهَدْ لَنَا بَلَاءً وَلَمْ يُغَيِّرْ بِنَا مِنْ نِعْمَةٍ وَلَمْ يُسِمْنَا اِلَّا بِاسْمِ الْعَافِيَةِ ثَلٰثًا اَللّٰهُمَّ اَصْبَحْتُ مِنْكَ

فی نعمۃ وعافیۃ وستر فأتمم نعمتک علیّ وعافیتک وسترک فی الدنیا والآخرۃ اللّٰھم أنت
أحق من ذکر وأحق من عبد وأنصر من ابتغی وأرأف من ملک وأجود من سئل وأوسع
من أعطی أنت الملک لا شریک لک والفرد لا ند لک کل شیء ھالک إلا وجھک لن تطاع
إلا بإذنک ولن تعصی إلا بعلمک تطاع فتشکر وتعصی فتغفر أقرب شھید وأدنی حفیظ
حلت دون النفوس وأخذت بالنواصی وکتبت الآثار ونسخت الآجال القلوب لک
مفضیۃ والسر عندک علانیۃ الحلال ما أحللت والحرام ما حرمت والدین ما شرعت
والأمر ما قضیت والخلق خلقک والعبد عبدک وأنت اللّٰہ الرؤف الرحیم أسألک
بنور وجھک الذی أشرقت لہ السموات والأرض وبکل حق ھو لک وبحق السائلین علیک
أن تقیلنی فی ھذہ الغداۃ وأن تجیرنی من النار بقدرتک اللّٰھم إنا نعوذ بک أن نشرک بک
نحن نعلمہ ونستغفرک لما لا نعلمہ تبارک اللّٰہ ولا أشرک بہ شیئا أشھد أن لا إلہ إلا اللّٰہ الحمد
للّٰہ لا أشرک بہ شیئا أشھد أن لا إلہ إلا اللّٰہ اللّٰھم إنی أسألک صحۃ فی إیمان وإیمانا فی حسن خلق
ونجاۃ یتبعھا فلاح ورحمۃ منک وعافیۃ ومغفرۃ منک ورضوانا اللّٰھم إنی أسألک العافیۃ فی الدنیا
والآخرۃ اللّٰھم إنی أسألک العفو والعافیۃ فی دینی ودنیای وأھلی ومالی اللّٰھم استر
عوراتی وآمن روعاتی اللّٰھم احفظنی من بین یدی ومن خلفی وعن یمینی وعن شمالی
ومن فوقی وأعوذ بک أن أغتال من تحتی یا حی یا قیوم برحمتک أستغیث أصلح لی
شأنی کلہ ولا تکلنی إلی نفسی طرفۃ عین اللّٰھم فاطر السموات والأرض عالم الغیب و
الشھادۃ رب کل شیء وملیکہ أشھد أن لا إلہ إلا أنت أعوذ بک من شر نفسی و
من شر الشیطان وشرکہ وأن نقترف علی أنفسنا سوءا أو نجرہ إلی مسلم اللّٰھم إنی عبدک
وابن أمتک فی قبضتک ناصیتی بیدک عدل فی قضاؤک ماض فی حکمک أسألک بکل
اسم سمیت بہ نفسک أو ذکرتہ فی کتابک أو علمتہ أحدا من خلقک أو استأثرت بہ
فی علم الغیب عندک أن تجعل القرآن ضیاء صدری وربیع قلبی وجلاء حزنی وذھاب
ھمی اللّٰھم أستودعک نفسی وأمانتی وخواتیم عملی وجمیع ما أنعمت علیّ فإنہ لا یضیع
ودائعک وأعلم أنہ لن یجیرنی منک أحد ولا أجد من دونک ملتحدا اللّٰھم إنک
ابتدعت الخلق من غیر حاجۃ بک اللّٰھم فجعلتھم فریقین فریقا للنعیم وفریقا للسعیر

رواہ الطبرانی ۱۲
رواہ الطبرانی والحاکم
رواہ ابن السنی والطبرانی ۱۲
رواہ الطبرانی فی الاوسط ۱۲
رواہ ابو داود والنسائی وابن ماجہ وابن حبان ۱۲
رواہ الترمذی ۱۲
رواہ ابو الشیخ ۱۲

فَاجْعَلْنِي لِلنَّعِيمِ وَلَا تَجْعَلْنِي لِلسَّعِيرِ اَللّٰهُمَّ اِنَّكَ خَلَقْتَ الْخَلْقَ فِرَقًا وَمَيَّزْتَهُمْ قَبْلَ اَنْ تَخْلُقَهُمْ
فَجَعَلْتَ مِنْهُمْ شَقِيًّا وَسَعِيدًا وَغَوِيًّا وَرَشِيدًا فَلَا تُشْقِنِي بِمَعَاصِيكَ اَللّٰهُمَّ اِنَّكَ عَلِمْتَ
مَا تَكْسِبُ كُلُّ نَفْسٍ قَبْلَ اَنْ تَخْلُقَهُ فَلَا مَحِيصَ لَهُمْ مِمَّا عَلِمْتَ فَاجْعَلْنِي مِمَّنْ تَسْتَعْمِلُهُ
بِطَاعَتِكَ اَللّٰهُمَّ اِنَّ اَحَدًا لَا يَشَاءُ اِلَّا اَنْ تَشَاءَ فَاجْعَلْ مَشِيَّتِي اَنْ اَشَاءَ مَا يُقَرِّبُنِي
اِلَيْكَ زُلْفٰى اَللّٰهُمَّ اِنَّكَ قَدَّرْتَ حَرَكَاتِ الْعِبَادِ فَلَا يَتَحَرَّكُ شَيْءٌ اِلَّا بِاِذْنِكَ فَاجْعَلْ
حَرَكَاتِي فِي تَقْوَاكَ اَللّٰهُمَّ اِنَّكَ خَلَقْتَ الْخَيْرَ وَالشَّرَّ وَجَعَلْتَ لِكُلِّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا اَهْلًا
يَعْمَلُ بِهِ فَاجْعَلْنِي مِنْ خَيْرِ الْقِسْمَيْنِ اَللّٰهُمَّ اِنَّكَ خَلَقْتَ الْجَنَّةَ وَالنَّارَ وَجَعَلْتَ
لِكُلِّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا اَهْلًا فَاجْعَلْنِي مِنْ سُكَّانِ جَنَّتِكَ اَللّٰهُمَّ اِنَّكَ اَرَدْتَ بِقَوْمٍ الْهِدَايَةَ
وَشَرَحْتَ بِهِ صُدُورَهُمْ وَاَرَدْتَ بِقَوْمٍ الضَّلَالَةَ وَضَيَّقْتَ بِهِ صُدُورَهُمْ فَاشْرَحْ
صَدْرِي لِلْاِسْلَامِ وَزَيِّنْهُ فِي قَلْبِي اَللّٰهُمَّ اِنَّكَ دَبَّرْتَ الْاُمُورَ وَجَعَلْتَ مَصِيرَهَا اِلَيْكَ
فَاَحْيِنِي بَعْدَ الْمَوْتِ حَيَاةً طَيِّبَةً وَقَرِّبْنِي اِلَيْكَ زُلْفٰى اَللّٰهُمَّ مَنْ اَصْبَحَ وَاَمْسٰى ثِقَتُهُ وَرَجَاؤُهُ
غَيْرُكَ فَاِنَّكَ ثِقَتِي وَرَجَائِي وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ اَللّٰهُمَّ اقْذِفْ فِي قَلْبِي رَجَاءَكَ
وَاقْطَعْ رَجَائِي عَمَّنْ سِوَاكَ حَتّٰى لَا اَرْجُو اَحَدًا غَيْرَكَ اَللّٰهُمَّ وَمَا ضَعُفَتْ عَنْهُ قُوَّتِي
وَقَصُرَ عَنْهُ عَمَلِي وَلَمْ تَنْتَهِ اِلَيْهِ رَغْبَتِي وَلَمْ تَبْلُغْهُ مَسْئَلَتِي وَلَمْ يَجْرِ عَلٰى لِسَانِي مِمَّا
اَعْطَيْتَ اَحَدًا مِنَ الْاَوَّلِينَ وَالْاٰخِرِينَ مِنَ الْيَقِينِ فَخُصَّنِي بِهِ يَا رَبَّ الْعٰلَمِينَ اَللّٰهُمَّ
اِنِّي اَسْاَلُكَ اِيمَانًا دَائِمًا وَاَسْاَلُكَ قَلْبًا خَاشِعًا وَاَسْاَلُكَ عِلْمًا نَافِعًا وَاَسْاَلُكَ يَقِينًا صَادِقًا
وَاَسْاَلُكَ دِينًا قَيِّمًا وَاَسْاَلُكَ الْعَافِيَةَ مِنْ كُلِّ بَلِيَّةٍ وَاَسْاَلُكَ تَمَامَ الْعَافِيَةِ وَاَسْاَلُكَ
دَوَامَ الْعَافِيَةِ وَاَسْاَلُكَ الشُّكْرَ عَلَى الْعَافِيَةِ وَاَسْاَلُكَ الْغِنٰى مِنَ النَّاسِ اَللّٰهُمَّ عَافِنِي فِي
بَدَنِي اَللّٰهُمَّ عَافِنِي فِي سَمْعِي اَللّٰهُمَّ عَافِنِي فِي بَصَرِي لَا اِلٰهَ اِلَّا اَنْتَ ثَلٰثًا اَللّٰهُمَّ اِنِّي اَعُوذُ بِكَ
مِنَ الْكُفْرِ وَالْفَقْرِ اَللّٰهُمَّ اِنِّي اَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ لَا اِلٰهَ اِلَّا اَنْتَ ثَلٰثًا اَصْبَحْنَا
وَاَصْبَحَ الْمُلْكُ لِلّٰهِ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهٗ لَا شَرِيكَ لَهٗ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ
الْحَمْدُ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ رَبِّ اَسْاَلُكَ خَيْرَ مَا فِي هٰذَا الْيَوْمِ وَخَيْرَ مَا بَعْدَهٗ
وَاَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا فِي هٰذَا الْيَوْمِ وَشَرِّ مَا بَعْدَهٗ رَبِّ اَعُوذُ بِكَ مِنَ الْكَسَلِ وَالْهَرَمِ
وَسُوْءِ الْكِبَرِ رَبِّ اَعُوذُ بِكَ مِنْ فِتْنَةِ الدُّنْيَا وَعَذَابِ الْقَبْرِ اَصْبَحْنَا وَاَصْبَحَ الْمُلْكُ

رواه الحاکم والترمذی مرفوعا

لِلّٰهِ رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ اَللّٰهُمَّ اِنِّيْ اَسْأَلُكَ خَيْرَ هٰذَا الْيَوْمِ فَتْحَهٗ وَنَصْرَهٗ وَنُوْرَهٗ وَبَرَكَتَهٗ
وَهُدَاهُ وَاَعُوْذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا فِيْهِ وَشَرِّ مَا بَعْدَهٗ اَللّٰهُمَّ اِنِّيْ اَعُوْذُ بِكَ مِنَ الْهَمِّ وَالْحَزَنِ
وَاَعُوْذُ بِكَ مِنَ الْعَجْزِ وَالْكَسَلِ وَاَعُوْذُ بِكَ مِنَ الْجُبْنِ وَالْبُخْلِ وَاَعُوْذُ بِكَ مِنْ غَلَبَةِ
الدَّيْنِ وَقَهْرِ الرِّجَالِ اَللّٰهُمَّ اَنْتَ خَلَقْتَنِيْ وَاَنْتَ تَهْدِيْنِيْ وَاَنْتَ تُطْعِمُنِيْ وَاَنْتَ تَسْقِيْنِيْ
وَاَنْتَ تُمِيْتُنِيْ ثُمَّ تُحْيِيْنِيْ اَللّٰهُمَّ اكْفِنِيْ بِحَلَالِكَ عَنْ حَرَامِكَ وَاَغْنِنِيْ بِفَضْلِكَ عَمَّنْ سِوَاكَ
لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ وَلَا مَلْجَاَ مِنَ اللّٰهِ اِلَّا اِلَيْهِ مِائَةً اَللّٰهُمَّ اَنْتَ رَبِّيْ لَا اِلٰهَ اِلَّا اَنْتَ خَلَقْتَنِيْ وَاَنَا عَبْدُكَ
وَاَنَا عَلٰى عَهْدِكَ وَوَعْدِكَ مَا اسْتَطَعْتُ اَعُوْذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا صَنَعْتُ اَبُوْءُ لَكَ بِنِعْمَتِكَ
عَلَيَّ وَاَبُوْءُ بِذَنْبِيْ فَاغْفِرْ لِيْ اِنَّهٗ لَا يَغْفِرُ الذُّنُوْبَ اِلَّا اَنْتَ اَعُوْذُ بِكَلِمَاتِ اللّٰهِ التَّامَّاتِ
مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ ثَلٰثَ مَرَّاتٍ بِسْمِ اللّٰهِ الَّذِيْ لَا يَضُرُّ مَعَ اسْمِهٖ شَيْءٌ فِي الْاَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ
وَهُوَ السَّمِيْعُ الْعَلِيْمُ ثَلٰثَ مَرَّاتٍ بِسْمِ اللّٰهِ ذِي الشَّاْنِ عَظِيْمِ الْبُرْهَانِ شَدِيْدِ السُّلْطَانِ
مَا شَاءَ اللّٰهُ كَانَ اَعُوْذُ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطَانِ اَعُوْذُ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيْمِ عَشْرَ مَرَّاتٍ
حَسْبِيَ اللّٰهُ لَا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيْمِ سَبْعَ مَرَّاتٍ بِسْمِ اللّٰهِ
وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ وَلَا قُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ بِسْمِ اللّٰهِ عَلٰى دِيْنِيْ وَنَفْسِيْ بِسْمِ اللّٰهِ عَلٰى اَهْلِيْ وَمَالِيْ بِسْمِ اللّٰهِ
عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ اَعْطَانِيْهِ رَبِّيْ بِسْمِ اللّٰهِ خَيْرِ الْاَسْمَاءِ بِسْمِ اللّٰهِ الَّذِيْ لَا يَضُرُّ مَعَ اسْمِهٖ دَاءٌ
بِسْمِ اللّٰهِ افْتَتَحْتُ وَعَلَى اللّٰهِ تَوَكَّلْتُ لَا قُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ اَللّٰهُ اَكْبَرُ اَللّٰهُ اَكْبَرُ اَللّٰهُ اَكْبَرُ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ
الْحَلِيْمُ الْكَرِيْمُ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ الْعَلِيُّ الْعَظِيْمُ تَبَارَكَ اللّٰهُ رَبُّ السَّمٰوٰتِ السَّبْعِ وَرَبُّ الْعَرْشِ
الْعَظِيْمِ وَرَبُّ الْاَرْضِيْنَ وَمَا بَيْنَهُمَا وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ عَزَّ جَارُكَ وَجَلَّ ثَنَاؤُكَ
وَلَا اِلٰهَ غَيْرُكَ اجْعَلْنِيْ فِيْ جِوَارِكَ مِنْ شَرِّ كُلِّ ذِيْ شَرٍّ وَمِنْ شَرِّ الشَّيْطَانِ الرَّجِيْمِ اِنَّ
وَلِيِّيَ اللّٰهُ الَّذِيْ نَزَّلَ الْكِتٰبَ وَهُوَ يَتَوَلَّى الصّٰلِحِيْنَ فَاِنْ تَوَلَّوْا فَقُلْ حَسْبِيَ اللّٰهُ لَا اِلٰهَ
اِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيْمِ اَعُوْذُ بِكَلِمَاتِ اللّٰهِ التَّامَّاتِ الَّتِيْ لَا يُجَاوِزُهُنَّ
بَرٌّ وَلَا فَاجِرٌ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ وَبَرَاَ وَذَرَاَ اَللّٰهُمَّ اَنْتَ رَبِّيْ لَا اِلٰهَ اِلَّا اَنْتَ عَلَيْكَ تَوَكَّلْتُ
وَاَنْتَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيْمِ مَا شَاءَ اللّٰهُ كَانَ وَمَا لَمْ يَشَاْ لَمْ يَكُنْ اَعْلَمُ اَنَّ اللّٰهَ قَدْ اَحَاطَ بِكُلِّ شَيْءٍ
عِلْمًا اَللّٰهُمَّ اِنِّيْ اَعُوْذُ بِكَ مِنْ شَرِّ نَفْسِيْ وَمِنْ شَرِّ كُلِّ دَابَّةٍ اَنْتَ اٰخِذٌ بِنَاصِيَتِهَا اِنَّ رَبِّيْ
عَلٰى صِرَاطٍ مُّسْتَقِيْمٍ

١ رواه ابوداؤد ١٢
٢ رواه ابوداؤد
٣ رواه ابوالشيخ والطبراني ١٢
٤ رواه ابوداؤد وابن السني ١٢
٥ رواه الترمذي والحاكم وابن السني
٦ رواه ابوداؤد والترمذي وابن ماجه والنسائي وابن حبان
٧ رواه الحاكم
٨ رواه ابوالشيخ ١٢
٩ رواه ابوالشيخ ١٢
١٠ رواه ابن السني ١٢

ما يختص بالصباح

اَصْبَحْنَا وَاَصْبَحَ الْمُلْكُ لِلّٰهِ وَالْكِبْرِيَاءُ وَالْعَظَمَةُ وَالْخَلْقُ وَالْاَمْرُ وَاللَّيْلُ وَالنَّهَارُ
وَمَا يَضْحٰى فِيْهِمَا لِلّٰهِ وَحْدَهٗ اَللّٰهُمَّ اجْعَلْ اَوَّلَ هٰذَا النَّهَارِ صَلَاحًا وَّاَوْسَطَهٗ فَلَاحًا
وَّاٰخِرَهٗ نَجَاحًا اَسْئَلُكَ خَيْرَ الدُّنْيَا وَخَيْرَ الْاٰخِرَةِ يَا اَرْحَمَ الرَّاحِمِيْنَ لَبَّيْكَ اَللّٰهُمَّ
لَبَّيْكَ لَبَّيْكَ وَسَعْدَيْكَ وَالْخَيْرُ كُلُّهٗ بِيَدَيْكَ وَمِنْكَ وَاِلَيْكَ اَللّٰهُمَّ مَا قُلْتُ مِنْ قَوْلٍ
اَوْ حَلَفْتُ مِنْ حَلْفٍ اَوْ نَذَرْتُ مِنْ نَذْرٍ فَمَشِيَّتُكَ بَيْنَ يَدَيْ ذٰلِكَ كُلِّهٖ مَا شِئْتَ
كَانَ وَمَا لَمْ تَشَأْ لَا يَكُوْنُ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ اِلَّا بِكَ اِنَّكَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ اَللّٰهُمَّ مَا صَلَّيْتَ
مِنْ صَلٰوةٍ فَعَلٰى مَنْ صَلَّيْتَ وَمَا لَعَنْتَ مِنْ لَعْنٍ فَعَلٰى مَنْ لَعَنْتَ اَنْتَ وَلِيِّيْ فِي الدُّنْيَا
وَالْاٰخِرَةِ تَوَفَّنِيْ مُسْلِمًا وَّاَلْحِقْنِيْ بِالصَّالِحِيْنَ اَللّٰهُمَّ اِنِّيْ اَسْئَلُكَ الرِّضَا بَعْدَ الْقَضَاءِ
وَبَرْدَ الْعَيْشِ بَعْدَ الْمَوْتِ وَلَذَّةَ النَّظَرِ اِلٰى وَجْهِكَ وَشَوْقًا اِلٰى لِقَائِكَ فِيْ غَيْرِ ضَرَّاءَ
مُضِرَّةٍ وَّلَا فِتْنَةٍ مُّضِلَّةٍ وَاَعُوْذُ بِكَ اَنْ اَظْلِمَ اَوْ اُظْلَمَ اَوْ اَعْتَدِيَ اَوْ يُعْتَدٰى عَلَيَّ
اَوْ اَكْسِبَ خَطِيْئَةً اَوْ ذَنْبًا لَّا تَغْفِرُهٗ اَللّٰهُمَّ فَاطِرَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ عَالِمَ الْغَيْبِ وَ
الشَّهَادَةِ ذَا الْجَلَالِ وَالْاِكْرَامِ فَاِنِّيْ اَعْهَدُ اِلَيْكَ فِيْ هٰذِهِ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا
وَاُشْهِدُكَ وَكَفٰى بِكَ شَهِيْدًا اَنِّيْ اَشْهَدُ اَنْ لَّا اِلٰهَ اِلَّا اَنْتَ وَحْدَكَ لَا شَرِيْكَ لَكَ
لَكَ الْمُلْكُ وَلَكَ الْحَمْدُ وَاَنْتَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ وَاَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُكَ
وَرَسُوْلُكَ وَاَشْهَدُ اَنَّ وَعْدَكَ حَقٌّ وَلِقَاءَكَ حَقٌّ وَالسَّاعَةَ اٰتِيَةٌ لَّا رَيْبَ فِيْهَا وَاَنَّكَ
تَبْعَثُ مَنْ فِي الْقُبُوْرِ وَاَنَّكَ اِنْ تَكِلْنِيْ اِلٰى نَفْسِيْ تَكِلْنِيْ اِلٰى ضُعْفٍ وَّعَوْرَةٍ وَّذَنْبٍ وَّ
خَطِيْئَةٍ وَّاِنِّيْ لَا اَثِقُ اِلَّا بِرَحْمَتِكَ فَاغْفِرْ لِيْ ذُنُوْبِيْ كُلَّهَا اِنَّهٗ لَا يَغْفِرُ الذُّنُوْبَ اِلَّا اَنْتَ
وَتُبْ عَلَيَّ اِنَّكَ اَنْتَ التَّوَّابُ الرَّحِيْمُ لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ

رواه البيهقي في الدعوات ١٢

ثم الاستغفار للمؤمنين والمؤمنات سبعا وعشرين مرة لا اله

پھر مغفرت مانگے مسلمان مرد اور مسلمان عورتوں کے لئے ستائیس بار

اِلَّا اللّٰهُ الْمَلِكُ الْحَقُّ الْمُبِيْنُ مِائَةً اَللّٰهُمَّ اِنِّيْ اَسْئَلُكَ بِاَنَّ لَكَ الْحَمْدَ لَا اِلٰهَ اِلَّا اَنْتَ
يَا حَنَّانُ يَا مَنَّانُ يَا بَدِيْعَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْاِكْرَامِ يَا خَيْرَ الْوَارِثِيْنَ
يَا اَرْحَمَ الرَّاحِمِيْنَ يَا سَمِيْعَ الدُّعَاءِ يَا اَللّٰهُ يَا اَللّٰهُ يَا اَللّٰهُ يَا اَللّٰهُ يَا اَللّٰهُ يَا عَالِمُ يَا سَمِيْعُ يَا عَلِيْمُ

يَا حَلِيْمُ يَا مَالِكَ الْمُلْكِ يَا مَلِكُ يَا سَلَامُ يَا حَقُّ يَا قَدِيْمُ يَا قَائِمُ يَا غَنِيُّ يَا مُحِيْطُ يَا حَكِيْمُ
يَا عَلِيُّ يَا قَاهِرُ يَا رَحْمٰنُ يَا رَحِيْمُ يَا سَرِيْعُ يَا كَرِيْمُ يَا مُخْفِيْ يَا مُعْطِيْ يَا مَانِعُ يَا مُحْيِيْ يَا مُقْسِطُ
يَا حَيُّ يَا قَيُّوْمُ يَا اَحَدُ يَا صَمَدُ يَا رَبُّ يَا رَبُّ يَا رَبُّ يَا رَبُّ يَا رَبُّ يَا وَهَّابُ يَا غَفَّارُ
يَا قَرِيْبُ لَا اِلٰهَ اِلَّا اَنْتَ سُبْحَانَكَ اِنِّيْ كُنْتُ مِنَ الظّٰلِمِيْنَ اَنْتَ حَسْبِيْ وَنِعْمَ الْوَكِيْلُ
لَا اِلٰهَ اِلَّا اَنْتَ الْوَاحِدُ الْاَحَدُ الصَّمَدُ الَّذِيْ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُوْلَدْ وَلَمْ يَكُنْ لَّهٗ كُفُوًا اَحَدٌ اَنْ تَجْعَلَنِيْ
عَاشِقًا لَكَ وَلِحَبِيْبِكَ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَعَلٰى اٰلِهٖ وَسَلَّمَ عَادِفًا بِكَ فَانِيًا فِيْكَ
بَاقِيًا بِكَ صَادِقَ الْقَوْلِ مُسْتَجَابَ الدَّعْوَاتِ سَرِيْعَ الْاِجَابَةِ دَائِمًا مُتَّقِيًا لِحُدُوْدِكَ حَامِدًا
لَكَ مُحْيِيًا لِسُنَّةِ نَبِيِّكَ وَحَبِيْبِكَ سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَعَلٰى اٰلِهٖ وَسَلَّمَ بِرَحْمَتِكَ
يَا اَرْحَمَ الرّٰحِمِيْنَ ثَلٰثًا مَرْحَبًا بِالنَّهَارِ الْجَدِيْدِ وَبِالْمَلَكَيْنِ الْكَاتِبَيْنِ الشَّاهِدَيْنِ
(اللّٰهم انى اسالك تك تين بار)
الْحَافِظَيْنِ الْعَادِلَيْنِ الْمُقَرَّبَيْنِ اُكْتُبَا فِيْ صَحِيْفَتِيْ بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ اِنِّيْ رَضِيْتُ بِاللّٰهِ
رَبًّا وَبِالْاِسْلَامِ دِيْنًا وَبِمُحَمَّدٍ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَعَلٰى اٰلِهٖ وَسَلَّمَ نَبِيًّا وَرَسُوْلًا وَبِالْقُرْاٰنِ
اِمَامًا وَبِالْكَعْبَةِ قِبْلَةً وَبِالصَّلٰوةِ فَرِيْضَةً وَبِالْمُؤْمِنِيْنَ اِخْوَانًا وَبِاَبِيْ بَكْرِنِ الصِّدِّيْقِ وَبِعُمَرَ
الْفَارُوْقِ وَبِعُثْمَانَ ذِي النُّوْرَيْنِ وَبِعَلِيِّ الْمُرْتَضٰى اَئِمَّةً رِضْوَانُ اللّٰهِ تَعَالٰى عَلَيْهِمْ اَجْمَعِيْنَ
وَبِجَلَالِ اللّٰهِ حِسَابًا وَبِحَرَامِ اللّٰهِ عِقَابًا وَاِنِّيْ اَشْهَدُ اَنْ لَّا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهٗ لَا شَرِيْكَ لَهٗ
وَاَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهٗ وَرَسُوْلُهٗ وَحَبِيْبُهٗ وَاَنَّ عِيْسٰى عَبْدُ اللّٰهِ وَرَسُوْلُهٗ وَكَلِمَتُهٗ
اَلْقَاهَا اِلٰى مَرْيَمَ وَرُوْحٌ مِّنْهُ وَاَنَّ الْاَنْبِيَاءَ كُلَّهُمْ حَقٌّ وَاَنَّ الْجَنَّةَ حَقٌّ وَالنَّارَ حَقٌّ وَ
الصِّرَاطَ حَقٌّ وَالشَّفَاعَةَ حَقٌّ وَالْمَوْتَ حَقٌّ وَالْقَبْرَ حَقٌّ وَالْمِيْزَانَ حَقٌّ وَالْحِسَابَ حَقٌّ وَ
الْبَعْثَ بَعْدَ الْمَوْتِ حَقٌّ وَرُؤْيَةَ اللّٰهِ تَعَالٰى فِي الْجَنَّةِ لِلْمُؤْمِنِيْنَ حَقٌّ وَالْمُرُوْرَ عَلَى الصِّرَاطِ
حَقٌّ وَجَمِيْعَ اَوَامِرِ اللّٰهِ تَعَالٰى وَنَوَاهِيْهِ حَقٌّ وَالْخَيْرَ حَقٌّ وَالشَّرَّ حَقٌّ كُلُّهٗ بِقَضَاءِ
اللّٰهِ تَعَالٰى وَاِرَادَتِهٖ حَقٌّ وَاَنَّ السَّاعَةَ اٰتِيَةٌ لَّا رَيْبَ فِيْهَا وَاَنَّ اللّٰهَ يَبْعَثُ مَنْ فِي الْقُبُوْرِ
وَصَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلٰى خَيْرِ خَلْقِهٖ مُحَمَّدٍ وَّاٰلِهٖ وَاَصْحَابِهٖ وَاَهْلِ بَيْتِهٖ اَجْمَعِيْنَ اَللّٰهُمَّ اِنِّيْ
اَسْاَلُكَ بِمُحَمَّدٍ نَبِيِّكَ وَبِاِبْرَاهِيْمَ خَلِيْلِكَ وَبِمُوْسٰى نَجِيِّكَ وَبِعِيْسٰى رُوْحِكَ وَكَلِمَتِكَ
وَبِتَوْرَاةِ مُوْسٰى وَاِنْجِيْلِ عِيْسٰى وَزَبُوْرِ دَاوٗدَ وَفُرْقَانِ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَعَلٰى اٰلِهٖ وَسَلَّمَ
وَبِكُلِّ وَحْيٍ اَوْحَيْتَهٗ وَبِكُلِّ قَضَاءٍ قَضَيْتَهٗ وَاَسْاَلُكَ بِكُلِّ اسْمٍ هُوَ لَكَ اَنْزَلْتَهٗ فِيْ كِتَابِكَ

اَوِاسْتَاْثَرْتَ بِهٖ فِیْ غَیْبِكَ وَاَسْاَلُكَ بِاسْمِكَ الطَّاهِرِ الْمُطَهَّرِ الْاَحَدِ الصَّمَدِ الْوِتْرِ
وَبِعَظْمَتِكَ وَكِبْرِيَائِكَ وَبِنُوْرِ وَجْهِكَ اَنْ تَرْزُقَنِی الْقُرْاٰنَ وَالْعِلْمَ وَاَنْ تَخْلِطَهٗ بِلَحْمِیْ
وَدَمِیْ وَسَمْعِیْ وَبَصَرِیْ وَاَنْ تَسْتَعْمِلَ بِهٖ جَسَدِیْ بِحَوْلِكَ وَقُوَّتِكَ فَاِنَّهٗ لَاحَوْلَ وَلَا
قُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ ثلثا یا عزیز مائة مرة و واحدا مع الصلوة احدی عشر مرة اولا و اخرا وكذلك

اللهم انی اسالک مجھ سے تین بار یا عزیز ایکسو ایکبار اول آخر گیارہ بار درود اور ایسیہی یا معز ایکسو ایکبار

یا مُعِزُّ مائة و واحدا سَلٰمٌ عَلٰی نُوْحٍ فِی الْعٰلَمِیْنَ اِنَّا كَذٰلِكَ نَجْزِی الْمُحْسِنِیْنَ اِنَّهٗ مِنْ
عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِیْنَ احدی وعشرین مرة مع الصلوة ثلاثا ثلاثا اولا و اخرا والمسبعات

سلام علی نوح سے اکیس بار اول و آخر تین تین بار درود کے ساتھ

العشر وهی عشر كلمات كل كلمة تقرء سبع مرات وهی سورة الفاتحه و اية الكرسی و سورة

اور مسبعات عشر دس کلمہ میں ہر کلمہ پڑھا جاتا ہے سات بار اور وہی مسبعات عشر یہ ہیں سورہ فاتحہ اور آیۃ الکرسی اور

الكافرون و سورة الاخلاص و المعوذتان سبعا سبعا مع البسملة اول كل سورة و سُبْحَانَ اللّٰهِ وَ

قل یا ایہا الکافرون اور سورہ اخلاص یعنے قل ہو اللہ اور قل اعوذ برب الفلق اور قل اعوذ برب الناس سات سات بار ہر سورہ کے الرحمن الرحیم

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ وَلَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَاللّٰهُ اَكْبَرُ وَلَاحَوْلَ وَلَا قُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ الْعَلِیِّ الْعَظِیْمِ سبعا اَللّٰهُمَّ

سبحان سے آخر تک سات بار

صَلِّ عَلٰی مُحَمَّدٍ عَبْدِكَ وَحَبِیْبِكَ وَرَسُوْلِكَ النَّبِیِّ الْاُمِّیِّ وَعَلٰی اٰلِ مُحَمَّدٍ وَبَارِكْ وَسَلِّمْ
سبعا اَللّٰهُمَّ اغْفِرْلِیْ وَلِوَالِدَیَّ وَلِجَمِیْعِ الْمُؤْمِنِیْنَ وَالْمُؤْمِنَاتِ بِرَحْمَتِكَ یَا اَرْحَمَ الرّٰحِمِیْنَ

اللہم سے سات بار

سبعا اَللّٰهُمَّ یَا رَبِّ افْعَلْ لِیْ وَبِهِمْ عَاجِلًا وَّاٰجِلًا فِی الدِّیْنِ وَالدُّنْیَا وَالْاٰخِرَةِ مَا اَنْتَ

اللہم اغفر لی سے سات بار

لَهٗ اَهْلٌ وَّلَا تَفْعَلْ بِنَا یَا مَوْلَانَا مَا نَحْنُ لَهٗ اَهْلٌ اِنَّكَ غَفُوْرٌ حَلِیْمٌ جَوَادٌ كَرِیْمٌ مَلِكٌ
بَرٌّ رَءُوْفٌ رَحِیْمٌ سبعا اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰی مُحَمَّدٍ كَمَا اَمَرْتَنَا اَنْ نُّصَلِّیَ عَلَیْهِ اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰی

اللہم یا رب سے سات بار

مُحَمَّدٍ كَمَا هُوَ اَهْلُهٗ اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰی مُحَمَّدٍ كَمَا تُحِبُّ وَتَرْضٰی لَهٗ اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰی رُوْحِ مُحَمَّدٍ
فِی الْاَرْوَاحِ اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰی جَسَدِ مُحَمَّدٍ فِی الْاَجْسَادِ اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰی قَبْرِ مُحَمَّدٍ فِی
الْقُبُوْرِ اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰی تُرْبَةِ مُحَمَّدٍ فِی التُّرَابِ وَصَلَّی اللّٰهُ عَلٰی خَیْرِ خَلْقِهٖ مُحَمَّدٍ وَّاٰلِهٖ
وَاَصْحَابِهٖ وَاَزْوَاجِهٖ اُمَّهَاتِ الْمُؤْمِنِیْنَ وَاَهْلِ بَیْتِهٖ اَجْمَعِیْنَ مائة و واحدا

ایکسو ایکبار

الورد الثانی مابین طلوع الشمس الی الضحوة

دوسرا ورد طلوع شمس سے لیکر ضحوی کے وقت تک درمیان میں

قال الامام الغزالی المراد بالضحوة منتصف مابین طلوع الشمس الی الزوال وذلك بعضی ثلث ساعات

امام غزالی نے فرمایا ہے کہ مراد ضحوہ سے بیچو بیچ کا وقت ہے آفتاب نکلنے سے لیکر آفتاب ڈھلنے تک اور یہ تین گھنٹہ دن گذرنے پر ہوتا ہے

من النہار اذا فرض النہار اثنی عشر ساعة وھو الربع انتہی ویاکل الغداء فی ھذا الوقت فورد

جب کہ دن بارہ گھنٹہ کا فرض کیا جاسے اور وہ چوتھائی حصہ دن کا ہے تمام ہوئی عبارت غزالی کی اور اس وقت کھانا کھائے وارد ہے

خیر الغداء بواکرہ نیغسل یدیہ اولہ واٰخرہ ویسمی اللّٰہ تعالی علی کل لقمة ویحمد اللّٰہ بین لقمتین

کہ بہتر کھانا وہی ہے جو سویرے کھایا جاسے پس ہاتھ دھوئے اول کھانے اور بعد کھانے کے اور نام لے اللہ کا ہر لقمہ پر اور حمد کرے دو نوالوں کے بیچ

ویقول عند الاکل بِسْمِ اللّٰہِ خَیْرِ الْاَسْمَاءِ فِی الْاَرْضِ وَالسَّمَاءِ لَا یَضُرُّ مَعَ اسْمِہٖ سَمٌّ وَلَا دَاءٌ

اور کہے وقت کھانے کے بسم اللہ خیر الاسماء سے شفاء تک

اَللّٰھُمَّ اجْعَلْ فِیْہِ بَرَکَةً وَّعَافِیَةً وَّشِفَاءً فان نسی التسمیة قال بِسْمِ اللّٰہِ اَوَّلَہٗ وَاٰخِرَہٗ وان لم یتذکر

الا بعد الاکل قرء قل ھو اللّٰہ ثلث مرات واذا احضر الطعام قال اَللّٰھُمَّ رَزَقْتَنَا طَیِّبًا مُّبَارَکًا

مگر کھانے کے بعد تو قل ھو اللہ تین بار پڑھے اور جب کھانا سامنے آوے کہے اللھم سے حساب تک

لَا تَبِعَةَ فِیْہِ وَلَا حِسَابَ ویقول بعد الطعام اَلْحَمْدُ لِلّٰہِ الَّذِیْ اَطْعَمَنَا ھٰذَا الطَّعَامَ وَرَزَقَنِیْہِ

اور کہے بعد کھانے کے الحمد سے خیرا منہ تک

مِنْ غَیْرِ حَوْلٍ مِّنِّیْ وَلَا قُوَّةٍ اَلْحَمْدُ لِلّٰہِ حَمْدًا کَثِیْرًا طَیِّبًا مُّبَارَکًا فِیْہِ غَیْرَ مَکْفِیٍّ وَّلَا مَکْفُوْرٍ

وَّلَا مُوَدَّعٍ وَّلَا مُسْتَغْنًی عَنْہُ رَبَّنَا اَلْحَمْدُ لِلّٰہِ الَّذِیْ اَطْعَمَ مِنَ الطَّعَامِ وَسَقٰی مِنَ الشَّرَابِ

وَکَسٰی مِنَ الْعُرْیِ وَھَدٰی مِنَ الضَّلَالَةِ وَبَصَّرَ مِنَ الْعَمَایَةِ وَفَضَّلَ عَلٰی کَثِیْرٍ مِّمَّنْ خَلَقَ

تَفْضِیْلًا اَللّٰھُمَّ بَارِکْ لَنَا فِیْہِ وَاَطْعِمْنَا خَیْرًا مِّنْہُ ولاینام متصل الطعام

اور کھانا کھاتے ہی نہ سور ہے

فورد اھضموا الطعام بذکر اللّٰہ ولا تناموا علیہ فیقسی قلوبکم واذا شرب الماء قال الحمد للّٰہ

اس لئے کہ وارد ہوا ہضم کرو کھانے کو اللہ کی یاد کرکے اور کھاتے ہی نہ سو رہو ورنہ دل سخت ہو جاینگے اور جب

الَّذِیْ جَعَلَ الْمَاءَ بِرَحْمَتِہٖ عَذْبًا فُرَاتًا وَّلَمْ یَجْعَلْہُ بِذُنُوْبِنَا مِلْحًا اُجَاجًا وسمی فی کل نفس

اور بسم اللہ کہے ہر سانس لیتے

وحمد اٰخرہ واذا شرب اللبن قال اَللّٰھُمَّ بَارِکْ لَنَا فِیْہِ وَزِدْنَا مِنْہُ

اور حمد کرے بعد اس کے اور جب دودھ پیے کہے اللھم سے منہ تک

عند طلوع الشمس

آفتاب نکلنے کے وقت

طَلَعَتِ الشَّمْسُ بِاِذْنِ اللّٰہِ وَانْتَشَرَ خَلْقُ اللّٰہِ وَقِیْلَ لَا اِلٰہَ اِلَّا اللّٰہُ رَبُّنَا وَرَبُّ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ

لَنْ نَّدْعُوَ مِنْ دُوْنِہٖ اِلٰھًا لَقَدْ قُلْنَا اِذًا شَطَطًا اَللّٰھُمَّ اِنَّا خَلْقٌ مِّنْ خَلْقِکَ اکْفِنَا مِنْ شَرِّ جَمِیْعِ

خَلْقِکَ یَا اَرْحَمَ الرَّاحِمِیْنَ اَلْحَمْدُ لِلّٰہِ الَّذِیْ جَعَلَ لَنَا الْیَوْمَ عَافِیَةً وَّجَاءَ بِالشَّمْسِ مِنْ

مَطْلَعِھَا اَللّٰھُمَّ اَصْبَحْتُ اَشْھَدُ لَکَ بِمَا شَھِدْتَ بِہٖ نَفْسَکَ وَشَھِدَتْ بِہٖ مَلٰئِکَتُکَ وَحَمَلَةُ

عَرْشِکَ وَجَمِیْعُ خَلْقِکَ اَنَّکَ اَنْتَ اللّٰہُ لَا اِلٰہَ اِلَّا اَنْتَ الْقَائِمُ بِالْقِسْطِ لَا اِلٰہَ اِلَّا اَنْتَ الْعَزِیْزُ

---

۱ رواہ الحکیم الترمذی
۲ رواہ ابو عبد الرحمن السلمی
۳ رواہ ابو الشیخ
۴ رواہ ابو داؤد والترمذی
۵ ذکرہ فی عمل الیوم واللیلة
۶ رواہ الترمذی و ابو داؤد
۷ صحح ابو نعیم عن ابن عطیة
۸ رواہ الحافظ الصلاح فی عمل الیوم واللیلة
۹ رواہ ابو نعیم

الحكيم اكتب شهادتي بعد شهادة ملائكتك واولي العلم ومن لم يشهد بمثل شهادته

به فاكتب شهادتي مكان شهادته اللهم انت السلام ومنك السلام واليك

السلام اسالك يا ذا الجلال والاكرام ان تستجيب لنا دعوتنا وان تعطينا وان

تزيدنا فرد رغبتنا وان تغنينا عمن اغنيته عنا من خلقك اللهم اصلح لي ديني الذي

هو عصمة امري واصلح لي دنياي التي فيها معيشتي واصلح لي اخرتي التي اليها منقلبي الحمد لله

الذي وهبنا هذا اليوم واقالنا فيه عثراتنا ولم يعذبنا بالنار لا اله الا انت رب الملئكة

والنبيين ورب السموات السبع والارضين السبع ورب العرش العظيم ورب الجنة

والنار ورب الدنيا والاخرة ورب الاحياء والاموات ورب الصراط والميزان

ورب الليل والنهار ورب الشمس والقمر والرياح والنجوم والسحاب وخالق الظلمات

والنور ومحيي الموتى وباعث من في القبور ورب الجن والانس اعوذ بك اللهم من

شر ما خلقت وصورت وصنعت وبرأت وذرأت ثم يصلي الاشراق اربع ركعات

مثنى مثنى بالقلاقل الاربع قال الامام الغزالي ان كان عالما فوظيفته في هذا الوقت الافادة

دو سلام سے چارون قل کے ساتھ امام غزالی فرماتے ہین اگر عالم ہے تو اوسکا وظیفہ اس وقت مین افادہ علم

والتعليم ان كان عنده من يستفيد علما للاخرة والا فيصرفه الى الفكر والتامل في مشكلات

اور تعلیم ہے اگر اوسکے پاس حاصل کرنے والے علم آخرت کے ہون ورنہ صرف کرے یہ وقت علم دین کی شکلون کے

علوم الدين ومراجعة ما يحتاج اليه وان كان متعلما يشتغل بالاستفادة وبالجملة فالوظيفة

اور ضروری کتب کی مراجعت کرنے مین اور اگر طالب علم ہے تو چاہیے کہ اسوقت تحصیل علم مین مشغول ہو حاصل کلام

الثانية في هذا الوقت الخيرات المتعلقة بالناس التي جرت بها العادة كحضور مجلس علم

دوسرا اس وقت مین وہ بھلائیان ہین جو لوگون سے تعلق مین جنکے عادت جاری ہے جیسے حاضر ہونا مجلس علم مین

وعيادة مريض وتشييع جنازة ومعاونة على البر والتقوى وقضاء حاجة مسلم وغيرها

اور عیادت مریض کی کرنا اور جنازہ کے ساتھ جانا اور مدد کرنا نیکی اور پرہیزگاری مین اور مسلمانونکی حاجت

فان لم يكن شئ عاد الى الادعية والذكر والقراءة والفكر انتهى

پس اگر کوئی چیز اون مین سے نہو تو پھر دعاؤن اور ذکر اور قراءت قرآن اور فکر مین مشغول ہو پوری ہوئی عبارت

الورد الثالث من ضحوة النهار الى الزوال وهو مقدار ربع النهار فالوظيفة عند الضحوة صلوة الضحى

ورد تیسرا ضحوة النهار سے زوال تک وہ مقدار چوتھائی حصہ دنکا ہے پس وظیفہ ضحوہ کے وقت کا نماز چاشت

بعد ركع ثمان ركعات بتسليمتين صلوة الضحى ويقرء في الاولى منها بعد الفاتحة سورة الشمس وفي الثانية سورة الليل وفي الثالثة سورة الضحى وفي الرابعة سورة الانشراح وفي البواقي الاربع القلاقل الاربع فاذا سلم وفرغ منها دعا اللهم ربّ بك احاول وبك اصاول وبك اقاتل ثلثا اللهم اصبح عبدك على عهدك خلقتني ولم اك شيئا فاني قد ارهقتني ذنوبي واحاطت بي الا ان تغفرها لي فاغفر لي يا رحمن ثم يقرء

پهر پڑهے

واسجد واقترب ويسجد ويقول بعد تسبيح السجدة يا وهاب سبعا او سبعين ثم يرفع راسه ويقول

واسجد واقترب اور سجدہ کرے اور بعد تسبیح سجدہ کے کہے یا وہاب سات بار یا ستر بار پہر سر اوٹہا کر کہے

يا سميع خمس مائة مرة واللهم اغفرلي وارحمني وتب علي انك انت التواب الرحيم مائة مرة ثم

یا سمیع پانسو بار اور اللهم اغفرلی رحیم تک سو بار پہر

يدعو بما شاء ويقول اللهم صغر الدنيا باعيننا وعظم جلالك في قلوبنا ووفقنا لمرضاتك وثبتنا

جو چاہے دعا مانگے اور پہر اللهم صغر سے دینک تک

على دينك وطاعتك ثلث عشرة مرة ثم انه ان كان عالما فوظيفته في هذا الوقت التصنيف والمطالعة

تیرہ بار پہر اگر عالم ہو تو اوسکا وظیفہ اسوقت مین تصنیف کرنا اور مطالعہ کرنا

وان كان متعلما فوظيفته التعليق والنسخ والمراد بالتعليق ضبط ما سمعه من الشيخ في طرة الكتاب حفظا له

اور طالب العلم ہو تو اوسکا وظیفہ تعليق اور کتابت ہی مراد تعليق سے ٹانک لینا ہی اون مضامین کا جو انہون استاد سے سنی حاشیہ کتاب پر تا کہ وہ محفوظ رہین

النسخ كتابة ما يحتاج اليه في دراسته وان كان محترفا فالاشتغال بالكسب ولا ينسى ذكر الله في

مراد نسخ سے نقل کرنا اوس قدر کا ہی جسکے درس مین حاجت ہے اور جو پیشہ ور ہو تو وظیفہ اوسکا یہ ہو کہ کمائی مین مشغول ہو اور ذکر خدا

جميع اشغاله فان طال النهار فالقيلولة سنة ليستعين بها على قيام الليل وينبغي ان يتنبه قبل

جملہ اشغال مین بہولے پس اگر دن بڑا ہو تو قیلولہ سنت ہی تا کہ قیام شب پر مدد ملے اور چاہیے کہ بیدار ہو قبل

الزوال وان لم ينم ولم يشتغل بالكسب واشتغل بالصلوة والذكر فهو افضل اوقات النهار

زوال کے اور جو نہ قیلولہ کیا اور نہ کمائی مین مشغول ہوا اور نماز و ذکر مین مشغول ہوا تو یہ وقت دنکی وقتو نمین افضل ہے

الورد الرابع ما بين الزوال الى الفراغ من الظهر

ورد چوتہا درمیان زوال کے اور نماز ظہر کے بعد تک

وهذا اقصر اوراد النهار وافضلها وهذا الورد ساعة ونصف فينبغي ان يصلي في بيته اولا صلوة الظهيرة

یہ دن کے ورد ونمین چہوٹا ورد ہے اور یہ ورد ڈیڑہ گہنٹہ کا ہی پس چاہیے کہ اولا گہر مین نماز ظہیرہ پڑہے

اربع ركعات مع القلاقل الاربع واذا فرغ قال قل اللهم مالك الملك تؤتي الملك من تشاء

چار رکعت چارون قل کے ساتہہ اور بعد فراغت کے کہے قل اللهم سے

الآيتين الى قوله بغير حساب ثم يدعو بهذا الدعاء اللهم يا كاشف الغم يا مجيب دعوة المضطرين

بغیر حساب تک پہر یہ دعا مانگے اللهم یا کاشف الغم آخر تک

یَا رَحْمٰنَ الدُّنْیَا وَالْاٰخِرَۃِ وَرَحِیْمَھُمَا اِرْحَمْنِیْ بِرَحْمَۃٍ تُغْنِیْنِیْ بِھَا عَنْ رَحْمَۃِ مَنْ سِوَاکَ وَاقْضِ
دَیْنِیْ ثم یصلی صلاۃ التسبیح تصلی اربع رکعات تقرء فی کل رکعۃ فاتحۃ الکتاب وسورۃ فاذا فرغت من
پھر صلوۃ التسبیح پڑھے چار رکعت ادا کرے ہر رکعت مین سورہ فاتحہ اور کوئی سورت پڑھو پھر جب قراءت سے فارغ ہو
القراءۃ فی اول رکعۃ وانت قائم قلت سُبْحَانَ اللّٰہِ وَالْحَمْدُ لِلّٰہِ وَلَا اِلٰہَ اِلَّا اللّٰہُ وَاللّٰہُ اَکْبَرُ
پہلی رکعت مین تو کھڑے رہکر
خمسۃ عشر مرۃ وترکع فتقولھا عشرا ثم ترفع راسک من الرکوع فتقولھا عشرا ثم تھوی ساجدا
پندرہ بار پڑھو اور رکوع کرو پس کہو اسیکو دس بار پھر سر اوٹھاو رکوع سے اور کہو اسکو دس بار پھر سجدہ مین جاو
فتقولھا عشرا ثم ترفع راسک من السجود فتقولھا عشرا ثم تسجد فتقولھا عشرا ثم ترفع راسک
اور کہو اسکو دس بار پھر سجدہ سے سر اوٹھاو اور کہو اسکو دس بار پھر سجدہ کرو اور کہو اسکو دس بار پھر سر اوٹھاو
فتقولھا عشرا فذلک خمس وسبعون فی کل رکعۃ تفعل ذلک فی اربع رکعات ان استطعت
اور کہو دس بار پس یہ پچہتر بار ہر رکعت مین ہوئین کرو اسیکو چارون رکعت مین اگر پڑھ سکتے ہو
ان تصلیھا کل یوم مرۃ فافعل فان لم تفعل ففی کل جمعۃ مرۃ فان لم تفعل ففی کل شھر مرۃ فان
ہر روز ایک مرتبہ کرو اسکو پس اگر نہ کر سکتے ہو تو ہر جمعہ مین ایکبار پس اگر نکر سکتے ہو تو ہر مہینہ مین ایکبار
لم تفعل ففی کل سنۃ مرۃ فان لم تفعل ففی عمرک مرۃ قیل لابن عباس ھل تعلم لھذہ الصلوۃ
پس اگر نکر سکتے ہو تو ہر سال مین ایکبار پس اگر نکر سکتے ہو تو تمام عمر مین ایکبار کہا گیا ابن عباس سے کیا جانتے ہو تم اس نماز کیلئے
سورۃ قال التکاثر والعصر والکافرون والاخلاص وقال عبد اللہ ابن المبارک یبدء فی الرکوع
کوئی سورت کہا الھکم التکاثر اور والعصر اور قل یا ایھا الکافرون اور قل ھو اللہ احد ہے اور کہا عبد اللہ ابن مبارک نے شروع کرے رکوع مین
بسبحان ربی العظیم وفی السجود بسبحان ربی الاعلی ثم یسبح التسبیحات انتھی فاذا
ساتھ سبحان ربی العظیم کے اور سجدہ مین ساتھ سبحان ربی الاعلی کے پھر تسبیحات صلوۃ تسبیح کی پڑھے پورا ہوا قول ابن مبارک کا
فرغت قلت بعد التشھد وقبل السلام اَللّٰھُمَّ اِنِّیْ اَسْاَلُکَ تَوْفِیْقَ اَھْلِ الْھُدٰی وَاَعْمَالَ
پس جسوقت کہ فراغت پاؤ اس سے کہو بعد تشہد کے اور قبل سلام پھیرنے کے اللھم انی اسالک آخر تک
اَھْلِ الْیَقِیْنِ وَمُنَاصَحَۃَ اَھْلِ التَّوْبَۃِ وَعَزْمَ اَھْلِ الصَّبْرِ وَجِدَّ اَھْلِ الْخَشْیَۃِ وَطَلَبَ
اَھْلِ الرَّغْبَۃِ وَتَعَبُّدَ اَھْلِ الْوَرَعِ وَعِرْفَانَ اَھْلِ الْعِلْمِ حَتّٰی اَخَافَکَ اَللّٰھُمَّ اِنِّیْ
اَسْاَلُکَ مَخَافَۃً تَحْجُزُنِیْ عَنْ مَعَاصِیْکَ حَتّٰی اَعْمَلَ بِطَاعَتِکَ عَمَلًا اَسْتَحِقُّ بِہٖ رِضَاکَ

وَحَتّٰی اَنَاجِیَکَ بِالتَّوْبَةِ خَوْفًا مِنْکَ وَحَتّٰی اُخْلِصَ لَکَ النَّصِیْحَةَ حُبًّا لَکَ وَحَتّٰی اَتَوَکَّلَ

عَلَیْکَ فِیْ کُلِّ الْاُمُوْرِ حُسْنَ ظَنٍّ بِکَ سُبْحَانَ خَالِقِ النَّارِ ثم یصلی سنة الظهر اربعا کلها فی بیته

پہر پڑہلے سنت ظہر کی چار رکعت اور گہر

ثم یصلی الفرض فی المسجد بجماعة ویقرء فیہ سورة لقمن والذاریات او تنزیل السجدہ او یس او المرسلات

پہر نماز فرض مسجد مین جماعت کے ساتہ پڑہے اور پڑہے اوسمین سورہ لقمن اور والذاریات یا الم سجدہ یا یس یا والمرسلات

او اذا السماء انشقت او عم والنازعات او سبح اسم وہل اتنک او سورة البروج والطارق او سورة

یا اذا السماء انشقت یا عم یتسآءلون یا والنازعات یا سبح اسم ربک الاعلی اور ہل اتیک یا والسماء ذات البروج اور والسماء والطارق یا

الشمس واللیل ثم یصلی السنة البعدیة رکعتین بسورة الکافرین والاخلاص یصلیہا

والشمس وضحہا اور واللیل اذا یغشے پہر بعد فرض کے سنت دو رکعت پڑہے ساتہہ قل یا ایہا الکافرون اور قل ہو اللہ کی پڑہے انکو اپنے

فی بیتہ ثم یرکع ر رکعات النفل بالقلاقل الاربع ثم رکعتین لحفظ الایمان یقرء فی اولیہما

اپنے گہر مین پہر چار رکعت نفل پڑہے چاروں قل کے ساتہہ پہر دو رکعتین حفظ الایمان پڑہے اول رکعت مین اونکے

بعد الفاتحہ اِنَّ رَبَّکُمُ اللّٰهُ الَّذِیْ خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ فِیْ سِتَّةِ اَیَّامٍ ثُمَّ اسْتَوٰی

بعد فاتحہ کے ان ربکم اللہ الذی

عَلَی الْعَرْشِ یُغْشِی اللَّیْلَ النَّهَارَ ثلاث آیات الی قولہ اِنَّ رَحْمَتَ اللّٰهِ قَرِیْبٌ مِّنَ الْمُحْسِنِیْنَ

تین آیتین ان رحمة اللہ قریب من المحسنین تک

ویقرء فی الاخری بعد الفاتحہ اِنَّ الَّذِیْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ کَانَتْ لَهُمْ جَنّٰتُ الْفِرْدَوْسِ

اور پڑہے دوسری رکعت مین بعد فاتحہ کے ان الذین آمنوا سے

نُزُلًا الی اخر سورة الکہف فاذا سلم قرء سُبْحَانَ مَنْ لَمْ یَزَلْ کَانَ کَمَا هُوَ الْاٰنَ سُبْحَانَ مَنْ

آخر سورہ کہف تک پس جب سلام پہیرے پڑہے سبحان من لم یزل الخ آخر تک

لَا یَزَالُ یَکُوْنُ کَمَا کَانَ وَکَمَا هُوَ الْاٰنَ سُبْحَانَ مَنْ لَا یَتَغَیَّرُ بِذَاتِهٖ وَلَا بِصِفَاتِهٖ وَلَا فِیْ اَسْمَآئِهٖ

بِحُدُوْثِ الْاَکْوَانِ سُبْحَانَ الدَّائِمِ الْقَائِمِ سُبْحَانَ الْقَائِمِ الدَّائِمِ سُبْحَانَ الْحَیِّ الَّذِیْ

لَا یَمُوْتُ سُبْحَانَ الَّذِیْ یُمِیْتُ الْخَلَائِقَ وَهُوَ حَیٌّ لَا یَمُوْتُ سُبْحَانَ الْاَوَّلِ الْمُبْدِئِ

سُبْحَانَ الْبَاقِی الْمُفْنِیْ سُبْحَانَ مَنْ تَسَمّٰی قَبْلَ اَنْ یُّسَمّٰی سُبْحَانَ الْعَلِیِّ الْاَعْلٰی سُبْحَانَهٗ

وَتَعَالٰی سُبْحَانَهٗ سُبْحَانَهٗ فَسُبْحَانَ الَّذِیْ بِیَدِهٖ مَلَکُوْتُ کُلِّ شَیْءٍ وَّاِلَیْهِ تُرْجَعُوْنَ

الورد الخامس ما بعد صلوة الظہر الی وقت العصر

ورد پانچوان بعد نماز ظہر سے وقت عصر تک

ہذا الورد ساعة ونصف تقریبا فان کان عالما لا یترک التصنیف والمطالعة من ضحوة النہار الی العصر

یہ ڈیڑہ گہنٹہ کا ہی اندازا پس اگر عالم ہو تو نہ چہوڑے تصنیف کرنا اور مطالعہ کو چاشت کیوقت سے عصر تک

الا فی وقت اکل ان لم یکن صائما وطہارة ومکتوبة وقیلولة خفیفة بمقدار ساعة زمانیة او اقل قبل الزوال

مگر کہانیکے وقت کے اگر روزہ دار نہو اور طہارت اور نمازکے اور قیلولہ خفیفہ کے کہ ایک گہنٹہ کی یا اس سے بہی کم ہو قبل زوال کے

ان طال النهار وان كان متعلما فلا يترك كذلك التعليق والنسخ والا يستحب له فى هذا الوقت
اگر دن دراز ہو اور اگر طالب العلم ہو تو نہ چھوڑے اسیطرح تعلیق اور نسخ وگرنہ مستحب ہے اسوقت مین
العكوف فى المسجد مشتغلا بالذكر والصلوة او فنون الخير و يكون فى انتظار الصلوة
ٹھیرے رہنا مسجد مین مشغول ہوکر ذکر اور صلاۃ مین یا نیک کامونمین اور انتظار مین نماز کے ہے

الورد السادس بين دخول وقت العصر الى الاصفرار

ورد چھٹا درمیان داخل ہونے وقت عصر کے آفتاب زرد ہوجانے تک

وهذا الورد ايضا ساعة ونصف تقريبا اذا اذن للعصر يصلى اربع ركعات سنة العصر
یہ ورد بھی ڈیڑھ گھنٹہ کا ہے اندازاً جب اذان ہو عصر کی چار رکعت سنت عصر کی پڑھے
يقرء فى الاولى اذا زلزلت وفى الثانية والعاديات وفى الثالثة القارعة وفى الرابعة
پہلی رکعت مین اذا زلزلت پڑھے اور دوسری مین والعادیات تیسری مین القارعہ چوتھی مین
الهاكم التكاثر وفى التشهد ثم نورك فهديت فلك الحمد وعظم حلمك فعفوت
الہاکم التکاثر اور تشہد مین بعد درود کے ثم نورک آخر تک پڑھے
فَلَكَ الْحَمْدُ وَبَسَطْتَّ يَدَكَ فَاَعْطَيْتَ فَلَكَ الْحَمْدُ رَبَّنَا وَجْهُكَ اَكْرَمُ الْوُجُوهِ
وَجَاهُكَ اَعْظَمُ الْجَاهِ وَعَطِيَّتُكَ اَفْضَلُ الْعَطِيَّةِ وَاَهْنَاُهَا تُطَاعُ رَبَّنَا فَتَشْكُرُ وَتُعْصٰى
رَبَّنَا فَتَغْفِرُ وَتُجِيْبُ الْمُضْطَرَّ وَتَكْشِفُ الضُّرَّ وَتَشْفِي السَّقَمَ وَتَغْفِرُ الذَّنْبَ وَتَقْبَلُ
التَّوْبَةَ وَلَا يَجْزِىْ بِاٰلَائِكَ اَحَدٌ وَلَا يَبْلُغُ مِدْحَتَكَ قَوْلُ قَائِلٍ ثم يصلى فرض العصر
فى المسجد بجماعة والقراة فيها والسماء ذات البروج والسماء والطارق او سبح اسم وهل اتاك
پھر فرض عصر مسجد مین جماعت کے ساتھ پڑھے اور قراۃ اسمین والسماء ذات البروج اور والسماء والطارق اور سبح اسم اور ہل اتاک
او الشمس والليل ونحوها ثم يقرء ما ورد دبر كل صلاة ثم المسبعات العشر على نحو ما مر فى الفجر فان كان
اور والشمس اور واللیل وغیرہ پھر پڑھے جسکا ہر نماز کے بعد پڑھنا وارد ہے پھر مسبعات عشر پڑھے اسیطرح جیسا گذرا فجر مین پس اگر
عالما يشتغل لسماع ما يقرء بين يديه من تفسير او حديث او علم نافع كالتصوف وان كان متعلما يقرء
عالم ہو مشغول ہو سننے مین جو پڑھا جائے اوسکے روبرو تفسیر اور حدیث اور علم نافع جیسے تصوف اور اگر طالب علم ہو پڑھے
ما ذكر والا يشتغل بالادعية والذكر والفكر والافضل فيه تلاوة القرآن
جو ذکر کیا گیا وگرنہ مشغول ہو دعاؤن اور ذکر اور فکر مین اور افضل اسمین تلاوت قرآن ہے

الورد السابع من اصفرار الشمس الى الغروب

ورد ساتوان زردی سے دہوپ کے غروب آفتاب تک

وہذا الورد ایضاً ساعۃ ونصف قالہ الزبیدی وکانہ اراد بالشمس ضوء الشمس والا

یہ وردبہی ڈیڑہ گھنٹہ کاہے جیسا زبیدی نے ذکر کیا ہے اور شاید اونہون نے شمس سے دہوپ مراد لی ہے ورنہ

فاصفرار قرص الشمس قریب ثلث ساعۃ کذا قیل یستحب فیہ التسبیح والاستغفار خاصۃ

آفتاب کی زردی قریب تہائی گہنٹہ کے ہوتی ہے ایسا ہی کہا گیا ہے مستحب ہے اسمین خاص کر تسبیح کرنا اور استغفار

فیقرأ استغفر اللہ الذی لا الہ الا ہو الحی القیوم واتوب الیہ سبعین مرۃ والاوراد

پس پڑہے استغفر اللہ تا اتوب الیہ ستر بار اور شام کےاوراد

المسائیۃ ومجلس ذاکرا الی غروب الشمس وہذا عام للعالم والمتعلم وغیرہما فہذہ اوراد النہار

اور بیٹھے ذکر الٰہی مین غروب آفتاب تک اور یہ عام ہے عالم اور طالب علم اور دوسرونکو سبکو یہ دنکی ورد تھے

الفصل الثانی فی اوراد اللیل وہی خمسۃ اوراد الورد الاول من

دوسری فصل رات کے وردونمین وہ پانچ ہین ورد پہلا

غروب الشمس الی غروب الشفق الاحمر

غروب آفتاب سے غروب شفق سرخ تک

اذا غربت الشمس فان کان صائما افطر بالرطب او التمر او مالم یمسہ النار او الماء ثلث حسوات

جب آفتاب غروب ہو تو اگر روزہ دار ہو تو افطار کرے کہجور یا چہوارا یا اور کوئی بے پکی ہوئی چیز سے یا تین گہونٹ

واحب الافطار باللبن وقال بسم اللہ الحمد للہ اللہم لک صمت وعلی رزقک

اور عمدہ ہے افطار کرنا دودہ کے ساتہہ اور کہے بسم اللہ سے واہ تک

افطرت وعلیک توکلت سبحانک وبحمدک تقبل منی انک انت السمیع العلیم

الحمد للہ الذی اعاننی فصمت ورزقنی فافطرت اللہم انی اسالک برحمتک

التی وسعت کل شیء ان تغفر لی ذنوبی اللہم انی اسالک علما نافعا وعملا صالحا

متقبلا وشفاء من کل داء واذا اذن المؤذن فلیقل اللہم ہذا اقبال لیلک وادبار

اور جب موذن اذان کہے تو کہنا چاہیے اللہم آخر تک

نہارک واصوات دعاتک فاغفر لی ویصلی فرض المغرب فی المسجد بجماعۃ ثم یصلی سنتہ

اور پڑہے فرض مغرب کو مسجد مین جماعت سے پہر سنت

المغرب فی بیتہ بقل یاایہا الکافرون وقل ہو اللہ احد فاذا فرغ قال یَا مُقَلِّبَ الْقُلُوْبِ ثَبِّتْ
مغرب کی پڑہے اپنے گہر مین ساتہہ قل یاایہا الکافرون اور قل ہو اللہ احد کے پہر جب فارغ ہو کہے یا مقلب القلوب کو آخر تک
قَلْبِیْ عَلٰی دِیْنِكَ ثم یصلی الاوابین ست رکعات بتسلیمۃ یقرء فی الاول القارعۃ وفی الثانیۃ التکاثر
پہر نماز اوابین چہہ رکعت ایک سلام سے پڑہے پہلی رکعت مین القارعۃ اور دوسری مین الہٰکم
وفی الثالثۃ الکافرین وفی الرابعۃ الاخلاص وفی الباقیتین المعوذتین فاذا اسلم قال فانہ کان
اور تیسری مین قل یاایہا الکافرون اور چوتہی مین قل ہو اللہ احد پڑہے اور دونون باقیونمین قل اعوذ برب الفلق قل اعوذ برب الناس پڑہے
للاوابین غفورا ثلث مرات ثم یصلی رکعتین حفظ الایمان یقرء فی کل منہما الاخلاص ست مرات و
للاوابین غفورا تین بار پہر دو رکعت حفظ الایمان کی پڑہے ہر رکعتمین قل ہو اللہ احد چہہ بار اور
المعوذتین مرۃ مرۃ فاذا اسلم سجد وقال فی السجدۃ یَا حَیُّ یَا قَیُّوْمُ ثَبِّتْنِیْ عَلَی الْاِیْمَانِ سبع مرات ثم
قل اعوذ برب الفلق اور قل اعوذ برب الناس ایک ایکبار پڑہے اور جب سلام پہیرے سجدہ کرے اور کہے سجدہ مین یاحی آخر تک سات بار
یرفع راسہ ویدعو باسطا یدیہ اَللّٰهُمَّ اِنِّیْ اَوْدَعْتُكَ اِیْمَانِیْ فَاحْفَظْهُ عَلَیَّ فِیْ حَیَاتِیْ وَعِنْدَ
سر اوٹہائے اور ہاتہہ پہیلا کر دعا مانگے کہ اللہم انی سے یا ارحم الراحمین تک
مَمَاتِیْ وَبَعْدَ وَفَاتِیْ بِرَحْمَتِكَ یَا اَرْحَمَ الرّٰحِمِیْنَ یکرر ہذا الدعاء تسع مرات ثم یکثر الصلوۃ علی النبی صلی اللہ علیہ وسلم

الورد الثانی من وقت العشاء الی حد نومۃ الناس

ورد دوسرا وقت عشا سے لیکر لوگونکے سونیکے وقت تک

یصلی سنۃ العشاء قبل الفرض اربع رکعات بتسلیمۃ بالقلاقل الاربع ثم یصلی فرض العشاء
پڑہے سنت عشا قبل فرض کے چار رکعت ایک سلام سے چارون قل کے ساتہہ پہر پڑہے فرض عشا
فی المسجد بجماعۃ وقراتہا اذا السماء انشقت واقرء او البروج والطارق او والشمس واللیل
مسجد مین جماعت کے ساتہہ اور قراءت اوسمین اذا السماء انشقت اور اقرء یا والسماء ذات البروج اور والسماء والطارق
اوالضحی او والتین ونحوہا ثم یرکع سنۃ العشاء البعدیۃ رکعتین بالکافرین والاخلاص او فی کل رکعۃ الاخلاص عشرین
یا والضحی یا والتین وغیرہ ہی پہر فرض کی دو رکعت قل یا اور قل ہو اللہ احد کے ساتہہ یا ہر رکعت مین قل ہو اللہ احد دس بار پڑہے
ثم اربع رکعات بتسلیمۃ یقرء فی الاولیین آیۃ الکرسی وفی الاخریین الاخلاص والمعوذتین معا
پہر چار رکعت ایک سلام سے ساتہہ پڑہے اول دو مین آیۃ الکرسی اور آخر دو مین تینون قل پڑہے
او یقرء فیہا والسجدہ والدخان ولیس وتبارک ثم یرکع الوتر ثلث رکعات یقرء فی الاولیٰ

سبح اسم ربک وفی الثانیۃ قل یاایہا الکافرون وفی الثالثۃ قل ہواحد والمعوذتین اوفی الاولی قل ہواللہ
سبح اسم ربک الخ پڑھے ہے اور دوسری میں قل یاایہا الکافرون اور تیسری میں قل ہواحد اور قل اعوذ برب الفلق اور قل اعوذ برب الناس یا پہلی
وفی الثانیۃ قل اعوذ برب الفلق وفی الثالثۃ قل اعوذ برب الناس اوقل ہواحد فی الکل وفی
اور دوسری میں قل اعوذ برب الفلق اور تیسری میں قل اعوذ برب الناس یا قل ہواحد تینوں رکعت میں یا
الاخیرۃ مع المعوذتین اوفی الاولی الہاکم التکاثر وانا انزلناہ واذا زلزلت وفی الثانیۃ والعصر واذا جاء
اخیر رکعت میں ساتھ قل اعوذ برب الفلق قل اعوذ برب الناس کے یا پہلی میں الہاکم التکاثر اور انا انزلناہ اور اذا زلزلت اور دوسری میں والعصر اور اذا جاء
وانا اعطینا وفی الثالثۃ قل یاایہا الکافرون وتبت یدا ابی لہب وقل ہواحد وفی التشہد۔ اللہم
اور انا اعطینا اور تیسری میں قل یاایہا الکافرون اور تبت یدا ابی لہب اور قل ہواحد اور تشہد میں اللہم الخ
اِنِّیْ اَعُوْذُ بِرِضَاكَ مِنْ سَخَطِكَ وَاَعُوْذُ بِعَفْوِكَ مِنْ عِقَابِكَ وَاَعُوْذُ بِكَ مِنْكَ لَا اُحْصِیْ
ثَنَاءً عَلَيْكَ كَمَا اَثْنَيْتَ عَلٰى نَفْسِكَ فاذا سلم قال سُبْحَانَ الْمَلِكِ الْقُدُّوْسِ ثلث مرات
جب سلام پھیرے کہے سبحان الملک القدوس تین بار
ویرفع صوتہ فی الثالثۃ ثم یقول رَبُّ الْمَلٰٓئِكَةِ وَالرُّوْحِ ثم یسجد ویقول فیہ خمس مرات سُبُّوْحٌ
اور بلند آواز کے ساتھ تیسری میں پھر کہے رب الملائکہ والروح پھر سجدہ کرے اور کہے اوس میں پانچ سبوح آخر
قُدُّوْسٌ رَبُّنَا وَرَبُّ الْمَلٰٓئِكَةِ وَالرُّوْحِ ثم یرفع راسہ ویجلس ویقرء آیۃ الکرسی مرۃ ثم یسجد
پھر سر اوٹھائے اور بیٹھے اور آیۃ الکرسی پڑھے ایکبار پھر سجدہ کرے
ویقول فیہا خمس مرات سُبُّوْحٌ قُدُّوْسٌ رَبُّنَا وَرَبُّ الْمَلٰٓئِكَةِ وَالرُّوْحِ ثم یجلس ویقول
اور اوس میں کہے پانچ بار سبوح قدوس تا آخر پھر بیٹھے اور کہے
ثلث مرات اَللّٰهُمَّ اِنِّیْ اَعُوْذُ بِرِضَاكَ مِنْ سَخَطِكَ وَاَعُوْذُ بِعَفْوِكَ مِنْ عِقَابِكَ
تین بار
وَاَعُوْذُ بِكَ مِنْكَ لَا اُحْصِیْ ثَنَاءً عَلَيْكَ اَنْتَ كَمَا اَثْنَيْتَ عَلٰى نَفْسِكَ قبل بکرہ
السجدۃ والحدیث الوارد فی السجدتین موضوع وقیل ان قرآیۃ السجدۃ نحو واسجد
سجدہ اور جو حدیث کہ وارد ہوئی ہے دونوں سجدوں میں موضوع ہے اور کہا گیا ہے کہ اگر آیت سجدہ واسجد
واقترب ثم سجد بعد عن الکراہۃ ثم یصلی رکعتین جالسا مع زلزلت الارض وقل یاایہا الکافرون وتقرء ورد
واقترب کو پڑھے پھر سجدہ کرے تو دور ہو جائیگا کراہت سے پھر دو رکعت ساتھ اذا زلزلت اور قل یاایہا الکافرون کے پڑھے اور پڑھے ورد
دبر کل صلوۃ **قنوت الوتر** اَللّٰهُمَّ اهْدِنَا فِیْمَنْ هَدَيْتَ وَعَافِنَا فِیْمَنْ عَافَيْتَ
جو ہر نماز کے بعد پڑھا جاتا ہے اور قنوت وتر یہ ہے

رواہ ابوداود والترمذی والنسائی
رواہ ابن السنی
رواہ الدارقطنی
رواہ ابوداود

وَنَتَوَلَّنَا فِيمَنْ تَوَلَّيْتَ وَبَارِكْ لَنَا فِيمَا اَعْطَيْتَ وَقِنَا شَرَّ مَا قَضَيْتَ اِنَّكَ تَقْضِي وَلَا يُقْضَى
عَلَيْكَ وَاِنَّهُ لَا يَذِلُّ مَنْ وَالَيْتَ وَلَا يَعِزُّ مَنْ عَادَيْتَ تَبَارَكْتَ رَبَّنَا وَتَعَالَيْتَ وَصَلَّى
اللّٰهُ عَلَى النَّبِيِّ اَللّٰهُمَّ اِنَّا نَسْتَعِيْنُكَ وَنَسْتَغْفِرُكَ وَنُؤْمِنُ بِكَ وَنَتَوَكَّلُ عَلَيْكَ وَنُثْنِي
عَلَيْكَ الْخَيْرَ نَشْكُرُكَ وَلَا نَكْفُرُكَ وَنَخْلَعُ وَنَتْرُكُ مَنْ يَّفْجُرُكَ اَللّٰهُمَّ اِيَّاكَ نَعْبُدُ
رواه البيهقي[1] وَلَكَ نُصَلِّيْ وَنَسْجُدُ وَاِلَيْكَ نَسْعٰى وَنَحْفِدُ وَنَرْجُوْ رَحْمَتَكَ وَنَخْشٰى عَذَابَكَ
رواه الطبراني[2] اِنَّ عَذَابَكَ بِالْكُفَّارِ مُلْحِقٌ اَللّٰهُمَّ عَذِّبِ الْكَفَرَةَ وَاَلْقِ فِيْ قُلُوْبِهِمُ الرُّعْبَ وَخَالِفْ
بَيْنَ كَلِمَتِهِمْ وَاَنْزِلْ عَلَيْهِمْ رِجْزَكَ وَعَذَابَكَ اَللّٰهُمَّ عَذِّبِ كَفَرَةَ اَهْلِ الْكِتَابِ وَ
الْمُشْرِكِيْنَ الَّذِيْنَ يَجْحَدُوْنَ اٰيَاتِكَ وَيُكَذِّبُوْنَ رُسُلَكَ وَيَصُدُّوْنَ عَنْ سَبِيْلِكَ
رواه البيهقي[3] وَيَتَعَدَّوْنَ حُدُوْدَكَ وَيَدْعُوْنَ مَعَكَ اِلٰهًا اٰخَرَ لَا اِلٰهَ اِلَّا اَنْتَ تَبَارَكْتَ رَبَّنَا وَ
تَعَالَيْتَ عَمَّا يَقُوْلُ الظّٰلِمُوْنَ عُلُوًّا كَبِيْرًا اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِلْمُؤْمِنِيْنَ وَالْمُؤْمِنَاتِ
وَالْمُسْلِمِيْنَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَاَصْلِحْهُمْ وَاَصْلِحْ ذَاتَ بَيْنِهِمْ وَاَلِّفْ بَيْنَ قُلُوْبِهِمْ وَاجْعَلْ فِيْ قُلُوْبِهِمُ
الْاِيْمَانَ وَالْحِكْمَةَ وَثَبِّتْهُمْ عَلٰى مِلَّةِ رَسُوْلِكَ وَاَوْزِعْهُمْ اَنْ يَّشْكُرُوْا نِعْمَتَكَ الَّتِيْ اَنْعَمْتَ
عَلَيْهِمْ وَاَنْ يُّوْفُوْا بِعَهْدِكَ الَّذِيْ عَاهَدْتَّهُمْ وَانْصُرْهُمْ عَلٰى عَدُوِّكَ وَعَدُوِّهِمْ اِلٰهَ الْحَقِّ

فاذا اراد ان ينام قرء آية الكرسي وخواتيم البقرة بل البقرة كلها ان امكن وبنى اسرائيل واقترب و
پس جب سونا چاہے آیۃ الکرسی پڑہے اور سورہ بقر کی اخیر آیتین پڑہے بلکہ پورے سورہ بقر پڑہے اگر ممکن ہو اور سورہ بنی اسرائیل
تنزیل السجدہ ویس والزمر والدخان والواقعہ والمسبحات والمنافقون وتبارک وعقبها
اور سجدہ اور یس اور زمر اور دخان اور واقعہ اور جن سورتون کے اول مین سَبَّحَ یا یُسَبِّحُ یا سَبِّحْ ہے اور منافقون اور سورہ ملک اور
اَللّٰهُمَّ رَبَّ الْحِلِّ وَالْحَرَامِ وَالْبَلَدِ الْحَرَامِ وَالرُّكْنِ وَالْمَقَامِ وَالْمَشْعَرِ الْحَرَامِ بَلِّغْ رُوْحَ
مُحَمَّدٍ مِّنِّيْ تَحِيَّةً وَّسَلَامًا اربع مرات ويقرء الهاكم التكاثر والاخلاص مائة مرة والاخلاص
چار بار اور الهاكم التكاثر اور قل ہو اللہ احد سو بار پڑہے اور قل ہو اللہ
والمعوذتين وينفثها في كفيه ويمسح بيديه ما استطاع من جسده يفعلها ثلث مرات ويقرء
اور قل اعوذ برب الفلق اور قل اعوذ برب الناس پڑہکر پہوکے دونون ہاتہو مین اور پہیرے تمام بدن پر جہانتک ممکن ہو اور اسکو
سورة الفاتحة واخر الكهف وشهد الله الى قوله الاسلام ويختم سورة الكافرون ثم
سورہ فاتحہ پڑہے اور آخر سورۂ کہف اور شهد الله سے الاسلام تک اور ختم مین پڑہے سورۂ کافرون پہر

[Margin, left:] بعد اسکے سورہ الم تنزیل اور ... اور
[Margin, right:] اللهم رب الحل ... (illegible)

ثم يسبح ثلثا وثلثين ويحمد بكذا ويكبر اربعا وثلثين واذا اوى فراشه ينفض فراشه بصنفة ازاره ثلث مرات

پھر سبحان اللہ پڑھے تینتیس بار اور الحمد للہ کو بھی اسی مرتبہ اور اللہ اکبر چونتیس بار کہو اور جب اپنے بچھونے پر سونے آئے تو جھاڑے اپنے بچھونے کو اپنی دامن کے گوشے سے

ثُمَّ لِيَقُلْ بِاسْمِكَ رَبِّيْ وَضَعْتُ جَنْبِيْ وَبِكَ اَرْفَعُهٗ اِنْ اَمْسَكْتَ نَفْسِيْ فَارْحَمْهَا وَاِنْ اَرْسَلْتَهَا — رواه البخاري ومسلم

پھر کہے باسمک ربی آخر تک

فَاحْفَظْهَا بِمَا تَحْفَظُ بِهٖ عِبَادَكَ الصَّالِحِيْنَ اَللّٰهُمَّ قِنِيْ عَذَابَكَ يَوْمَ تَبْعَثُ عِبَادَكَ — رواه ابو داؤد

لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ اَحَدٌ صَمَدٌ لَا قُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ ثلثا (تین بار) اَللّٰهُمَّ رَبَّ السَّمٰوٰتِ وَرَبَّ الْاَرْضِ وَرَبَّ — رواه ابو الشيخ

الْعَرْشِ الْعَظِيْمِ رَبَّنَا وَرَبَّ كُلِّ شَيْءٍ فَالِقَ الْحَبِّ وَالنَّوٰى وَمُنْزِلَ التَّوْرَاةِ وَالْاِنْجِيْلِ

وَالْقُرْاٰنِ اَعُوْذُ بِكَ مِنْ شَرِّ كُلِّ ذِيْ شَرٍّ اَنْتَ اٰخِذٌ بِنَاصِيَتِهٖ اَنْتَ الْاَوَّلُ فَلَيْسَ قَبْلَكَ

شَيْءٌ وَاَنْتَ الْاٰخِرُ فَلَيْسَ بَعْدَكَ شَيْءٌ وَاَنْتَ الظَّاهِرُ فَلَيْسَ فَوْقَكَ شَيْءٌ وَاَنْتَ الْبَاطِنُ

فَلَيْسَ دُوْنَكَ شَيْءٌ اِقْضِ عَنَّا الدَّيْنَ وَاَغْنِنَا مِنَ الْفَقْرِ اَللّٰهُمَّ اِنِّيْ اَعُوْذُ بِوَجْهِكَ — رواه ابو داؤد

الْكَرِيْمِ وَكَلِمَاتِكَ التَّامَّةِ مِنْ شَرِّ مَا اَنْتَ اٰخِذٌ بِنَاصِيَتِهٖ اَللّٰهُمَّ اَنْتَ تَكْشِفُ

الْمَغْرَمَ وَالْمَأْثَمَ اَللّٰهُمَّ لَا يُهْزَمُ جُنْدُكَ وَلَا يُخْلَفُ وَعْدُكَ وَلَا يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ

مِنْكَ الْجَدُّ سُبْحَانَكَ اَللّٰهُمَّ وَبِحَمْدِكَ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِيْ كَفَانِيْ وَاٰوَانِيْ وَاَطْعَمَنِيْ وَ — رواه ابو داؤد

سَقَانِيْ وَالَّذِيْ مَنَّ عَلَيَّ فَاَفْضَلَ وَالَّذِيْ اَعْطَانِيْ فَاَجْزَلَ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلٰى كُلِّ حَالٍ

اَللّٰهُمَّ رَبَّ كُلِّ شَيْءٍ وَمَلِيْكَهٗ وَاِلٰهَ كُلِّ شَيْءٍ اَعُوْذُ بِكَ مِنَ النَّارِ اَسْتَغْفِرُ اللّٰهَ

الَّذِيْ لَا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّوْمُ وَاَتُوْبُ اِلَيْهِ ثلثا (استغفر اللہ تین بار) اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِيْ ذَنْبِيْ وَاخْسَأْ — رواه الترمذي، رواه ابو داؤد

شَيْطَانِيْ وَفُكَّ رِهَانِيْ وَثَقِّلْ مِيْزَانِيْ وَاجْعَلْنِيْ فِي النَّدِيِّ الْاَعْلٰى اَللّٰهُمَّ فَاطِرَ السَّمٰوٰتِ — رواه ابو داؤد والترمذي

وَالْاَرْضِ عَالِمَ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ رَبَّ كُلِّ شَيْءٍ وَمَلِيْكَهٗ اَشْهَدُ اَنْ لَا اِلٰهَ اِلَّا اَنْتَ

اَعُوْذُ بِكَ مِنْ شَرِّ نَفْسِيْ وَمِنْ شَرِّ الشَّيْطَانِ وَشِرْكِهٖ اَللّٰهُمَّ مَتِّعْنِيْ بِسَمْعِيْ وَ — رواه ابن السني

بَصَرِيْ وَاجْعَلْهُمَا الْوَارِثَ مِنِّيْ وَانْصُرْنِيْ عَلٰى عَدُوِّيْ وَاَرِنِيْ مِنْهُ ثَارِيْ اَللّٰهُمَّ اِنِّيْ اَعُوْذُ

بِكَ مِنْ غَلَبَةِ الدَّيْنِ وَمِنَ الْجُوْعِ فَاِنَّهٗ بِئْسَ الضَّجِيْعُ اَللّٰهُمَّ اِنِّيْ اَعُوْذُ بِكَ مِنَ — رواه الطبراني

الشَّرِّ لَوْعًا وَمِنَ الْجُوْعِ ضَجِيْعًا اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِيْ عَلَا فَقَهَرَ وَبَطَنَ فَخَبَرَ وَمَلَكَ — رواه الطبراني

فَقَدَرَ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِيْ يُحْيِيْ وَيُمِيْتُ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ اٰمَنْتُ بِاللّٰهِ — رواه الطبراني

وَكَفَرْتُ بِالطَّاغُوْتِ وَعْدُ اللّٰهِ حَقٌّ وَصَدَقَ الْمُرْسَلُوْنَ اَللّٰهُمَّ اِنِّيْ اَعُوْذُ بِكَ

بالاول تین

رواه الطبرانی

مِنْ طَوَارِقِ هٰذَا اللَّيْلِ اِلَّا طَارِقًا يَطْرُقُ بِخَيْرٍ يَا رَحْمٰنُ اَللّٰهُمَّ اِنِّيْ اَعُوْذُ بِمُعَافَاتِكَ مِنْ عُقُوْبَتِكَ وَاَعُوْذُ بِرِضَاكَ مِنْ سَخَطِكَ وَاَعُوْذُ بِكَ مِنْكَ اَللّٰهُمَّ لَا اَسْتَطِيْعُ ثَنَاءً عَلَيْكَ وَلَوْ حَرَصْتُ وَلٰكِنْ اَنْتَ كَمَا اَثْنَيْتَ عَلٰى نَفْسِكَ بِسْمِ اللّٰهِ وَاَتَوَكَّلُ عَلَى اللّٰهِ وَضَعْتُ جَنْبِيْ لِرَبِّيْ اَسْتَغْفِرُ لِذَنْبِيْ اَعُوْذُ بِاللّٰهِ وَبِكَلِمَاتِ اللّٰهِ التَّامَّاتِ الَّتِيْ لَا يُجَاوِزُهُنَّ بَرٌّ وَّلَا فَاجِرٌ مِنْ شَرِّ مَا يَنْزِلُ مِنَ السَّمَاءِ وَمِنْ شَرِّ مَا يَعْرُجُ فِيْهَا وَمِنْ شَرِّ مَا يَنْزِلُ فِي الْاَرْضِ وَشَرِّ مَا يَخْرُجُ مِنْهَا وَمِنْ فِتَنِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَطَوَارِقِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ اِلَّا طَارِقًا يَطْرُقُ بِخَيْرٍ اٰمَنْتُ بِاللّٰهِ وَاعْتَصَمْتُ بِاللّٰهِ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِيْ تَوَاضَعَ لِعَظَمَتِهٖ كُلُّ شَيْءٍ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِيْ خَشَعَ لِمُلْكِهٖ كُلُّ شَيْءٍ اَللّٰهُمَّ اِنِّيْ اَسْاَلُكَ بِمَعَاقِدِ الْعِزِّ مِنْ عَرْشِكَ وَمُنْتَهَى الرَّحْمَةِ مِنْ كِتَابِكَ وَجَدِّكَ الْاَعْلٰى وَاسْمِكَ الْاَكْبَرِ وَكَلِمَاتِكَ التَّامَّاتِ الَّتِيْ لَا يُجَاوِزُهُنَّ بَرٌّ وَّلَا فَاجِرٌ اَنْ تَنْظُرَ اِلَيْنَا نَظْرَةً بِرَحْمَةٍ

رواه فی مسند الفردوس

لَا تَدَعْ لَنَا ذَنْبًا اِلَّا غَفَرْتَهٗ وَلَا فَقْرًا اِلَّا جَبَرْتَهٗ وَلَا عَدُوًّا اِلَّا اَهْلَكْتَهٗ وَلَا عُرْيًا اِلَّا كَسَوْتَهٗ وَلَا دَيْنًا اِلَّا قَضَيْتَهٗ وَلَا اَمْرًا لَنَا فِيْهِ خَيْرٌ فِي الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ اِلَّا اَتَيْتَنَهٗ يَا اَرْحَمَ الرَّاحِمِيْنَ اٰمَنْتُ بِاللّٰهِ وَاعْتَصَمْتُ بِاللّٰهِ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِيْ يُمْسِكُ السَّمَآءَ اَنْ تَقَعَ عَلَى الْاَرْضِ اِلَّا بِاِذْنِهٖ اِنَّ اللّٰهَ بِالنَّاسِ لَرَءُوْفٌ رَّحِيْمٌ اَللّٰهُمَّ لَا تَاْمَنَّا مَكْرَكَ وَلَا تُنْسِنَا ذِكْرَكَ وَلَا تَهْتِكْ عَنَّا سِتْرَكَ وَلَا تَجْعَلْنَا مِنَ الْغَافِلِيْنَ اَللّٰهُمَّ ابْعَثْنَا فِيْ اَحَبِّ السَّاعَاتِ اِلَيْكَ حَتّٰى نَذْكُرَكَ فَتَذْكُرَنَا وَنَسْاَلَكَ فَتُعْطِيَنَا وَنَدْعُوْ فَتَسْتَجِيْبَ لَنَا وَنَسْتَغْفِرَكَ

رواه فی مسند الفردوس

فَتَغْفِرَ لَنَا اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلٰى كُلِّ حَمْدٍ لِكُلِّ اَسْمَآئِكَ رَبَّنَا لَكَ حَمْدٌ وَكُلُّ شَيْءٍ رَبَّنَا لَكَ عَبْدٌ فِيْ كُلِّ رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ اَللّٰهُمَّ اِنِّيْ اَسْلَمْتُ نَفْسِيْ اِلَيْكَ وَوَجَّهْتُ وَجْهِيْ اِلَيْكَ وَفَوَّضْتُ اَمْرِيْ اِلَيْكَ وَاَلْجَاْتُ ظَهْرِيْ اِلَيْكَ رَغْبَةً وَّرَهْبَةً اِلَيْكَ لَا مَلْجَاَ وَلَا مَنْجَا مِنْكَ اِلَّا اِلَيْكَ اٰمَنْتُ بِكِتَابِكَ الَّذِيْ اَنْزَلْتَ وَنَبِيِّكَ الَّذِيْ اَرْسَلْتَ وليجعلن آخر ما يتكلم به

رواه الستة

اور یہ آخر کلام ہونا چاہئے

الورد الثالث

تیسرا ورد

النوم وینبغی ان یعد عند راسه سواکه وطهوره وینوی القیام للعبادة قال الغزالی اما باللیل

سونا ہے اور چاہئے کہ رکھلے سر کے پاس مسواک اور وضو کا پانی اور نیت کرے عبادت کے لئے اٹھنے کی کہا امام غزالی نے لیکن اس کو

للعالم والمتعلم فاحسن قسمة فيه قسمة الشافعي فانه كان يقسم الليل ثلثة اجزاء ثلثا للمطالعة
واسطے عالم اور طالب العلم کے بہتر تقسیم امام شافعی کے ہے وہ تقسیم کرتے تھے رات کو تین حصوں پر تہائی حصہ مطالعہ
وترتيب العلم وهو الاول وثلثا للصلاة وهو الوسط وثلث للنوم وهو الاخير انتهى قال الزبيدي وحصة
اور ترتیب علم کے لئے اور یہ اول حصہ ہے اور تہائی واسطے نماز کے یہ بیچ کا حصہ ہے اور تہائی سونے کے لئے یہ اخیر حصہ ہے زبیدی نے کہا
كل ثلث نحو اربع ساعات وهذا يتيسر في ليالي الشتاء واما الصيف ربما لا يحتمل ذلك الا
ہر تہائی حصہ قریب چار گھنٹہ کا ہے اور یہ جاڑے کی رات میں آسان ہوگا مگر گرمیوں کی راتیں بسا اسکی برداشت نکر سکیں گے بجز
اذا كان اكثر النوم بالنهار فتندرج حصة الثلث الثالث في الثلثين وان جعل الثاني للنوم و
اوس وقت کی جبکہ اکثر سونا دنکو ہو تو حصہ تیسری تہائی کا اگلی دونو تہائیوں میں آجاویگا اور اگر دوسرا حصہ سونیکے لئے اور
الثالث للصلاة فهو قريب من القسمة الاولى انتهى كان سيدنا الغوث الاعظم عبد القادر الجيلاني
تیسرا واسطے نماز کے ہو تو یہ اگلی تقسیم کے قریب ہے اور حضرت غوث اعظم عبد القادر جیلانی قدس سرہ
قدس سره يصلي اول الليل يسيرا ثم يذكر الى ان يمضي الثلث الاول ثم يصلي قائما على قدميه
قدس سرہ اول شب تھوڑی نماز پڑھتے بعدہ ذکر میں مشغول ہوتے یہانتک کہ اول تہائی گذرتی پھر کھڑے ہوکر نماز پڑھتے
الى ان يذهب الثلث الثاني ثم يجلس متوجها مراقبا الى ان يخرج الى صلوة الصبح وكان يصلي الصبح
یہانتک کہ دوسری تہائی گذر جاتے پھر متوجہ ہوکر مراقبہ میں بیٹھ جاتے یہانتک کہ نماز صبح کے لئے برآمد ہوتے اور نماز صبح

بوضوء العشاء كذا في بهجة الاسرار

وضوء عشا سے پڑھتے تھے جیسا کہ بہجۃ الاسرار میں ہے

الورد الرابع من نصف الليل الى السحر

ورد چوتھا آدھی رات سے سحر تک

والسحر سدس الليل الآخر فاذا استيقظ من الليل واراد النوم قال لَآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهٗ
اور سحر آخری چھٹا حصہ رات کا ہے پس جب جاگے رات کو اور پھر سونے کا ارادہ ہو تو کہو لا الہ سے آخر تک
لَا شَرِيْكَ لَهٗ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ وَسُبْحَانَ اللّٰهِ وَلَا اِلٰهَ
اِلَّا اللّٰهُ وَاللّٰهُ اَكْبَرُ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِيْ ثم يدعو ثم يقول لَا اِلٰهَ
اِلَّا اَنْتَ سُبْحَانَكَ اَللّٰهُمَّ اَسْتَغْفِرُكَ لِذَنْبِيْ اَسْاَلُكَ رَحْمَتَكَ اَللّٰهُمَّ زِدْنِيْ عِلْمًا
وَلَا تُزِغْ قَلْبِيْ بَعْدَ اِذْ هَدَيْتَنِيْ وَهَبْ لِيْ مِنْ لَّدُنْكَ رَحْمَةً اِنَّكَ اَنْتَ الْوَهَّابُ

رواه البخاري والترمذي وابوداود

رواه ابوداود

رواہ ابن السنی — لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ رَبُّ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا الْعَزِيْزُ الْغَفَّارُ

رواہ الطبرانی فی الاوسط — بِسْمِ اللّٰهِ عشر مرات سُبْحَانَ اللّٰهِ عشر مرات اٰمَنْتُ بِاللّٰهِ وَكَفَرْتُ بِالطَّاغُوْتِ عشر مرات

بسم اللہ دس بار سبحان اللہ دس بار آمنت باللہ الخ دس بار

رواہ الطبرانی فی الکبیر — سُبْحَانَ اللّٰهِ مائة مرة اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ مائة مرة اَللّٰهُ اَكْبَرُ مائة مرة لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ مائة مرة فاذا استيقظ

سو بار سو بار سو بار سو بار اور اگر جاگے

رواہ البخاری، رواہ الترمذی، رواہ ابن السنی — وكم يرد النوم قال اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِيْ اَحْيَانَا بَعْدَ مَا اَمَاتَنَا وَاِلَيْهِ النُّشُوْرُ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِيْ رَدَّ عَلَيَّ
رُوْحِيْ وَعَافَانِيْ فِيْ جَسَدِيْ وَاَذِنَ لِيْ بِذِكْرِهٖ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهٗ لَا شَرِيْكَ لَهٗ لَهُ الْمُلْكُ
وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِيْ خَلَقَ النَّوْمَ وَالْيَقَظَةَ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ

رواہ ابن السنی — الَّذِيْ بَعَثَنِيْ سَالِمًا سَوِيًّا اَشْهَدُ اَنَّ اللّٰهَ يُحْيِيْ وَيُمِيْتُ وَاَنَّهٗ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ

رواہ ابو یعلی — اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِيْ رَدَّ عَلَيَّ نَفْسِيْ وَلَمْ يُمِتْهَا فِيْ مَنَامِهَا اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِيْ يُمْسِكُ السَّمٰوٰتِ
وَالْاَرْضَ اَنْ تَزُوْلَا وَلَئِنْ زَالَتَا اِنْ اَمْسَكَهُمَا مِنْ اَحَدٍ مِّنْ بَعْدِهٖ اِنَّهٗ كَانَ حَلِيْمًا

رواہ ابو الشیخ — غَفُوْرًا اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِيْ يُمْسِكُ السَّمَاءَ اَنْ تَقَعَ عَلَى الْاَرْضِ اِلَّا بِاِذْنِهٖ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ

رواہ الطبرانی فی الاوسط — الَّذِيْ يُمْسِكُ الَّتِيْ قَضٰى عَلَيْهَا الْمَوْتَ وَيُرْسِلُ الْاُخْرٰى اِلٰى اَجَلٍ مُّسَمًّى اَلْحَمْدُ
لِلّٰهِ الَّذِيْ اَنَامَنِيْ فِيْ عَافِيَةٍ وَاَيْقَظَنِيْ فِيْ عَافِيَةٍ اِنَّ فِيْ خَلْقِ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ

رواہ البخاری ومسلم — وَاخْتِلَافِ الَّيْلِ وَالنَّهَارِ لَاٰيٰتٍ لِّاُولِي الْاَلْبَابِ اواخر سورة اٰل عمران الٰى اٰخر

ان فی خلق السموات سے آخر آیتیں سورہ آل عمران کی آخر

بسورة اَللّٰهُمَّ نَامَتِ الْعُيُوْنُ وَغَارَتِ النُّجُوْمُ وَاَنْتَ الْحَيُّ الْقَيُّوْمُ لَا يُوَارِيْ

رواہ فی مسند الفردوس — مِنْكَ لَيْلٌ سَاجٍ وَلَا سَمَاءٌ ذَاتُ اَبْرَاجٍ وَلَا اَرْضٌ ذَاتُ مِهَادٍ وَلَا بَحْرٌ لُجِّيٌّ
وَلَا ظُلُمَاتٌ بَعْضُهَا فَوْقَ بَعْضٍ تُدْلِجُ عَلٰى يَدَيْ مَنْ يُدْلِجُ مِنْ خَلْقِكَ

رواہ احمد — تَعْلَمُ خَائِنَةَ الْاَعْيُنِ وَمَا تُخْفِي الصُّدُوْرُ اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِيْ وَاهْدِنِيْ وَارْزُقْنِيْ

رواہ ابو داؤد — عشر مرات ويكبر عشرا ويحمد عشرا ويهلل عشرا ويستغفر عشر مرات سُبْحَانَ اللّٰهِ

اللھم اغفر لی سے دس بار اور اللہ اکبر دس بار اور الحمد للہ دس بار اور لا الہ الا اللہ دس بار اور استغفر اللہ دس بار سبحان اللہ

وَبِحَمْدِهٖ عشرا سُبْحَانَ الْمَلِكِ الْقُدُّوْسِ عشرا اَللّٰهُمَّ اِنِّيْ اَعُوْذُ بِكَ مِنْ

وبحمدہ دس بار سبحان الملک القدوس دس بار اللھم انی الخ

ضِيقِ الدُّنْيَا وَضِيقِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ عشرا اَللّٰهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ اَنْتَ قَيُّوْمُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ
وَمَنْ فِيْهِنَّ وَلَكَ الْحَمْدُ اَنْتَ مَلِكُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَمَنْ فِيْهِنَّ وَلَكَ الْحَمْدُ
اَنْتَ نُوْرُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَمَنْ فِيْهِنَّ وَلَكَ الْحَمْدُ اَنْتَ الْحَقُّ وَوَعْدُكَ
حَقٌّ وَلِقَاءُكَ حَقٌّ وَالْجَنَّةُ حَقٌّ وَالنَّارُ حَقٌّ وَمُحَمَّدٌ حَقٌّ وَالسَّاعَةُ حَقٌّ اَللّٰهُمَّ
لَكَ اَسْلَمْتُ وَبِكَ اٰمَنْتُ وَعَلَيْكَ تَوَكَّلْتُ وَاِلَيْكَ اَنَبْتُ وَبِكَ خَاصَمْتُ
وَاِلَيْكَ حَاكَمْتُ فَاغْفِرْ لِيْ مَا قَدَّمْتُ وَمَا اَخَّرْتُ وَمَا اَسْرَرْتُ وَمَا اَعْلَنْتُ
اَنْتَ الْمُقَدِّمُ وَاَنْتَ الْمُؤَخِّرُ لَا اِلٰهَ اِلَّا اَنْتَ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ الْعَلِيِّ
الْعَظِيْمِ سَمِعَ اللّٰهُ لِمَنْ حَمِدَهٗ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِيْنَ سُبْحَانَ اللّٰهِ رَبِّ
الْعَالَمِيْنَ سُبْحَانَ اللّٰهِ وَبِحَمْدِهٖ اِلٰهِيْ قَلْبِيْ مَحْجُوْبٌ وَنَفْسِيْ مَعْيُوْبَةٌ وَعَقْلِيْ
مَغْلُوْبٌ وَهَوَايَ غَالِبٌ وَطَاعَتِيْ قَلِيْلَةٌ وَمَعَاصِيَّ كَثِيْرَةٌ وَلِسَانِيْ مُقِرٌّ بِذُنُوْبِيْ
فَكَيْفَ حَالِيْ يَا عَالِمَ الْغُيُوْبِ اغْفِرْ ذُنُوْبِيْ كُلَّهَا يَا غَفَّارُ يَا غَفَّارُ يَا غَفَّارُ يَا سَتَّارُ
يَا سَتَّارُ يَا سَتَّارُ فاذا فرغ من الوضوء يركع ركعتين تحية للوضوء ويقرء فيهما ما شاء من

جب وضو کر چکے دو رکعت تحیۃ الوضوء پڑہے اور قرات او سمین

السورة ثم يركع ركعتين شكر القيام يقرء في الاولى آية الكرسي وفي الثانية لله ما في
جو سورت چاہے کرے پہر دو رکعت شکر القیام پڑہے اول مین آیۃ الکرسی دوسری مین للہ ما فی
السموات وما في الارض اواخر البقرة الى ختم السورة ثم يصلي التهجد اثنى عشر ركعة
السموات آخر سورہ بقر ختم سورت تک پہر تہجد بارہ رکعت پڑہے

والمسنون فيه القيام الطويل والركوع والسجود قدر خمسين آية فاذا اراد القيام سبح عشرا و
اور سنت ہے دراز کرنا قیام کا اور رکوع اور سجود بقدر پچاس آیتوں کے پس جب ارادہ نماز کرے دس بار
هلل عشرا وحمد عشرا وكبر عشرا واستغفر عشرا واذا افتتح الصلوة وكبر للتحريمة قال سُبْحَانَكَ
لا الٰہ الا اللہ دس بار الحمد للہ دس بار اللہ اکبر دس بار استغفر اللہ دس بار کہے اور جب نیت باندہے کہے سبحانک آخر تک
اَللّٰهُمَّ وَبِحَمْدِكَ وَتَبَارَكَ اسْمُكَ وَتَعَالٰى جَدُّكَ وَلَا اِلٰهَ غَيْرُكَ سُبْحَانَ ذِي الْمُلْكِ
وَالْمَلَكُوْتِ وَالْجَبَرُوْتِ وَالْكِبْرِيَاءِ وَالْعَظَمَةِ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ مِلْءَ السَّمَاءِ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ حَمْدًا
كَثِيْرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيْهِ كَمَا يَنْبَغِيْ لِكَرَمِ وَجْهِ رَبِّنَا عَزَّ وَجَلَّ اَللّٰهُ اَكْبَرُ كَبِيْرًا ثلثا
اللہ اکبر کبیرا تین بار

رواہ البخاری ومسلم

رواہ ابن السنی

رواہ الطبرانی

وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ كَثِيْرًا ثَلٰثًا وَسُبْحَانَ اللّٰهِ بُكْرَةً وَّاَصِيْلًا ثَلٰثًا وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِيْ فَطَرَ
السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ حَنِيْفًا مُّسْلِمًا وَّمَآ اَنَا مِنَ الْمُشْرِكِيْنَ اِنَّ صَلٰوتِيْ وَنُسُكِيْ
وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِيْ لِلّٰهِ رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ لَا شَرِيْكَ لَهٗ وَبِذٰلِكَ اُمِرْتُ وَاَنَا مِنَ الْمُسْلِمِيْنَ
اَللّٰهُمَّ اَنْتَ الْمَلِكُ لَآ اِلٰهَ اِلَّآ اَنْتَ اَنْتَ رَبِّيْ وَاَنَا عَبْدُكَ ظَلَمْتُ نَفْسِيْ فَاغْفِرْ لِيْ ذُنُوْبِيْ
جَمِيْعًا وَّاهْدِنِيْ لِاَحْسَنِ الْاَخْلَاقِ لَا يَهْدِيْ لِاَحْسَنِهَآ اِلَّآ اَنْتَ وَاصْرِفْ عَنِّيْ سَيِّئَهَا
لَا يَصْرِفُ عَنِّيْ سَيِّئَهَآ اِلَّآ اَنْتَ لَبَّيْكَ وَسَعْدَيْكَ وَالْخَيْرُ كُلُّهٗ فِيْ يَدَيْكَ وَالشَّرُّ
لَيْسَ اِلَيْكَ اَنَا بِكَ وَاِلَيْكَ تَبَارَكْتَ وَتَعَالَيْتَ اَسْتَغْفِرُكَ وَاَتُوْبُ اِلَيْكَ اَللّٰهُمَّ (رواه البخاري ومسلم)
بَاعِدْ بَيْنِيْ وَبَيْنَ خَطَايَايَ كَمَا بَاعَدْتَّ بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ اَللّٰهُمَّ نَقِّنِيْ مِنَ
الْخَطَايَا كَمَا يُنَقَّى الثَّوْبُ الْاَبْيَضُ مِنَ الدَّنَسِ اَللّٰهُمَّ اغْسِلْنِيْ مِنْ خَطَايَايَ بِالثَّلْجِ
وَالْمَاءِ وَالْبَرَدِ اَللّٰهُمَّ اِنِّيْ اَعُوْذُ بِكَ اَنْ تَصُدَّ عَنِّيْ وَجْهَكَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ اَللّٰهُمَّ اَحْيِنِيْ (رواه الطبراني)
مُسْلِمًا وَّاَمِتْنِيْ مُسْلِمًا ويفتتح صلوة الليل خاصة بان يقول اَللّٰهُ اَكْبَرُ ذُو الْمُلْكِ وَالْمَلَكُوْتِ
وَالْجَبَرُوْتِ وَالْكِبْرِيَاءِ وَالْعَظَمَةِ اَللّٰهُمَّ رَبَّ جِبْرِيْلَ وَمِيْكَائِيْلَ وَاِسْرَافِيْلَ فَاطِرَ السَّمٰوٰتِ
وَالْاَرْضِ عَالِمَ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ اَنْتَ تَحْكُمُ بَيْنَ عِبَادِكَ فِيْمَا كَانُوْا فِيْهِ يَخْتَلِفُوْنَ اِهْدِنِيْ
لِمَا اخْتُلِفَ فِيْهِ مِنَ الْحَقِّ بِاِذْنِكَ اِنَّكَ عَلٰى صِرَاطٍ مُّسْتَقِيْمٍ ثم يقول (پھر کہے) اَعُوْذُ بِاللّٰهِ
مِنَ الشَّيْطٰنِ الرَّجِيْمِ مِنْ نَّفْخِهٖ وَنَفْثِهٖ وَهَمْزِهٖ ويقرء الفاتحة يقف عند كل آية ثم يقول
اور سورۂ فاتحہ پڑھے ہر آیت پر وقف کرے پڑھے

آمين فان كان حافظا يختم القرآن في عشرة ايام وهذا افضل واذا ركع قال سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيْمِ (رواه مسلم)
آمین پس اگر حافظ ہو تو ختم قرآن دس دن میں کرے اور یہ افضل ہے اور جب رکوع کرے کہے سبحان ربی العظیم
ثَلٰثًا (تین بار) سُبْحَانَكَ اللّٰهُمَّ رَبَّنَا وَبِحَمْدِكَ اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِيْ سُبُّوْحٌ قُدُّوْسٌ رَبُّ (رواه البيهقي)
الْمَلٰٓئِكَةِ وَالرُّوْحِ اَللّٰهُمَّ لَكَ رَكَعْتُ وَبِكَ اٰمَنْتُ وَلَكَ اَسْلَمْتُ خَشَعَ لَكَ سَمْعِيْ (رواه ابن حبان)
وَبَصَرِيْ وَمُخِّيْ وَعَظْمِيْ وَعَصَبِيْ وَمَا اسْتَقَلَّتْ بِهٖ قَدَمِيْ لِلّٰهِ رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ وَفِيْ
صلوة الليل سُبْحَانَ ذِي الْجَبَرُوْتِ وَالْمَلَكُوْتِ وَالْكِبْرِيَاءِ وَالْعَظَمَةِ سُبُّوْحٌ
قُدُّوْسٌ رَبُّ الْمَلٰٓئِكَةِ وَالرُّوْحِ رَكَعَ لَكَ سَوَادِيْ وَخَيَالِيْ وَاٰمَنَ بِكَ فُؤَادِيْ
اَبُوْءُ بِنِعْمَتِكَ عَلَيَّ هٰذِهٖ يَدَايَ وَمَا جَنَيْتُ عَلٰى نَفْسِيْ واذا قام من الركوع واعتدل قال
اور جب رکوع کرکے سیدھا کھڑا ہو کہے

سَمِعَ اللّٰهُ لِمَنْ حَمِدَهٗ رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ حَمْدًا كَثِيْرًا طَيِّبًا مُّبَارَكًا فِيْهِ مُبَارَكًا عَلَيْهِ كَمَا (رواہ البخاری)

يُحِبُّ رَبُّنَا وَيَرْضٰى مِلْأَ السَّمٰوٰتِ وَمِلْأَ الْاَرْضِ وَمِلْأَ مَا بَيْنَهُمَا وَمِلْأَ مَا شِئْتَ (رواہ الطبرانی)

مِنْ شَيْءٍ بَعْدُ اَهْلَ الثَّنَاءِ وَالْمَجْدِ اَحَقُّ مَا قَالَ الْعَبْدُ وَكُلُّنَا لَكَ عَبْدٌ لَا مَانِعَ لِمَا (رواہ مسلم) (رواہ ابوداؤد)

اَعْطَيْتَ وَلَا مُعْطِيَ لِمَا مَنَعْتَ وَلَا يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ اَللّٰهُمَّ طَهِّرْنِيْ بِالثَّلْجِ وَالْبَرَدِ (رواہ ابویعلی)

وَالْمَاءِ الْبَارِدِ اَللّٰهُمَّ طَهِّرْنِيْ مِنَ الذُّنُوْبِ وَالْخَطَايَا كَمَا يُنَقَّى الثَّوْبُ الْاَبْيَضُ مِنَ

الْوَسَخِ فَاِذَا سَجَدَ قَالَ سُبْحَانَ رَبِّيَ الْاَعْلٰى ثَلٰثًا اَللّٰهُمَّ لَكَ سَجَدْتُّ وَبِكَ اٰمَنْتُ

جب سجدہ کرے کہے سبحان ربی الاعلی تین بار

وَلَكَ اَسْلَمْتُ سَجَدَ وَجْهِيَ لِلَّذِيْ خَلَقَهٗ وَصَوَّرَهٗ وَشَقَّ سَمْعَهٗ وَبَصَرَهٗ تَبَارَكَ اللّٰهُ اَحْسَنُ

الْخَالِقِيْنَ اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِيْ ذَنْبِيْ كُلَّهٗ دِقَّهٗ وَجُلَّهٗ وَاَوَّلَهٗ وَاٰخِرَهٗ وَعَلَانِيَتَهٗ وَسِرَّهٗ

اَللّٰهُمَّ اِنِّيْ اَعُوْذُ بِرِضَاكَ مِنْ سَخَطِكَ وَبِمُعَافَاتِكَ مِنْ عُقُوْبَتِكَ وَاَعُوْذُ بِكَ

مِنْكَ لَا اُحْصِيْ ثَنَاءً عَلَيْكَ اَنْتَ كَمَا اَثْنَيْتَ عَلٰى نَفْسِكَ سَجَدَ لَكَ سَوَادِيْ وَخَيَالِيْ وَاٰمَنَ بِكَ

فُؤَادِيْ رَبِّ هٰذِهٖ يَدَايَ وَمَا جَنَيْتُ عَلٰى نَفْسِيْ يَا عَظِيْمُ يُرْجٰى لِكُلِّ عَظِيْمٍ فَاغْفِرِ (رواہ الطبرانی)

الذَّنْبَ الْعَظِيْمَ رَبِّ اغْفِرْ لِيْ ثَلٰثًا رَبِّ اَعْطِ نَفْسِيْ تَقْوَاهَا وَزَكِّهَا اَنْتَ خَيْرُ مَنْ

(رب اغفرلی کہے تین بار)

زَكّٰهَا اَنْتَ وَلِيُّهَا وَمَوْلَاهَا اَللّٰهُمَّ اجْعَلْ فِيْ قَلْبِيْ نُوْرًا وَاجْعَلْ فِيْ سَمْعِيْ نُوْرًا

وَاجْعَلْ فِيْ بَصَرِيْ نُوْرًا وَاجْعَلْ اَمَامِيْ نُوْرًا وَاجْعَلْ خَلْفِيْ نُوْرًا وَاجْعَلْ مِنْ تَحْتِيْ (رواہ البزار)

نُوْرًا وَاَعْظِمْ لِيْ نُوْرًا وَاِذَا جَلَسَ بَيْنَ السَّجْدَتَيْنِ قَالَ اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِيْ وَارْحَمْنِيْ وَاجْبُرْنِيْ

اور جب دونوں سجدوں کے درمیان بیٹھے کہے

وَعَافِنِيْ وَارْزُقْنِيْ وَاهْدِنِيْ وَارْفَعْنِيْ اِنِّيْ لِمَا اَنْزَلْتَ اِلَيَّ مِنْ خَيْرٍ فَقِيْرٌ وَاِذَا فَرَغَ (رواہ مسلم)

مِنَ التَّشَهُّدِ قَالَ اَللّٰهُمَّ اِنِّيْ اَعُوْذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ جَهَنَّمَ وَمِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ وَمِنْ

(تشہد سے کہے)

فِتْنَةِ الْمَحْيَا وَالْمَمَاتِ وَمِنْ شَرِّ فِتْنَةِ الْمَسِيْحِ الدَّجَّالِ اَللّٰهُمَّ اِنِّيْ اَعُوْذُ بِكَ مِنَ (رواہ البخاری)

الْمَاْثَمِ وَالْمَغْرَمِ اَللّٰهُمَّ اِنِّيْ ظَلَمْتُ نَفْسِيْ ظُلْمًا كَثِيْرًا وَّلَا يَغْفِرُ الذُّنُوْبَ اِلَّا (رواہ مسلم)

اَنْتَ فَاغْفِرْ لِيْ مَغْفِرَةً مِّنْ عِنْدِكَ وَارْحَمْنِيْ اِنَّكَ اَنْتَ الْغَفُوْرُ الرَّحِيْمُ اَللّٰهُمَّ (رواہ ابوداؤد)

اِنِّيْ اَسْاَلُكَ بِاَنَّكَ اللّٰهُ الْاَحَدُ الصَّمَدُ الَّذِيْ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُوْلَدْ وَلَمْ يَكُنْ لَّهٗ كُفُوًا

اَحَدٌ اَنْ تَغْفِرَ لِيْ ذُنُوْبِيْ اِنَّكَ اَنْتَ الْغَفُوْرُ الرَّحِيْمُ اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِيْ مَا قَدَّمْتُ (رواہ مسلم)

وَمَا اَخَّرْتُ وَمَا اَسْرَرْتُ وَمَا اَعْلَنْتُ وَمَا اَسْرَفْتُ وَمَا اَنْتَ اَعْلَمُ بِهٖ اَنْتَ
الْمُقَدِّمُ وَاَنْتَ الْمُؤَخِّرُ لَا اِلٰهَ اِلَّا اَنْتَ رَبَّنَا اٰتِنَا فِی الدُّنْیَا حَسَنَةً وَّفِی الْاٰخِرَةِ (رواه الطبرانی)
حَسَنَةً وَّقِنَا عَذَابَ النَّارِ رَبَّنَا اِنَّنَا اٰمَنَّا فَاغْفِرْ لَنَا ذُنُوْبَنَا وَكَفِّرْ عَنَّا سَیِّاٰتِنَا
وَتَوَفَّنَا مَعَ الْاَبْرَارِ رَبَّنَا وَاٰتِنَا مَا وَعَدْتَّنَا عَلٰی رُسُلِكَ وَلَا تُخْزِنَا یَوْمَ الْقِیَامَةِ
اِنَّكَ لَا تُخْلِفُ الْمِیْعَادَ اَشْهَدُ اَنَّ وَعْدَكَ حَقٌّ وَلِقَاءَكَ حَقٌّ وَاَشْهَدُ اَنَّ الْجَنَّةَ
حَقٌّ وَالنَّارَ حَقٌّ وَاَشْهَدُ اَنَّ السَّاعَةَ اٰتِیَةٌ لَّا رَیْبَ فِیْهَا وَاَنَّ اللّٰهَ یَبْعَثُ مَنْ
فِی الْقُبُوْرِ سُبْحَانَكَ اللّٰهُمَّ لَا اِلٰهَ غَیْرُكَ اغْفِرْ لِیْ ذَنْبِیْ وَاَصْلِحْ لِیْ عَمَلِیْ اِنَّكَ (رواه الطبرانی)
تَغْفِرُ الذُّنُوْبَ لِمَنْ تَشَاءُ وَاَنْتَ الْغَفُوْرُ الرَّحِیْمُ یَا غَفَّارُ اغْفِرْ لِیْ یَا تَوَّابُ
تُبْ عَلَیَّ یَا رَحْمٰنُ ارْحَمْنِیْ یَا عَفُوُّ اعْفُ عَنِّیْ یَا رَءُوْفُ ارْاَفْ بِیْ یَا رَبِّ اَوْزِعْنِیْ
اَنْ اَشْكُرَ نِعْمَتَكَ الَّتِیْ اَنْعَمْتَ عَلَیَّ وَارْزُقْنِیْ حُسْنَ عِبَادَتِكَ یَا رَبِّ اَسْاَلُكَ
مِنَ الْخَیْرِ كُلِّهٖ یَا رَبِّ افْتَحْ لِیْ بِخَیْرٍ وَّاخْتِمْ لِیْ بِخَیْرٍ وَّاٰتِنِیْ تَشَوُّقًا اِلٰی لِقَائِكَ
مِنْ غَیْرِ ضَرَّاءَ مُضِرَّةٍ وَّلَا فِتْنَةٍ مُّضِلَّةٍ وَّقِنِی السَّیِّاٰتِ وَمَنْ تَقِ السَّیِّاٰتِ
یَوْمَئِذٍ فَقَدْ رَحِمْتَهٗ وَذٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِیْمُ اَللّٰهُمَّ اِنِّیْ اَسْاَلُكَ اِیْمَانًا لَّا یَرْتَدُّ
وَنَعِیْمًا لَّا یَنْفَدُ وَمُرَافَقَةَ نَبِیِّنَا فِیْ اَعْلٰی عِلِّیِّیْنَ فِیْ جَنَّاتِكَ جَنَّاتِ
الْخُلْدِ اَللّٰهُمَّ اِنِّیْ اَسْاَلُكَ الثَّبَاتَ فِی الْاَمْرِ وَعَزِیْمَةَ الرُّشْدِ وَاَسْاَلُكَ (رواه الترمذی والطبرانی)
شُكْرَ نِعْمَتِكَ وَالصَّبْرَ عَلٰی بَلَائِكَ وَحُسْنَ عِبَادَتِكَ وَالرِّضَا بِقَضَائِكَ
وَاَسْاَلُكَ قَلْبًا سَلِیْمًا وَّلِسَانًا صَادِقًا وَّاَسْاَلُكَ مِنْ خَیْرِ مَا تَعْلَمُ
وَاَعُوْذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا تَعْلَمُ وَاَسْتَغْفِرُكَ لِمَا تَعْلَمُ اِنَّكَ اَنْتَ
عَلَّامُ الْغُیُوْبِ اَللّٰهُمَّ لَا تَدَعْ لِیْ ذَنْبًا اِلَّا غَفَرْتَهٗ وَلَا هَمًّا اِلَّا فَرَّجْتَهٗ
وَلَا كَرْبًا اِلَّا نَفَّسْتَهٗ وَلَا ضُرًّا اِلَّا كَشَفْتَهٗ وَلَا عَدُوًّا اِلَّا اَهْلَكْتَهٗ
وَلَا حَاجَةً مِّنْ حَوَائِجِ الدُّنْیَا وَالْاٰخِرَةِ اِلَّا قَضَیْتَهَا یَا اَرْحَمَ الرَّاحِمِیْنَ
اَللّٰهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ كُلُّهٗ وَلَكَ الشُّكْرُ كُلُّهٗ وَلَكَ الْمُلْكُ كُلُّهٗ وَلَكَ (رواه فی مسند الفردوس)
الْخَلْقُ كُلُّهٗ وَلَكَ الْخَیْرُ كُلُّهٗ وَاِلَیْكَ یَرْجِعُ الْاَمْرُ كُلُّهٗ اَسْاَلُكَ مِنَ الْخَیْرِ
كُلِّهٖ وَاَعُوْذُ بِكَ مِنَ الشَّرِّ كُلِّهٖ اَللّٰهُمَّ اِنَّا نَسْاَلُكَ مِنَ الْخَیْرِ كُلِّهٖ عَاجِلِهٖ (رواه الطبرانی)

وَاٰجِلِهٖ مَا عَلِمْنَا مِنْهُ وَمَا لَمْ نَعْلَمْ وَنَعُوْذُ بِكَ مِنَ الشَّرِّ كُلِّهٖ عَاجِلِهٖ
وَاٰجِلِهٖ مَا عَلِمْنَا مِنْهُ وَمَا لَمْ نَعْلَمْ اَللّٰهُمَّ اِنَّا نَسْأَلُكَ مَا سَأَلَكَ عِبَادُكَ
الصَّالِحُوْنَ وَنَسْتَعِيْذُ بِكَ مِمَّا اسْتَعَاذَ مِنْهُ عِبَادُكَ الصَّالِحُوْنَ سُبْحَانَ
رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُوْنَ وَسَلَامٌ عَلَى الْمُرْسَلِيْنَ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ
رَبِّ الْعَالَمِيْنَ ثم يسلم وان اراد التخفيف فليقرء ليالى زيادة القمر فى اول ركعة

پہر سلام پہیرے اور اگر ارادہ تخفیف کا ہو تو پڑہے اون راتو نمیں جنمین چاند بڑہتا ہے

مرة سورة الاخلاص و فى الثانية مرتين و فى الثالثة ثلثا و ہكذا الى ان يكون فى الركعة الاخيرة

ایک بار قل ہو اللہ اور دوسری مین دوبار اور تیسری مین تین بار اور اسیطرح بڑھاتا جاوے کہ آخر رکعت مین

اثنى عشر مرة و فى ليالى انحطاط نور القمر فى اول ركعة اثنى عشر مرة سورة الاخلاص و فى

بارہ بار ہو اور اون راتو نمین جنمین چاند گھٹتا ہے اول رکعت مین بارہ بار قل ہو اللہ پڑہے اور

الثانية احدى عشرة و ہكذا الى ان يكون فى الاخيرة مرة و يقرء من اذكار الصلوة ما احب

دوسری مین گیارہ بار اور اسیطرح گھٹاتا جاوے یہانتک کہ آخر مین ایکبار ہو اور اذکار نماز کے جو پسند کرے پڑہے

و يصلى التهجد مثنى مثنى و يجلس بعد كل شفعة و يقول يَا مُقَلِّبَ الْقُلُوْبِ قَلِّبْ

اور تہجد کی نماز دو دو رکعت پڑہے اور بیٹھے بعد ہر دو رکعت کے اور کہے یا مقلب القلوب سے طاعتک تک

قَلْبِيْ اِلَيْكَ يَا مُصَرِّفَ الْقُلُوْبِ صَرِّفْ قَلْبِيْ عَلٰى دِيْنِكَ وَطَاعَتِكَ
ثلث مرة اَللّٰهُمَّ اجْعَلْ فِيْ قَلْبِيْ نُوْرًا وَاجْعَلْ فِيْ سَمْعِيْ نُوْرًا وَاجْعَلْ فِيْ بَصَرِيْ
نُوْرًا وَاجْعَلْ فِيْ لِسَانِيْ نُوْرًا وَاجْعَلْ فِيْ عَصَبِيْ نُوْرًا وَفِيْ لَحْمِيْ نُوْرًا وَفِيْ
عَظْمِيْ نُوْرًا وَفِيْ نَفْسِيْ نُوْرًا وَفِيْ شَعْرِيْ نُوْرًا وَفِيْ جَسَدِيْ نُوْرًا وَفِيْ
مَنِيِّيْ نُوْرًا وَفِيْ دَمِيْ نُوْرًا وَاجْعَلْ مِنْ خَلْفِيْ نُوْرًا وَمِنْ اَمَامِيْ نُوْرًا وَاجْعَلْ
مِنْ يَمِيْنِيْ نُوْرًا وَمِنْ شِمَالِيْ نُوْرًا وَاجْعَلْ مِنْ تَحْتِيْ نُوْرًا وَمِنْ فَوْقِيْ
نُوْرًا وَاجْعَلْنِيْ نُوْرًا وَاَعْطِنِيْ نُوْرًا وَاَعْظِمْ لِيْ نُوْرًا مرة فاذا فرغ من

تین بار ... ایکبار اور جب تمام رکعات

شفعات التهجد جميعها قال اَللّٰهُمَّ اِنِّيْ اَسْأَلُكَ رَحْمَةً مِنْ عِنْدِكَ تَهْدِيْ بِهَا
قَلْبِيْ وَتَجْمَعُ بِهَا اَمْرِيْ وَتَلُمُّ بِهَا شَعَثِيْ وَتُصْلِحُ بِهَا غَائِبِيْ وَتَرْفَعُ بِهَا

رواه الترمذى والبيہقى

شاهدي وتزكي بها عملي وتلهمني بها رشدي وترد بها الفتي و
تعصمني بها من كل سوء اللهم اعطني ايمانا صادقا ويقينا ليس بعده كفر
ورحمة انال بها شرف كرامتك في الدنيا والاخرة اللهم اني اسالك الفوز
في القضاء ونزل الشهداء وعيش السعداء والنصر على الاعداء اللهم
اني انزل بك حاجتي وان قصر رايي وضعف عملي افتقرت الى رحمتك
فاسالك يا قاضي الامور ويا شافي الصدور كما تجير بين البحور
ان تجيرني من عذاب السعير ومن دعوة الثبور ومن فتنة القبور
اللهم ما قصر عنه رايي وضعف عنه عملي ولم تبلغه نيتي ومسالتي
من خير وعدته احدا من خلقك او خير انت معطيه احدا من
عبادك فاني ارغب اليك فيه واسالك برحمتك يا رب العالمين
اللهم يا ذا الحبل الشديد والامر الرشيد اسالك الامن يوم
الوعيد والجنة دار الخلود مع المقربين الشهود والركع السجود
الموفين بالعهود انك رحيم ودود وانك تفعل ما تريد اللهم
اجعلنا هادين مهتدين غير ضالين ولا مضلين سلما لاوليائك و
عدوا لاعدائك نحب بحبك من احبك ونعادي بعداوتك
من خالفك اللهم هذا الدعاء وعليك الاجابة وهذا الجهد وعليك
التكلان اللهم اجعل لي نورا في قلبي ونورا في قبري ونورا من بين
يدي ونورا من خلفي ونورا عن يميني ونورا عن شمالي ونورا من فوقي
ونورا من تحتي ونورا في سمعي ونورا في بصري ونورا في شعري
ونورا في بشري ونورا في لحمي ونورا في دمي ونورا في عظامي اللهم
اعظم لي نورا واعطني نورا واجعل لي نورا سبحان الذي تعطف
العز وقال به سبحان الذي لبس المجد وتكرم به سبحان الذي لا ينبغي
التسبيح الا له سبحان ذي الفضل والنعم سبحان ذي المجد والكرم
سبحان ذي الجلال والاكرام ثم يقول الهي قلبي محجوب ونفسي معيوب

وَهَوَايَ غَالِبٌ وَعَقْلِي مَغْلُوبٌ وَطَاعَتِي قَلِيلَةٌ وَمَعَاصِيَّ كَثِيرَةٌ وَلِسَانِي مُقِرٌّ بِذُنُوبِي فَكَيْفَ حَالِي يَا كَاشِفَ الْكُرُوبِ وَيَا غَافِرَ الذُّنُوبِ وَيَا سَاتِرَ الْعُيُوبِ اِغْفِرْ لِي ذُنُوبِي كُلَّهَا يَا غَفَّارُ يَا غَفَّارُ يَا غَفَّارُ يَا سَتَّارُ يَا سَتَّارُ يَا سَتَّارُ بِرَحْمَتِكَ يَا اَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ ثلث مرات ويصلي على النبي صلى الله عليه وسلم ثلث مرات فان كان له رغبة في طريق

اور درود بھیجے اوپر نبی صلی اللہ علیہ و سلم کے تین بار پس اگر اوسے خواہش ہو اشغال صوفیہ صافیہ

الصوفية فليشتغل بعد ما ذكرنا علمه شيخه مع رعاية شروطه وآدابه والله اعلم

کر نیکے تو بعد اسکے جو مذکور ہوا مشغول ہو اوس مین جو اوسکے پیر نے تعلیم کیا اوسکی شرطون اور آداب کی رعایت کر کے

الورد الخامس من السحر الى طلوع الصبح الصادق

ورد پانچوان سحر سے لیکر طلوع صبح صادق تک

والسحر السدس الاخير من الليل وهو وقت الاستغفار ينبغي ان يستغفر سبعين مرة فهذا

اور سحر چھٹا آخر حصہ رات کا ہے اور وہ وقت استغفار کا ہے سزاوار ہے یہ استغفار کرے ستر بار یہ

ما كان من اوراد الليل والنهار التي يتكرر بتكرر الايام والليالي والله اعلم بالصواب

اوراد رات دن کے تھے جو رات دن کے مکرر آنیسے مکرر ہوتے ہین اور اللہ زیادہ جانتا ہے صواب کو

وكان اتمام هذه العجالة يوم السبت الثالث من جمادى الاخرى سنة الف وثلثمائة عشر

اور اتمام اس عجالہ کا ہفتہ کے دن تیسری تاریخ جمادی الاخری کی ۱۳۱۸ تیرہ سو اٹھارہ گذرنے پر

من هجرة خير البشر عليه صلوات الله الاكبر

بعد ہجرت خیر البشر کے ہوا اونپر درود خدای تعالیٰ کا ہو

اور ترجمہ اوسکا تمام ہوا بروز یکشنبہ بتاریخ ۲۴ ماہ ذیحجہ ۱۳۱۸ ہجری وقت عصر کے و آخر دعوانا ان الحمد

لله رب العالمين

غلطنامہ احسن الخصائل شرح عمدۃ الوسائل

صفحہ	سطر	غلط	صحیح	صفحہ	سطر	غلط	صحیح	صفحہ	سطر	غلط	صحیح
۱	۰	الابواب	الاوراد	۲۸	۲	پسنر	پستر	۵۰	۷	بفض	بغض
۳	۶	عبادت	عبارت	۲۸	۶	. سلم	وسلم	۵۱	۱	مغاف	معاف
۷	۲	آمزرانندہ	آمرزانندہ	۲۸	۱۱	میخواید	میخواند	۵۱	۴	بزاند	براند
۱۲	۵	ورا	وراء	۲۹	۱۷	حوش	خوش	۵۲	۵	کیف	کیف
۱۲	۱۰	شیخة	شیحه	۳۱	۱۰	فی الد المختار تا کلامه	فی الدر المختار تا کلامه	۵۷	۱۳	باشدس	باشدپس
۱۲	۱۳	خدالما	خدانما	۳۲	۱	فی الله رالمختار ولاباس بتقبیل	فی الدر المختار ولاباس بتقبیل	۵۷	۱۵	نست	نیست
۱۳	۶	گروتدگان	گروندگان					۶۳	۵	حلا	خلا
۱۴	۶	جیشتی	چشتی	۳۲	۸	بطریق	بطریق	۶۴	۴	لسنخه	لنسخة
۱۴	۸	نیست لقب	لقب نیست	۳۷	۱۴	لهدا	لهذا	۶۴	۱۴	مرتکب کبیره	مرتکب کبیره
۱۶	۲	مخذوم	مخزوم	۴۰	۱۵	آہنا	آنها	۶۵	۱۷	راوت	روات
۱۶	۷	شہر السیت	شہر بیست	۴۱	۱۲	علین	یمین	۶۷	۱۱	بدرس	بدرس
۱۸	۵	الرمنین	المؤمنین	۴۴	۱۶	بجر	بجز	۶۷	۱۲	خوانانیدن	خوانانیدن
۱۹	۱	پیشتنیان	پشیبنیان	۴۶	۳	سودا	سواد	۶۸	۷	می نید	نمی کنید
۲۰	۱۳	تخقیق	تحقیق	۴۶	۳	لہ لوحد	کلمۂ توحید	۶۹	۳	عاہل	عامل
۲۱	۶	سر الشهادتین	سر الشهادتین	۴۶	۳	آید	آمد	۷۱	۱۴	غافل	عاقل
۲۲	۱۴	استفانه	استفاضه	۴۶	۳	مسلقانش	متعلقانش	۷۱	۱۴	مغتوه	معتوه
۲۴	۱	فجه	فجبه	۴۶	۴	بمدوح	ممدوح را	۷۳	۸	هیئة	هیئت
۲۴	۷	ازچیزی	ازمن چیزی	۴۶	۴	قدی	قدمی	۷۵	۶	لقبوله	یقوله
۲۴	۹	باید	یابد	۴۶	۹	نگت	نکث	۸۱	۴	یفلحون	تفلحون
۲۴	۱۵	ار	از	۴۷	۵	بزک	بزرگ	۸۱	۱۴	یلقیه	یلقنه
۲۵	۶	الشنخ	الشیخ	۴۷	۱۳	نربان	بزبان	۸۴	۱۲	یه	به
۲۵	۸	کردند	گردانیده	۴۸	۲	کتاں	کتاب	۸۷	۷	جهتی	جهنی
۲۵	۹	تا	"تا"	۴۹	۳	ویجبه	واجبت بحبه	۸۷	۸	بعتبه	بعتبه

صفحہ	سطر	غلط	صحیح
۸۷	۱۵	دوگانہای	دوگانہ ہاکہ
۸۸	۶	بشب	بشب
۸۸	۱۳	سئت	شئت
۸۹	۳	نشت	نشت
۹۰	۲	یاوه	یازده
۹۲	۹	بشش	بشش
۹۲	۱۳	مثنی	مثنی مثنی
۹۴	۱۷	ابرمج	برمج
۹۵	۱۸	شعبه	شعبه
۹۶	۱	یارسول	بارسول
۹۷	۸	تیرازین حد بیت	نیرازین حدیث
۹۷	۱۴	لملر	لماهر
۱۰۱	۱۲	رست	راست
۱۰۱	۱۴	بجلّ	جلّ
۱۰۱	۱۴	حکلمه	کلمه
۱۰۱	۱۴	ارست	راست
۱۰۳	۱۷	ضرب مذکور	ضربہای مذکوره
۱۰۵	۱۵	بربه	برلبه
۱۰۸	۱۴	له	که
۱۰۹	۱۷	ند	اند
۱۱۱	۴	تامده	نیامده
		البقرآن	القرآن
		اض	اعراض
		نگاه	جائگاه
		منظر	بنظر

صفحہ	سطر	غلط	صحیح
۱۱۸	۸	کهیئها	کهیئتها
۱۱۹	۲	درددوسط	دروسط
۱۲۰	۲	خرد	خود
۱۲۱	۱۰	قیتس	قیاس
۱۲۲	۶	بگداری	بگذاری
۱۲۸	۱	ابوسئل ابرو عمر	ابوداؤد وسئل ابن عمر
۱۲۹	۱۴	الحوهره	الجوهره
۱۳۰	۶	بعدر ثناء	بعدازثناء
۱۳۰	۱۰	باس	باشد
۱۳۰	۱۱	سه بار	سه صد بار
۱۳۱	۷	فی التر..	فی الترغیب
۱۳۱	۹	مرة الفاتحه	مرة ثم یقرء الفاتحه
=	۱۴	تانیا	ثانیا
=	۱۵	ثم	لثم
۱۳۲	۲	بعد	یعد
۱۳۳	۴	نفع	نفع
۱۳۴	۱	له اوالی	له الی الله او الی
=	۷	فیحسن	فیحسن
=	۱۰	سوی جدا	سوی خدا
=	۱۴	افرودہ	افزوده
۱۳۵	۱۳	دررکعت ثانیه سورۂ فاتحه یکبار وسورۂ اخلاص صدبار	دررکعت ثانیه سورۂ فاتحه صدبار وسورۂ اخلاص یکبار
۱۳۶	۱۶	صدهار	صدبار
=	۱۷	فرسند	فرستند

صفحہ	سطر	غلط	صحیح
۱۴۱	۵	ارسر	ازسر
۱۴۶	۶	هکلاساطن	هکذاباطن
۱۴۷	۱۱	فاعملو	فاعلموا
۱۴۷	۱۳	احی	احیی
۱۴۸	۵	الرحیم	رحیم
۱۴۹	۱۵	ادعیر	ادعیه
۱۵۰	۳	تحتت	تحت
=	۵	اشقتنا	اسقنا
=	۶	اغنقلا	اغثنا
=	=	اعثفلا	اغثنا
=	۱۴	الغفور	الغفور
۱۵۱	۷	ففراغ	ففرغ
۱۵۱	۱۶	بعدنی	تعدلنی
۱۵۲	۱۳	فحررت	فحرزت
۱۵۲	۱۴	فحررت	فحرزت
۱۵۴	۶	فحزرت	فحرزت
۱۵۴	۲	رف	نمازکسوف
۱۵۹	۱۱	بنسه	بنفسه
۱۶۰	۱۱	الاحوال	الاهوال
۱۶۱	۶	لسبیح	تسبیح
۱۶۲	۱۰	رویت	روایت
=	۱۲	بوجودبش	بوجولبش
۱۶۴	۱۲	نیر	نیز
=	۱۳	حصور	حضور
۱۶۷	۴	نضله	فضله

صفحه	سطر	غلط	صحیح	صفحه	سطر	غلط	صحیح	صفحه	سطر	غلط	صحیح
۱۶۸	۵	الرعائب	الرغائب	۱۹۵	۳	نقین	بقین	۲۱۰	۲	تنارکت	تبارکه
۱۷۰	۱۰	روایه	روایت	۱۹۸	۶	وقلکه	وقتیکه	۲۱۱	۷	الضاۃ	انضا[illegible]
۱۷۰	۱۳	خواندام	خواندم	〃	۸	آیند	آینده	۲۱۴	۳	تطع	تطاع
۱۷۳	۳	نیالی	خیالی	〃	۹	رویت	روایت	۲۱۴	۱۰	شئ	شَيٍّ
〃	۸	حَقٌّ	حَقّ	〃	۱۴	بیترته	بترکه	۲۱۵	۱۵	لکسب	آکسب
۱۷۴	۷	أَعقِرُ	أَعفِرُ	۱۹۹	۱۰	وصدقةٌ	وصدقة	۲۱۶	۱۵	رسالالمنهج	رسالة
〃	۱۴	قلیا	قلباً	۱۹۹	۱۳	فضل بعضهم	فضل الله بعضهم	۲۲۰	۴	ـــ	ـــ
۱۷۶	۲	عوالی	سؤلی	۲۰۲	۱۳	ضبائع	ضائع	۲۲۵	۱۴	آره	آن
۱۸۸	۹	سغد	سعد	۲۰۶	۶	شه	شد	۲۳۴	۵	البهته	البه
۱۸۹	۱۵	دافعان	در رمضان	۲۰۶	۱۵	ایعلم	العلم				
۱۹۰	۱۶	پستته	پستر	۲۰۹	۱۱	سه یار	سی وسه یار				

غلطنامه جامع الاوراد

صفحه	سطر	غلط	صحیح	صفحه	سطر	غلط	صحیح	صفحه	سطر	غلط	صحیح
۲۴	۱۳	أُستعاذِكَ	اَستعاذکَ منہ	۲۴	۱۹	ذاء	داء	۲۹	۴	خَشْیُتِكَ	خشیتِكَ
〃	۱۶	بُرٍّ	بِرٍّ	۲۴	۲۳	المحوع	الجوع	۲۵	۸	ابالاحد	بالاحد

